Bu kitaba sığmayan daha neler var!

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU PEYGAMBERİMİZİN HAYATI DERS KİTABI 8

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI DERS KİTABI

8. SINIF

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI

8

DERS KİTABI

Bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı (ekli listenin 68'inci sırasında) kurul kararıyla 2019-2020 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

YAZAR

Fikri ÖZDEMİR

TUTKU YAYINCILIK

Her hakkı saklıdır ve **TUTKU YAYINCILIK SAN ve TİC. LTD. ŞTİ**. ne aittir. İçindeki şekil, yazı, metin ve grafikler, yayınevinin izni olmadan alınamaz; fotokopi, teksir, film şeklinde ve başka hiçbir şekilde çoğaltılamaz, basılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN

978-975-8851-97-3

Dil Uzmanı

Necla ŞANAL

Görsel Tasarım Uzmanı

Aysel GÜNEY TÜRKEÇ

TUTKU YAYINCILIK

Kavacık Subayevleri Mah. Fahrettin Altay Cad. No.: 4/8 Keçiören/ANKARA

tel.: (0.312) 318 51 51 - 50 • belgegeçer: 318 52 51

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

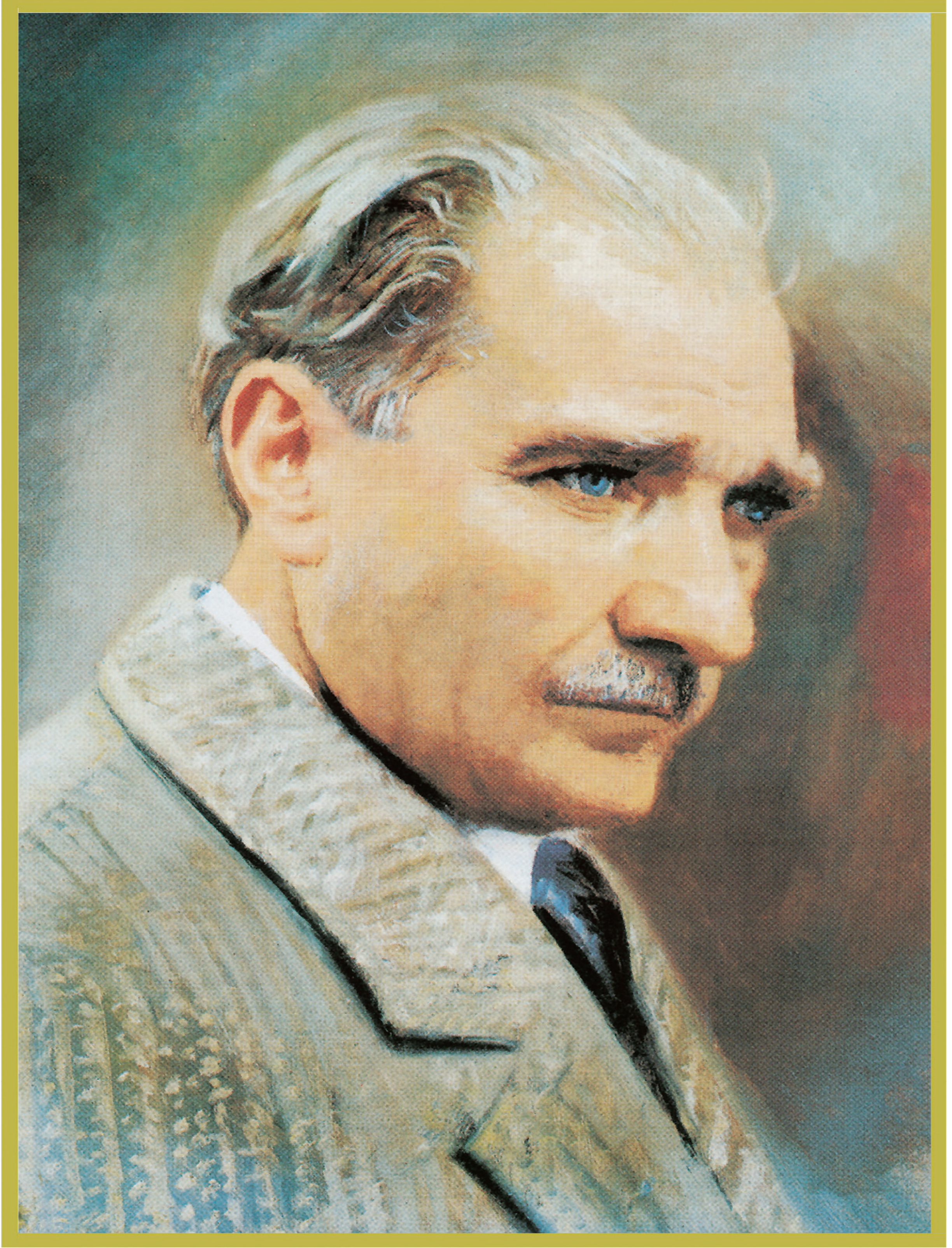
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

ORGANİZASYON ŞEMASI

1\. ÜNİTE

PEYGAMBERİMİZİN MEDİNE YILLARI

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Peygamberimizin (s.a.v.)* çocukluk yılları hakkında bir araştırma yapınız.
2. Mekke'nin İslam dinindeki yeri ve önemi nedir? Araştırınız.
3. Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Müslümanlar, Mekke'den Medine'ye niçin hicret etmek zorunda kalmışlardır? Araştırıp öğreniniz.
4. Peygamberimizin (s.a.v.) Veda Hutbesi'ni bularak sınıfınızda okuyunuz. Bu hutbede yer alan öğütlerden, size göre en dikkat çekici olan üç tanesini belirleyerek defterinize yazınız.
5. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vefatının Müslümanlar üzerindeki etkileri neler olmuştur? Araştırıp öğreniniz.

*s.a.v.: "Sallâllâhü aleyhi vesellem" ifadesinin kısaltılmasıdır. "Salat ve selam ona (Hz. Muhammed'e) olsun." anlamına gelir.

9

Ünite sıra numarasını gösterir.

Konu başlığını gösterir.

Ünite konularıyla ilgili hazırlık çalışmaları bölümü

Sayfa numarasını gösterir.

Güdüleme

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ailesi ve çocukluk dönemi hakkında neler biliyorsunuz?

Öğrencilerin dikkatini konuya çekmeye yönelik güdüleme sorularını gösterir.

Not Edelim

İslamiyetten önce Araplar arasında haram aylarda yapılan savaşlara **Ficar Savaşı** denirdi.

Konuda öne çıkarılan, dikkat edilmesi istenen bazı bilgileri gösterir.

Etkinlik

Müslümanları hicret etmeye yönelten sebepler nelerdir? Sınıfınızda tartışınız. Ulaştığınız sonuçları maddeler hâlinde defterinize yazınız.

Konuyla ilgili etkinlik çalışmalarını gösterir.

Kavram Öğrenelim

İsar: Diğerkâmlık, birini diğerinden üstün tutma, özgecilik gibi anlamlara gelir. Buna göre kişinin, kendi ihtiyacı varken başkalarına yardımda bulunarak özverili davranması, onları kendine tercih etmesi, fedakârlık yapması isar kavramıyla ifade edilir.

Dinî Terimler Sözlüğü, s. 175.

Kavram öğrenelim bölümü

1. ÜNİTE

PEYGAMBERİMİZİN MEDİNE YILLARI

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Peygamberimizin (s.a.v.)* çocukluk yılları hakkında bir araştırma yapınız.
2. Mekke'nin İslam dinindeki yeri ve önemi nedir? Araştırınız.
3. Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Müslümanlar, Mekke'den Medine'ye niçin hicret etmek zorunda kalmışlardır? Araştırıp öğreniniz.
4. Peygamberimizin (s.a.v.) Veda Hutbesi'ni bularak sınıfınızda okuyunuz. Bu hutbede yer alan öğütlerden, size göre en dikkat çekici olan üç tanesini belirleyerek defterinize yazınız.
5. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vefatının Müslümanlar üzerindeki etkileri neler olmuştur? Araştırıp öğreniniz.

*s.a.v.: "Sallallâhü aleyhi vesellem." ifadesinin kısaltılmasıdır. "Salat ve selam ona (Hz. Muhammed'e) olsun." anlamına gelir.

1. PEYGAMBERİMİZİN ÇOCUKLUK VE GENÇLİK YILLARI

Güdüleme

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ailesi ve çocukluk dönemi hakkında neler biliyorsunuz?

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed (s.a.v.), Arap Yarımadası'nın Hicaz Bölgesi'nde yer alan Mekke şehrinde, 571 yılında doğdu. O dönemde Arap Yarımadası'nın en önemli bölgesi Hicaz'dı. Bölgenin tarihî açıdan en eski ve en önemli şehri ise Mekke'ydi. Mekke'de, çok eski dönemlerden beri kutsal olduğu hemen herkes tarafından kabul edilen Kâbe bulunmaktaydı. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, Kâbe hakkında şöyle buyrulmaktadır: **"Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (mabet), Mekke'deki Kâbe'dir."**[1]

Peygamberimiz (s.a.v.), Arap Yarımadası'nın Mekke şehrinde doğmuştur (Günümüzden bir görünüm).

İslam'ın geldiği dönemde Mekke ile birlikte Yesrip (Medine) ve Taif de Hicaz Bölgesi'nin önemli şehirleri arasında yer almaktaydı.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) soyu, Hz. İbrahim'in (a.s.)* oğlu Hz. İsmail'e (a.s.) dayanmaktadır.[2] Peygamberimizin (s.a.v.) babasının adı Abdullah, annesinin adı ise Âmine'dir. Abdullah, Kureyş kabilesinin Hâşimoğulları koluna, Âmine de yine aynı kabilenin Medine'de yaşayan Zühreoğulları koluna mensuptur. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) babası Abdullah, Âmine ile evlendikten kısa bir süre sonra ailesinin geçimini sağlamak için Suriye'ye giden bir ticaret kervanına katıldı. O, bu kervana katıldığında, karısı Âmine, oğlu Hz. Muhammed'e (s.a.v.) hamileydi. Uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra artık işler tamamlanmış ve dönüş başlamıştı. Ancak dönüş yolculuğunda Abdullah hastalandı. O, kendisini toparlayabilmek için Medine'deki akrabalarının yanında kaldı. Fakat Abdullah, bir ay kadar sonra Medine'de vefat etti.

Hz. Muhammed (s.a.v.), babası Abdullah'ın ölümünden iki ay kadar sonra miladi 20 Nisan (kameri 12 Rebiülevvel)** 571'de Mekke'de dünyaya geldi. Annesi, onun doğumunu dedesi Abdülmuttalip'e haber verdi. Abdülmuttalip, torununun doğumuna çok sevindi. O, torununu kucağına alıp Kâbe'ye götürdü. Bu kutsal mekânda Allah'a (c.c.)*** şükretti ve torununa Muhammed adını verdi. O dönemde, Muhammed ismi Araplar arasında pek yaygın değildi. Çevresindeki insanlar Abdülmuttalip'e, torununa niçin Muhammed adını koyduğunu

1. Âl-i İmrân suresi, 96. ayet.
*a.s.: "Aleyhis-Selam." ifadesinin kısaltılmış şeklidir. "Allah'ın selamı onun üzerine olsun." anlamına gelir.
2. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 71.
** kameri: Kamer ay demektir. Kameri takvim de ay takvimini ifade eder. Miladi takvim ise güneş yılını esas alan takvimdir.
*** c.c.: "Celle celâlühû" ifadesinin kısaltılmış şeklidir. "Şanı yüce oldu, şanı yüce olan" anlamına gelir ve Allah'a saygı için söylenir.

sorduklarında Abdülmuttalip, "Onun gökte ve yerde övülmesini istedim."[1] diyerek cevap vermiştir. Annesi Âmine de Peygamberimize (s.a.v.) Ahmed adını vermiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.), doğumundan sonra kısa bir süre annesi Âmine tarafından emzirildi. Ayrıca o, amcası Ebû Lehep'in cariyesi Süveybe'den de kısa bir süre süt emdi.

Mekke'nin havası ve iklim şartları, bebeklerin sağlıklı gelişmesi için uygun değildi. Bu sebeple maddi durumu uygun olan aileler, yeni doğan bebeklerini genellikle iki yıllığına göçebe kabilelere mensup sütannelere verirlerdi. Böylece çocuklar, çölün temiz havasında, sağlıklı bir şekilde büyürdü. Ayrıca sütanneye verilen çocuklar, ana dilleri olan Arapçayı duru bir şekilde öğrenme imkânı bulurdu. Hz. Muhammed (s.a.v.) de bu geleneğe uyularak çölde göçebe hayatı yaşayan, Sa'doğulları kabilesinden Halime adında bir sütanneye verildi.

Peygamberimizin (s.a.v.) doğduğu evin yerinde günümüzde küçük bir kütüphane bulunur (Mekke).

Mekke'ye bakımını üstlenecekleri çocuk almak için gelen Halime ve kocası Haris, fakir insanlardı. Esasen Halime ve kocası Haris, Mekke'ye gelmekte biraz gecikmişlerdi. Daha önce gelenler varlıklı ailelerin çocuklarını almış, yetim olduğunu öğrendikleri Hz. Muhammed'i (s.a.v.) ise kimse almamıştı. Onlar da yetim bir çocuk olan Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bakımını üstlenmekte tereddüt ettiler.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) dedesi, çaresizlik içinde dolaşırken emzirecek bir çocuk bulamamanın üzüntüsü ile dolaşan Halime ile karşılaştı. Abdülmuttalip ona, Hz. Muhammed'i (s.a.v.) almasını söyledi. Halime; vicdan sahibi, şefkatli ve merhametli bir kadındı. Yetim, diye bir çocuğu almamayı kendine yakıştıramıyordu. Bunun için Halime ve kocası, Abdülmuttalip ile konuşup Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bakımını üstlendiler. Hz. Muhammed'i (s.a.v.) aldıktan sonra Halime'nin evine; neşe, huzur, bolluk ve bereket geldi.[2]

Hz. Muhammed (s.a.v.) iki yaşını doldurmuştu. Halime, onu ailesine teslim etmek için Mekke'ye geldi. Fakat o sırada Mekke'de salgın hastalık vardı. Âmine, şehirdeki salgın bir hastalık yüzünden çocuğunu kaybetmekten korktuğu için onun bir müddet daha sütannesinde kalmasını istedi. Halime de bu isteği kabul etti. Böylece Hz. Muhammed (s.a.v.) dört yaşına kadar sütannesinin yanında kaldı. Hz. Muhammed'in (s.a.v.), birlikte güzel vakit geçirdiği Şeyma, Abdullah ve Üneyse adında üç de süt kardeşleri vardı.

1. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 125.
2. İbn-i İshak, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 97.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) süt kardeşleri:

- Şeyma
- Abdullah
- Üneyse

Hz. Muhammed (s.a.v.) dört yaşına ulaştığında Halime, onu şehre getirip annesi Âmine'ye teslim etti. Peygamberimiz (s.a.v.), iki yıl boyunca annesinin yanında mutlu ve huzurlu bir şekilde hayatını sürdürdü. Hz. Muhammed (s.a.v.) altı yaşına geldiğinde Âmine, oğlunu ve dadısı Ümmü Eymen'i de yanına alarak Medine'ye gitti. Onun amacı, çocuğunun babası Abdullah'ın kabrini ziyaret etmek ve oğlunu akrabalarıyla tanıştırmaktı.

Hz. Muhammed (s.a.v.), annesiyle birlikte gittiği, yaklaşık bir ay süren Medine ziyaretinde yüzmeyi öğrendi ve orada akrabalarının çocuklarıyla oynayarak güzel zaman geçirdi. Yaklaşık bir ay sonra Mekke'ye dönüş zamanı geldiğinde son kez babası Abdullah'ın mezarını ziyaret edip yola çıktılar. Âmine yolda hastalandı. Rahatsızlığı iyice artan Âmine, yakalandığı hastalıktan kurtulamadı. O, Ebvâ köyünde vefat etti ve oraya defnedildi.

Hz. Muhammed (s.a.v.), babasını hiç tanıyamamış, annesiyle de çok az zaman geçirebilmişti. Kendisine hiç doyamadan annesi Âmine'yi kaybetmişti. Âmine defnedildikten sonra dadısı Ümmü Eymen, Hz. Muhammed'i (s.a.v.) de yanına alarak Mekke'ye döndü. Bu küçük çocuğu sağ salim Mekke'ye getirip dedesi Abdülmuttalip'e teslim etti. Henüz altı yaşında olan Hz. Muhammed (s.a.v.), dedesi Abdülmuttalip'in yanında kalmaya başladı. Onun bakımı ile yine dadısı Ümmü Eymen ilgileniyordu. Dedesi, torununu çok seviyor ve ona değer veriyordu.[1] Abdülmuttalip yaşadığı sürece torununa en güzel şekilde baktı ve onu korudu.

Abdülmuttalip oldukça yaşlıydı. O, bir gün hastalandı. Hastalığı gün geçtikçe daha da şiddetlendi ve bir süre sonra da öldü. Dedesi öldüğünde Hz. Muhammed (s.a.v.) sekiz yaşındaydı. O, dedesinin ölümüne çok üzüldü. Hatta Abdülmuttalip'in ölümüne Resulüllah (s.a.v.) kadar hiç kimsenin ağlamadığı rivayet edilmiştir.[2] Abdülmuttalip ölmeden önce çok değer verdiği torunu Hz. Muhammed'i, oğlu Ebû Talip'e emanet etmiştir.[3]

Ebû Talip, babasının emanetini memnuniyetle kabul etti. Kardeşi Abdullah'ın yetimine en güzel şekilde bakmaya önem verdi. Onu kendi çocuklarından ayırmadı. Ebû Talip'in karısı Fatma Hanım da eşi gibi çok merhametliydi. Onlar, kendilerine emanet edilen bu küçük çocuğa çok iyi baktılar. Hz. Muhammed (s.a.v.) de amcası ve yengesinin sevgisini hiçbir zaman karşılıksız bırakmadı. Her zaman onları çok sevdi. Henüz çocuk sayılacak yaşta çalışmaya başladı. O, çobanlık yaparak amcası Ebû Talip'in aile bütçesine katkıda bulundu. Bu konuyla ilgili olarak o, bir gün ashabına, "**Hiçbir peygamber yoktur ki çobanlık yapmış olmasın.**" buyurmuştur. Ashab-ı kiram, "Siz de mi ya Resulallah?" diye sorunca, **"Evet, ben de Mekkelilerin koyunlarını güttüm."**[4] buyurarak çocukluk yıllarında dahi çalıştığını vurgulamıştır. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.), zaman zaman ticari işlerinde de amcası Ebû Talip'e yardım edip ona destek olmaya çalışmıştır.

1. İbn-i İshak, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 115.
2. İbn-i İshak, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 97.
3. İbn-i İshak, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 119.
4. Buhârî, İcâre, 2; Müslim, Eşribe, 163.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yetişmesinde emeği olan kişiler:

- Annesi: Amine
- Sütannesi: Halime
- Dedesi: Abdülmuttalip
- Amcası: Ebû Talip
- Dadısı: Ümmü Eymen

Hz. Muhammed (s.a.v.) on iki yaşındayken Ebû Talip, Şam'a gitmek için hazırlanan bir ticaret kervanına katılmaya karar verdi. Yaşı küçük olmasına rağmen Hz. Muhammed (s.a.v.) de bu kervana katılmak istedi. Yeğenini çok seven Ebû Talip, onu kırmak istemedi. Bu yolculukta yeğeni Hz. Muhammed'i (s.a.v.) de yanında götürdü.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) de katıldığı ticaret kervanı, günlerce yol gittikten sonra Şam yakınlarında bulunan Busra kasabasında konakladı. Konaklama yerinin yakınlarındaki manastırın rahibi olan Bahira, kervanı görmüştü. Bahira, Hristiyanlığı ve İncil'i iyi bilen, bilge bir insandı. Aldığı eğitime ve okuduğu kitaplara dayanarak yakın zamanda bir peygamber geleceğine inanıyordu. Gelen kervan, çevresindeki olayları dikkatle gözlemleyen Bahira'nın ilgisini çekmişti. Çünkü kervanın üzerinde duran, âdeta kervanla birlikte hareket eden bir bulut vardı. Bu bulut sanki Güneş ile bir yolcu arasında perde gibi duruyordu.

Hz. Muhammed (a.s.), Allah (c.c.) tarafından gönderilmiş son peygamberdir.

Bahira, kervanda bulunan kişileri yemeğe davet etti. Ancak o, gelenler arasında son peygamberin vasıflarına sahip biri olmadığını hemen fark etti. Çünkü kervandakiler Hz. Muhammed'i (s.a.v.) eşyaların ve hayvanların başında bekçi bırakmışlardı. Konuşmalar sürerken geride bırakılan bir çocuk olduğunu duyan Bahira, onun da yemeğe katılmasında ısrar etti. Böylece Hz. Muhammed (s.a.v.) de yemeğe katıldı. Bahira, yemek boyunca hayretle bu çocuğu gözlemledi. Çünkü bu çocuk, tavır ve hareketleriyle diğerlerinden oldukça farklıydı. Bahira, yemekten sonra Hz. Muhammed'i (s.a.v.) ve amcasını ayrı bir odaya çağırdı. Bir süre onlarla konuştu. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) soyu, ailesi ve özellikleri hakkında bilgi aldı. Onlardan duyduğu şeylerin, kendi öğrendiği bilgilerle uyumlu olduğunu gördü. Bahira, Ebû Talip'e, çocuk hakkındaki fikirlerini anlattı. Bu çocuğu Şam'a götürmemesi gerektiği konusunda onu uyardı. Çocuğu Şam'a götürdüğü takdirde Yahudilerin bu çocuğa zarar verebileceklerinden korktuğunu Ebû Talip'e ifade etti. Bahira'yı dikkate alan Ebû Talip, getirdiği malları satıp Mekke'ye geri döndü.[1] Hz. Muhammed (s.a.v.) Mekke'ye döndükten sonra da amcalarıyla ticaret yapmaya devam etti. Mesela o, on yedi yaşındayken amcası Zübeyr ile Yemen'e giden bir ticaret kervanına katıldı.

1. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 138-139.

Hz. Muhammed (s.a.v.) farklı özellikleri olan, güzel ahlaklı bir gençti. Mekke'de nezaketi, terbiyesi, güvenilirliği ile tanınmıştı. O, haksızlığa karşı çıkar ve adalete önem verirdi. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) gençlik yıllarında yaşadığı, dikkat çekici bazı olaylar vardır. Bunlardan biri, onun 4. Ficar Savaşı'na katılmasıdır. Buna göre Araplar; zilkâde, zilhicce, muharrem ve recep aylarını haram aylar kabul ederdi. Cahiliye Dönemi'nde Mekke ve çevresinde yaşayan Arap kabileleri arasında sık sık çeşitli sebeplerle savaşlar çıkardı. Oysa Mekke'nin; ticaret, panayır ve hac için gelen yabancılar açısından güvenli bir yer olması gerekliydi. Bu yüzden kabileler, yabancıların şehre yoğun olarak geldiği aylarda birbirleriyle savaşmama konusunda anlaştı. İşte Hz. Muhammed (s.a.v.) de yirmili yaşlarındayken kabilesi sebebiyle bu savaşlardan birine katılmak zorunda kaldı. Bu savaş, Kureyş kabilesi ile Hevâzin kabilesi arasında olmuştur. Söz konusu savaşta, Peygamberimiz (s.a.v.) amcalarına ok vermiştir. Allah Resulü (s.a.v.) bu durumu, **"Ben amcalarıma, düşmanlarının attıkları okları veriyordum."** buyurarak ifade etmiştir.[1]

Not Edelim

İslamiyetten önce Araplar arasında haram aylarda yapılan savaşlara **Ficar Savaşı** denirdi.

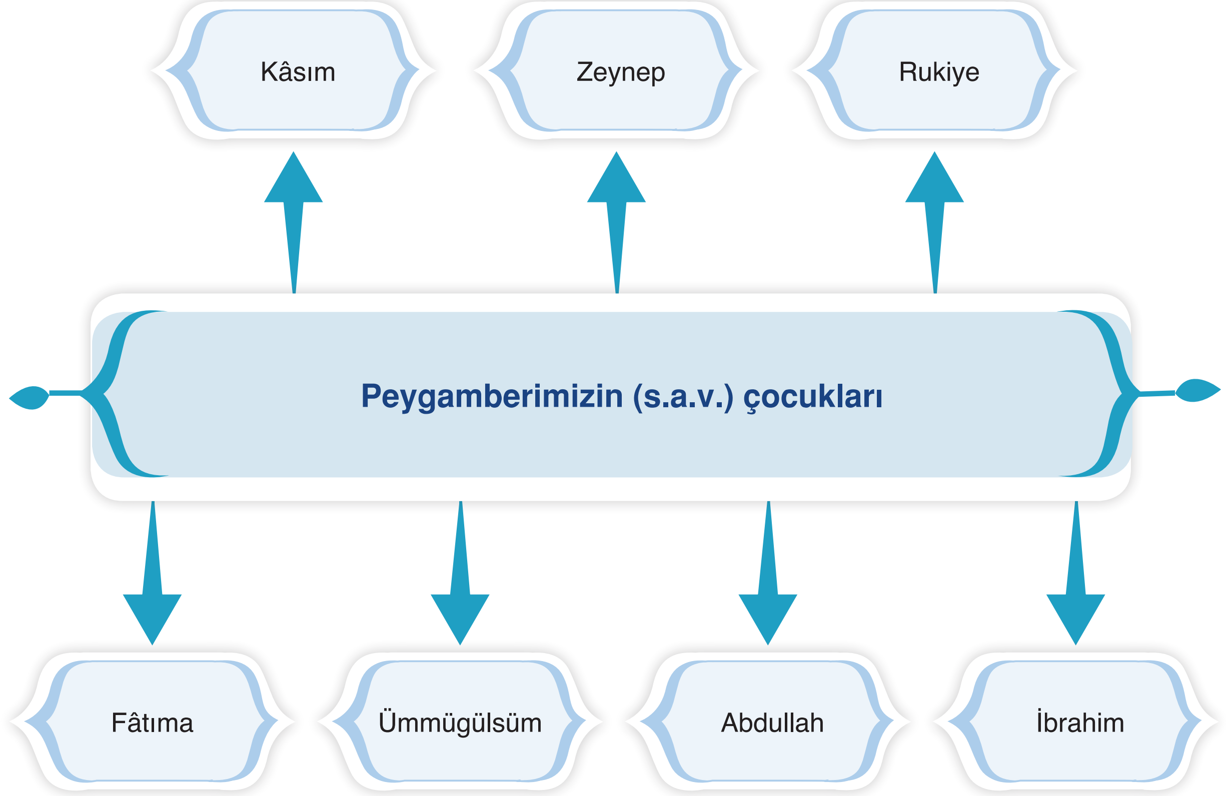
Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yirmili yaşlarda yaşadığı önemli olaylardan biri de amcası Zübeyr'in girişimiyle kurulan Erdemliler Topluluğu'na **(Hılfu'l-Fudûl)** katılmasıdır. Öyle ki o, bu topluluğun en genç üyesi olmuştur. Erdemliler Topluluğu'nun kuruluş amacı, Mekkelilerden ya da Mekke'ye dışarıdan gelen kimselerden haksızlığa uğrayan insanların yanında yer almak, onların sorunlarına çözüm bulmaktı. Mazlumun hakkı zalimden alınıp adalet sağlanıncaya kadar mazlumu desteklemekti. Hz. Peygamber (s.a.v.), bu topluluğa niçin katıldığına ilişkin düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: **"Ben, Abdullah bin Cud'an'ın evinde bir antlaşma yapılırken bulundum ki bu antlaşmayı güzel ve kızıl develere değişmem. İslam'da böyle bir antlaşmaya çağrılsam derhâl kabul ederim."**[2]

Hz. Muhammed (s.a.v.), gençlik yıllarından itibaren hayatını ticaret yaparak kazanmaya başladı. O, dürüstlüğü sebebiyle Mekke'de hemen herkes tarafından "**Muhammedül Emin**" **Güvenilir Muhammed** olarak tanındı. Kureyş kabilesinin zengin kadınlarından biri olan Huveylid'in kızı Hz. Hatice de onun dürüstlüğü hakkında iyi şeyler duymuştu. Kendisi adına çalışacak birini arayan Hz. Hatice (r.a.),* ticaret kervanını Suriye'ye götürmesi için Hz. Muhammed'le (s.a.v.) anlaştı. Hz. Hatice (r.a.), kölesi Meysere'yi de onun yanında gönderdi. Ticaret kervanını Suriye yakınlarındaki Busra kasabasına kadar götüren Hz. Muhammed (s.a.v.), malları burada sattı. O, Busra kasabasından yeni mallar alarak Mekke'ye döndü.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yönettiği kervan, iki misli kârla şehre dönmüştü. Hz. Hatice (r.a.), Peygamberimizin (s.a.v.) çalışma ahlakından ve dürüstlüğünden çok etkilendi. Meysere de Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaklaşık üç ay süren yolculukları boyunca şahit olduğu güzel davranışlarını anlata anlata bitiremedi. Bu durumdan çok etkilenen Hz. Hatice (r.a.), bir süre daha Hz. Muhammed'i (s.a.v.) gözlemledi. Onun sağlam karakterli, temiz ve dürüst biri olduğuna iyice şahit oldu. Daha sonra da ona evlenme teklif etti. Aile büyük-

1. İbn-i Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 248.
2. İbn-i Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 184-185.
* r. a.: "Radıyallâhü anhü-anhâ" ifadesinin kısaltılmış şeklidir. "Allah ondan razı olsun." anlamına gelir.

lerinin de uygun bulmasıyla Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Hz. Hatice (r.a.) evlendiler. Evlendiklerinde Hz. Muhammed (s.a.v.) 25 yaşındaydı. Peygamberimiz'in (s.a.v.) Hz. Hatice (r.a.) ile evliliğinden olan çocukları; Kâsım, Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm, Fâtıma ve Abdullah'tır. Ayrıca Hz. Muhammed'in (s.a.v.), Hz. Hatice'nin vefatından sonra evlendiği Hz. Mariye adlı eşinden de İbrahim adında bir oğlu dünyaya gelmiştir.

Not Edelim

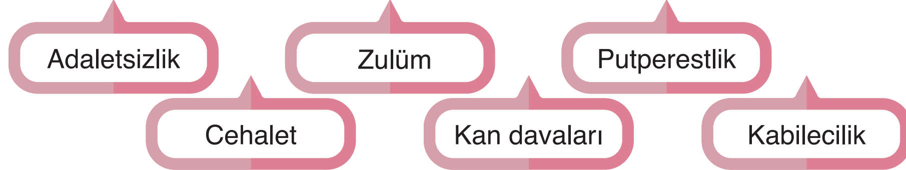
Peygamberimizin (s.a.v.) Hz. Fâtıma (r.a.) hariç diğer bütün çocukları kendisinden önce vefat etmiştir. Hz. Fâtıma (r.a.) ise babasından yaklaşık altı ay sonra bu dünyadan ayrılmıştır.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insanlık açısından ne kadar önemli oluğunu kavrayabilmek için onun yaşadığı dönemin; sosyal, kültürel, dinî ve ekonomik özelliklerini de bilmek gerekir. İslamiyetten önce Arap Yarımadası'nda kargaşa ve huzursuzluk hâkimdi. Herkes için geçerli olan kanunlar ve kurallar da bulunmuyordu. Zenginlik, fiziksel kuvvet ve nüfuz bakımından güçlü olanlar, toplumun liderliğini ele geçiriyor ve insanlara istedikleri gibi hükmediyorlardı. Güçlüler güçsüzlere zulmediyor, onları eziyordu.

Arap Yarımadası'nın çeşitli bölgelerindeki insanlar, akrabalık bağlarıyla birbirine bağlı kabileler hâlinde yaşıyorlardı. Her kabile, haksız da olsa kendi kabilesine mensup olan kişiyi koruyordu. Ayrıca her kabilenin bir başkanı vardı. Kabilenin bütün üyeleri, düşman kabilelere ve tehlikelere karşı dayanışma içinde hareket ederlerdi. Cahiliye Dönemi'nde, kabileler arasında sınır anlaşmazlıkları ve kan davaları yüzünden sık sık savaşlar çıkardı.

Medine ve Taif gibi ziraata elverişli bölgelerde yaşayan kabileler geçimlerini genellikle tarımla; Mekke gibi tarıma uygun olmayan şehirlerde yaşayanlar ise ticaretle sağlıyorlardı.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğduğu çevrede bazı kabileler ise hayvanlarıyla birlikte göç ederek çöllerde ve vahalarda yaşıyordu. Göçebe hayat süren bu insanlara bedevi deniyordu. Bedevi kabileler genellikle hayvancılık, avcılık ve ticaret yaparak geçimlerini sağlıyordu.

Kabile üyeleri köleler ve hürlerden oluşuyordu. Kabilelerin asıl üyeleri hürlerdi. Köleler ise bir eşya gibi alınıp satılıyor, miras olarak bırakılabiliyorlardı. İnsanlar, savaşlarda esir alarak ya da köle pazarlarından ücret ödeyerek köle sahibi olabiliyorlardı. Köle bir anne babadan doğan çocuklar da köle olurlardı. Köleler, hiçbir ücret ödenmeksizin çoğu zaman sadece karın tokluğuna çalıştırılırdı.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğduğu dönemde Mekke ve çevresinde çok farklı dinî inanışlar vardı. Ancak Mekke halkının çoğunluğu; put adı verilen, taştan veya tahtadan yapılmış, değerli mücevherlerle süslenmiş heykellere taparlardı. Dolayısıyla putperestlik, Mekke'de en yaygın inanç durumundaydı. Mekke şehrinde bulunan ve sadece Allah'a (c.c.) ibadet etmek için yapılmış ilk mabet olan Kâbe, putlarla doldurulmuştu. Öyle ki Kâbe'nin içinde ve çevresinde 360 tane put bulunuyordu. Her kabilenin kendisine ait bir putu vardı. Putperest Araplar, putları Allah'la (c.c.) aralarında bir aracı olarak kabul ediyordu. Dileklerini, taptıkları putlar vasıtasıyla Allah'a (c.c.) ulaştırdıklarına inanıyorlardı.

Not Edelim

İnanç – Edebiyat – Ahlak

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğduğu çevrede putperest inanışının yanında; Yahudilik, Hristiyanlık, Mecusîlik (ateşe tapınma) ve Sâbiîlik (yıldıza tapınma) gibi inançları benimseyen kimseler de vardı. Yine bu dönemde, sayıları az da olsa Hz. İbrahim'in (a.s.) öğrettiği dinî ilkelere bağlı kalmayı tercih ederek putperestliği reddeden ve Allah'ın (c.c.) birliğine inanan, yani tevhid inancını benimseyen kimseler de vardı. Bunlara **Hanif** adı veriliyordu.

İslam'dan önce Arap Yarımadası'nda okuma yazma bilen çok az kişi vardı. Bu yüzden yazılı edebiyat yerine sözlü edebiyat gelişmişti. Özellikle hitabet ve şiir sanatı toplumda yaygındı. Araplar arasında şairlere çok değer veriliyordu. Her yıl panayırlarda düzenlenen şiir yarışmaları yapılırdı. Birinciliği alan şiir Kâbe'nin duvarına asılır, o şiirin şairi de altınla ödüllendirilirdi.

İslam öncesi Arap Yarımadası'nda toplumun ahlak anlayışı da oldukça bozuktu. İçki, kumar, fuhuş, tefecilik, hırsızlık, gasp, yetim malı yeme ve kan davaları çok yaygındı. Fakirler ve köleler değersiz görülüyordu. Güçsüzler, güçlüler tarafından eziliyordu. İşte pek çok kötülük ve hukuksuzluğun hâkim olduğu İslam öncesi bu dönem, **Cahiliye Dönemi** olarak adlandırılmıştır.

Etkinlik

İslam öncesi Arap toplumunda kız çocukları değersiz kabul ediliyordu. Hatta bazı vicdansız aileler kız çocuklarını diri diri toprağa gömüyordu. Bu konuda Kur'an'da şöyle buyrulur:

"Onlardan birine kız müjdelendiği zaman öfkelenmiş olarak yüzü kapkara kesilir. Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı kavminden gizlenir. Onu, aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa toprağa mı gömsün! Bakın ki verdikleri hüküm ne kadar kötüdür!"

(Nahl suresi, 58-59. ayetler.)

Yukarıdaki ayet, Peygamberimizin (s.a.v.) çocukluk ve gençlik yıllarında Arap Yarımadası'nda yaşanan olumsuzluklar hakkında sizlere neler düşündürmektedir? Sınıfınızda yorumlayınız.

2. PEYGAMBERİMİZİN MEKKE YILLARI VE HİCRET

Güdüleme

Hicret hakkında neler biliyorsunuz? Düşüncelerinizi ifade ediniz.

Hz. Muhammed (s.a.v.) Mekke'de yaşıyor ve ailesinin geçimini de ticaret yaparak sağlıyordu. O, şehirde yaşanan; putperestlik, içki, kumar, haksızlık vb. kötülüklerden uzak duruyor, ahlaklı ve erdemli bir şekilde yaşamaya özen gösteriyordu. Ancak Hz. Muhammed (s.a.v.), Mekke'de yaşanan kötülüklerden ve insanların putlara tapmasından da rahatsızlık duyuyordu. Bu sebeple Hz. Muhammed (s.a.v.), otuz beş yaşından sonra genellikle ramazan ayında insanlardan uzaklaşıp inzivaya çekilmeyi âdet hâline getirdi. O, yanına biraz yiyecek alarak Kâbe'ye yaklaşık 5 km uzaklıkta bulunan Nur Dağı'ndaki Hira Mağarası'na gidiyor, orada ibadet ve tefekkür ederek birkaç gece kalıyordu.

Aradan yıllar geçmiş, Allah'ın elçisi Hz. Muhammed (s.a.v.) kırk yaşına gelmişti. 610 yılının Ramazan ayında, her yıl olduğu gibi yine Nur Dağı'ndaki Hira Mağarası'na gidip inzivaya çekilmişti. Hz. Muhammed (s.a.v.), Ramazan ayının 27. gecesinde hiç beklemediği bir durumla karşılaştı. Vahiy meleği Cebrail (a.s.) ona göründü. Hz. Muhammed (s.a.v.) endişe ve şaşkınlık içerisindeydi. Cebrail (a.s.) ona, "Oku!" dedi. Hz. Muhammed (s.a.v.) ise ona, "**Ben okuma bilmem**." diyerek karşılık verdi. Cebrail (a.s.), ona üçüncü kez "Oku!" dedi. Hz. Muhammed (s.a.v.) yine "**Ben okuma bilmem.**"

Peygamberimize (s.a.v.) ilk vahyin geldiği Hira Mağarası

deyince Cebrail (a.s.) ona Alâk suresinin ilk ayetlerini okudu: **"Yaratan Rabb'inin adıyla oku! O, insanı alâktan yarattı. Oku! Senin Rabb'in en cömert olandır. O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir."**[1]

Hz. Muhammed (s.a.v.), olup biteni anlamakta güçlük çekiyordu. Anlamakta zorlandığı bu olay karşısında heyecanlanıp korkuya kapılan Peygamberimiz (s.a.v.), hızla mağaradan çıktı ve evine gitti. Hemen yatağına uzandı ve eşi Hz. Hatice'den (r.a.), üstünü örtmesini istedi. Bir süre dinlendikten sonra başından geçen her şeyi eşine anlattı.

Hz. Hatice (r.a.), eşini dikkatle dinledikten sonra onu şöyle teselli etti: "Korkma! Allah'a yemin ederim ki o hiçbir zaman seni utandırmaz. Çünkü sen akraba hakkına riayet edersin, doğruyu söyler, âciz olanların işini yüklenirsin. Fakirleri doyurur, misafiri ağırlar, halka yardım edersin."[2]

Hz. Hatice'nin, Tevrat ve İncil'i iyi bilen, Varaka bin Nevfel adında bir akrabası vardı. Hz. Hatice (r.a.) bir süre sonra eşi Hz. Muhammed'i (s.a.v.) de yanına alarak Varaka bin Nevfel'in yanına gitti. Hz. Muhammed (s.a.v.), yaşadığı olayları Varaka bin Nevfel'e de anlattı. Varaka bin Nevfel, Hz. Muhammed'i (s.a.v.) dikkatle dinledikten sonra ona şöyle dedi: "Sana gelen melek, Allah'ın (c.c.) Musa'ya da gönderdiği Cebrail'dir (a.s.)." Daha sonra Varaka bin Nevfel şöyle devam etti: "Sana kötü davranacaklar. Sana savaş açıp seni bu şehirden çıkaracaklar."

Varaka bin Nevfel'in söylediği sözler karşısında Hz. Muhammed (s.a.v.) şaşırdı. Mekkeliler onu sever ve ona güvenirdi. Bu sebeple Hz. Muhammed (s.a.v.) şaşkınlık içerisinde, "**Onlar beni buradan çıkaracaklar mı?**" dedi. Varaka bin Nevfel ise ona şöyle cevap verdi: "Evet, çünkü senin getirdiğin şeyi getiren herkes, bu düşmanlığa uğramıştır. Ben o günlere ulaşırsam Allah için sana yardımcı olacağım." Hz. Peygamber (s.a.v.) ve Hz. Hatice (r.a.), Varaka bin Nevfel'i dinledikten sonra yaşanan olayı daha iyi anlayarak rahatladılar. Daha sonra da onun yanından ayrılıp evlerine döndüler.[3]

İlk vahiyden sonra aradan haftalar geçmişti. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu süreçte tekrar vahiy meleği Cebrail (a.s.) ile karşılaşacağını, kendisine Allah'tan (c.c.) vahiy geleceğini umuyordu. Ancak aradan günler, haftalar geçmesine rağmen beklediği şey bir türlü gerçekleşmedi. Rabb'inin (c.c.) kendisini terk ettiğini düşünmeye başlayan Hz. Peygamber (s.a.v.), oldukça endişeliydi. Derken bir gün Hz. Muhammed (s.a.v.), Hira Mağarası'ndan dönerken vahiy meleği Cebrail (a.s.) tekrar ona göründü. Bunun üzerine Hz. Muhammed (s.a.v.) endişe ve heyecan içinde hızla evine gitti. Bu defa vahiy meleği Cebrail (a.s.) ona Müddessir

Nur Dağı'ndan bir görünüm

1. Alâk suresi, 1-5. ayetler.
2. İbn-i İshak, es-Sîretün-Nebeviyye, s.176.
3. İbn-i İshak, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s.177.

suresinin başında yer alan şu ayetleri bildirdi: **"Ey örtünüp bürünen (Peygamber!) Kalk da uyar. Rabb'ini yücelt. Nefsini arındır. Kötülüklerden uzak dur."**[1] İşte ilk vahiyle ikinci vahyin gelişi arasında geçen bu bekleyiş sürecine, **Fetretü'l-Vahiy** adı verilir.

Müddessir suresinin ilk ayetleri, artık Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlik sürecinin başladığını açıkça ifade ediyordu. Bu ayetlerden sonra Hz. Muhammed (s.a.v.), öncelikle en yakınındaki insanları İslam dinine davet etmeye başladı. Onun peygamberliğine ilk inanan kişi, eşi Hz. Hatice (r.a.) oldu. Daha sonra da o sıralarda on yaşında olan, amcasının oğlu Hz. Ali (r.a.), hürriyetine kavuşturduğu kölesi Zeyd bin Hârise (r.a.) ve yakın arkadaşı Hz. Ebû Bekir (r.a.) Müslüman oldu. Hz. Ebû Bekir'den (r.a.) sonra Osman bin Affan (r.a.), Zübeyr bin Avvâm (r.a.), Abdurrahman bin Avf (r.a.), Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a.) ve Talha bin Ubeydullah (r.a.) gibi kişiler de Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğine inanarak Müslüman olmayı kabul ettiler.

Hz. Muhammed (s.a.v.), yaklaşık üç yıl boyunca gizli bir şekilde insanları İslam'a davet etti. Gizli davet döneminde, özellikle gençler arasında İslam dini yayılmaya başladı. O, **"Ey Muhammed! Şimdi sen, sana emrolunanı açıkça ortaya koy ve Allah'a ortak koşanlara aldırış etme."**[2] ayeti geldikten sonra insanları İslam'a açıkça davet etti. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) bir gün yakın akrabaları için evinde yemek daveti düzenledi. Bu yemeğe katılan akrabalarına şöyle seslendi: **"Allah öyle bir Allah'tır ki ondan başka ilah yoktur. Hiç şüphesiz ben, özellikle size ve genel olarak tüm insanlara Allah'ın elçisiyim. Allah'a yemin olsun ki siz uykuya daldığınız gibi öleceksiniz. Uykudan uyandığınız gibi diriltileceksiniz. Yaptıklarınızdan hesaba çekileceksiniz. İyiliklerinizin karşılığında iyilik, kötülüklerinizin karşılığında da ceza göreceksiniz… İlk uyardığım kişiler de sizlersiniz."**[3] Davete katılanlar içerisinde, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) en sert tepkiyi, amcası Ebû Lehep gösterdi. Bu süreçten sonra o, Peygamberimize (s.a.v.) sürekli düşmanlık etti.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) evinde gerçekleşen davetten sonra Hz. Ali'nin (r.a.) ağabeyi Cafer bin Ebî Talip (r.a.) ile kabilesinden Ubeyde bin Haris Müslüman oldu. Ebû Talip ise Peygamberimize (s.a.v.), kendisine her zaman destek olacağını ancak atalarının dininden vazgeçmeyeceğini söyledi.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), kendisine verilen görevi layıkıyla yapmak için canla başla çalışıyordu. O, bir gün Safâ Tepesi'ne çıkarak Kureyşlilere şöyle seslendi: **"Ey Kureyş topluluğu! Size, şu dağın eteğinde bir süvari birliği var, desem bana inanır mısınız?"** Kureyşliler de ona,"Evet, inanırız. Çünkü şimdiye kadar senden hiç yalan duymadık." dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.), **"O hâlde ben size, önümüzde şiddetli bir azap günü bulunduğunu haber veriyorum... Siz, 'Allah'tan başka ilah yoktur.' demedikçe**

Hz. Muhammed (s.a.v.) müşrikleri, yerleri ve gökleri yaratan Yüce Allah'a iman etmeye çağırmıştır.

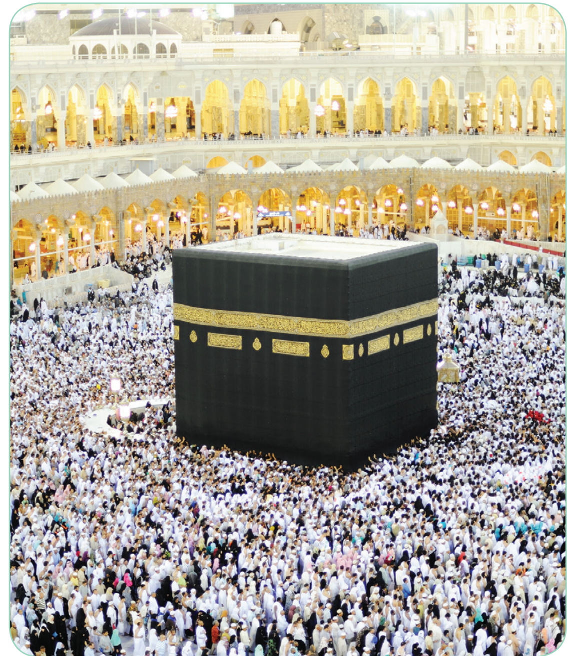
1. Müddessir suresi, 1-5. ayetler.
2. Hicr suresi, 94. ayet.
3. İbn-i İshak, es- Sîretü'n-Nebeviyye, s. 204-205.

benim size ne dünyada ne de ahirette bir faydam dokunur."[1] dedi. Ebû Lehep hemen ayağa kalkıp onu aşağılayıcı bir tarzda şöyle bağırdı: "Helak olasıca! Bizi bunun için mi topladın?" Safâ Tepesi'nin çevresinde toplanan insanlar, amcasının bu tepkisi üzerine oradan dağıldı.[2]

İslam'a davetin ilk zamanlarında Mekkeli müşrikler, Peygamberimizin (s.a.v.), insanları Allah'ın birliğine inanmaya çağırmasına pek aldırış etmediler. Ancak o, müşriklerin tanrı diye inanıp taptıkları putları ve putperestliği kötülemeye başladığında durum değişti. Hz. Peygamber (s.a.v.), putlara tapmanın boş ve anlamsız bir inanç olduğunu vurguladıkça müşrikler de ona kin güderek düşmanlık ettiler. Ona düşmanlık edenlerin başında da amcası Ebû Lehep geliyordu. Ebû Lehep, Hz. Muhammed'i (s.a.v.) takip ederek onun sözlerini yalanlıyor ve insanların onu dinlemesine engel olmak için uğraşıyordu. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'de onun hakkında, **"Ebu Leheb kahrolsun. Zaten kahroldu da! Ona ne malı fayda verdi ne de kazandığı. O, alevli bir ateşe girecektir. Karısı da odunları sırtına yüklenmiş olarak gerdanında örülmüş bir halat olduğu hâlde (o ateşe girecektir.)"**[3] buyrulmuştur.

Mekkeli müşrikler önce Hz. Peygamber'le (s.a.v.) alay ettiler. Daha sonra Peygamberimize (s.a.v.); kâhin, mecnun, şair, büyücü vb. hakaret içerikli sözler söyleyerek onu insanların gözünde küçük düşürmek için çalıştılar. Fakat onlar, Hz. Muhammed'i (s.a.v.) küçümsemek için ne söylerse söylesinler, ona hangi iftirayı atarlarsa atsınlar yine de İslam dini insanlar arasında yavaş yavaş da olsa yayıldı. Müslüman olanların sayısı gün geçtikçe arttı. Bunun üzerine Mekkeli müşrikler, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ve ona inananlara işkence yapmaya başladılar. Baskı ve işkence döneminde Müslümanlar kızgın taşlar üzerine yatırılıyor, bayılıncaya kadar dövülüyor, hapse atılıp aç ve susuz bırakılıyordu.

Müşrikler Peygamberimize (s.a.v.) de çeşitli saldırılar düzenlediler. Bir gün Kâbe'de namaz kılarken putlar için kurban edilmiş bir devenin işkembesi, secde etmekte olan Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) üzerine boşaltıldı. Amcası Ebû Lehep de Hz. Muhammed'i (s.a.v.) aşağılamak için evinin önüne pislik koyardı. Ebû Lehep'in karısı Ümmü Cemil ise topladığı dikenleri gece vakti Peygamberimizin (s.a.v.) geçeceği yola atardı.

Kâbe'nin günümüzden bir görünümü

Müslümanlara yönelik baskı ve işkenceler gün geçtikçe artıyordu. Bazı Müslümanlar, işkencelere dayanamaz hâle geldi. Öyle ki sonunda korkulan şey gerçekleşti. Genç sahabilerden biri olan Ammâr'ın annesi **Sümeyye** ve babası **Yâsir**, işkencelere dayanamayarak şehit oldu. Bunlar, putlara tapmayı reddedip Müslümanlığı kabul eden ilk şehitlerdi. Onların oğulları Ammâr (r.a.) da ağır işkencelere maruz kaldı.

1. İbn-i İshak, es- Siretü'n-Nebeviyye, s. 204-205.
2. İbn-i İshak, es- Siretü'n-Nebeviyye, s. 204-205.
3. Tebbet suresi, 1-5. ayetler.

Müşrikler, tarafından yapılan her türlü baskı ve işkenceye rağmen hiçbir Müslüman dininden dönmedi. Yaptıkları baskı ve işkencelerden sonuç alamayacaklarını anlayan Mekkeli müşrikler, uzlaşmak için Ebû Talip aracılığıyla Peygamberimize (s.a.v.) teklifte bulundular. Ona, İslam'ı anlatmaktan vazgeçmesi için makam, mevki, mal, mülk vb. teklif ettiler. Peygamberimiz (s.a.v.) kendisine yapılan teklifleri, **"Bu işten vazgeçmem için Güneş'i sağ elime, Ay'ı da sol elime verseler dahi Allah bu dini üstün kılıncaya kadar veya ben ölünceye kadar bu davadan vazgeçmeyeceğim."**[1] diyerek kesin bir dille reddetti.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), Müslümanların ağır işkenceler altında büyük acılar çektiğini görüyor ve bu duruma çok üzülüyordu. Artık neredeyse Mekke'de hiçbir Müslüman'ın hayatı güvende değildi. İşte bu sebeple Hz. Peygamber (s.a.v.), bazı Müslümanların, adil bir kral tarafından yönetilen Habeşistan'a göç etmesine izin verdi. 615 yılında, Müslümanlardan şartları uygun olan dört kadın ve on bir erkek gizlice Habeşistan'a hicret etti. 616 yılında Cafer bin Ebî Talip (r.a.) başkanlığında yaklaşık yüz kişiden oluşan bir grup Müslüman daha Habeşistan'a gitti.

Habeşistan'a yerleşenlerin güven içinde yaşamaları ve Müslümanların sayısının günden güne artması Mekkeli müşrikleri daha da öfkelendirdi. İslam'ın yayılmasını bütünüyle engellemek isteyen müşrikler, Müslümanlara ve onlara sahip çıkan putperest akrabalarına boykot uygulama kararı aldılar. Müşrikler, 616 yılında kendi aralarında yaptıkları anlaşma gereğince Müslümanlarla ekonomik ve sosyal bütün ilişkilerini kestiler. Onlarla kız alıp vermediler, alışveriş yapmadılar ve hiçbir ilişki kurmadılar. Uygulanacak boykotla ilgili kararları da yazıya geçirip Kâbe'nin duvarına astılar.

Bir grup Müslüman, 615 yılında Mekke'den Habeşistan'a hicret etmiştir.

Yoksulluk ve açlığın insanları iyice perişan ettiği bir zamanda, vicdan sahibi bazı Mekkeli müşrikler boykotu zayıflatmak için bir araya geldiler. Zor durumda kalan bazı insanları boykot alanından çıkardılar. Ancak daha katı ve baskıcı olan bazı müşrikler de yapılan sözleşmeyi ileri sürerek buna engel olmak istediler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.) onlardan, Kâbe'nin duvarına astıkları sözleşme metnini gidip görmelerini istedi. Müşrikler, sözleşmenin asılı olduğu duvarın yanına gittiklerinde büyük bir şaşkınlık yaşadılar ve hayretler içinde kaldılar. Çünkü boykot metni, bir ağaç kurdu tarafından **"Bismikallâhümme" (Senin adınla Allah'ım)** bölümü hariç yenilip yok edilmişti. Bu olaydan etkilenen Mekkeli müşrikler 619 yılında boykotu sona erdirdiler.[2]

Boykotun kaldırılmasından kısa bir süre sonra, Hz. Muhammed'i (s.a.v.) sürekli himaye eden ve destekleyen amcası Ebû Talip öldü. Peygamberimiz (s.a.v.), bu üzücü olaydan kısa bir süre sonra da sevgili eşi Hz. Hatice'yi (r.a.) kaybetti. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) çok sevdiği bu iki kişinin vefat ettiği yıl (620), **"Senetü'l-Hüzn" (Hüzün Yılı)** olarak adlandırılmıştır.

1. İbn-i Hişam, es- Sîretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 353.
2. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 1, s. 188-190.

Hüzün yılından sonra Müslümanların Mekke'deki durumu daha da kötüleşti. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.), Müslümanlar için yeni bir yurt arayışına başladı. Hz. Muhammed (s.a.v.) bu süreçte öncelikle Sakif kabilesinin yaşadığı Taif'e gitti ve orada yaşayanları İslam'a davet etti. Ancak Taifliler hem daveti kabul etmediler hem de birçok kişiyi ona saldırması için kışkırttılar. Taif'te taşlı saldırıya uğrayan Peygamberimiz (s.a.v.), şehrin dışında bir bahçeye sığındı. Bu mübarek insanın bedeni kanlar içinde kalmıştı. Allah Resulü (s.a.v.), sığındığı bahçede bir müddet dinlendikten sonra yola çıktı ve Mekke'ye geldi.

Peygamberimiz (s.a.v.), Miraç Gecesi Mekke'den Mescid-i Aksa'ya götürülmüştür. (Mescid-i Aksa/ Küdüs)

Üst üste gelen acılar ve yaşadığı olumsuzluklar Hz. Muhammed'i (s.a.v.) çok üzmüştü. Rabb'imiz (c.c.), üzüntüsünü hafifletmek amacıyla ona İsrâ ve Miraç mucizelerini yaşattı. Buna göre Peygamber Efendimiz (s.a.v.), bir gece Mekke'deyken yatağından alınarak Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götürüldü.[1] Rabb'inden (c.c.) vahiy aldı.

Not Edelim

İsra: Gece yürüyüşü. Hz. Peygamber'in, hicretten yaklaşık bir buçuk sene evvel (620), Miraç gecesinde Kâbe'den Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya Allah'ın izniyle götürülmesi.

Miraç: Hz. Peygamber'in, recep ayının 27. gecesinde, Mekke'den Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götürülmesi, oradan göğe yükseltilerek kendisine, Allah'ın ayet ve olağanüstü nimetlerinin gösterilmesi.

Dinî Terimler Sözlüğü, s. 241, 320.

Akabe Biatları

Hz. Muhammed (s.a.v.), kendisine yapılan baskılara rağmen İslam'ı anlatmaktan vazgeçmedi. Ancak Mekkeliler, İslam'a karşı neredeyse kendilerini tamamıyla kapatmışlardı. Bu sebeple Allah Resûlü (s.a.v.), Mekke dışından hac ibadeti için gelen kişilere İslam'ı anlatmaya daha çok zaman ayırdı. O, 620 yılının hac mevsiminde, Mekke'nin yakınlarında yer alan Akabe'de, Yesrip'li Hazreç kabilesine mensup altı kişi ile bir görüşme yaptı ve onları İslam'a davet etti. Onlar da Müslüman oldular. Bu altı kişi, 621 yılında aynı yerde Peygamberimizle (s.a.v.) buluşma sözü vererek Mekke'den ayrıldı. Onlar, Yesrib'e vardıklarında çevrelerindeki kişilere de Peygamberimizi (s.a.v.) ve İslam'ı anlattılar. Onları dinleyen kişilerden bazıları Müslümanlığı kabul etti. Aradan bir yıl geçmişti. Yesripliler 621 yılında, Peygamberimizle (s.a.v.) sözleştikleri gibi Akabe'ye geldiler. Ancak bu defa on kişi Hazreç, ikisi de Evs kabilesine mensup olmak üzere toplam on iki kişiydiler.

Akabe görüşmelerinin yapıldığı yerden günümüze ait bir görünüm (Akabe Mescid-i Mekke)

1. bk. İsrâ suresi, 1. ayet.

Not Edelim

Akabe'de Peygamberimizle (s.a.v.) buluşan kişiler; Allah'a (c.c.) ortak koşmayacaklarına, hırsızlık ve zina etmeyeceklerine, çocuklarını öldürmeyeceklerine, iftira etmeyeceklerine ve onun emirlerine uyacaklarına dair Peygamberimize (s.a.v.) söz verdiler. Her şart altında sözlerini tutacaklarına dair de bağlılık yemini ettiler. İşte bu bağlılık yemini, **Birinci Akabe Biatı** olarak adlandırılır.

Hz. Muhammed (s.a.v.), Akabe Biatı'ndan sonra Mus'ab bin Umeyr'i (r.a.), Medinelilere Kur'an öğretmesi ve Müslüman olmayanları İslam'a davet etmesi için öğretmen olarak görevlendirdi. Bu sayede Medine'de Evs ve Hazrec kabilelerinden pek çok kişi Müslüman oldu. Böylece onlar inandıkları bu yeni dinin iki kabile arasında yıllardır devam eden düşmanlığı ortadan kaldıracağını, aralarındaki birlik ve beraberliğin yeniden canlanacağını ümit ediyorlardı.

Medineliler, sonraki yıl için yine aynı yerde Peygamberimizle (s.a.v.) buluşmaya söz vermişti. Onlar, sözlerini tutup 622 yılında yeniden Hz. Peygamber'le (s.a.v.) buluşmaya geldiklerinde ikisi kadın, yetmiş beş kişiydiler. Yine Akabe'de yapılan görüşmede Hz. Peygamber (s.a.v.) bir konuşma yaptı ve onlara Kur'an okudu. Medineli Müslümanlar, Peygamberimizi (s.a.v.) ve Mekkeli Müslümanları Medine'ye yerleşmeleri için davet ettiler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.); canlarını, mallarını, çocuklarını ve kadınlarını korudukları gibi kendisini de koruyacaklarına, iyiliği emredip kötülüğe engel olacaklarına ve kendisine itaat edeceklerine dair onlardan söz istedi. Medineliler de ona içtenlikle söz verip bağlılık yemini ettiler. İslam tarihinde, 622 yılında gerçekleşen bu bağlılık yeminine, **İkinci Akabe Biatı** adı verilir.

Hicret

Hz. Muhammed (s.a.v.), İkinci Akabe Biatı'ndan sonra Mekkeli Müslümanların Medine'ye hicret etmelerine izin verdi. Sahabiler de gizlilik içinde ve gruplar hâlinde hicret etmeye başladılar. Yıllardır Mekke'de baskı altında yaşamaya çalışan Müslümanlar, hızlı bir şekilde ve kısa sürede Medine'ye hicret ettiler. Öyle ki bir müddet sonra Mekke'de Peygamberimiz (s.a.v.), Hz. Ebû Bekir (r.a.), Hz. Ali (r.a.) ve onların aileleri ile birlikte az sayıda Müslüman kalmıştı. Bu şartlar altında Hz. Ebû Bekir (r.a.) de Peygamberimize (s.a.v.) gelerek hicret etmek için izin istedi. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v.) ona, beklemesini söyledi.

Her ne kadar gizlilik içinde yapılsa da Mekkeli müşrikler, Müslümanların Medine'ye hicret ettiklerini fark etmişti. Eğer Hz. Muhammed (s.a.v.) Medine'ye hicret ederse İslam dini orada da güçlenebilirdi. Bu sebeple Mekkeli müşrikler, meseleye kesin ve kökten bir çözüm bulmak için aralarında toplantı düzenlediler. Onlar, yaptıkları toplantıda Peygamberimizin (s.a.v.) öldürülmesi için karar aldılar. Kabilesinin intikam almasına ve kan davası gütmesine engel olmak için de her kabileden birer genç seçtiler. Suikast için seçilen bu gençlerin hep birlikte ve aynı anda Peygamberimize (s.a.v.) saldırmasına karar verdiler.

Mekkeli putperestlerin suikast için yaptıkları plan, Allah (c.c.) tarafından Cebrail (a.s.) vasıtasıyla Peygamberimize (s.a.v.) bildirildi. Peygamberimiz (s.a.v.) hemen Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) evine giderek ona, Allah'ın (c.c.) izniyle artık Medine'ye hicret edebileceklerini söyledi. Hemen bir plan yaptılar. Güvenilir bir kılavuz buldular. Medine, Mekke'nin kuzeyinde yer alıyordu. Dolayısıyla Mekkeli müşrikler, şehirden ayrıldıklarında onları öncelikle o yönde arayacaklardı. Bu durumu dikkate alan Peygamberimiz (s.a.v.) ve Hz. Ebû Bekir (r.a.), kılavuzlarıyla üç gün sonra Mekke'nin beş kilometre güneybatısındaki Sevr Mağarası'nda buluşmak üzere anlaştılar.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), hicret için gerekli görüşmeleri yaptıktan sonra evine döndü. Mekkeli müşriklerin, kendisine bıraktığı emanetleri Hz. Ali'ye (r.a.) teslim etti. Hz. Ali'ye (r.a.), bu emanetleri sahiplerine verdikten sonra peşlerinden gelmesini söyledi. Allah Resûlü (s.a.v.), gece yarısı evinden gizlice ayrılarak Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) evine gitti. Daha sonra onlar, hızlıca oradan da ayrılarak Sevr Mağarası'na ulaştılar. Üç gün üç gece Sevr Mağarası'nda saklandılar. Suikastçı gençler, artık zamanı geldi diyerek öldürmek amacıyla Peygamberimizin (s.a.v.) evine girdiklerinde büyük bir şaşkınlık yaşadılar. Onlar, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yatağında Hz. Ali'yi (r.a.) bulduklarında çok şaşırdılar. Hz. Muhammed'i (s.a.v.) ölü ya da diri olarak bulup getirecek olan kişiye yüz deve ödül vadettiler. Bu arada Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) azatlı kölesi, koyunlarını mağara yakınlarında otlatıyor, yolculara taze süt sağıp getiriyordu. Bu kutlu yolculara Hz. Ebubekir'in (r.a.) kızı Esma (r.a.) yiyecek erzak getiriyordu. Ayrıca onun oğlu Abdullah (r.a.) da Mekke'de olup bitenler hakkında onları bilgilendiriyordu.[1]

Hz. Peygamber (s.a.v.), hicret sırasında bir süre Sevr Mağarası'nda gizlenmiştir.

Mekkeli müşrikler, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bulunması için ortaya büyük bir ödül koymuştu. Ödül avcıları, Medine (Yesrib) yolunu tutmuşlar ve Mekke'yi karış karış aramışlardı. Ancak Medine yönünde hiçbir ize rastlanmadığı için artık farklı yönde arayışlar da başlamıştı. Sonunda ödül avcılarından bir grup, mağaranın önüne kadar geldi. Mağaranın girişine bir örümcek ağ örmüş, bir güvercin de yuva yapmıştı. Ödül avcıları bunu görünce içeriye bile bakmadan oradan ayrıldılar.

Kuba Mescidi: (Günümüzden bir görünüm.)

Aradan üç gün geçmişti. Önceden anlaştıkları gibi kılavuzları, develerle birlikte Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ve Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) yanına geldi. Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) azatlı kölesi de onlara katıldı. Bu dört kişilik kafile, dikkatli ve hızlı bir şekilde Medine'ye doğru yol aldı. Onlar, Sevr Mağarası'ndan ayrıldıktan on iki gün sonra da Medine'ye üç kilometre uzaklıkta bulunan Kuba köyüne ulaştılar. Peygamberimiz (s.a.v.) burada bir mescit inşa ettirdi bu mescit, Kuba Mescid-i olarak adlandırılır. Bu konuya dikkat çeken bir ayette şöyle buyrulur: **"...İlk günden takvâ üzerine kurulan mescit (Kuba Mescidi) içinde namaz kılman elbette daha doğrudur. Onda temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da çok temizlenenleri sever."**[2] Böylece söz konusu mescit, takva üzerine kurulan mescit olarak nitelendirilir.

Hicret için yola çıkmadan önce emanetleri sahiplerine teslim edip yola çıkan Hz. Ali (r.a.) de Kuba'da onlarla buluştu. Cuma günü olduğunda da tekrar Medine'ye doğru yola çıktılar. Ranuna Vadisi'ne ulaştıklarında cuma namazı farz kılındı.

1. (Ahmet Önkal) İslam Ansiklopedisi, C 17, s. 458-418.
2. Tevbe suresi, 108. ayet.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) burada bulunan yüze yakın Müslüman'ın katılımıyla ilk cuma namazını kıldı. Namazdan sonra kafile yeniden Medine'ye doğru ilerledi. Peygamberimiz (s.a.v.) şehre girerken insanlar yola dizilmiş, sevinçle onu selamlıyorlardı. Artık Müslümanlar ve İslam'ın yayılışı açısından çok önemli bir dönüm noktası olan **Hicret** tamamlanmış ve Mekke Dönemi de sona ermişti.

Not Edelim

Medine'nin diğer adı da Yesrip'tir.

Etkinlik

Müslümanları hicret etmeye yönelten sebepler nelerdir? Sınıfınızda tartışınız. Ulaştığınız sonuçları maddeler hâlinde defterinize yazınız.

3. PEYGAMBERİMİZİN MEDİNE YILLARI

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) 610 yılında başlayan peygamberlik hayatı, 622 yılında gerçekleşen Hicret'le yeni bir aşamaya girmiştir. İslam tarihinde dinî, siyasi, sosyal ve kültürel açıdan son derece önemli bir dönüm noktası sayılan bu olayla âdeta bir çağ kapanmış, yeni bir çağ başlamıştır. Medine'de yaşanan yıllar hem Peygamberimiz (s.a.v.) hem de Müslümanlar açısından pek çok olumlu gelişmeye zemin hazırlamıştır.

3.1. Medine'de İslam Toplumunun Oluşumu

Güdüleme

Hicret'ten sonra Medine'de İslam'ın yayılışı nasıl olmuştur? Düşüncelerinizi ifade ediniz.

İslam; sevgi, kardeşlik, dostluk ve barış dinidir. İnsanların birbirini sevmesini, birbirine saygı duymasını ve değer vermesini ister. Herkesin birlikte huzur içinde yaşadığı ve adalete önem verdiği bir toplum oluşturmak, İslam'ın temel amaçlarından biridir. İşte Hz. Peygamber (s.a.v.) de Medine'ye hicret ettikten hemen sonra bu şehirde herkesin birbirinin haklarına saygılı olduğu ve birlikte huzur içinde yaşadığı bir toplum oluşturmak için sistemli çalışmalar yapmıştır.

Hz. Muhammed (s.a.v.) hem Allah'ın Resûlü hem de çevresinde yaşayan herkes için çok değerli bir dost idi. Küçük-büyük, yaşlı-genç, kadın-erkek hemen herkes onu çok sever ve ona değer verirdi. O, doğup büyüdüğü ve yıllarca yaşadığı Mekke'yi terk edip Medine'ye gelmişti. Dolayısıyla şehre ayak bastığı andan itibaren Medinelilerin hemen hepsi Allah Resulü'nü (s.a.v.) kendi evinde misafir etmek istiyordu. Nazik ve ince ruhlu bir kişiliğe sahip olan Hz. Muhammed (s.a.v.) ise kimseyi kırmak istemiyordu.

Bu sebeple Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), şehre girince devesini serbest bıraktı. Devesinin çöktüğü yerin en yakınında bulunan Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin (r.a.) evinde misafir oldu. Yaklaşık yedi ay kadar Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin (r.a.) evinde misafir olan Hz. Peygamber (s.a.v.) daha sonra Mescid-i Nebi'nin bitişiğinde yapılan kendi evine geçti. Bu süreçte hiç kimse, niye bende kalmadı diye Hz. Peygamber'e (s.a.v.) en küçük bir kırgınlık duymadı. Peygamberimiz (s.a.v.), Medine'ye geldiğinde devesinin çöktüğü boş arsayı ücretini ödeyerek satın aldı. Bu arsa üzerine bir mescit (cami) inşa edildi. Mescidin bitişiğine de Peygamberimizin (s.a.v.) ve ailesinin kalacağı bir yer yapıldı.[1]

Hiç şüphesiz Medine'de İslam toplumunu oluşturmak için Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından yapılan çalışmalardan ilki ve en önemlisi, burada bir mescit inşa edilmesidir. Bu mescidin yapımında Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) de Müslümanlarla birlikte bizzat çalıştı. Yaklaşık yedi ayda yapımı tamamlanan bu mescide, Peygamber Mescidi anlamına gelen "**Mescid-i Nebi**" adı verildi. Mescidin hemen bitişiğine de **suffe** denilen bir bölüm yapıldı. Bu bölüme, fakir ve kimsesiz Müslümanlar, barınmaları ve ilim öğrenmeleri için yerleştirildi. Suffe'de kalan Müslümanlar sürekli Peygamberimizin (s.a.v.) yakınında bulunur, ondan İslam'ın ilkelerini ve Kur'an ayetlerini öğrenirdi. Suffe'de kalan Müslümanlara "**Ashab-ı Suffe** denirdi. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), İslam'ı öğrenmek isteyen kabilelere göndereceği kimseleri de genellikle Ashab-ı Suffe arasından seçerdi. Bu gibi özellikleriyle Mescid-i Nebi kısa sürede Müslümanların; ibadet ettiği, eğitim gördüğü, çeşitli sorunların çözüme kavuşturulduğu, insanların bir araya geldiği ve yabancı heyetlerin kabul edildiği toplumsal bir mekân hâline geldi. Bütün bunlar da Medine'de İslam toplumunun oluşmasına önemli katkılar sağladı.

Hicret'ten sonra Medine'de İslam toplumunun oluşmasına katkı sağlayan birçok uygulama yapılmıştır. Müslümanların; cuma, bayram ve vakit namazlarında düzenli olarak Hz. Peygamber'le (s.a.v.) bir araya gelmeleri, ibadet etmeleri ve onunla konuşup görüşmeleri bu uygulamalardan bazılarıdır. Ayrıca Müslümanlardan birçoğunun, kadın-erkek ayırt etmeksizin Mescid-i Nebi'de düzenlenen eğitim faaliyetlerine katılması, bir araya gelip konuşması, Hz. Peygamber'le (s.a.v.) görüşmesi ve sohbet etmesi de bu çerçevede sayılabilecek örneklerdendir.

Mescid-i Nebi ve Medine'den bir görünüm

Hz. Muhammed (s.a.v.); Müslümanların kardeşçe yaşamalarına, birlik ve beraberliklerini korumalarına ve birbirleriyle dayanışma hâlinde olmalarına her zaman büyük önem vermiştir. O, Medine'de; sağlam, güçlü, fertleri birbirine güvenen ve dayanışmaya önem veren bir toplum oluşturmak için sistemli çalışmalar yapmıştır. Allah Resûlü'nün (s.a.v.) bu alanda yaptığı en dikkat çekici çalışmalardan biri, **ensar ve muhacirler arasında kardeşlik** ilan etmesidir. Buna göre Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), Hicret'ten sonra Mekkeli muhacirlerin her birini, ensardan (Medineli Müslümanlardan) biriyle kardeş ilan etti.

1. (Mustafa Fayda) İslam Ansiklopedisi, C 30, s. 416-418.

İslam tarihinde bu uygulama **“muâhât”** olarak adlandırılır. Hz. Peygamber (s.a.v.), gerçekleştirilen bu kardeşlik (uhuvvet) uygulamasıyla hem İslam toplumunu güçlendirmeyi hem de Mekke’den göç eden Müslümanların sıkıntılarını hafifletmeyi amaçladı.

Muhacirler, her şeylerini Mekke’de bıraktıkları için zor durumdaydılar. Medineli Müslümanlar, Mekkeli muhacir kardeşlerine ellerinden gelen her türlü yardımı yaptılar. Onlarla evlerini, bahçelerini, tarlalarını, sofralarını paylaştılar. Böylece toplumsal dayanışmanın, paylaşmanın ve kardeşçe yaşamanın tarihte yaşanmış en güzel örneklerinden birini ortaya koydular.

İslam dini dayanışmaya, dostluk ve kardeşliğe önem vermemizi ister.

Kavram Öğrenelim

İsar: Diğerkâmlık, birini diğerinden üstün tutma, özgecilik gibi anlamlara gelir. Buna göre kişinin, kendi ihtiyacı varken başkalarına yardımda bulunarak özverili davranması, onları kendine tercih etmesi, fedakârlık yapması isar kavramıyla ifade edilir.

Dinî Terimler Sözlüğü, s. 175.

Müslümanlar, Medine’ye hicret ettiğinde uzun yıllardır burada yerleşik olarak yaşayan iki köklü Arap kabilesi vardı. Ancak bu kabileler arasında kökeni geçmişe dayanan bir düşmanlık söz konusuydu. Hz. Peygamber (s.a.v.) Medine’de yaşayan ve aralarında uzun yıllardır düşmanlık bulunan Evs ve Hazreç isimli bu iki kabile arasında uzlaşma sağladı. Onları birbiriyle barıştırdı ve bu kabileleri İslam kardeşliği anlayışı etrafında birleştirdi. Böylece o, Müslümanlar arasında birlik olma düşüncesini güçlendirdi.

Not Edelim

Afrika’dan Asya’ya, Amerika’dan Avrupa’ya kadar dünyanın dört bir yanında Müslümanlara namaz vaktinin geldiğini haber vermek için ezan okunur. Okunan ezan, Müslümanlara, aynı dine inanarak ortak değerleri paylaşmanın huzurunu yaşatır.

Hicret’ten sonra Medine’de, Müslümanlara namaz vaktinin geldiğini haber vermek için bir çağrı yapılması gerekiyordu. Başlangıçta Müslümanlar, “es-Salâh es-Salâh” (Namaza!-Namaza!) diyerek çağrılırdı. Ancak zamanla bu çağrı yetersiz kaldı. Bunun üzerine Peygamberimiz ashabıyla bu konuda istişare etti. Sahabiler, Hz. Peygamber’e (s.a.v.) namaz vaktinin haber verilmesine yönelik; çan çalınması, ateş yakılması gibi teklifler sundular. Ancak yapılan bu tekliflerin hiçbiri uygun bulunmadı. Bir süre sonra

sahabilerden Abdullah b. Zeyd (r.a.), Peygamberimize (s.a.v.) gelerek bir rüya gördüğünü söyledi. Rüyasında kendisine ezan okunduğunu anlattı ve ezanda geçen ifadeleri sıraladı. Buna benzer bir rüyayı Hz. Ömer (r.a.) de görmüştü. Kendisine anlatılanları dikkatle dinleyen Hz. Peygamber (s.a.v.), Müslümanların ezan okunarak namaza çağrılmasına karar verdi. Resulullah'ın (s.a.v.) müezzini Bilal-i Habeşî (r.a.) de ilk ezanı okudu. Böylece bütün Müslümanların hem namaz kılmaya çağrılması hem de acil durumlarda toplanması için ortak bir sözde yani ezanda görüş birliğine varılmış oldu. Bu da İslam toplumunun ortak değerler etrafında birleşmesine katkı sağladı.[1]

İslam dini, ister Müslüman ister gayrimüslim olsun, toplumu meydana getiren her insanın huzur içinde yaşamasını istemiştir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) Medine'de İslam toplumunu oluştururken bu hususa dikkat etmiştir. O, hem Müslümanların hem de diğer din mensuplarının birbirlerinin haklarına saygılı olmasını istemiştir. Allah Resûlü (s.a.v.), bunun gerçekleşmesi için de gerekli önlemleri almıştır. Mesela Medine'de Evs ve Hazreç adlı iki büyük Arap kabilesi dışında Beni Kaynuka, Beni Kureyza ve Beni Nadir adında üç Yahudi kabilesi de yaşamaktaydı. Hz. Peygamber (s.a.v.), Medine'de İslam toplumunu oluştururken bu kabilelere mensup kişilerin güven içerisinde yaşamasını sağlamak amacıyla da önlemler aldı. Örneğin şehirde yaşayan Müslüman ve Yahudi grupları bir toplum hâline getiren ve taraflar arasındaki ilişkileri düzenleyen **Medine Sözleşmesi**'ni imzaladı. Bu sözleşme, Medine İslam devletinin ilk anayasası kabul edilir. Medine Vesikası da denilen bu sözleşmeye göre herkes Medine Devleti'nin bir vatandaşı olarak dininin gereklerini özgürce yerine getirebilecekti. Müslümanlar, Yahudiler ve Medine'de yaşayan müşrik Araplar, dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı birlikte hareket edecek; gerektiğinde savaş, saldırı vb. durumlarda birbirlerine yardım edeceklerdi. Müslümanlar, Yahudiler ve diğer kesimler arasında herhangi bir anlaşmazlık olursa sorunu çözmek için Peygamber Efendimize (s.a.v.) başvurulacaktı. Yapılan bu sözleşmeyle Medine'de bir devlet kurulmuş oldu. Hz. Peygamber (s.a.v.) de kurulan bu İslam devletinin ilk başkanı oldu.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), Medine'de İslam toplumunu oluştururken ticaret hayatıyla ilgili düzenlemeler de yapmıştır. **Medine Pazarı**'nın **(Peygamber Pazarı)** oluşturulması, bu alanda yapılan düzenlemelerden biridir. Buna göre Müslümanlar Mekke'den Medine'ye hicret ettiğinde şehirde çeşitli pazarlar kurulurdu. Bunlar içerisinde Yahudi kabilelerinden, Benî Kaynuka tarafından cuma günü kurulan pazar, Medine'nin geneline hitap ederdi. Medine halkının çoğu, gelip bu pazarı dolaşır, alışveriş yapardı. Müşrikler ve Yahudilerin kurduğu bu gibi pazarlarda onların kuralları geçerliydi. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), ticaretin İslami ilkelere göre sürdürüleceği bir pazar oluşturmaya karar verdi. O, Benî Kaynuka kabilesinin pazar kurduğu yerin yakınında bir çadır kurup burayı pazar yeri olarak belirledi. Ancak Yahudilerin ileri gelenlerinden biri olan Kâ'b b. Eşref, çadırın iplerini keserek orada pazar kurulmasına engel oldu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) de Medine'de bulunan Benî Sâide bölgesindeki bir alanı pazar yeri olarak seçti. Böylece orada pazar kuruldu. Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından kurulan bu pazarda, pazar vergisi alınmayacak ve sabit yerler edinilmeyecekti.[2]

Medine pazarı Müslümanlar tarafından kısa sürede benimsendi. Bu pazar Müslümanlar arasındaki ekonomik ve sosyal ilişkilerin gelişmesinde ve Medine'de İslam toplumunun oluşmasında önemli bir rol oynadı.[3]

---

1. İbn-i Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, C 2, s. 179.
2. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 3, s. 322, 339, 492.
3. TDV İslam Ansiklopedisi, C 34, s.195.

3.2. Müşriklerle Mücadele

Güdüleme

Bedir Savaşı hangi yılda ve niçin yapılmıştır? Bu konuda bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Müslümanlar Mekke'den Medine'ye hicret etmiş; Peygamberimiz (s.a.v.), ensar-muhacir kardeşliğinden Medine Sözleşmesi'ne kadar şehirde birçok alanda çeşitli düzenlemeler yapmıştı. Hicret'le birlikte Müslümanlar Mekke'de kendilerine uygulanan baskı ortamından kurtulmuşlar, inançlarını serbestçe yaşama imkânına kavuşmuşlardı. Ancak Mekkeli müşrikler için durum çok farklıydı. Çünkü onlar sadece Mekke'de değil, Mekke dışında başka herhangi bir yerde de Müslümanların ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) varlığına tahammül edemiyorlardı. İşte bu sebeple Mekkeli müşrikler, Müslümanların Medine'de güçlenip bir devlet kurmasından çok rahatsız oldular.

Bedir Savaşı (624)

Mekkeli müşrikler, ne pahasına olursa olsun Hz. Muhammed'in (s.a.v.) çalışmalarını durdurmak ve İslam'ın yayılmasını engellemek istiyordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) de müşriklerin bu düşmanca tutumlarının farkındaydı. Hicret'in üzerinden yaklaşık iki yıl geçmişti. Mekkeli müşrikler, bir süredir Müslümanları ortadan kaldırmak için bir savaş yapma niyetindeydiler. Müşrikler, savaş için gizli gizli görüşüp toplantılar yapıyorlardı. Nihayet müşrikler büyük bir ticaret kervanı düzenlediler. Bu kervandan elde ettikleri gelirle de savaş hazırlıkları yapmaya karar verdiler. Üstelik müşrikler tarafından hazırlanan bu kervandaki malların bir kısmı, Mekke'den hicret etmek zorunda kalan Müslümanlara aitti. Başında Ebû Süfyan'ın bulunduğu bu ticaret kervanı, Şam'da mallarını satıp geri döndü. Kervanın dönüş yoluna çıktığını haber alan Hz. Peygamber (s.a.v.), yaklaşık üç yüz kişiden oluşan bir ordu hazırladı. Ancak Ebû Süfyan, Peygamberimizin (s.a.v.), bir ordu hazırlayarak kervanı beklediğini haber aldı.

Müşriklerin ileri gelenlerinden biri olan Ebû Süfyan oldukça kurnazdı. O, hem bir elçi göndererek Mekke'den yardım istedi hem de Müslümanlar tarafından kervana saldırı düzenleneceğini dikkate alarak kervanın geçeceği yolu değiştirdi. Böylece Ebû Süfyan, ticaret kervanının Mekke'ye güvenle ulaşmasını sağladı. Ancak bunlar olup biterken Ebû Süfyan'dan gelen yardım isteği çoktan Mekke'ye ulaşmıştı. Mekkeli müşrikler de hemen toplanıp hiç vakit kaybetmeksizin bin kişilik bir ordu hazırlamış ve Medine'ye doğru yola çıkmışlardı.

Müşrikler, kervanın Mekke'ye ulaştığını haber almışlardı. Ancak onlar, güçlerinden emin oldukları için yola çıkmışken savaşıp Müslümanlara ağır bir darbe indirmenin daha doğru olacağını düşündüler. Medine'ye doğru yollarına devam ettiler. Bu sırada Peygamberimiz (s.a.v.), Kureyş ordusunun yakınlarda olduğunu haber aldı ve durumu ashabına danıştı. Çünkü Müslümanlar savaşmak için değil, kervan için yola çıkmışlardı. Hz. Peygamber'i (s.a.v.) dikkatle dinleyen ensar ve muhacirler, sonuna kadar onun yanında yer alacaklarına dair söz verdiler. Tekrar hareket eden İslam ordusu, Bedir kuyularının olduğu yere geldi. Müşrikler henüz ortada yoktu. Sahabilerden Hubâb b. Münzir'in (r.a.) önerisiyle o bölgede

bulunan diğer kuyular kapatıldı. İslam ordusu, düşmana en yakın kuyunun çevresine yerleşti. Bundan kısa bir süre sonra da müşrikler aynı bölgeye gelip yerleşti. Hz. Muhammed (s.a.v.), Hz. Ömer'i (r.a.) elçi göndererek müşriklere barış teklifinde bulundu fakat bu teklif müşrikler tarafından reddedildi. İki ordu arasında kıyasıya bir savaş yaşandı. Yapılan savaş, Müslümanların zaferiyle sonuçlandı. 624 yılında gerçekleşen Bedir Savaşı'nda Müslümanlardan on dört kişi şehit oldu. Birçoğu tanınmış kişiler olmak üzere Mekkeli müşriklerden de yetmiş kişi öldü. Ölenler arasında müşriklere liderlik eden, İslam'ın azılı düşmanlarından Ebû Cehil de vardı. Yaklaşık yetmiş kadar müşrik de bu savaşta Müslümanlar tarafından esir alındı. Hz. Muhammed (s.a.v.), esirlerden okuma-yazma bilenleri on Müslümana okuma-yazma öğretmeleri karşılığında; bilmeyenleri ise fidye vermeleri karşılığında serbest bıraktı. Bu savaş sonunda pek çok ganimet de elde edildi. Elde edilen ganimetler, savaşa katılan Müslümanlara dağıtıldı.

Bedir Savaşı'na katılan her Müslüman'a "Ehl-i Bedir" denir. Bu savaşa katılan Müslümanların hem islam tarihinde hem de Müslümanlar arasında ayrıcalıklı bir konumu vardır. Bedir Savaşı'ndan sonra Müslümanlar, Müslüman olmayan Araplar arasında da ayrıcalıklı bir konuma yükseldiler.

Not Edelim

Bedir Savaşı, Müslümanların açık ve kesin bir galibiyetiyle sonuçlanmıştı. Üç yüz kişilik Müslüman ordusu, bin kişilik müşrik ordusunu yenmişti. Kendilerini oldukça güçlü ve yenilmez gören Mekkeli müşrikler, büyük bir öfke ve şaşkınlık içindeydiler. Müşriklerin bu yenilgisi, onları Müslümanlara karşı daha da kinlendirdi.

Etkinlik

Cihad nedir? Araştırıp öğreniniz. Edindiğiniz bilgileri defterinize not ederek sınıfınızda arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Uhud Savaşı (625)

Mekkeli müşrikler, Bedir Savaşı'nda ölen Ebû Cehil'in yerine Ebû Süfyan'ı lider seçtiler. Müşrikler, bundan sonra Müslümanlardan intikam alacaklarına yemin ettiler ve Müslümanlarla yeni bir savaş yapmak için hazırlıklara başladılar. Onlar, Kureyş'ten bin, çevre kabilelerden de paralı olarak iki bin civarında asker topladılar. Böylece müşrikler, kısa sürede üç bin kişilik bir ordu oluşturdular. Peygamberimizin (s.a.v.) Mekke'de yaşayan amcası Abbas, ona bir mektup göndererek Mekkeli müşriklerin yaptığı savaş hazırlıklarını haber verdi.

Hz. Peygamber (s.a.v.), gözcüler göndererek Mekkeli müşriklerin oluşturduğu ordu hakkında daha detaylı bilgi topladı. Gerekli bilgileri topladıktan sonra da Mescid-i Nebi'de Müslümanlarla bir toplantı yaptı. Hz. Peygamber (s.a.v.), Medine'de kalıp müşriklere karşı savunma savaşı yapmaktan yanaydı. Ancak özellikle Bedir Savaşı'na katılmamış Müslüman gençlerden oluşan çoğunluk, müşriklerle karşı karşıya gelip meydan savaşı yapmak istiyordu. Dolayısıyla çoğunluk tarafından istenen görüş kabul edildi. Müslümanlar hızlı bir şekilde güçlerini birleştirerek bin kişilik bir ordu oluşturdular. Bu ordu Uhud Dağı'na doğru yola çıktı.

Müslüman ordusunda münafıklardan oluşan yaklaşık üç yüz kişilik bir grup vardı. Savaşın yapılacağı bölgeye yaklaşıldığında bu münafık grubu orduyu terk etti. Bu sebeple Müslümanlar yedi yüz kişi kaldı. Müslümanlardan sadece yüz kişi zırhlıydı. Peygamberimiz (s.a.v.), orduyu Uhud Dağı eteklerine getirip orada mevzilendirdi. Hz. Peygamber (s.a.v.), düşmanın Uhud Dağı'nın karşısındaki geçitten geçebileceğini düşünerek önlem aldı. Bu geçitten gelebilecek tehlikeyi bertaraf etmek için Ayneyn Tepesi'ne elli okçu yerleştirdi. Böylece o, müşriklerin İslam ordusuna arkadan saldırmalarına engel olmayı amaçladı. Allah Resûlü (s.a.v.), Ayneyn Tepesi'ne yerleştirdiği okçulardan, şartlar ne olursa olsun kendisi açık bir emir verinceye kadar bu bölgeyi terk etmemelerini istedi.

Uhud Savaşı, önce teke tek çarpışmalarla başladı. Daha sonra savaş bir anda şiddetlendi. Göğüs göğüse yapılan çarpışmalarda Müslümanlar büyük bir üstünlük gösterdi. Mekkeli müşrikler eşyalarını da bırakıp savaş alanını terk etmeye başladılar. Ayneyn Tepesi'nde, yerleştirildikleri yerden savaş meydanında olanları izleyen Müslüman okçuların çoğu da görev yerlerini terk edip ganimet toplamaya gitti. Bu okçular, komutanları Abdullah bin Cübeyr'in (r.a.) kendilerini açıkça uyarmasına rağmen ganimet için yerlerini terk ettiler.[1]

Ayneyn Tepesi'ni gören bir yerde, Halid bin Velid komutasında atlı bir birlik bulunuyordu. Savaşın başından beri okçuları gözetleyen Halid bin Velid komutasındaki atlı birlik hemen harekete geçti. Bu birlikteki müşrik askerler, tepede kalan okçuları şehit ettiler. Daha sonra da nasıl olsa savaşı kazandık düşüncesiyle ganimet toplayan Müslümanlara arkadan saldırdılar. Bu olayı görünce savaş alanından kaçmakta olan müşrikler de geri döndüler. Böylece Müslümanlar iki ateş arasında kaldı. Müşriklere ait iki güç arasında kıskaç altında kalan Müslümanlar paniğe kapılıp Peygamberimizin (s.a.v.) belirlediği savaş düzenini de bozdular. Bitti zannedilen savaş yeniden şiddetlendi. Bu kargaşada birçok Müslüman şehit oldu. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) de yaralandı. Kendisine isabet eden bir taşla Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dudağı yarıldı, dişi kırıldı. Bazı Müslümanlar, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şehit olduğunu zannedip iyice paniklediler. Allah'ın Resûlü (s.a.v.) yaşıyordu. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), çevresindeki Müslümanlarla beraber Uhud Dağı'na çekildi.

Uhud Savaşı'nın yapıldığı Uhud Dağı'nı ziyaret eden Müslümanlar

1. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 363-367.

Mekkeli müşrikler de savaş alanından ayrıldılar. 625 yılında yapılan **Uhud Savaşı**'nda, Hz. Hamza (r.a.) ve Mus'ab bin Umeyr (r.a.) gibi tanınmış sahabilerin de içinde bulunduğu yetmiş Müslüman şehit oldu. Bu savaşta Müşriklerden de yirmi kişi öldü.[1]

Sonuç olarak Müslümanlar Uhud Savaşı'nda önemli bir yara aldı. Bu savaşta, erkenden zafer sevincine kapılmak büyük bir hataydı. Ayrıca Hz. Peygamber'in (s.a.v.) emrini dinlemeyip henüz savaş tam olarak bitmeden ganimet toplamaya girişen Müslümanlar da bu savaşta hatalı davranmışlardır. Bütün bu gibi hatalı davranışlar, Müslümanların zarar görmesine sebep olmuştur.

Etkinlik

Uhud Savaşı'nda izlenecek taktik konusunda Peygamber Efendimizin (s.a.v.) görüşü neydi? Bu görüş uygulansaydı sizce sonuç nasıl olurdu? Sınıfınızda beyin fırtınası yapınız.

Hendek Savaşı (627)

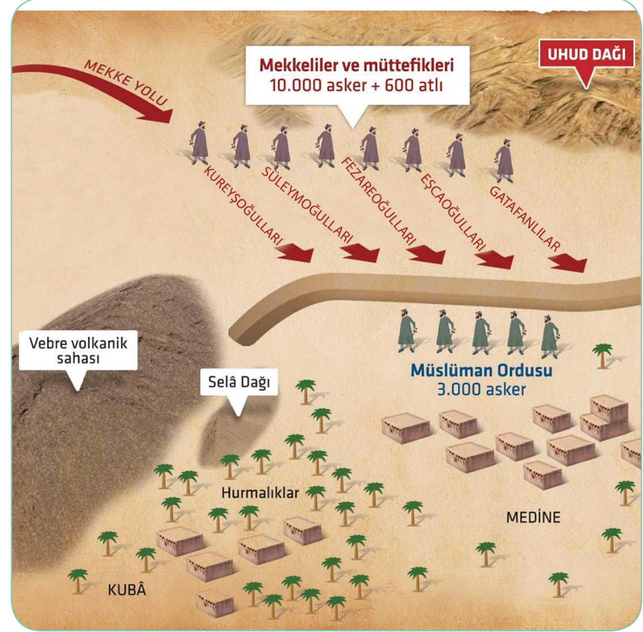
Sevgili Peygamberimizi (s.a.v.) öldürmek amacıyla suikast planladıkları için Medine'den sürülen Yahudilerden ve bazı İslam düşmanlarından oluşan bir grup insan vardı. Bunlar 627 yılında Mekke'ye gelerek müşrikleri Müslümanlarla savaşmaya teşvik etti.[2]Esasen Mekkeli müşrikler de Uhud Savaşı'ndan bu yana Müslümanları yenip İslam'ı yok etmek için fırsat kolluyordu.

İçinde Yahudilerin de olduğu İslam düşmanlarından oluşan grup, Mekke'nin hâkimi olan Kureyş'ten sonra diğer müşrik kabileleri de ziyaret etti. Bu grup, görüştükleri kabilelere, Müslümanlarla yapılacak savaşta Mekkelilere destek olmaları için çeşitli maddi vaatlerde bulunarak onları ikna etti. Artık savaş için gerekli ortam iyice oluşmuştu. Mekkeli müşrikler, dört bin kişilik bir ordu meydana getirdi. Kısa sürede toparlanıp Mekke'den çıkan dört bin kişilik ordu, çevre kabilelerden katılanlarla on bin kişilik bir güce ulaştı.

Hz. Peygamber (s.a.v.), Mekkeli müşriklerin savaş hazırlıklarından, önceden haberdar oldu. O, Mekkeli müşriklerin savaş hazırlıklarını hızlandırdığını öğrenince hemen ashabını topladı. Mescid-i Nebi'de yapılan istişareler sonucunda, şehirde kalıp savunma savaşı yapılmasına karar verildi. Yapılan görüşmelerde Selmân-ı Fârisî'nin (r.a.) önerisi uygun bulunarak şehrin hücuma açık kısımlarına hendek kazılması konusunda görüş birliği oluştu. Hz. Peygamber (s.a.v.), ashabıyla keşif yaparak hendek kazılacak yerleri tespit etti. Zaten kazılacak bölgeler de sınırlıydı. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) öncülüğünde yaklaşık üç bin Müslüman, hummalı bir çalışma başlattı. Büyük emek harcanarak canla başla yapılan çalışmalar sonucu şehrin etrafındaki saldırıya açık kuzey kesimine derin ve geniş hendekler kazıldı. Böylece düşmanın şehre giriş yapabileceği yerler, hendeklerle kesilmiş oldu. Yapılan kazıdan çıkan topraklar da siper olarak kullanılabilmesi için Müslümanların tarafına yığıldı. Müşrikler Medine'ye ulaşmadan, kararlaştırılmış olan çalışmalar bütünüyle tamamlandı.

1. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 379.
2. İbn-i Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, C 3, s. 298-299.

Günler sonra müşrik Mekke ordusu Medine'ye ulaştı. Müşrikler, bu kadar güçlü bir orduyla Medine'yi hemen kuşatıp kısa sürede Müslümanları yenilgiye uğratacaklarını düşünüyorlardı. Fakat durum bekledikleri gibi olmadı.

Hendek Savaşı'yla ilgili temsilî görsel

Müşrikler Medine'ye ulaştığında, Müslümanlar üç bin kişiyle siperlerin arkasında hazır durumdaydı. Ancak müşrikler şehre geçiş imkânı bulamadılar. Daha önce böyle bir savunma yöntemiyle hiç karşılaşmamış olan Mekkeliler çok şaşırdı. Müşriklerden bazıları hendeği geçmeye çalıştı ancak başaramadı. Mekkelilerin şehre saldırmak için başlattıkları her girişim, Müslümanlar tarafından ok ve taş yağmuruyla başarılı bir şekilde püskürtüldü. Hendeği geçemeyeceklerini anlayan Mekkeli müşrikler, Medine'yi kuşatıp beklemeye başladılar. Bu kuşatma günlerce sürdü. Gün geçtikçe Mekkeli müşriklerin erzakları azalıyor ve güçleri tükeniyordu. Derken bir süre sonra güçlü bir fırtına çıktı. Fırtına her şeyi savuruyor, tozu dumana katıyordu. Ortaya çıkan fırtınanın da etkisiyle müşrikler artık kuşatmayı sürdüremez hâle geldiler. Sonunda kuşatmayı sona erdirip Medine'yi terk ettiler.

Hendek Savaşı, Müslümanların lehine sonuçlandı. Bu savaşta Müslümanlardan altı kişi şehit oldu, müşriklerden ise üç kişi öldü. Hendek Savaşı, İslam'ın yayılışı açısından önemli bir dönüm noktası oldu. Müşrikler bu savaştan sonra bir daha Müslümanlara savaş açmaya cesaret edemediler. Böylece hem Mekkeli müşrikler hem de civar kabileler Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ve Müslümanların gücünü kabul etmek zorunda kaldılar. Hendek Savaşı'ndan sonra başlayan bu yeni süreç, 630 yılında Mekke'nin Müslümanlar tarafından fethine kadar sürdü.

Kavram Öğrenelim

Gazve, sözlükte; savaş, fetih, fetih hazırlığı gibi anlamlara gelir. Dinî bir terim olarak ise Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bizzat kendisinin sevk ve idare ettiği savaşlara **gazve** denir.

Dinî Terimler Sözlüğü, s.106, 103.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bizzat kumanda etmediği küçük, öncü askeri birliklere ise **seriyye** denir.

3.3. Yahudi ve Hristiyanlarla İlişkiler

Güdüleme

Peygamberimizin (s.a.v.) diğer dinlere mensup insanlarla ilişkileri nasıldı? Bu konuda neler biliyorsunuz?

İslamiyetten önce Arap Yarımadası'nda putperestliğin yanında; Sâbiîlik, Haniflik, Hristiyanlık ve Yahudilik gibi din ve inançlara mensup kimseler de bulunmaktaydı. Yine bu dönemde, Arap Yarımadası'na komşu olan bölgelerden İran'da Zerdüştlük; Habeşistan ve Bizans'ta ise Hristiyanlık dini hâkim durumdaydı.

Mekke ve Medine, Arap Yarımadası'nın iki önemli şehriydi. Bu şehirlerden Mekke'de, hemen hemen hiç Yahudi bulunmazdı. Yahudiler Mekke'ye sadece kısa zaman dilimlerinde ve ticaret yapmak amacıyla uğrarlardı. Kur'an-ı Kerim'de yer alan birçok ayette, İslamiyetten önce Arap Yarımadası'nda **"Ehl-i Kitap"** olarak adlandırılan Yahudi ve Hristiyanların varlığına değinilir. Örneğin bir ayette, **"Kendilerine kitap verdiklerimiz, oğullarını tanıdıkları gibi onu tanırlar..."**[1] buyrulur.

Müslümanlarla Hristiyanlar arasındaki ilk ilişkiler genel olarak Mekke Dönemi'nde, müşriklerin baskı ve zulmü sebebiyle halkı Hristiyan olan Habeşistan'a yapılan hicretle başlamıştır. Buna göre Mekkeli müşrikler, İslamiyetin çevre ülkelerde yayılmasından endişe ederek Habeşistan'a göç eden Müslümanları geri almak için çalıştılar. Habeş hükümdarı Ashame'ye, değerli hediyelerle birlikte elçiler gönderdiler. Adaletli bir Hristiyan olan hükümdar, Mekkeli müşriklerin iade taleplerini reddederek Müslümanları asla kendilerine teslim etmeyeceğini söyledi. Müslümanlara da ülkesinde güven içerisinde ve istedikleri kadar kalabileceklerini açıkça ifade etti. Böylece müşrik Kureyş elçileri, Mekke'ye eli boş döndüler.

Etkinlik

"(Ey Muhammed!)" Sen hikmetle, güzel öğütle Rabb'inin yoluna çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et..." *(Nahl suresi, 125. ayet.)*

"...Allah dileseydi elbette onları hidayet üzerinde toplardı..." *(En'am suresi, 35. ayet.)*

"...Eğer yüz çevirdilerse sana düşen, yalnızca duyurmaktır..." *(Âl-i İmrân suresi, 20. ayet.)*

Bir Müslüman'ın diğer din mensuplarıyla ilişkileri nasıl olmalıdır? Yukarıdaki ayetleri de dikkate alarak arkadaşlarınızla konuşunuz. Ulaştığınız sonuçları yazınız.

....

....

....

....

....

....

1. En'am suresi, 20. ayet.

Yüce kitabımız Kur'an'da, diğer din mensuplarıyla ilişkilerin nasıl olması gerektiğine işaret eden birçok ayet bulunur. Örneğin bir ayette, "**Rabb'in dileseydi, yeryüzündekilerin hepsi mutlaka inanırdı...**"[1] buyrulur. Başka bir ayette ise **"Gerçek, Rabb'inizdendir, artık dileyen inansın, dileyen inkâr etsin..."**[2] buyrularak iman edip etmeme konusunda insanlara serbestlik tanındığı açıkça ifade edilir. Kur'an-ı Kerim'de bulunan bazı ayetlerde ise diğer din mensuplarıyla ilişkilerinde nasıl davranması gerektiği konusunda Hz. Peygamber'e (s.a.v.) açıkça yol gösterilir. Örneğin bir ayette, **"...Eğer yüz çevirirseniz bilin ki Resul'ümüzün vazifesi, apaçık duyurmak ve bildirmektir."**[3] buyrulur. Allah Resûlü'nün (s.a.v.), Medine'ye hicretinden sonra Yahudi ve Hristiyanlarla ilişkilerini; inançlara saygı, eşitlik, adalet, hak ve sorumlulukları yerine getirme ilkeleri çerçevesinde sürdürdüğünü gösteren birçok örnek uygulaması vardır. Şimdi bunlardan bazılarını görelim:

Hz. Muhammed (s.a.v.), kendisine verilen peygamberlik görevi gereğince Yahudileri ve Hristiyanları da İslam'a davet etti. Zaman zaman onlarla görüşmeler yaparak bazı konularda değerlendirmelerde bulundu. Yahudilerin, "**Üzeyr, Allah'ın oğludur.**"; **Hristiyanların ise "Mesih, Allah'ın oğludur.**" ve "**Allah, üçün üçüncüsüdür.**"[4] şeklindeki inançlarının yanlış olduğunu da onlara açıkça ifade etti.[5] Dinleri onlara, eşi benzeri olmayan Allah'a (c.c.) ibadet etmelerini emrettiği hâlde Yahudilerin hahamlarını, Hristiyanların ise rahiplerini rab edindiklerini hatırlattı. Hz. Peygamber (s.a.v.), inanç alanında hatalı olduğu noktaları kendilerine açıklamakla birlikte Yahudileri ve Hristiyanları hiçbir zaman Müslüman olmaya zorlamadı.

Meryem Sûresi < 304 > Cüz 16

Meryem Sûresi

Rahmân ve Rahîm olan Allah´ın adıyla

Kâf. Hâ. Yâ. Ayn. Sâd. (1) (Bu,) Rabbinin, Zekeriyya kuluna rahmetinin anılmasıdır. (2) Hani o, gizli bir sesle Rabbine niyaz etmişti: (3) Rabbim! dedi, benden (vücudumdan), kemiklerim zayıfladı, saçım başım ağardı. Ve ben, Rabbim, sana (ettiğim) dua sayesinde hiç bedbaht olmadım. (4) Doğrusu ben, arkamdan iş başına geçecek olan yakınlarımdan endişe ediyorum. Karım da kısırdır. Tarafından bana bir veli (oğul) ver. (5) Ki o bana vâris olsun; Ya'kub hanedanına da vâris olsun. Rabbim, onu rızana lâyık kıl! (6) (Allah şöyle buyurdu:) Ey Zekeriyya! Biz sana bir oğul müjdeleriz ki, onun adı Yahya'dır. Daha önce ona kimseyi adaş yapmadık. (7) Zekeriyya: Rabbim! dedi, karım kısır olduğu, ben de ihtiyarlığın son sınırına vardığım halde, benim nasıl oğlum olabilir? (8) Allah: Öyledir, dedi; Rabbin: O bana kolaydır. Daha önce, sen hiçbir şey değilken seni de

سُورَةُ مَرْيَمَ < ٣٠٤ > الجزء ١٦

سُورَةُ مَرْيَمَ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

كٓهٰيٰعٓصٓ ۝ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّاۚ ۝ اِذْ نَادٰى رَبَّهُ نِدَٓاءً خَفِيًّا ۝
قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنّ۪ي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ اَكُنْ بِدُعَٓائِكَ رَبِّ
شَقِيًّا ۝ وَاِنّ۪ي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَٓاء۪ي وَكَانَتِ امْرَاَت۪ي عَاقِرًا فَهَبْ ل۪ي مِنْ
لَدُنْكَ وَلِيًّاۙ ۝ يَرِثُن۪ي وَيَرِثُ مِنْ اٰلِ يَعْقُوبَۗ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا ۝ يَا زَكَرِيَّٓا
اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍۨ اسْمُهُ يَحْيٰىۙ لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا ۝ قَالَ رَبِّ اَنّٰى
يَكُونُ ل۪ي غُلَامٌ وَكَانَتِ امْرَاَت۪ي عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا ۝ قَالَ كَذٰلِكَۚ
قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا ۝ قَالَ رَبِّ اجْعَلْ ل۪ٓي
اٰيَةًۜ قَالَ اٰيَتُكَ اَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ۝ فَخَرَجَ عَلٰى قَوْمِه۪ مِنَ
الْمِحْرَابِ فَاَوْحٰٓى اِلَيْهِمْ اَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ۝

Meryem suresinde Hristiyanların Hz. İsa (a.s.) ile ilgili yanlış inançları eleştirilir, onun Hz. Meryem'in oğlu ve Allah'ın (c.c.) peygamberi olduğu ifade edilir.*

1. Yunus suresi, 99. ayet.
2. Kehf suresi, 29. ayet.
3. Mâide suresi, 92. ayet.
4. bk. Tevbe suresi, 30 - 31. ayetler. Ayrıca bk. Mâide suresi, 73. ayet.
5. Buharî, Enbiyâ, 48.
* bk. Meryem suresi, 30. ayet.

Allah Resûlü (s.a.v.), barış zamanlarında Yahudi ve Hristiyanlarla olan ilişkilerini, onlarla yapılmış olan antlaşmalar çerçevesinde sürdürmüştür. Hz. Peygamber (s.a.v.), Yahudilerin ve Hristiyanların hem inançlarında serbest olduklarını belirtmiş hem de onların can ve mal güvenliklerinin korunmasına itina göstermiştir. O bir hadisinde, **"Bir zımmiyi* haksız yere öldüren, cennetin kokusunu bile duyamaz."**[1] buyurmak suretiyle bu konunun önemini vurgulamıştır. Böylece Peygamberimiz (s.a.v.), diğer din mensuplarının mal ve can güvenliklerine zarar vermeme konusunda Müslümanları açıkça uyarmıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v.), Kur'an'ın, **"Dinde zorlama yoktur..."**[2], **"Onların Allah'tan başka yalvardıklarına hakaret etmeyin..."**[3] ve **"De ki: Hak Rabb'inizdendir. Artık dileyen inansın, dileyen inkâr etsin..."**[4] mealindeki ayetlerini kendine her zaman ilke edinmiştir. Buna paralel olarak o, Yemen'e vali olarak görevlendirdiği Muaz bin Cebel'e, Yahudi ve Hristiyanlardan oluşan bir topluluğa gideceğini hatırlatmıştır. Daha sonra da ona, "Eski dinlerinde kalmak isteyen Yahudi ve Hristiyanların istekleri reddedilmesin.", "Hiç kimseye dinini terk etmesi için eziyet edilmez." buyurarak uyarıda bulunmuş ve her zaman adil olmasını emretmiştir.[5]

Esasen Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Yahudi ve Hristiyanlarla ilişkileri, daha çok Medine Dönemi'nde yoğunlaşmıştır. Buna göre Allah Resûlü (s.a.v.), henüz Hicret'in 1. yılında Medine'de bulunan Yahudilerle yaptığı antlaşmada **(Medine Vesikası)** onlara, dinlerinde serbest olduklarını açıkça ifade etmiştir.[6] Aynı şekilde Hicret'in 9. yılında (631) Necran Hristiyanlarıyla yapılan antlaşmada, din adamlarının görevlerine müdahale edilmeyeceği ve kiliselerin yıkılmayacağı vurgulanmıştır.[7] Hz. Peygamber (s.a.v.) bu tür uygulamalarıyla, **"İçlerinden zulmedenler hariç, Ehl-i Kitap'la en iyi şekilde mücadele ediniz..."**[8] ayetini ilke edindiğini açıkça ortaya koymuştur.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), diğer din mensuplarıyla iyi ilişkiler içinde olmaya önem vermiştir. Mesela Medine'ye hicret edildiğinde, Peygamberimiz (s.a.v.) burada, Yahudilerin Muharrem ayının 10. günü (aşure günü) oruç tuttuklarını gördü. Bunun sebebini sorduğunda da Yahudilerin, Hz. Musa'nın (a.s.) ve İsrailoğullarının Firavun'un zulmünden kurtuluşu anısına oruç tuttuklarını öğrendi. Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.v.), "Biz Hz. Musa'ya sizden daha yakınız ve onun dostuyuz."[9] buyurarak Müslümanlara aşure günü oruç tutmayı tavsiye etti. Fakat o, Yahudilere benzememek için aşure gününün bir gün öncesinde veya sonrasında da oruç tutmayı öğütledi. Zaten bir süre sonra Hicret'in 2. yılında da (624) Müslümanların ramazan ayında oruç tutması farz kılındı.

Hicret'in ikinci yılında (624) Medine'de üzücü bir olay yaşanmıştır. Buna göre Medine'deki Kaynukaoğulları adlı Yahudi kabilesine ait bir kuyumcuda, Müslüman bir kadın hakarete uğradı ve bu kadının örtüsüne el uzatıldı. Bu sırada bir Müslüman, yardım isteyen kadını korumak için Yahudi'ye saldırdı ve Yahudi öldü. Söz konusu Müslüman da orada bulunan Yahudiler tarafından şehit edildi. Yaşanan olayı öğrenen Peygamberimiz (s.a.v.) Yahudilere, bu davranışın Medine Sözleşmesi'ne aykırı olduğunu söyledi.

---

* İslam ülkesinde yaşayan gayri müslim vatandaş
1. Ebû Davud, Cihad, 153.
2. Bakara suresi, 256. ayet.
3. En'am suresi, 108. ayet.
4. Kehf suresi, 29. ayet.
5. bk. İbn-i Sa'd, Tabakâtü'l-Kübrâ, C 3, s. 585-586.
6. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 293-296.
7. İbni Sa'd, Tabakâtü'l-Kübrâ, C 1, s. 357-360.
8. Ankebût suresi, 46. ayet.
9. Tirmizî, Sünen, Savm, 50.

Ancak Yahudiler bunu kabul etmediler. Üstelik Peygamberimize (s.a.v.) meydan okudular. Sonuçta sözleşmeye aykırı davrandıkları için Kaynukaoğulları kabilesi Müslümanlar tarafından kuşatıldı. Kuşatma sonunda Yahudilerden Medine'yi terk etmeleri istendi.

Uhud Savaşı'ndan sonra Hicret'in 3. yılı içerisinde (624–625), Yahudi Nadiroğuları kabilesi Hz. Peygamber'e (s.a.v.) suikast düzenledi. Ancak bu suikast başarılı olmadı. Ayrıca bu süreçte, Nadiroğulları kabilesi, yanlışlıkla öldürülen bir kişi için kendi paylarına düşen diyeti ödemeyi de Hz. Peygamber'in (s.a.v.) uyarısına rağmen reddetti. Üstelik onlar, Peygamberimize (s.a.v.) meydan okudular. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) onların kalelerini kuşattı. Sonunda kabile mensupları teslim oldu ve Medine'den çıkarıldılar.[1]

Not Edelim

Hz. Peygamber (s.a.v.), Hendek Savaşı'nda düşmanla iş birliği yapan Kurayzaoğulları adlı Yahudi kabilesi üzerine de yürüdü. Kurayzaoğullarını kuşatan Hz. Peygamber (s.a.v.), onların teklifi üzerine savaşı bitirdi. Kendi kutsal kitapları olan Tevrat hükümlerine göre de onlara ceza verdi.

Vâkıdi, Kitabu'l-Meğâzi, C 2, s. 71 vd.

Hicret'in 7. yılında (628 – 629), Yahudi ve Hristiyanlarla ilişkiler açısından önemli bir gelişme yaşandı. Peygamberimiz (s.a.v.), Mekkeli müşriklerle yapılan Hudeybiye Barış Antlaşması'yla başlayan barış sürecini iyi değerlendirdi. Yabancı ülkelerin hükümdarlarına, elçilerle İslam'a davet mektupları gönderdi ve onlara Müslüman olmalarını teklif etti. Bizans, Sasani, Mısır ve Habeşistan hükümdarları ile Gassan Emiri, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) İslam'a davet mektuplarını alan başlıca kişilerdir. Davet mektubunu alan ve çoğu Hristiyan olan bu hükümdarların bazıları elçileri iyi karşıladı. Onlar, İslam'ı kabul etmeseler de kendilerine gelen elçileri hediyelerle geri yolladılar. Kendilerine İslam'a davet mektubu ulaşan bazı hükümdarlar ise elçilere düşmanca davrandı. Örneğin Hristiyan Gassan Emiri bunlardan biridir. Çünkü Gassan Emiri, Peygamberimizin (s.a.v.) gönderdiği elçiyi şehit etti. Diplomatik kurallara aykırı olan bu durum, Mûte Savaşı'nın yaşanmasına sebep oldu.

Müslümanlar 628'de Hayber'i fethetmiştir. (Hayber Kalesi)

Medine'nin kuzeydoğusunda, Suriye yolu yakınında, Hayber adında bir Yahudi yerleşim yeri vardı. Antlaşmalara uymamaları sebebiyle Medine'den çıkarılan Yahudilerin çoğu buraya gelip yerleşmişlerdi. Hayber Yahudileri sürekli Müslümanların aleyhine çalışmalar yapıyor ve müşrik Arapları Müslümanlara karşı kışkırtıyorlardı. Zaten Peygamberimizin (s.a.v.) canına kast

1. Vâkıdî, Kitabu'l-Meğâzi, C 1, s. 251-255.

eden ve ona suikast düzenleyen de Hayber Yahudileri idi. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) kin duyarak ondan nefret eden Yahudiler, Medine'ye saldırmak için hazırlık da yapıyorlardı. Bütün bunları iyi bilen ve gelişmeleri yakından takip eden Hz. Peygamber (s.a.v.), 628 yılında Hayber'i kuşattı. Günlerce süren zorlu bir kuşatma süreci sonunda Hayber fethedildi.

Hicret'in 8. yılında (629–630), Bizans'a bağlı olan Gassan Emiri, Peygamberimizin (s.a.v.) kendisine gönderdiği elçiyi şehit etmişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.), Zeyd b. Hârise (r.a.) komutasında üç bin kişilik bir ordu hazırladı. Mûte'de yapılan savaşta Bizans ordusunun sayısı Müslümanlardan kat kat fazlaydı. Savaşta orduyu yöneten komutanlardan Zeyd b. Hârise (r.a.), Cafer b. Ebû Talip (r.a.) ve Abdullah bin. Revâha (r.a.) art arda şehit oldu. Komutayı en son Halid b. Velid (r.a.) ele aldı. Bizans destekli Gassan ordusu, Müslümanlardan kat kat fazla güce sahipti ve zafer kazanmak da neredeyse imkânsızdı. Bu gerçeği iyi gören Halid b. Velid (r.a.), ustaca bir manevrayla ordunun fazla kayıp vermeden Medine'ye dönmesini sağladı.[1]

Sonuç olarak Hz. Peygamber (s.a.v.), İslam'ı tebliğ ederken hiçbir zaman zorlayıcı olmamış ve asla baskı yolunu seçmemiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.), Müslüman olmayanlarla ilişkilerinde; baskıyı değil anlayışı, zulmü değil adaleti, acımasızlığı değil merhameti esas almıştır. O, hiç kimseyi din değiştirmeye zorlamamıştır.

3.4. Mekke'nin Fethi (630)

Güdüleme

Mekke hangi yılda ve nasıl fethedilmiştir? Bu konuda bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hz. Peygamber (s.a.v.), Hendek Savaşı'ndan sonra Mekkelilerle Müslümanlar arasındaki ilişkileri düzeltmeye yönelik bazı girişimlerde bulundu. Mesela 627 yılında Mekke'de büyük bir kuraklık ve beraberinde de kıtlık oluşmuştu. Hz. Peygamber (s.a.v.), hicrî 5. yılın sonunda (Nisan 627'de), kıtlık çeken Mekke'nin fakirlerine yardım için 500 dinarlık bir bağış gönderdi. Ayrıca Allah Resûlü (s.a.v.) yine bu dönemde, Ebû Süfyan'ın Habeşistan muhacirlerinden olan kızı Ümmü Habîbe ile evlendi. Mekkelilerle siyasi ilişkilerin olumlu bir şekilde sürdüğü bu dönemde Hz. Peygamber (s.a.v.), beraberindeki yaklaşık 1500 Müslümanla birlikte umre yapmak için Medine'den Mekke'ye doğru hareket etti.[2]

Hz. Peygamber (s.a.v.) önceden elçiler göndererek amaçlarının sadece umre yapmak olduğunu Mekkelilere açıkça duyurdu. Ancak gelen haberler hiç iyi değildi. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) gönderdiği kişiler, Mekkeli müşriklerin Müslümanlara karşı savaş hazırlığı yaptıklarını ve civar kabilelerden de asker toplandığını haber verdiler. Hiç acele etmeden ilerleyen Müslümanlar, savaş ihtimalini de dikkate alarak Hudeybiye'ye ulaştılar ve burada konakladılar. Müslümanlar umre yapmak istiyordu fakat Mekkeli müşrikler onları engellemek için oldukça kararlıydı. İki taraf arasında elçiler gelip gidiyor ancak Mekkeli müşrikler, bir türlü Müslümanların şehre girip umre yapmasına razı olmuyorlardı.[3]

1. Vâkıdî, Kitabu'l-Meğâzi, C 2, s. 414-423.
2. İslam Ansiklopedisi, C 18, s. 19.
3. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 450-455.

Hz. Peygamber (s.a.v.), son olarak Hz. Osman'ı (r.a.) elçi olarak Mekkelilere gönderdi. Kureyşliler Hz. Osman'a (r.a.) yakın ilgi gösterdiler. Ona, isterse güvenli bir şekilde Kâbe'yi tavaf edebileceğini söylediler. Ancak Hz. Osman (r.a.), "Ben, Hz. Peygamber (s.a.v.) tavaf etmeden asla tavaf yapmam." diyerek bu teklifi reddetti. Bu duruma öfkelenen Mekkeliler, Hz. Osman'ı (r.a.) yanlarında tuttular ve onu şehirden bir süre ayırmadılar. Bu olaylar olup biterken Müslümanlara, Hz. Osman'ın (r.a.) şehit edildiği şeklinde söylentiler ulaştı. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu duruma çok kızdı. Şehit edilmiş olmasa bile Mekkelilerin, kendilerine elçi olarak gönderilen Hz. Osman'a (r.a.) yaptıkları çok çirkindi. Bunun üzerine bütün Müslümanlar, Allah yolunda canla başla mücadele edeceklerine, bu uğurdan hiçbir fedakarlıktan kaçınmayacaklarına dair Peygamber Efendimize (s.a.v.) söz vererek biat ettiler. İslam tarihinde bu olaya **Rıdvan Biatı (Biat-ı Rıdvan)** adı verilir.

Peygamberimizin (s.a.v.) kılıcı, İstanbul'da Topkapı Sarayı Müzesinde sergilenmektedir.

Rıdvan Biatı ile Hz. Peygamber (s.a.v.), Mekke'nin hâkimi olan Kureyşlilere karşı kanlarının son damlasına kadar çarpışacaklarına dair Müslümanlardan söz aldı. Müslümanların kendileriyle savaşmak için yemin ettiklerini haber alan Mekkeli müşrikler, korkuya kapıldı. Onlar, ilk önlem olarak şehirde zorla tuttukları Hz. Osman'ı (r.a.) serbest bıraktılar. Ayrıca bir elçi gönderip Peygamberimize (s.a.v.) antlaşma teklif ettiler. Bu teklifi olumlu karşılayan Peygamberimiz (s.a.v.), çevresindeki sahabilerle görüş alışverişinde bulundu. Daha sonra da müşriklerle **Hudeybiye Antlaşması**'nı imzaladı.[1]

Hz. Ömer (r.a.) dâhil sahabilerden bazı kişiler, Hudeybiye Antlaşması'nın şartlarını kabul etmek istemediler.[2] Fakat Hz. Peygamber (s.a.v.), ortaya konan şartları kabul ettiğini kararlı bir şekilde söyleyince Müslümanların tümü, ona bağlılıklarını ifade ederek sustular.

Not Edelim

Mekkeli müşriklerin birçok isteğinin kabul edildiği Hudeybiye Antlaşması'nın belli başlı şartları şunlardır:

1. Müslümanlar o yıl Mekke'ye girmeyip Hudeybiye'den geri dönecekler. Umre için ertesi yıl gelecek ve şehirde ancak üç gün kalabilecekler.

2. Mekkeli bir kişi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yanına kaçarsa velisinin isteği üzerine geri verilecek. Ancak Müslümanlardan biri kaçarak Mekke'ye sığınırsa iade edilmeyecek.

3. Yapılan barış on yıl sürecek. Taraflardan biri, bu ittifaka dâhil olmayan herhangi bir kabile ile savaşa girerse diğeri tarafsız kalacak.

4. Diğer Arap kabileleri, taraflardan istediği biriyle ittifak yapabilecek.

1. İbn-i Kesir, Sîretü'n-Nebeviyye, s. 454 ; Vâkıdi, Kitabu'l-Meğâzi, C 2, s. 223 vd.
2. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 453-454.

Hudeybiye Antlaşması, Mekke'nin fethine giden süreçte önemli bir aşama oldu. Bu antlaşma sayesinde Müslümanlar daha fazla serbestlik kazandılar. O güne kadar Müslümanları tanımayan ve onları resmî olarak muhatap almayan Kureyşli müşrikler, bu antlaşma ile Müslümanları kendileriyle denk bir taraf olarak açıkça kabul ettiler. Aynı şekilde bu antlaşma ile Kureyşlilerin Müslümanlara karşı fiilî düşmanlığı da sona erdi. Birçok Arap kabilesi Müslümanlarla rahatça görüşüp İslamiyet hakkında bilgi edinme imkânı buldu. İslamiyet, Arap Yarımadası'nda hızla yayılmaya başladı. Bu antlaşma, aynı zamanda Hayber'in fethine de zemin hazırladı. Zira Hz. Peygamber (s.a.v.), Hudeybiye Antlaşması'nın üzerinden daha bir ay bile geçmeden 1500 kişilik bir kuvvetle sürekli fitne çıkaran Hayber Yahudileri üzerine yürüdü ve onlara ağır bir darbe indirdi.[1] Müslümanların Hayber'de elde ettikleri zafer, Arap kabileleri üzerinde âdeta şok etkisi yaptı.

Hudeybiye Antlaşması yazılırken Ebû Cendel adlı bir genç, İslamiyeti kabul edip Mekke'den kaçmış ve Hudeybiye'ye gelmişti. Fakat Hz. Peygamber (s.a.v.), sahabileri hoşnut olmasa da antlaşma şartları gereğince Ebû Cendel'i, babası Süheyl b. Amr'a teslim etmişti. Daha sonra Ebû Basîr, Mekke'den kaçıp Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yanına, Medine'ye geldi. Kureyşliler, antlaşma gereğince onun kendilerine iade edilmesini istediler. Hz. Peygamber (s.a.v.) de yapılan antlaşma gereği bunu kabul etti. Ebû Basîr yolda kendisini götüren iki Mekkeli müşrikten kurtulup Medine'ye döndü. Fakat o, tekrar teslim edilmekten korktuğu için Medine'den ayrıldı. Mekke-Suriye ticaret yolu üzerindeki bir bölgeye yerleşti. Ebû Cendel başta olmak üzere kendisi gibi Mekke'den kaçan fakat Medine'ye gidemeyen diğer Müslümanlar da ona katıldılar. Bunlar, Mekkeli müşriklere ait kervanları tehdit etmeye başladılar. Bu gelişmeleri ticari çıkarlarına aykırı gören Mekkeli müşrikler, antlaşmadan "Mekkeli bir kişi, Hz. Muhammed'in yanına kaçarsa velisinin isteği üzerine geri verilmesi…" şartının kaldırılmasını istediler.[2]

Hudeybiye Antlaşması'nın üzerinden henüz iki yıl geçmemişti ki Mekkeli putperestlerin himayesindeki Bekiroğulları kabilesi, Müslümanların himayesinde bulunan Huzâa kabilesine saldırı düzenledi. Bu saldırıda Huzâalılardan ölenler oldu. Mekkeli müşrikler de saldırıda gizli gizli Bekiroğulları kabilesine yardım etti. Huzâalılardan biri, hızla yol alarak Medine'ye gitti ve olan biteni Hz. Muhammed'e (s.a.v.) anlattı.

Bu duruma çok kızan Hz. Peygamber (s.a.v.), Mekke'ye haber gönderdi. Mekkelilerden ya ölenlerin diyetini ödemelerini ya da Bekiroğulları kabilesini himaye etmekten vazgeçmelerini istedi. Şayet bu şartlardan biri yerine getirilmezse bunun savaş sebebi sayılacağını Mekkelilere bildirdi. Fakat Mekkeli müşrikler bu teklifi reddettiler. Böylece Hudeybiye Antlaşması, Mekkeli müşriklerin şartlara uymaması sebebiyle fiilen bozuldu.

Antlaşmanın yenilenmesi için Mekkeliler, Ebû Süfyan'ı Medine'ye gönderdiler. Fakat Hz. Peygamber (s.a.v.), yapılan ihanetleri affetmeye yanaşmadı. Mekkelilerin tekliflerini kabul etmedi.[3]

Ebû Süfyan'ın Medine'den ayrılmasından sonra Hz. Peygamber (s.a.v.), nereye gidileceğini kimseye bildirmeden Müslümanlara savaş için gizlice hazırlık yapmalarını emretti. Onun emrine uyarak herkes gizlice hazırlık yapmaya başladı. Müşriklere haber ulaşmasını önlemek amacıyla da Mekke'ye giden yollara görevliler yerleştirdi.

1. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 463-467.
2. İbn-i Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye, C 2, s. 308-322; Vâkıdî, el-Meğâzî, C 2, s. 571-633.
3. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 521-525.

Etkinlik

Mekke'nin fethine giden yolda Hz. Peygamber'in (s.a.v.) uyguladığı taktikler hakkında neler söylenebilir? Sınıfınızda tartışınız.

Mekkeli müşrikler yıllarca Müslümanlara baskı uygulamış, İslam'ın yayılmasını engellemişti. Onların baskıları sonucunda Müslümanlar Medine'ye hicret etmek zorunda kalmıştır. Son olarak Mekkeli müşrikler Müslümanlarla yaptığı Hudeybiye Antlaşması'nı da bozdular. Bütün bunlardan dolayı Hz. Muhammed (s.a.v.), 630 yılının Ramazan ayının 10. gününde, on bin kişilik bir orduyla Medine'den yola çıktı. O, az sayıda sahabi hariç hiç kimseye, nereye gidildiğini ve düşmanın kim olduğunu söylemedi. Sefere çıkanlardan kimi Suriye'ye, kimi Taif'e, kimi de Hevâzin'e gidildiğini sanıyordu. Nihayet İslam ordusu bazı yerlerde konaklayıp dinlenerek Mekke'ye, Taif'e ve Hevâzin'e oldukça yakın bir yer olan Merruzzehran bölgesine kadar geldi. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) yatsı namazı vaktinde herkesin dağılarak birer ateş yakmasını emretti. Herkes hızlı bir şekilde odun, çalı çırpı toplayarak emri yerine getirdi. Aniden yakılan binlerce ateş, etrafı ışıl ışıl aydınlattı. Yakılan ateşler hedefin Mekke olduğunu gösteren bir işaretti. Çünkü oraya en yakın şehir Mekke'ydi. Yapılan hazırlıklardan ve burunlarının dibine kadar gelen İslam ordusundan habersiz olan Mekkeli müşrikler, geceyi aydınlatan ateşleri görünce neye uğradıklarını şaşırdılar. Hemen liderleri Ebû Süfyan'ı göndererek ondan, gelenlerin kim olduğunu ve amaçlarının ne olduğunu öğrenmesini istediler.

Hz. Peygamber (s.a.v.) Mekke'nin fethinden sonra Kâbe'yi putlardan temizlemiştir. (Günümüzden bir görünüm)

Ebû Süfyan, yanına iki kişi alarak hemen yola çıktı. Ancak onlar, İslam ordusunun kamp kurduğu bölgeye geldiğinde gözcü birlikler tarafından yakalandılar ve Peygamberimizin (s.a.v.) huzuruna getirildiler. Hz. Peygamber (s.a.v.), onlara Müslüman olmalarını teklif etti. Yanındakiler hemen Müslüman oldular fakat Ebû Süfyan düşünmek için süre istedi. O, ancak sonraki gün İslam'ı kabul etti. Peygamberimiz (s.a.v.), Ebû Süfyan'ı şehre göndererek bütün Mekkelilere haber ulaştırdı. Ebû Süfyan'ın evine veya Kâbe'ye sığınıp Müslümanlara saldırmayan herkesin can güvenliğinin olacağını bildirdi. Daha sonra da on bin kişiden meydana gelen İslam ordusu Mekke'ye doğru hareket etti. Sevgili Peygamberimizden (s.a.v.), mecbur kalmadıkça kan dökülmemesi emrini alan İslam ordusu, dört kola ayrılarak Mekke'ye girdi. Bu süreçte küçük çaplı birkaç direniş hariç hiçbir sorunla karşılaşılmadı. Böylece Mekke fethedildi. Peygamberimizle (s.a.v.) doğruca Kâbe'ye yönelen Müslümanlar, Kâbe'yi ve çevresini putlardan temizlediler.

Hz. Peygamber (s.a.v.), korku ve endişe içinde bekleyen Mekkelilere, **"Ey Kureyş topluluğu! Size ne yapacağımı zannediyorsunuz?"** diye sordu. Onlar, "Hayır yaparsın. Sen kerim bir kardeşsin, kerim bir kardeşin oğlusun." dediler. Allah Resûlü (s.a.v.), **"Gidiniz, hepiniz serbestsiniz."** buyurarak onları affetti.[1] Böylece Peygamberimiz (s.a.v.), şehirde genel af ilan ederek Müslümanlara yönelik herhangi bir saldırı girişiminde bulunmayan bütün Mekkelilerin güvende olduğunu ve kendilerine hiçbir zarar verilmeyeceğini herkese açıkça duyurdu.

Fetih tamamlandıktan sonra Peygamberimiz (s.a.v.), şehirde hiçbir asker bırakmadı. Kimsenin malına, arazisine el koymadı. Mekke'nin idaresini, yeni Müslüman olmuş bir Mekkeliye bırakarak ordusuyla şehirden ayrıldı.

Mekke'nin fethinden sonra Hevâzin ve Sakif kabileleri hariç birçok kabile İslam egemenliğini kabul etmişti. Ancak Hevâzin ve Sakif kabileleri hâlen İslam'a düşmanlık yapıyorlardı. Müşrikler, bu kabilelerin önderliğinde birleşerek Müslümanlara saldırmak ve onları yok etmek için yaklaşık yirmi bin kişilik bir ordu oluşturdular. Bu sebeple Peygamberimiz (s.a.v.) de ordusuyla birlikte 630 yılında, fetihten hemen sonra Hevâzin ve Sakif kabileleri üzerine yürüdü. İki ordu Huneyn denilen yerde karşılaştı. Savaş sonunda Müslümanlar müşrikleri yendi. Düşman ordusundan kaçan bazı müşrikler Taif'e sığındı. Bu sebeple Peygamberimiz (s.a.v.) Huneyn Savaşı'ndan sonra düşmanların sığındığı Taif'i kuşatma altına aldı. Bu kuşatma bir süre devam etti. Fakat Taifliler direniş gösterince kuşatma sonlandırıldı. Bu olaydan bir süre sonra da Taifliler, kendiliğinden Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yanına gelerek Müslüman olduklarını bildirdiler. Allah Resûlü (s.a.v.) de bundan büyük memnuniyet duydu ve Taiflilere ikramlarda bulundu.[2]

3.5. Peygamberimizin Haccı ve Veda Hutbesi

Güdüleme

Veda Haccı kavramını daha önce hiç duydunuz mu? Bu hac hakkında neler biliyorsunuz?

Mekke'nin fethi, İslam'ın yayılışı ve Müslümanlar açısından önemli bir dönüm noktası oldu. Bu fetihle birlikte sadece Mekkeliler değil Mekke çevresindeki kabileler de Müslüman olmaya başladı ve İslamiyet ArapYarımadası'nın hemen her köşesinde hızla yayıldı.

1. İbn-i Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, C 4, s. 73.
2. Vâkıdî, Kitabu'l-Meğâzi, C 2, s. 414-423.

Fetihten bir süre sonra Hicret'in 9. yılında (Miladi 631) hac ibadeti farz kılınmıştı. Allah Resûlü (s.a.v.) o sene hacca gitmemiş, yerine Hz. Ebû Bekir'i (r.a.) hac emiri olarak görevlendirmişti. Ancak bir yıl sonra Hz. Peygamber (s.a.v.), hac ibadetini yerine getirmek için beraberindeki Müslümanlarla Mekke'ye doğru yola çıktı. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hac için Mekke'ye gittiğini duyan pek çok Müslüman da ona katıldı. Yolda kendisine katılanlarla birlikte on binlerce Müslüman, günler sonra Mekke'ye ulaştı. Bu hac, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ilk ve son haccıydı. Zaten Peygamberimiz (s.a.v.), hac ibadeti sırasında Müslümanlarla vedalaştığı ve bir daha Kâbe'yi göremediği için bu hacca **"Veda Haccı"** adı verilmiştir.

Hac ibadetinin yapıldığı Mekke ve Kabe'den bir görünüm

On binlerce Müslüman, Hz. Peygamber (s.a.v.) ile hac yapabilmek için Mekke'ye akın etmişti. Müslümanlar, hac ibadetini Allah'a (c.c.) bağlılık içerisinde ve samimiyetle yerine getirdiler. Bu ibadet sırasında, Hz. Peygamber (s.a.v.), kendisini görmek ve dinlemek isteyen Müslümanlara hitaben Arafat'ta bir konuşma yaptı. Yüz bin kişiyi aşkın Müslüman'a hitaben Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yaptığı vasiyet niteliğindeki bu konuşmaya **"Veda Hutbesi"** ismi verilmiştir. Peygamberimiz (s.a.v.) bu hutbesinde; yaşama hakkının kutsallığı, kişilerin dokunulmazlığı, mülkiyet hakkı, kadın hakları, mesken dokunulmazlığı, toplumsal barış, eşitlik, aile hukuku vb. evrensel insan hakları açısından son derece önemli olan bazı temel konular üzerinde durmuştur.

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), Veda Haccı'nda yaptığı ve Veda Hutbesi olarak adlandırılan konuşmasına öncelikle Allah'a (c.c.) hamd ederek, ona sığınıp ondan bağışlanma dileyerek başlamıştır.[1] Allah Resûlü'nün (s.a.v.), Veda Hutbesi'nin devamında önemle üzerinde durduğu temel, evrensel konulardan bazıları aşağıdaki okuma metninde verilmiştir.

1. M. Hamidullah, Mecmuatü'l-Vesâikü's-Siyâsiyye (Vesâik), s. 360.

Okuma Metni

VEDA HUTBESİ

Ey Allah'ın kulları! Size; Allah'a sığınmanızı, O'nun emirlerine yapışmanızı, günahlardan arınmanızı ve azabından korunmanızı öğütlerim. Size tekrar tekrar O'na itaati tavsiye ederim. Sözlerime hayırlı olanla, O'nun izni ve yardımıyla başlıyorum.[1]

Ey insanlar! Kanlarınız, canlarınız, yaşama hakkınız, mallarınız, namuslarınız, haysiyet ve şerefleriniz ile vücut bütünlüğünüz Rabb'inizle buluşacağınız güne kadar bu ayınızda, bu beldenizde, bu gününüzün saygıya ve korunmaya layık olduğu gibi saygıya ve korunmaya layıktır, dokunulmazdır. Ancak İslam'ın koyduğu sorumluluk gereği uygulanan gerekçeli karara dayalı cezalar müstesnadır.[2]

Benim sözlerimi iyi dinleyin ki izzet ve şerefle huzurlu yaşamaya devam edesiniz. Sakın haksızlık yapmayın ve zulmetmeyin. Sakın baskı, zulüm ve işkenceye alet olmayın. Sakın zulme boyun eğmeyin. Haksızlığa rıza göstermeyin. İyice anlatabildim mi?[3]

Ashabım! Sizler, Rabb'inizin huzuruna varacaksınız ve size işlediğiniz bilinçli amellerin hesabı sorulacak. İyice tebliğ edebildim mi? Allah'ım, sen de şahit ol![4]

Ashabım! Kimin yanında bir emanet varsa bu emaneti sahibine versin. Size hediye verene, hediye ile karşılık verin. Kefil, borçlu gibidir. Borcun ödenmesi gerekir.[5]

Cahiliye Dönemi'nin faizli alışverişleri kaldırılmıştır. Yüce Allah, kaldırılan ilk faizin, Abbas b. Abdülmuttalib'in olmasını emretmiştir. Ancak ana paranız sizindir. Ne siz haksızlık edebilirsiniz ne de haksızlığa uğratılacaksınız.[6]

Ey insanlar! Sizi uyarıyorum, herkes yalnızca kendi işlediği suçtan sorumludur. Suçlu evlattan dolayı baba sorumlu tutulamaz, suçlu babadan dolayı evlat da sorumlu tutulamaz.[7]

Ey insanlar! Kadınlarınızın sizler üzerinde hakları, sizin kadınlarınız üzerinde haklarınız vardır. Kadınların haklarına riayet konusunda Allah'ın emirlerine yapışın, azabından korunun, onların iyiliğini isteyin ve durumlarının iyileşmesi için çaba sarf edin. Hanımlarınız, sizlerin izni ve bilgisi olmadıkça evinizin mali imkânlarını cömertçe harcamasınlar. Sözlerimi iyice anlayarak hatırınızda tutun.[8]

Ey insanlar! Sözlerimi iyi dinleyin, iyi muhakeme edin. Bütün ırklara mensup Müslümanların, Müslümanların kardeşi olduğunu bilin. Bütün müminler kardeştir. Kimseye, gönül rızası olmadıkça kardeşinin malı helal değildir. Sakın haksızlık etmesin, hile yapmasın ve haince davranmasın.

Müminin kim olduğunu size anlatayım mı? İnsanların, mallarına ve canlarına zararı dokunmayacağından emin olduğu kişidir.

1. M. Hamidullah, Mecmuatü´l-Vesâikü´s-Siyâsiyye (Vesâik) s. 360.
2. bk. Buharî, Hac, 132; Müslim, Hac, 283.
3. Ahmed bin Hanbel, Müsned, C 7, s. 307.
4. Müslim, Kasame 26.
5. İbn-i Mâce, Sadaka, 9; bkz. Bakara suresi, 283. ayet.
6. Vesaik, 361; Darimî. Büyû, 3.
7. Tirmizî, Tefsiru´l-Kur´an,10.
8. Tirmizî, Tefsîru´l-Kur´an, 10.

Muhacirin kim olduğunu size anlatayım mı? Kötülükleri ve günah işlemeyi terk eden kişidir.

Mücahidin kim olduğunu size söyleyeyim mi? Allah'a itaat yolunda nefsiyle mücadele eden kişidir.

Bugünün dokunulmazlığı gibi müminin mümine zarar vermesi haramdır.[1]

Ey müminler! Benden sonra küfre dönmeyin, birbirinin boynunu vuran kâfirler hâline gelmeyin. Size, sımsıkı sarıldığınız sürece asla hak yoldan uzaklaşmayacağınız apaçık; dinî, ilmî, idari, siyasi kuralları içeren Allah'ın kitabı Kur'an'ı ve Resûlü'nün sünnetini bıraktım. Bunlarla amel ediniz, davranışlarınıza Kur'an ve sünneti yansıtınız. Bir de soyumdan yakınlarımı, ehl-i beytimi bıraktım.

İyice tebliğ edebildim mi? Allah'ım, sen şahit ol![2]

Ey insanlar! Rabb'iniz birdir, babanız birdir. İslam'da insanlar eşittir. Hepiniz Âdem'in çocuklarısınız ve Âdem de topraktan yaratıldı. Allah katında en değerliniz; Allah'a en çok sığınanınız, emirlerine yapışanınız, günahlardan arınanınız ve azabından korunanınızdır. Bir Arap'ın Arap olmayana, bir başkasının Arap'a, bir siyahın bir kızıl deriliye, bir kızıl derilinin bir siyaha takvanın dışında bir üstünlük sebebi yoktur.

Ey insanlar! Dinde aşırılıktan sakının. Sizden öncekileri kesinlikle dinde aşırılıkları helak etmiştir. Hacdaki amelleri ve davranışları benden öğrenin. Bu seneden sonra bir daha haccedip edemeyeceğimi bilemiyorum. Bu öğütlerimi burada bulunanlar bulunmayanlara ulaştırsın. Öğütlerimin ulaştırıldığı bazı kimseler, burada dinleyenlerden daha iyi anlayarak daha iyi muhafaza edebilirler, nice kimseler uygulayarak daha mutlu olabilirler.[3]

Benim dışımda, benden sonra peygamber görevlendirilmeyecektir. Sizin dışınızda ümmet de olmayacaktır. Rabb'inizi ilah tanıyın, candan Müslümanlar olarak Rabb'inize teslim olun, saygıyla Rabb'inize kulluk ve ibadet edin. Rabb'inizin şeriatine boyun eğin, adabına ve erkânına riayet ederek beş vakit namazı aksatmadan aşikâre kılın. Vicdanı, serveti ve sosyal bünyeyi arındıran, berekete vesile olan zekâtı verin. Ramazan orucunu tutun. Yöneticilerinize itaat edin ki Rabb'inizin cennetine giresiniz.[4]

Ey İnsanlar! Yarın beni size soracaklar. Ne dersiniz? Peygamberlik görevimi yerine getirdim mi? Vazifemi yaptım mı?

(Orada bulunanlar, "Evet yemin ederiz ki tebliğ ettin, bize tavsiyelerde ve öğütlerde bulundun. Böylece şehadet ederiz." dediler.)

Şahit ol ya Rabbi, şahit ol ya Rabbi, şahit ol ya Rabbi!

Size selam ve selamet diliyorum, Allah'ın rahmet ve bereket ihsanını niyaz ediyorum.[5] Hz. Peygamber (s.a.v.) konuşmasını yaptıktan sonra kendisini dinleyen Müslümanlara veda etti. Arafat'ta yapılan bu konuşmaya Veda Hutbesi denildi.*

1. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an, 10;
2. Tirmizî, Menâkıb, 32; Müslim, Kasame, 26.
3. Ebû Davud, Menasik, 77; Nesaî, Menasık, 217.
4. Vesaik, 365; Taberanî, Mucemu´l - Kebîr, C 8, s. 115, 136, 138,
5. Ebû Davud, Menasik 56.

* Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Veda Hutbesi, temel hadis kaynaklarımızda bütün olarak yer almaz. Yukarıda maddeler hâlinde sıraladığımız Veda Hutbesi'nde üzerinde durulan konular, merhum ilim adamı M. Hamidullah'ın Mecmuatü´l-Vesâikü´s-Siyasiyye adlı çalışmasından faydalanılarak düzenlenmiştir. İlgili bölümlere ait asıl kaynak bilgileri de korunmuştur.

Etkinlik

Veda Hutbesi’nden çıkarılabilecek çeşitli evrensel ilkeler nelerdir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Kanlarınız, mallarınız dokunulmazdır.

Herkes can güvenliğine sahiptir.

Emanetler korunmalı, kesinlikle emanete ihanet edilmemelidir.

Faiz ve tefecilik yasaklanmıştır.

Kan davaları kaldırılmıştır.

Veda Hutbesi’nden, başka ne gibi evrensel mesajlar çıkarılabilir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.6. Peygamberimizin Vefatı

Güdüleme

“Her can ölümü tadacaktır. Sonunda bize döndürüleceksiniz.” (Ankebût suresi, 57. ayet.)

Yukarıdaki ayette verilmek istenen mesaj nedir? Arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

İnancımıza göre dünyaya gelen her insan, bir gün mutlaka ölür. Bu, ister genç ister yaşlı olsun, her insanı kapsayan genel bir kuraldır. Üstelik bu kural, Yüce Allah’ın (c.c.) seçkin kulları olan peygamberler için de geçerlidir. Rabb’imiz (c.c.) bir ayette, **“(Resûlüm!) Muhakkak sen de öleceksin, onlar da ölecekler.”**[1] buyurarak bu gerçeği açıkça ifade eder.

Peygamberimizin (s.a.v.) kabri (Mescid-i Nebi’nin içindedir.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) de hepimiz gibi bir anne-babanın çocuğu olarak dünyaya gelmiş bir insandı. O da her insan gibi zaman zaman sevinir, kızar, acıkınca yemek yer, yorulunca dinlenir, bazen de hastalanırdı. İşte bu mübarek insan, 632 yılında Veda Haccı’nı yapıp Medine’ye döndükten bir süre sonra hastalandı. Hastalığı gün geçtikçe artan Allah Resûlü (s.a.v.) mescide bile çıkamaz oldu. Namazları kıldırması için yerine Hz. Ebû Bekir’i (r.a.) görevlendirdi. Yaklaşık iki hafta kadar hasta yatan Hz. Peygamber (s.a.v.), 8 Haziran 632’de vefat edip Allah’ın (c.c.) rahmetine kavuştu.

1. Zümer suresi, 30. ayet.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vefatı Müslümanlar üzerinde derin bir etki oluşturdu. Herkes çok üzüntülü ve şaşkındı. Neredeyse kimse onun bu dünyaya veda ettiğine inanmak istemiyordu. İnsanlar toplanmış ve şaşkın bir şekilde Mesci-i Nebi'nin çevresini doldurmuştu. Binlerce Müslüman, çok sevdiği birini kaybetmenin derin acısını hissediyordu. Evet, haber doğru ve olanlar gerçekti. Herkes şaşkınlık içerisindeyken Hz. Ebû Bekir (r.a.) geldi. Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) odasına girdi ve onun mübarek yüzüne baktı. O, öylece orada, boylu boyunca ve sessiz soluksuz bir şekilde uzanıyordu. Gözlerinden yaşlar boşanan Hz. Ebû Bekir (r.a.) odadan dışarı çıktı ve insanlara şöyle seslendi: "Ey insanlar! Kim Muhammed'e tapıyor idiyse bilsin ki Muhammed ölmüştür. Kim de Allah'a tapıyorsa bilsin ki Allah bakidir, ölümsüzdür."[1]

Hz. Ebu Bekir (r.a.), daha sonra Mescid-i Nebi'nin çevresinde bekleyen Müslümanlara, Âl-i İmrân suresi'nin 144. ayetini okudu. Bu ayette Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur: **"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim (böyle) geri dönerse Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır."**

Hz. Aişe'nin (r.a.) odasında, altmış üç yaşında iken vefat eden Peygamber Efendimizin (s.a.v.) cenazesini, amcasının oğlu ve damadı olan Hz. Ali (r.a.) yıkayıp kefenledi. Amcası Hz. Abbas (r.a.), onun oğulları Fazl ve Kusem (r.a.) ile Hz. Zeyd'in oğlu Üsâme de ona yardım ettiler. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) mübarek bedenini yıkayan Hz. Ali (r.a.) duygulandı ve şöyle dedi:

"Anam babam sana feda olsun. Sen diri iken de ölü iken de ne hoş kokuyorsun."[2] Bu mübarek insanın cenaze namazı grup grup bütün Müslümanlar tarafından imamsız olarak kılındı. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) naaşı, vefat ettiği odada açılan kabre defnedildi. Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) kabri Medine'de Mescid-i Nebi'nin içindedir. Onun kabrinin bulunduğu yere, tertemiz çiçekli cennet bahçesi anlamında, **"Ravza-i Mutahhara"** denir.

4. BİR HADİS ÖĞRENİYORUM

Güdüleme

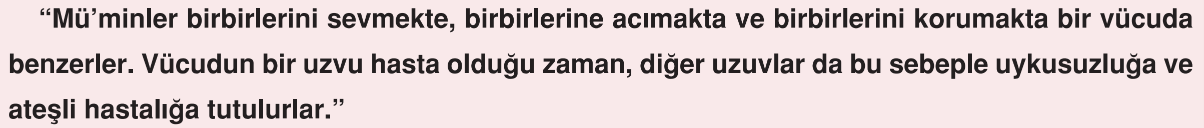
"Müslüman Müslüman'ın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu (zalime) teslim etmez. Kim, Müslüman kardeşinin bir ihtiyacını giderirse Allah da onun bir ihtiyacını giderir. Kim bir Müslüman'ı sıkıntıdan kurtarırsa, bu sebeple Allah da onu kıyamet günü sıkıntılarının birinden kurtarır. Kim bir Müslüman'ın bir kusurunu örterse, Allah da kıyamet günü onun kusurunu örter."

Müslim, Birr, 58.

Yukarıdaki hadiste verilmek istenen mesaj nedir? Arkadaşlarınızla yorumlayınız.

1. İbn-i Kesir, es-Siretün-Nebeviyye, s. 735. Ayrıca bkz. Zümer suresi, 30. ayet.
2. İbn-i Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, C 4, s. 420; İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s.753.

Etkinlik

“Mü’minler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar.”

Buharî, Edeb, 27; Müslim, Birr, 66.

Yukarıdaki hadisten ne gibi ilke ve mesajlar çıkarılabilir? Arkadaşlarınızla yorumlayınız. Ulaştığınız sonuçları yazınız.

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

A Aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) çocukluk yılları hakkında kısaca bilgi veriniz.

2. Peygamberimizin (s.a.v.) doğduğu çevrede dinî ve ahlaki durum nasıldı? Kısaca bilgi veriniz.

3. Hz. Muhammed'e (s.a.v.) ilk vahiy nerede ve nasıl gelmiştir? Anlatınız.

4. Hicret'in sebepleri nelerdir? Açıklayınız.

5. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) ve Müslümanların müşriklerle mücadelesi hakkında kısaca bilgi veriniz.

6. Mekke'nin fethi ne zaman ve nasıl gerçekleşmiştir? Kısaca bilgi veriniz.

7. Hz. Muhammed (s.a.v.), Veda Hutbesi'nde ne gibi konular üzerinde durmuştur? Söyleyiniz.

B Aşağıdaki soruların doğru seçeneğini işaretleyiniz.

1. ...., annesinin ölümünden sonra Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bakımını üstlenmiştir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yer, hangisiyle doğru bir şekilde tamamlanır?

A) Hz. Ömer (r.a.) B) Hz. Ebû Bekir C) Hz. Hamza (r.a.) D) Abdülmuttalip

2. Peygamberimiz (s.a.v.) hangi yılda, hangi şehirde doğmuştur?

A) 615 - Medine
B) 610 - Mekke
C) 571 - Mekke
D) 622 - Medine

3. Aşağıdakilerden hangisi Mekke Dönemi'nde gerçekleşmiştir?

A) Akabe Biatları
B) Hudeybiye Barış Antlaşması
C) Hz. Hamza'nın (r.a.) şehit edilmesi
D) Bedir Savaşı

4. Aşağıdakilerden hangisi Müslümanlarla Yahudiler arasında yapılan savaşlardan biridir?

A) Uhud Savaşı B) Bedir Savaşı C) Hendek Savaşı D) Hayber Savaşı

5. Aşağıdakilerden hangisi Peygamber Efendimizin (s.a.v.) çocuklarından biri değildir?

A) Fâtıma B) Abdullah C) Kâsım D) Hamza

C Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan bölümleri doğru bir şekilde tamamlayınız.

Veda Hutbesi | Hanif | Habeşistan | muhacir | ensar | müşrik | Sevr Mağarası

1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğduğu çevrede Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine inanan, putlara tapmayı reddeden, Hz. İbrahim'in (a.s.) getirdiği din üzere yaşayan kişilere .... denirdi.

2. Mekkeli putperestlere, Allah'a (c.c.) ortak koşan anlamında .... denilmektedir.

3. Müslümanların hicret ettikleri ilk yer, adil bir hükümdarı olan .... 'dır.

4. Peygamberimiz'in (s.a.v.) Arafat'ta yüz bini aşkın Müslümana hitaben yaptığı konuşmaya, ... denir.

5. Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlara ...., onlara kucak açıp her türlü yardımı yapan Medineli müminlere de .... denir.

D Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

(...) Peygamberimiz (s.a.v.) 671 yılında Medine'de doğmuştur.

(...) Peygamberimiz (s.a.v.) doğmadan önce babası Abdullah vefat etmiştir.

(...) Medine Sözleşmesi, Müslümanlarla Mekkeli müşrikler arasında yapılmıştır.

(...) Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğduğu dönemde, Mekke'de yaşayan insanların çoğu Allah'a (c.c.) şirk koşuyordu.

(...) Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Mekke'yi fethedince kendisine ve Müslümanlara her türlü kötülüğü yapan bu şehrin halkını cezalandırmıştır.

(...) Hz. Muhammed (s.a.v.) 8 Haziran 632 yılında Pazartesi günü Medine'de vefat etmiştir.

2. ÜNİTE

PEYGAMBERİMİZİN DİNDEKİ KONUMU

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Vahiy ve din kavramlarının anlamlarını araştırıp öğreniniz.
2. Hz. Muhammed'e (s.a.v.) vahyedilen ilk ayetler hangi surededir? Bu ayetlerin anlamlarını defterinize yazınız.
3. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) koyduğu dinî hükümler nelerdir? Araştırınız.
4. Peygamberimizin (s.a.v.) iyilik yapmayı, kötülüklerden uzak durmayı emreden bir hadisini bularak defterinize yazınız.

1. PEYGAMBERİMİZİN VAHYİ İNSANLIĞA ULAŞTIRMASI

Güdüleme

İlahi vahyin insanlara ulaştırılması neden önemlidir?

Hz. Muhammed (s.a.v.), Yüce Allah (c.c.) tarafından insanlığa ilahi ilkeleri duyurmak amacıyla gönderilmiş son peygamberdir. Kur'an'da yer alan bir ayette, **"Muhammed sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir."**[1] buyrularak bu durum açıkça ifade edilir.

Her peygamber gibi Hz. Muhammed (s.a.v.) de içinde yaşadığı topluma, Allah (c.c.) tarafından kendisine vahyedilen emir ve yasaklar ile dinî ve ahlaki ilkeleri tebliğ etmiştir. Peygamberlerin sıfatlarından biri, tebliğdir. Buna göre **tebliğ,** peygamberlerin, Allah'ın (c.c.) kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri, insanlara eksiksiz olarak bildirmesidir.[2]

Hz. Muhammed (s.a.v.) vahyi insanlığa ulaştırmakla görevlidir. (Muhammed Resûlullah yazılı bir hat örneği)

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Kur'an ile ilgili başlıca görevi, Allah'ın (c.c.) ayetlerini insanlara tebliğ etmek ve gerekli durumlarda bu ayetleri insanlara açıklamaktır. Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Peygamberin (s.a.v.) vahyi insanlara ulaştırmakla, tebliğ görevini yapmakla sorumlu olduğunu ifade eden birçok ayet bulunur. Örneğin bu ayetlerden birinde, **"Peygamberin üzerine düşen ancak tebliğdir. Allah sizin açıkladığınızı da gizlediğinizi de bilir."**[3] buyrulur. Aynı konuyu dile getiren başka bir ayette ise Rabb'imiz (c.c.) şöyle buyurur: **"Ey Muhammed! Eğer yüz çevirirlerse artık sana düşen açık bir tebliğden ibarettir."**[4] Bu ayete göre peygamberler Allah'ın (c.c.) ayetlerini, İslam çağrısını insanlara açıkça tebliğ etmekle yükümlüdür. Bu sebeple gelmiş geçmiş bütün peygamberler ilahi ilkeleri insanlara açıkça bildirmişler fakat bu konuda hiçbir zaman zorlayıcı olmamışlardır.

1. Ahzâb suresi, 40. ayet.
2. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 354.
3. Mâide suresi, 99. ayet.
4. Nahl suresi, 82. ayet.

Tebliğ, peygamberlerin en öncelikli görevidir. Eğer bu görev layıkıyla yapılmazsa Yüce Allah'ın (c.c.) emrettiği sorumluluk yerine getirilmemiş olur. Mâide suresinde, **"...Rabb'inden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan onun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun..."**[1] buyrularak bu gerçek açıkça ifade edilir. Başka bir ayette ise peygamberlerin, tebliğ görevini içtenlikle yerine getirdikleri, bunun için insanlardan hiçbir ücret beklemedikleri şöyle ifade edilir: **"İşte o peygamberler, Allah'ın doğru yola ilettiği kimselerdir. (Ey Muhammed!) Sen de onların tuttuğu yola uy. De ki: Bu tebliğe karşı sizden bir ücret istemiyorum. O (Kur'an) bütün âlemler için ancak bir uyarıdır."**[2]

Hem Hz. Muhammed (s.a.v.) hem de diğer peygamberler, şartlar ne olursa olsun hiç kimseden korkmadan tebliğ görevlerini cesaretle yerine getirmişlerdir. Ahzâb suresinde yer alan, **"Daha önce gelip geçmiş o peygamberler, Allah'ın vahiylerini tebliğ eden, Allah'tan korkan, başka hiç kimseden korkmayan kimselerdir. Allah, hesap görücü olarak yeter."**[3] ayetiyle bu gerçek açıkça ifade edilmiştir.

Not Edelim

"Eğer seninle tartışmaya girerlerse de ki: 'Bana uyanlarla birlikte ben kendimi Allah'a teslim ettim.' Ehl-i kitaba ve ümmîlere, 'Siz de Allah'a teslim oldunuz mu?' de! Eğer teslim oldularsa doğru yolu buldular demektir. Yok eğer yüz çevirdilerse sana düşen yalnızca tebliğ etmektir. Allah, kullarını çok iyi görmektedir."

Âl-i İmrân suresi, 20. ayet.

Hz. Muhammed (s.a.v.), kendisine verilen peygamberlik görevi gereğince vahyi insanlara ulaştırmaya başlamıştır. Bu süreçte o, öncelikle eşi Hz. Hatice'den (r.a.) başlayarak çevresindeki insanları Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine inanmaya, Müslüman olmaya çağırmıştır. Hz. Hatice (r.a.) de onun çağrısına uyarak Müslüman olmuş, eşi benzeri olmayan Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine iman etmiştir.[4] Ondan sonra ise o sıralar henüz çocuk yaşta olan Hz. Ali (r.a.) Müslüman olmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v.), çok sevdiği amcası Ebû Talip'e de İslam'ı tebliğ etmiş fakat o, Müslüman olmayı kabul etmemiştir. Ancak Ebû Talip, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) çağrısını kabul eden oğlu Hz. Ali'nin (r.a.) Müslüman olmasını memnuniyetle karşılamıştır. Bu konuda bir gün oğlu Hz. Ali (r.a.) ile Ebû Talip arasında şöyle bir konuşma geçmiştir:

Ebû Talip, bir gün oğlu Hz. Ali'yi (r.a.) ibadet ederken görmüştür. "Ey oğulcuğum! Bu üzerinde bulunduğun din nedir? (Niçin böyle ibadet ediyorsun?)" diye oğlu Hz. Ali'ye (r.a.) sormuştur. Hz. Ali (r.a.) de babasına şöyle cevap vermiştir:

– Ey babacığım! Allah'a ve Allah'ın Resûlü'ne iman ettim ve onun getirdiği şeyleri tasdik ettim. Onunla beraber namaz kıldım ve ona uydum.

Bunun üzerine Ebû Talip de oğlu Hz. Ali'ye (r.a.) şöyle demiştir:

– (Oğlum!) Bil ki o, seni hayırdan başka bir şeye çağırmaz. O hâlde onu bırakma (Hz. Muhammed'in yolundan git.)[5]

1. Mâide suresi, 67. ayet.
2. En'am suresi, 90. ayet
3. Ahzâb suresi, 39. ayet.
4. İbn-i Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 319.
5. İbn-i Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 328.

Kendisine gelen ilk vahiyden sonra Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) tebliğ görevini yerine getirmeye, vahyi insanlara ulaştırmaya devam etmiştir. Bu dönemde sırasıyla Zeyd bin Harise (r.a.), Hz. Ebû Bekir (r.a.), Ebû Ubeyde bin Cerrah (r.a.), Ebû Seleme (r.a.) ve Erkam bin Ebi'l Erkam gibi sahabiler İslam'la müşerref olmuştur.[1]

Hiç şüphe yok ki peygamberlik zahmetli bir görevdir. Bu görevi yerine getiren peygamberler, tarih boyunca pek çok zorlukla karşılaşmışlardır. Mesela Mekkeli müşrikler Hz. Peygamber'i (s.a.v.); büyücü, sihirbaz, ara bozucu diyerek suçlamışlar, ona hakaret etmişlerdir.[2] Hz. Peygamber (s.a.v.) aylarca, yıllarca uğraşmasına rağmen müşriklerin engellemesi sebebiyle Müslüman olanların sayısı çok az artmıştır. Mekkeli müşrikler, Hz. Peygamber'i (s.a.v.) engellemek için karar almışlar ve bu amaçla hep birlikte çalışmışlardır. Onlar birçok kez Hz. Peygamber'i (s.a.v.) aşağılamışlar, ona sözlü ve fiilî saldırıda bulunmuşlardır. Hz. Peygamber (s.a.v.) yine de vahyi insanlara ulaştırmaya, insanlara İslam'ı tebliğ etmeye devam etmiştir.

Etkinlik

Bir gün müşrikler, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) canına kast ederek hep birlikte onun üzerine çullanmışlardır. Allah'ın Elçisi'ni kin ve nefretle hırpalarken Hz. Ebû Bekir (r.a.) onları görmüş ve hemen kendini Hz. Peygamber'e (s.a.v.) siper etmiştir. Daha sonra da Mekkeli müşriklere dönerek şöyle demiştir: "(Siz ne yapıyorsunuz!) Rabb'im Allah'tır diyen bir adamı mı öldüreceksiniz?"

İbn-i Hişam, Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 285.

Yukarıdaki olay, müşriklerin İslam'a karşı tavrı konusunda sizlere neler düşündürmektedir? Sınıfınızda konuşup değerlendiriniz.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) birinci görevi, elbette vahyi insanlara ulaştırmak ve insanları uyarmaktır. Yüce Allah (c.c.) Müddessir suresinin ilk ayetlerinde, "**Ey örtünüp bürünen (Peygamber!) Kalk da uyar. Rabb'ini yücelt. Nefsini arındır. Şirkten uzak dur. İyiliği, daha fazlasını bekleyerek (bir kazanç elde etmek için) yapma. Rabb'inin rızasına ermek için sabret.**"[3] buyurarak onun bu görevini açıkça ortaya koymuştur. Hz. Muhammed (s.a.v.) hem Mekke Dönemi'nde hem Medine Dönemi'nde tebliğ görevini yerine getirmek için her türlü zorluğa katlanarak fedakârca çalışmıştır.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vahyi insanlara ulaştırma (tebliğ) görevi bir aylık, birkaç yıllık değil ömür boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreçte o, Kur'an'ın, **"Eğer siz yalanlarsanız bilin ki sizden önce geçen birtakım ümmetler de yalanlamışlardı. Peygambere düşen, apaçık tebliğden başka bir şey değildir."**[4], **"Ey Muhammed! Eğer yüz çevirirlerse artık sana düşen açık bir tebliğden ibarettir."**[5] mealindeki ayetlerini kendine rehber edinmiştir.

1. İbn-i Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 229 - 236.
2. İbn-i Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 355 - 359.
3. Müddessir suresi, 1-7. ayetler.
4. Ankebût suresi, 18. ayet.
5. Nahl suresi, 82. ayet.

Kendisine yapılan her türlü engellemeye rağmen vahyi insanlara ulaştırma görevini en güzel şekilde ve fedakârca yapmaya çalışan Allah Resûlü (s.a.v.), 622 yılında Mekke'den Medine'ye hicret etmiştir. Mekkeli müşriklerin gün geçtikçe artan baskıcı tutumları, İslam'ın yayılmasına engel olmak için hep birlikte çalışmaları, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Medine'ye hicret etmesini zorunlu kılmıştır.

Hicret'ten sonra İslami tebliğ açısından yeni, farklı ve bereketli bir dönem başlamıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.), 622 yılında başlayan Medine Dönemi'nde de vahyi insanlara ulaştırmaya devam etmiştir. Bu süreçte İslam'ın yayılmasının önündeki birçok engel ortadan kalkmış, Müslüman olan kişi ve kabilelerin sayısı hızla artmıştır. Mekkeli müşrikler ise eskisi kadar olmasa da İslam'ın yayılmasını engellemek için çalışmalar yapmıştır. Bedir, Uhud ve Hendek savaşları, genel olarak müşriklerin İslam'ın yayılmasını engellemeye çalışmaları sebebiyle yaşanmıştır. Fakat bu çalışmaların hiçbiri, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vahyi insanlara ulaştırmasını engelleyememiştir. Allah Resûlü (s.a.v.), **"Rabb'imin vahyettiklerini size tebliğ ediyorum. Ben, sizin için güvenilir bir nasihatçiyim."**[1] ilkesi gereğince insanlara vahyi ulaştırmaya devam etmiştir. Onun kararlı, sabırlı ve fedakârca çalışmaları sonucunda da 630 yılında Müslümanlar Mekke'yi fethetmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) henüz hayattayken İslamiyet hemen hemen tüm Arap Yarımadası'nda yayılmıştır. Allah Resûlü (s.a.v.), 632 yılında, Mekke'de yaklaşık yüz bin Müslüman'a hitaben yaptığı Veda Hutbesi olarak adlandırılan konuşmada da vahyi insanlara tebliğ ettiğini vurgulamıştır. Bu hutbenin son bölümünde Hz.Peygamber (s.a.v.), Arafat'ta bulunan tüm Müslümanlara hitap ederek şöyle buyurmuştur: **"Ey insanlar! Yarın, beni sizden soracaklar. Ne dersiniz? Peygamberlik görevimi yerine getirdim mi? Vazifemi yaptım mı?"** Orada bulunanlar, hep bir ağızdan: Evet. Yemin ederiz ki tebliğ ettin, bize tavsiyelerde ve öğütlerde bulundun, böylece şehadet ederiz, dediler. Bunun üzerine Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) de **"Şahit ol ya Rab, şahit ol ya Rab, şahit ol ya Rab!"**[2] buyurmuştur. Bütün bunlar, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tebliğ görevini yaptığını ve onun vahyi insanlara ulaştırdığını göstermektedir.

Etkinlik

"Eğer yüz çevirirseniz bilin ki ben, benimle gönderileni size tebliğ ettim. Rabb'im (dilerse) sizden başka bir kavmi sizin yerinize getirir ve siz ona bir zarar veremezsiniz. Şüphesiz Rabb'im her şeyi koruyup gözetendir."

Hûd suresi, 57. ayet.

Yukarıdaki ayette verilmek istenen mesaj nedir? Sınıfınızda yorumlayınız.

1. A'râf suresi, 68. ayet.
2. Ebû Dâvud, Menasik, 56.

2. PEYGAMBERİMİZİN VAHYİ AÇIKLAMASI

Güdüleme

Kur'an-ı Kerim'de yer alan her ayet kolayca anlaşılır mı? Sizce Hz. Peygamber (s.a.v.) hangi konularda insanlara açıklamalar yapmış olabilir? Düşününüz.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dindeki konumu sadece vahyi insanlara ulaştırmak değildir. O, aynı zamanda kendisine indirilen ayetleri açıklamakla, tebyin etmekle yükümlüdür. Dinî bir kavram olarak **tebyin;** açıklamak, izah etmek, gerçeği ortaya koymak gibi anlamlara gelir.[1]

Hz. Peygamber (s.a.v.) zaman zaman Kur'an ayetlerini sahabilere açıklamıştır.

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in Kur'an'ı açıklama görevi olduğunu ifade eden birçok ayet bulunur. Örneğin bu ayetlerden birinde Rabb'imiz (c.c.) şöyle buyurur: **"(O peygamberleri) apaçık belgeler ve kitaplarla gönderdik. İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik."**[2] Aynı konuyu dile getiren başka bir ayette ise **"Sana kitabı, ancak ayrılığa düştükleri şeyleri onlara açıklaman için ve iman eden bir topluma doğru yolu gösterici ve rahmet olarak indirdik."**[3] buyrulur. Böylece Hz. Muhammed'in (s.a.v.), Kur'an ayetlerinden faydalanarak insanlara dinî konularda açıklama yaptığına dikkat çekilir.

Kur'an-ı Kerim'de yer alan birçok ayette, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dindeki konumunu ve önemini ifade eden bilgiler yer alır. Mesela Nûr suresinde yer alan bir ayette şöyle buyrulur: **"Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin.' de. Eğer yüz çevirirseniz bilin ki ona yüklenen sorumluluğu ancak ona ait; size yüklenen görevin sorumluluğu da yalnızca size aittir. Eğer ona itaat ederseniz doğru yola erersiniz. Peygamber'e düşen ancak apaçık tebliğdir."**[4] Aynı konuyu dile getiren başka bir ayette ise yine **"Allah'a itaat edin, Peygamber'e de itaat edin..."**[5] buyrularak Hz. Peygamber'e (s.a.v.) itaat etmenin dinî açıdan önemi vurgulanır. Bu ayetlere göre Allah'a (c.c.) itaat ile Peygamber'e (s.a.v.) itaat aynı anlama gelmektedir. Hz. Muhammed (s.a.v.), Allah'ın (c.c.) insanları karanlıklardan aydınlığa kavuşturmak amacıyla gönderdiği son peygamberdir. Dolayısıyla onun getirdiği ilkeleri benimsemek ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) uygulamalarını (sünneti) dikkate alıp yaşatmak, doğrudan Allah'ın (c.c.) dinine uymak demektir. Çünkü Hz. Muhammed (s.a.v.), Allah'ın (c.c.) dininin ve Kur'an'ın hem tebliğcisi, açıklayıcısı hem de uygulayıcısıdır. Onun uygulamaları, açıklamaları ve örnekliği olmadan dini doğru anlamak mümkün olmaz.

1. bk. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 38.
2. Nahl suresi, 44. ayet.
3. Nahl suresi, 64. ayet.
4. Nûr suresi, 54. ayet.
5. Teğâbün suresi, 12. ayet.

Not Edelim

Bir gün bazı Müslümanlar Hz. Aişe Validemize (r.a.) Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hangi özelliklere sahip olduğunu sormuşlar, o da onlara şöyle cevap vermiştir: "Siz hiç Kur'an okumuyor musunuz? Onun ahlakı Kur'an'dı." *(Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn, 139.)* Bu açıklama da göstermektedir ki Hz. Peygamber (s.a.v.), Kur'an'ın âdeta canlı bir örneğidir. Onun sünneti ve örnek uygulamaları olmadan dinin doğru bir şekilde anlaşılması ve yaşanması mümkün değildir.

Hz. Muhammed (s.a.v.) hem Kur'an ayetlerini en doğru şekilde yaşayan hem de yeri geldikçe bu ayetleri insanlara açıklayan kişidir. Esasen Hz. Peygambere (s.a.v.), ilahi vahyi insanlara açıklama görevini bizzat Allah (c.c.) vermiştir. Nahl suresinde yer alan, " **... İnsanlara kendilerine indirileni açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da Kur'an'ı indirdik.**"[1] ayetiyle bu gerçek açıkça ifade edilmiştir. Aynı konuyu dile getiren başka bir ayette ise Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur: "**Biz her peygamberi kendi kavminin diliyle gönderdik ki onlara (Allah'ın emirlerini) iyice açıklasın...**"[2]

Etkinlik

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir."

Âl-i İmrân suresi, 31. ayet.

"... Kim Allah'a ve Peygamberi'ne itaat ederse Allah onu, altından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Onlar orada devamlı kalıcıdırlar. İşte büyük kurtuluş budur. "

Nisâ suresi, 13. ayet.

Yukarıdaki ayetleri, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dindeki konumu açısından yorumlayınız.

Not Edelim

Hz. Muhammed (s.a.v.) bir hadisinde İslam'ın şartlarını şöyle açıklamıştır:

"İslam beş esas üzerine kurulmuştur. Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammedin, Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, ramazan orucu tutmak ve Kâbe'yi haccetmek."

Müslim, İman,1.

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de zekât, hac, oruç ve namaz gibi ibadetler kesin olarak emredilmiştir. Ancak bu ibadetlerin nasıl yapılacağı konusunda detaylı bilgi verilmemiştir. Mesela Âl-i İmrân suresinde yer alan, "**...Yoluna gücü yetenlerin Kâbe'yi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerindeki hakkıdır. Kim**

1. Nahl suresi, 44. ayet.
2. İbrahim suresi, 4. ayet.

inkâr ederse şüphesiz Allah, bütün âlemlerden müstağnidir..."[1] ayetiyle hac farz kılınmıştır. Ancak bu ibadetin nasıl yapılacağını, hadisleri ve uygulamalarıyla Hz. Peygamber (s.a.v.) açıklamıştır. O, bu konuyla ilgili bir hadisinde, **"Hac uygulamalarını (yapılışını) benden alın, benden gördüğünüz gibi hac ibadetini yerine getirin."**[2] buyurarak haccın nasıl yapılacağını uygulamalı olarak ortaya koymuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) başka bir hadisinde ise **"Hac, Arafat'tır."**[3] buyurmuştur. Böylece o, Arafat'ta vakfe yapmanın hac ibadetinin vazgeçilmez bir şartı olduğunu açıklamıştır.

Arafat'ta vakfe yapmak, haccın farzlarından biridir.

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de yer alan birçok ayette namaz ibadeti emredilmiştir. Ancak namazın nasıl kılınacağı konusunda kapsamlı bir açıklama yapılmamıştır. Tıpkı hac ibadetinin yapılışında olduğu gibi namazın nasıl kılınacağını da Peygamberimiz (s.a.v.) sözlü ve uygulamalı olarak açıklamıştır. O, bu konuyla ilgili bir hadisinde, **"Ben namazı nasıl kılıyorsam siz de öyle kılın."**[4] buyurmuştur. Namaz kılarken okunacak sureler konusunda da bizlere Hz. Peygamber (s.a.v.) açıklama yapmıştır. Mesela o, bir hadisinde, **"Fâtiha'yı okumayanın namazı kabul değildir."**[5] buyurarak namazlarda mutlaka Fâtiha suresi'nin okunması gerektiğini açıklamıştır.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.), dinimizde emredilen ibadetlerle ilgili pek çok açıklaması vardır. Örneğin o, bir hadisinde cemaatle namaz kılarken nasıl davranılması gerektiğini şöyle açıklamıştır: **"Bir kimse imamın arkasında namaz kılarsa imamın okuyuşu onun da okuyuşudur."**[6] Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) bu konuyla ilgili başka bir hadisinde ise **"İmam, kendisine uyulması için görev üstlenmiştir. İmam tekbir getirdiği zaman siz de getirin. Kur'an okuduğu zaman sizler susun."**[7] buyurmuştur.

1. Âl-i İmrân suresi, 97. ayet.
2. Tirmizî, Hac, 38.
3. Tirmizî, Hac, 5.
4. Buhârî, Ezan, 18.
5. Müslim, Salât, 42.
6. İbni Mâce, İkâme, 13.
7. Buhârî, Salât, 18.

Etkinlik

“**Kıraatsız (dua ve sure okunmadan) namaz yoktur**.”

Müslim, Salât, 42.

“**Bizim orucumuzla Ehl-i Kitab'ın (Yahudi ve Hristiyanların) orucunu ayıran (şey) sahur yemeğidir**.”

Müslim, Sıyam, 46.

Peygamberimiz (s.a.v.), yukarıdaki hadislerinde vahyin emrettiği hangi konularda, ne gibi açıklamalar yapmıştır? Yorumlayınız.

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, **“Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'a gönülden boyun eğerek namaza durun.”**[1] buyrulmuştur. Sahabiler “**orta namaz**” ifadesiyle hangi namazın kastedildiğini merak edip Peygamberimiz'e (s.a.v.) sormuşlardır. Peygamberimiz (s.a.v.) de onlara, **“Orta namaz, ikindi namazıdır...”**[2] buyurarak açıklama yapmıştır. Bütün bunlar, Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) vahyi açıklayıcı olduğunu gösteren örneklerdir. O hâlde bizler de Peygamberimizi (s.a.v.) kendimize örnek alalım. Vahyi, onun yaptığı açıklamalar doğrultusunda anlayıp yaşamaya önem verelim. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'in de bizlere bunu öğütlediğini[3] bilelim.

Etkinlik

Peygamberimiz (s.a.v.) Kur'an ayetlerini (vahyi) açıklamasaydı hangi konularda yeterli bilgi sahibi olamazdık?

Arkadaşlarınızla sınıfınızda beyin fırtınası yapınız.

Not Edelim

Hac ibadetinin, sağlığı ve maddi durumu yerinde olan Müslümanlara ömürde bir kez farz olduğunu Peygamberimiz (s.a.v.) açıklamıştır. Bununla ilgili sahabilerle Peygamberimiz (s.a.v.) arasında şöyle bir konuşma geçmiştir:

Bir gün Resûlullah (s.a.v.), **“Ey insanlar! Hac size farz kılındı.**” buyurmuştur. Bunun üzerine sahabilerden Akra bin Habis (r.a.), “**Ey Allah'ın Elçisi, hac bize her yıl mı farzdır?**” diye sormuştur.

Resûlullah (s.a.v.) da bu sahabiye ve kendisini dinleyenlere şöyle cevap vermiştir: “**Hayır bir defa farzdır. Kim daha fazla yapacak olursa nafiledir.**”

Tirmizî, Hac, 5.

1. Bakara suresi, 238. ayet.
2. Tirmizî, Tefsir, 3.
3. bk. Haşr suresi, 7. ayet.

3. PEYGAMBERİMİZİN HÜKÜM KOYMASI

Güdüleme

Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurur:

“... Peygamber size ne verdiyse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan da sakının...”

Haşr suresi, 7. ayet.

Yukarıdaki ayette verilmek istenen mesaj nedir?

Hz. Muhammmed'in (s.a.v.) temel görevlerinden biri “teşri”dir. **Teşri** kelimesi sözlükte, yolu açık olma anlamına gelir. Dinî bir kavram olarak teşri; hüküm koymak, kanun koymak anlamlarına gelir. Peygamberimizin (s.a.v.), dindeki konumunu ifade eden en önemli özelliklerinden biri, onun teşri yetkisidir. Onun İslam diniyle ilgili yaptığı açıklamalar, koyduğu dinî kurallar teşri yetkisiyle ilgilidir.

İslam dininin ahlaki, sosyal ve hukuki kurallarını bizlere açıklayıp öğreten Hz. Peygamber'dir (s.a.v.). O, dinimize ait ilahi ilkeleri insanlara iletirken çeşitli bilgiler vermiş, açıklamalar yapmıştır. Allah Resûlü (s.a.v.), Kur'an'ın emir ve yasaklarını hem sözlü olarak insanlara anlatmış hem de uygulamalı olarak göstermiştir. Elbette Peygamberimiz (s.a.v.), dinî emirlerin uygulanması sürecinde bazı hükümler de koymuştur.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), Yüce Allah (c.c.) tarafından seçilmiş bir elçidir. Dolayısıyla ona hüküm koyma yetkisi doğrudan Allah (c.c.) tarafından verilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu gerçeği ifade eden birçok ayet bulunur. Örneğin bu ayetlerden birinde şöyle buyrulur: **“Allah ve Resûlü bir işte hüküm verdiği zaman, artık inanmış bir kadın ve erkeğe, o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim Allah'a ve Resûlü'ne karşı gelirse apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.”**[1] Bu ayete göre Kur'an'da açıkça emredilen bir konuda, bir Müslüman artık başka bir hüküm veya görüş aramaz. Aynı şekilde, Kur'an ayetleri çerçevesinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) verdiği bir hüküm de dinî açıdan kesinlik içerir. Böyle bir hüküm Allah (c.c.) adına, Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından verilmiş bir hüküm olarak kabul edilir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in (s.a.v.) verdiği her hüküm, biz Müslümanlar için tıpkı Kur'an'ın verdiği bir hüküm gibidir. Nûr suresinde yer alan, **“Aralarında hükmetmesi için Allah'a ve Resûlü'ne çağrıldıkları zaman inananların sözü ancak, 'İşittik ve itaat ettik.' demeleridir. İşte saadete erenler onlardır.”**[2] ayeti de bu gerçeğe işaret etmektedir. Buna göre Müslüman, Allah'ın (c.c.) ve Resûlü'nün hükmüne razı olmakla yükümlüdür.

Hz. Muhammed (s.a.v.) sözleri, uygulamaları ve koyduğu dinî hükümlerle bizler için en güzel örnektir. O hâlde bizler de Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'i (s.a.v.) kendimize örnek alalım. Onun emrettiklerini yerine getirelim. Yasakladığı davranışlardan uzak duralım. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) koyduğu dinî hükümleri öğrenelim, onun sünnetine uymayı da kendimize ilke edinelim.

1. Ahzâb suresi, 36. ayet.
2. Nûr suresi, 51. ayet.

Not Edelim

"Andolsun, içinizden size öyle bir peygamber geldi ki sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir; o, size çok düşkün, müminlere şefkatlidir, merhametlidir. Eğer yüz çevirirlerse de ki: Allah bana yeter! Ondan başka ilah yoktur. Ona dayandım, o, büyük arşın sahibidir."

Tevbe suresi, 128, 129. ayetler.

Yüce kitabımız Kur'an'da Hz. Peygamber (s.a.v.) hakkında, **"Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin."**[1] buyrulmuştur. Böylece onun dindeki önemi vurgulanmıştır. Kur'an'da güzel ahlak örneği olarak nitelendirilen Hz. Muhammed (s.a.v.), dinî emirlerin daha kolay anlaşılıp uygulanması için birçok hüküm koymuştur. Bu hükümlerden bir kısmı emir, bir kısmı da yasaklardan meydana gelir. Her Müslüman, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) koyduğu dinî hükümlere uymakla yükümlüdür. Şimdi bizler de Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) ortaya koyduğu, uygulanmasını istediği dinî hükümlerden örnekler görelim:

Yüce Allah (c.c.), A'râf suresinin 157. ayetinde Hz. Peygamber'den (s.a.v.) bahsederek, "**... O, onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...**" buyurmuştur. Sahabiler bu ayeti anlamakta zorlanmışlar, Hz. Peygamber (s.a.v.) de koyduğu hükümlerle ayeti onlara açıklamıştır. Buna göre Allah Resûlü (s.a.v.); vahşi hayvanlardan azı dişi olanları, ehlileştirilmiş eşek etini[2], leş yiyen hayvanların etini ve sütünü haram kılmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu konuyla ilgili bir hadisinde, **"Azı dişi olan her yırtıcı hayvanın ve pençesiyle avlanan her kuşun yenilmesi yasaktır."**[3] buyurmuştur.

Mâide suresinin 4. ayetinde, **"Sana, kendilerine neyin helal edildiğini soruyorlar. De ki: Size temiz nimetler helal edildi. Allah'ın size öğrettiği şekilde eğiterek yetiştirdiğiniz avcı hayvanların size tutuverdiklerinden yiyin ve üzerine besmele çekin, Allah'tan korkun; çünkü Allah, hesabı çabuk görendir."** buyrulmuştur. Bu ayette, eğitildiği hâlde yakaladığı avı yiyip parçalayan hayvanlardan bahsedilmiştir. Resûlullah da (s.a.v.) **"Eğer (bir köpek) yakaladığı avdan yerse ondan yemeyin. Zira (bu durumda) o, kendisi için yakalamıştır."**[4] hükmünü koymuştur. Hem A'râf suresinin 157. ayetinde hem de Mâide suresinin 4. ayetinde, denizden çıkarılan (avlanan) ölmüş hayvanların etinin yenip yenmeyeceği hükmü belirsiz kalmıştır. Bu konu hakkında Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle hüküm vermiştir: **"(Denizin) suyu temiz ve ölüsü de helaldir."**[5*]

Yenilip içilecek şeylerden haram ve helal olanlar konusunda Hz. Peygamber'e (s.a.v.) çeşitli zamanlarda sorular sorulmuş, o da sahabilere gerekli açıklamaları yapmıştır. Örneğin Allah Resûlü (s.a.v.) bir

1. Kalem suresi, 4. ayet.
2. Buhârî, Sayd, 28.
3. Müslim, Sayd, 15, 16; Tirmizî, Sayd, 9 - 11.
4. Buhârî, Zebâih, 8.
5. Ebû Dâvud, Tahâret, 41.
* Denizde avlanan balık vb. canlıları ifade eder.

hadisinde, **"İki ölü ve iki kan bizlere helal kılınmıştır. İki ölü, çekirge* ve balık; iki kan da ciğer ve dalaktır."**[1] buyrularak bu konudaki hükmünü vermiştir.

Nisâ suresinin 23. ayetinde, nikâhlanılması haram olan kadınlar sayılmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.) de bu ayette yer alan kişilerden hareketle ve ayetle uyumlu olacak şekilde yeni bir hüküm koymuştur. Buna göre Peygamberimiz (s.a.v.), evli olunan kadının; halasını, teyzesini, kız kardeşini, kızını, erkek kardeşinin kızını da evlenilmesi haram olan kadınlar arasında saymıştır.[2]

Yüce kitabımız Kur'an'da pek çok konuda genel bilgiler verilmiş fakat detaylı açıklamalar yapılmamıştır. Namazın nasıl kılınacağı, namazların rekât sayıları, oruç ibadetinin nasıl yerine getirileceği, haccın yapılışı ve şartları gibi hususlar bunlardan bazılarıdır. Peygamberimiz (s.a.v.) gerek sözlü gerekse fiilî olarak bu gibi ibadetlerin nasıl yapılacağını açıklamış, gerektiğinde de yeni hükümler koymuştur. Mesela hangi namazın kaç rekât kılınacağı, orucu bozan ve bozmayan şeyler, zekâtın kimlere farz olduğu hep Peygamberimizin (s.a.v.) koyduğu hükümlerle ortaya çıkmıştır. Örneğin Peygamberimiz (s.a.v.), ramazan orucunun ne zaman başlayıp ne zaman sona ereceğini belirten bir hadisinde, **"Ramazan hilalini görünce oruç tutunuz. Şevval hilalini görünce de oruca son veriniz. Ramazanın başlangıcı bulutlu bir güne rastlarsa şabanı otuza tamamlayınız."**[3] buyurmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.), **"Sizden biriniz unutarak bir şey yer veya içerse orucunu tamamlasın. Çünkü onu Allah yedirmiş ve içirmiştir."**[4] hadisiyle de unutarak bir şey yiyip içmenin oruç ibadetini bozmayacağına hükmetmiştir. Bu bilgiler, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) birçok alanda Müslümanlara açıklamalar yaptığını, gerektiğinde Kur'an ayetleriyle çelişmeyecek şekilde yeni hükümler koyduğunu göstermektedir. Bütün bunlar, aynı zamanda onun dindeki konumunu ve teşri (hüküm koyma) yetkisi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Etkinlik

"**Allah'ın sana gösterdiği şekilde insanlar arasında hükmedesin diye sana kitabı hak ile indirdik; Allah ilim ve hikmet sahibidir.**"

Nisâ suresi, 105. ayet.

"**...Şayet ona itaat ederseniz doğru yolu bulursunuz...**"

Nûr suresi, 54. ayet.

Yukarıdaki ayetleri, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dindeki konumu, önemi ve teşri yetkisi açısından yorumlayınız.

1. Ebû Dâvud; Et'ime, 34.
2. bk. Buhârî, Nikâh, 27.
3. Buhârî, Savm, 11.
4. Buhârî, Savm, 26; Eymân, 15.

* Yöresel bir yiyecek kabul edilir.

4. PEYGAMBERİMİZİN VAHYİ YAŞAYARAK ÖĞRETMESİ

Güdüleme

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hadislerinin ve uygulamalarının Kur'an'ın anlaşılmasındaki rolü nedir? Düşününüz.

Hz. Muhammmed (s.a.v.), 610 yılının Ramazan ayında vahiyle müşerref olmuştur. O, kendisine gelen vahyi özümsemiş, ezberlemiş, yazdırmış ve insanlara öğretmiştir. Yüce Allah (c.c.), Hz. Muhammed'den (s.a.v.) insanları İslam'a çağırmasını istediğinde o da bu çağrıyı hemen kabul etmiştir. Zümer suresinde, **"De ki: Bana, dini Allah'a has kılarak ona kulluk etmem emrolundu. Bana, Müslümanların ilki olmam emrolundu."**[1] buyrularak bu gerçeğe dikkat çekilmiştir. Bu ayetlere göre Hz. Muhammed (s.a.v.), vahyin emrine uyarak Allah'a (c.c.) içtenlikle kulluk etmiş ve özünü Rabb'ine (c.c.) teslim ederek Müslüman olmuştur.

Hz. Muhammed (s.a.v.) ilahi vahyi insanlara ulaştıran, vahyin emrettiği ilkeleri ilk önce yaşayan, yaşayışıyla da insanlara örnek olan kişidir. Kur'an'da, **"Andolsun ki Resûlullah sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir."**[2] buyrularak bu gerçek açıkça ifade edilmiştir.

Peygamberimizin (s.a.v.) en önemli görevlerinden biri temsildir. **Temsil;** sözlükte, birinin veya bir topluluğun adına davranma, simgeleme, sembolü olma gibi anlamlara gelir. Vahyin emrettiği ilkeleri uygulamak, temsil etmek, yaşayarak insanlara örnek olmak öncelikle Hz. Peygamber'in (s.a.v.) görevidir. Çünkü vahye ilk muhatap olan, ilk inanan ve vahyi anlayan kişi odur.

Hz. Muhammed (s.a.v.), ibadetleri uygulayarak öğretmiştir.

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de iman esaslarından ibadetlere, ahlaktan toplumsal ilişkilere kadar pek çok konu yer alır. İnsanları dünya ve ahirette mutluluğa ulaştırmayı amaçlayan Kur'an'da, herkes tarafından uyulması istenen birçok emir, yasak, öğüt ve uyarı da bulunur. Bunların insanlara nasıl ulaştırılacağını

1. Zümer suresi, 11, 12. ayetler.
2. Ahzâb suresi, 21. ayet.

Hz. Peygamber'e (s.a.v.) yine Kur'an öğretmiştir. Bu konuyla ilgili bir ayette, **"Sen insanları Allah yoluna hikmetle, güzel ve makul öğütlerle davet et, gerektiği zaman da onlarla en güzel tarzda mücadele et..."**[1] buyrularak bu gerçeğe dikkat çekilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) de Kur'an'ın insanlarla iyi ilişkiler içinde olmayı emreden bu gibi ilkelerine her zaman uymuştur. O, İslam'ın temsilcisi ve güzel ahlaklı bir insan olarak çevresindeki insanlarla daima iyi ilişkiler içinde olmuştur. Onun vahyi yaşayarak ve en güzel şekilde öğretmeye önem vermesi sebebiyle İslamiyet, Arap Yarımadası'nda kısa sayılabilecek bir zaman diliminde hızla yayılmıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v.) vahyin emrine uyarak anlayışlı, yumuşak huylu ve hikmetli davranmayı kendine ilke edinmiştir. Âl-i İmrân suresinde, "**Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi...**[2] buyrularak bu gerçeğe dikkat çekilmiştir.

Allah'ın (c.c.) emrine uyarak her zaman yumuşak huylu olan Hz. Peygamber (s.a.v.), çevresindeki kişilere de bu konuda duyarlı davranmayı öğütlemiştir. Örneğin Allah Resûlü (s.a.v.) bir keresinde eşi Hz. Aişe'ye (r.a.), **"Ey Aişe! Sen yumuşak davran. Çünkü yumuşaklık bir şeyde bulunursa kesinlikle onu süsler ve bir şeyden çıkarsa da mutlaka onu çirkinleştirir."**[3] buyurarak öğüt vermiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu konuyla ilgili başka bir hadisinde ise **"... Cehennem her yumuşak huylu, uysal, sakin, kolaylık gösteren ve insanlara yakın duran kimseye haram kılınmıştır."**[4] buyurmuştur. Böylece o, çevresindeki insanlara güzel ahlaklı olmanın önemini hem sözleri hem de davranışlarıyla anlatmıştır.

Not Edelim

Hz. Peygamber (s.a.v.), Kur'an'ın canlı bir örneği olarak önce Yüce Allah'a (c.c.) kendisi iman etmiş, ibadetlerini en güzel şekilde yapmaya önem vermiştir. Bu sebeple Kur'an'da, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) güzel ahlakından övgüyle söz edilmiştir.

bk. Kalem suresi, 4. ayet.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vahyi bizzat yaşadığı, çevresindeki kişilere yaşayarak öğrettiği ve bu konuda örnek olduğu Veda Hutbesi'nde de birkaç kez açıkça ifade edilmiştir. Buna göre Allah Resûlü (s.a.v.), söz konusu hutbede kendisini dinleyen Müslümanlara birkaç kez, "**Ey insanlar! Yarın beni sizden soracaklar, ne diyeceksiniz?**" sorusunu yöneltmiştir. Kendisini dinleyenler, bu soruya şöyle karşılık vermiştir: "Allah'ın elçiliğini ifa ettiniz, vazifenizi hakkıyla yaptınız, bize vasiyet ve nasihatte bulundunuz, diye şehadet ederiz."[5]

İman

Hz. Peygamber (s.a.v.) öncelikle insanları bütün kâinatın yaratıcısı olan, eşi benzeri bulunmayan Yüce Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine iman etmeye çağırmıştır. O, Kur'an ayetleri çerçevesinde insanlardan iman esaslarını kabul etmelerini istemiştir. Bakara suresinde yer alan bir ayette, her Müslüman'ın

1. Nahl suresi, 125. ayet.
2. Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.
3. Ebû Dâvud, Cihâd, 3.
4. Ahmed bin Hanbel, Müsned, C 1, s. 415.
5. Ebû Dâvud, Menâsik, 56.

bir bütün olarak ve içtenlikle kabul etmesi gereken iman esasları şöyle açıklanmıştır: **"Ey iman edenler! Allah'ın Peygamber'ine, indirdiği Kitab'a ve daha önce indirdiği Kitab'a iman (da sebat) ediniz. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse tam manası ile sapıtmıştır."**[1] Hz. Peygamber (s.a.v.), vahiyle kendisine bildirilen iman esaslarına içtenlikle inanmıştır. Çevresindeki insanlara da imanın şartlarını şeksiz şüphesiz kabul etmenin önemini anlatmıştır.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), samimiyetle iman etmenin önemini insanlara kavratmak için bol bol Allah'ı (c.c.) zikretmiş, namaz kılmıştır. O, çevresindeki insanları da bilinçli ve kararlı bir şekilde inanıp Yüce Allah'ı (c.c.) zikretmeye çağırmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu konuyla ilgili bir hadisinde, **"Size amellerin en hayırlısını haber vereyim mi? En hayırlı amel, Allah'ı zikretmektir."**[2] buyurmuştur. Kendisi sık sık Yüce Allah'ı (c.c.) zikreden Hz. Muhammed (s.a.v.), bir hadisinde bu konunun önemini şöyle açıklamıştır: **"Allah'ı zikredenle zikretmeyen, diri ile ölü gibidir."**[3] buyurmuştur. Allah Resûlü (s.a.v.), imanın içtenlikle ve kalpten olması gerektiğini anlatan başka bir hadisinde ise şöyle buyurmuştur: **"Allah sizin ne dış görünüşlerinize ne de mallarınıza bakar. Ama o, sizin kalplerinize ve amellerinize bakar."**[4] Böylece Hz. Peygamber (s.a.v.), içtenlikle iman etmenin önemini insanlara kavratmak istemiştir.

Etkinlik

"**Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki sizler iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız...**"

Müslim, İman, 93,94; Tirmizî, Et'ime, 45.

Yukarıdaki hadise göre iman ile sevgi arasında nasıl bir ilişki vardır? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Sonuç olarak Hz. Peygamber (s.a.v.), insanları bütün kâinatın yaratıcısı olan Allah'a (c.c.) iman etmeye çağırmıştır. A'râf suresinde yer alan bir ayette bu hususta şöyle buyrulmuştur: **"De ki: Ey insanlar! Ben sizin hepinize gönderilmiş, göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın elçisiyim. Ondan başka ilah yoktur. O, diriltir ve öldürür. Öyle ise Allah'a ve Resûlü'ne iman edin ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız."**[5] Vahyin iman etmeyi emreden ayetleri gereğince Hz. Peygamber (s.a.v.), öncelikle kendisi samimiyetle Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine iman etmiştir. O, yaptığı açıklamalar ve ortaya koyduğu güçlü inançla Allah'a (c.c.) imanın önemini insanlara yaşayarak öğretmiştir.

Not Edelim

"**Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı; Allah'ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik.**"

Ahzâb suresi, 45, 46. ayetler.

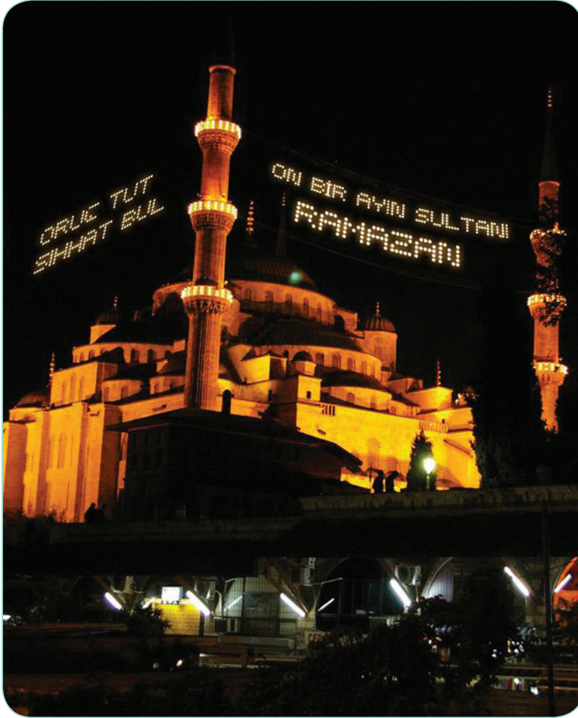
1. Nisâ suresi, 136. ayet.
2. Buhârî, Daavât, 6.
3. Buhârî, Daavât, 67.
4. Müslim, Birr, 33.
5. A'râf suresi, 158. ayet.

İbadet

Hz. Muhammed (s.a.v.), Allah'tan (c.c.) vahiy alan son peygamberdir. Ondan sonra, başka bir peygamber gelmeyecektir. Dolayısıyla o, iman esaslarının yanı sıra Yüce Allah'a nasıl ibadet edileceğini de insanlara öğretmiştir. Allah'a (c.c.) şükretmekten namaz kılmaya; zekât vermekten hacca gitmeye; oruç tutmaktan salih ameller işlemeye kadar her türlü ibadetin nasıl yapılacağını bizlere yaşayarak öğreten de yine Hz. Peygamber'dir (s.a.v.).

Namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, hacca gitmek, salih ameller işlemek, dinimizde emredilen ibadetlerden bazılarıdır. İşte her alanda olduğu gibi ibadetler konusunda da bizler için en güzel örnek Hz. Peygamber'dir (s.a.v.). Kur'an-ı Kerim'de yer alan, "**...Resûlullah sizin için ... güzel bir örnektir...**"[1] ayeti bu konuyu dile getirmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de; Rabb'imize (c.c.) kulluk görevimizi yapmak için namaz kılmamız, oruç tutmamız, zekât vermemiz, hacca gitmemiz, iyilik yapmamız, hayırda yarışmamız emredilir. Ancak bu ibadetlerin nasıl yapılacağı kapsamlı bir şekilde açıklanmaz. İşte dinimizde emredilen bu gibi ibadetleri uygulamalı olarak, yaparak ve yaşayarak bizlere öğreten Hz. Peygamber'dir (s.a.v.). Çünkü vahyi yaşayarak öğretmek ve uygulamak onun başlıca görevlerinden biridir. Kur'an-ı Kerim'de, "**De ki: 'Ben size, Allah'ın hazineleri yanımdadır.' demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size muhakkak ki 'Ben bir meleğim.' de demiyorum. Ben ancak bana vahyedilene uyarım...**"[2] buyrularak bu gerçeğe işaret edilir.

İbadetlerin nasıl yapılacağını bizlere açıklayıp öğreten Hz. Peygamber'dir (s.a.v.).

1. Ahzâb suresi, 21. ayet.
2. En'âm suresi, 50. ayet.

Hz. Peygamber (s.a.v.), Allah'a (c.c.) kulluk borcunu yerine getirmek için düzenli olarak namaz kılmıştır. Allah Resûlü (s.a.v.), **"Ben namazı nasıl kılıyorsam, siz de öyle kılın."**[1] buyurarak da insanlara namazın kılınışını yaparak, yaşayarak öğretmiştir. O, hac ibadetiyle ilgili bir hadisinde, **"Hac uygulamalarını benden alınız!.."**[2] buyurmuştur. Böylece o, haccı kendisinin yaptığı gibi yapmamızı istemiştir.

Not Edelim

"İki umre, aralarında işlenen günahlara kefarettir. Allah tarafından da kabul gören haccın* karşılığı ise cennettir."

Buhârî, Umre, 1.

Kur'an-ı Kerim'de yer alan birçok ayette iyilik yapmamız, salih ameller işlememiz, çevremizdeki insanlarla iyi ilişkiler içinde olmamız emredilmiştir. Mesela bu konuyla ilgili bir ayette, **"Her kim iman eder ve salih amel işlerse ona mükâfat olarak daha güzeli (üstünü) vardır..."**[3] buyrulmuştur. Başka bir ayette de **"İman edip salih ameller işleyenleri ise içinden ırmaklar akan, içlerinde ebedî kalacakları cennetlere koyacağız..."**[4] buyrularak salih amel işleyen kimselerin ödüllendirilecekleri bildirilmiştir. Dolayısıyla Hz. Peygamber (s.a.v.); iyilik yapma, hayır işleme, insanlara yardım etme, komşularla iyi geçinme gibi güzel davranışlara önem vererek çevresine örnek olmuştur.

Allah Resûlü (s.a.v.) komşularla iyi geçinmeyi öğütleyen bir hadisinde, **"Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse komşusunu rahatsız etmesin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse misafirine ikram etsin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse ya faydalı söz söylesin veya sussun!"**[5] buyurmuştur. Allah Resûlü (s.a.v.) komşularıyla daima iyi geçinmiş, onlara yardım etmiş, zaman zaman komşularını ziyarete gitmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) başka bir hadisinde ise **"Allahü Teâlâ'ya göre arkadaşların hayırlısı, arkadaşına faydalı olandır. Yine Allahü Teâlâ'ya göre komşuların hayırlısı da komşulara faydalı olandır."**[6]

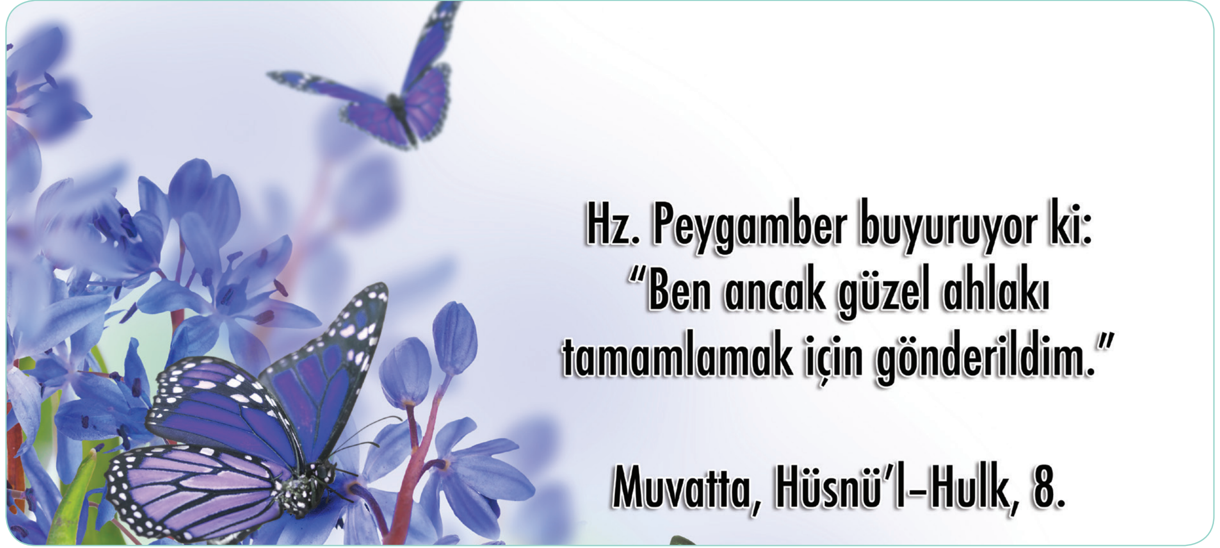
Peygamberimiz (s.a.v.), komşuluk ilişkilerine önem vermemizi öğütlemiştir.

1. Buhârî, Ezan, 18; Ebû Dâvûd, Salât, 46.
2. İbni Mâce, Menâsik, 57.
* Mebrûr hac
3. Kehf suresi, 88. ayet.
4. Nisâ suresi, 57. ayet.
5. Buhârî, Edeb, 31; Müslim, İman, 77.
6. Tirmizî, Birr, 28.

buyurmuştur. Böylece o, kendisinin yaptığı davranışları örnek almamızı, arkadaşlarımıza ve komşularımıza faydalı olmamızı öğütlemiştir. Sonuç olarak Hz. Peygamber (s.a.v.), vahiy (Kur'an) tarafından kendisine emredilen ibadetleri ve güzel davranışları yaparak ve yaşayarak insanlara öğretmiştir.

Ahlak

Hz. Muhammed (s.a.v.); tatlı dilli, güler yüzlü, yardımsever, dürüst, adaletli, anlayışlı, komşuları ve arkadaşlarıyla iyi geçinen, güzel ahlaklı bir insan olmayı her zaman kendine ilke edinmiştir. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de yer alan ahlaki emir ve öğütlere uymaya daima özen göstermiştir. Yüce Allah (c.c.); iyilik yapma, inançlı ve ahlaklı olma konusunda bizlere şöyle bir uyarıda bulunmuştur: **"İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz (den ibaret) değildir. Asıl iyilik; Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen onu yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah'a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir."**[1]

Hz. Muhammed (s.a.v.) güzel ahlak örneğidir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) de vahiyle emredilen ahlaki ilkeleri yaşayarak, bizzat uygulayarak biz Müslümanlara öğretmiştir. Mesela o, hem peygamberlikten önce hem de peygamber olduktan sonra doğruluğu, dürüstlüğü, verdiği sözleri tutmayı, emanetleri korumayı ilke edinmiştir. Allah Resûlü (s.a.v.) hiçbir zaman yalan söylememiş, hile yapmamış, kimseyi aldatmamıştır. Zaten bu gibi ahlaki özellikleri sebebiyle de Mekkeliler onu, **"Muhammedü'l-Emin"** olarak adlandırmışlardır.

Hz. Peygamber (s.a.v.) birçok hadisinde bizleri yalan ve hileden kaçınmaya, dürüst olmaya teşvik etmiştir. Mesela bir hadisinde, **"... Kişi yalan söyleye söyleye Allah katında yalancılardan yazılır."**[2]

1. Bakara suresi, 177. ayet.
2. Buhârî, Edeb, 69.

buyurarak yalan söylemenin zararları konusunda bizleri uyarmıştır. Allah Resûlü (s.a.v.), aynı konuyla ilgili başka bir hadisinde ise şöyle buyurmuştur: **"Münafığın alâmeti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler, söz verdiği zaman sözünde durmaz, kendisine bir şey emanet edildiği zaman emanete hıyanet eder."**[1]

Güzel ahlak örneği olan Hz. Peygamber (s.a.v.) hem ahlaki ilkeleri yaşayarak insanlara öğretmiş hem de bu konudaki hadisleriyle bizlere yol göstermiştir. Mesela o bir hadisinde, **"Kıyamet gününde müminin terazisinde güzel ahlaktan daha ağır bir şey bulunmaz. Allah çirkin hareketler yapan ve kötü sözler söyleyen her kişiden nefret edip ona buğzeder ve böyle kimseleri sevmez."**[2] buyurmuştur.

Not Edelim

Hz. Peygamber buyuruyor ki: "**En hayırlınız, ahlakça en güzel olanlarınızdır."**

Müslim, Fedâil, 68.

Sonuç olarak Hz. Muhammed (s.a.v.) kendisine verilen temsil görevini en güzel şekilde yerine getirmiştir. O, bir peygamber olarak nebevi uygulamalar ortaya koymuş, vahiy tarafından emredilen imani ve ahlaki ilkeler ile ibadetleri insanlara yaparak, yaşayarak öğretmiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu samimi yaklaşımlarını gören Müslümanlar da severek ve isteyerek onu kendilerine örnek almışlardır.

Etkinlik

"**İmanca müminlerin en olgunu, ahlakı en güzel olup aile bireylerine karşı en yumuşak ve lütufkâr davranandır.**"

Tirmizî, İman, 6.

"Bir mümin, güzel ahlakı sayesinde, gündüz oruç tutup gece namaz kılan kimselerin derecesine ulaşır."

Buhârî, Edeb, 7; Tirmizî, Birr, 62.

Yukarıdaki hadislerde verilmek istenen mesaj nedir? Düşüncelerinizi yazınız.

....

....

....

....

....

1. Buhârî, İman, 24.
2. Tirmizî, Birr, 61.

5. PEYGAMBERİMİZİN İNSANI KÖTÜLÜKLERDEN ARINDIRMASI

Güdüleme

"Ey iman edenler! Eğer Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız; o, size iyiyi kötüden ayırt edecek bir anlayış verir ve sizin kötülüklerinizi örter, sizi bağışlar. Allah büyük lütuf sahibidir."

Enfâl suresi, 29. ayet.

Yukarıdaki ayette verilmek istenen mesaj nedir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Yüce Allah (c.c.), insanı akıl ve irade sahibi özgür bir varlık olarak yaratmıştır. Rabb'imiz (c.c.), insana aynı zamanda iyilik ve kötülük yapabilme özelliği vermiştir. Şems suresinde, **"Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir. Onu kötülüklere gömüp kirleten kimse de ziyana uğramıştır."**[1] buyrularak bu gerçek açıkça ifade edilmiştir.

Özgür irade sahibi bir varlık olarak her insan iyilik yapmaya da kötülük yapmaya da kendisi karar verir. Dolayısıyla insan, kendi iradesiyle yaptığı her bir davranıştan dinî açıdan sorumlu tutulur. Kur'an-ı Kerim'de, insanın yaptığı kötülüklerden sorumlu olduğunu gösteren birçok ayet bulunur. Bu ayetlerden birinde şöyle buyrulur: **"Kim salih bir amel işlerse kendi lehine işlemiş olur. Kim de kötülük yaparsa kendi aleyhine yapmış olur. Sonra Rabb'inize döndürüleceksiniz."**[2] Zilzâl suresinde ise Rabb'imiz (c.c.), iyilik yapanların da kötülük yapanların da yaptıklarının karşılığını mutlaka göreceğini şöyle belirtir: **"Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir."**[3]

İyiliği emretmek, kötülükten uzaklaştırmak Hz. Peygamber'in (s.a.v.) temel, nebevi görevlerinden biridir. Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tezkiye görevine dikkat çeken çeşitli ayetler bulunur. Örneğin bu ayetlerden birinde Rabb'imiz (c.c.) şöyle buyurur: **"O (Allah), ümmilere içlerinden, kendilerine ayetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderendir. Hâlbuki onlar bundan önce sapıklık içinde idiler."**[4]

Tezkiye kelimesi sözlükte; temizlemek, paklamak, arıtmak, arındırmak gibi anlamlara gelir. Dinî bir kavram olarak ise tezkiye, Yüce Allah'ın (c.c.), vahiy ve peygamberler göndererek insanları; şirk, küfür, günah, iki yüzlülük, cehalet gibi kötü düşünce ve davranışlardan arındırmasıdır.[5]

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tezkiye görevi hem inanç alanına hem de ibadetlere yöneliktir. Çünkü kendisine peygamberlik görevinin verildiği ilk anlardan itibaren Hz. Peygamber'e (s.a.v.) nefsini arındırması, şirkten uzak durması ve insanları da uyarması emredilmiştir.[6]

---

1. Şems suresi, 7-19. ayetler.
2. Câsiye suresi, 15. ayet.
3. Zilzâl suresi, 7, 8. ayetler.
4. Cuma suresi, 2. ayet.
5. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 375.
6. bk. Müddessir suresi, 1 - 5. ayetler.

Not Edelim

Allah (c.c.) buyuruyor ki: "**Kim bir iyilik yaparsa ona on katı vardır. Kim de bir kötülük yaparsa o da sadece o kötülüğün misliyle cezalandırılır ve onlara zulmedilmez.**"

En'âm suresi, 160. ayet.

Hz. Peygamber (s.a.v.) hem kendisi kötülüklerden uzak durmuş hem de insanları; şirk, zulüm, haksızlık, adeletsizlik, münafıklık gibi kötülüklerden uzak tutup arındırmak için ömrü boyunca çalışmıştır. O, daha peygamberliğinin ilk anlarından itibaren insanları putlara tapmaktan, Allah'a (c.c.) şirk koşmaktan uzak durmaya çağırmıştır. Örneğin Hz. Peygamber (s.a.v.) bir keresinde şöyle buyurmuştur: **"İnsanı helak eden şu yedi şeyden kaçının."** Kendisine, 'Onlar nelerdir?' diye sorulunca Hz. Peygamber de şöyle devam etmiştir: **" Allah'a şirk koşmak, sihir (büyü) yapmak, Allah'ın haram kıldığı cana kıymak, faiz yemek, yetim malı yemek, (düşmanla karşılaşınca) savaştan kaçmak, suçsuz ve namuslu mümin kadınlara iftira atmak."**[1]

Hz. Muhammed (s.a.v.), Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine iman etmeye davet ederek şirk ve zulüm gibi kötülüklerin ortadan kalkması için çalışmıştır. (Lâ ilâhe illallah Muhammedun Resûlullah yazılı bir hat örneği)

Esasen Hz. Peygamber'in (s.a.v.) temel görevlerinden biri, insanları tezkiye etmek, onları günahlardan ve kötülüklerden korumaktır. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadisinde bu konuya ne kadar önem verdiğini şöyle bir benzetmeyle anlatmıştır: **"Benim misalimle sizin misaliniz şu temsile (örneğe) benzer: Bir adam var, ateş yakmış. Yaktığı ateş etrafı aydınlatınca pervaneler (gece kelebekleri) ve aydınlığı seven bir kısım canlılar bu ateşe kendilerini atmaya başlar. Adamcağız onları kurtarmaya (ateşe atılmalarına mâni olmaya) çalışır. Ancak bu hayvanlar baskın çıkar ve çoğunluğu ateşe atılır. İşte ben, (tıpkı o adam gibi) ateşe düşmemeniz için sizi belinizden yakalıyorum; fakat sizler yine de ateşe koşuyorsunuz."**[2]

1. Buhârî, Vesâyâ, 23; Müslim, İman, 144.
2. Buhârî, Rikak, 26.

Not Edelim

"Nerede olursan ol, Allah'tan kork. Kötülük işlersen hemen arkasından iyilik yap ki o kötülüğü yok etsin. İnsanlara güzel ahlakla muamele et."

Tirmizî, Birr, 55.

İyilikleri emretmek, kötülüklere engel olmak her Müslüman'ın temel görevidir. Hz. Peygamber (s.a.v.), hayatı boyunca insanları iyiliklere yönlendirmek ve her türlü kötülüğü de ortadan kaldırmak için çalışmıştır. O, bu konuyla ilgili olarak hem kendi çevresinde yaşayan Müslümanlara hem de bizlere yönelik öğütler vermiştir. Mesela Allah Resûlü (s.a.v.) bir hadisinde, **"... İçlerinde kötülükler işlenen bir topluluk, bu kötülükleri ortadan kaldıracak gücü olduğu hâlde onlara seyirci kalır, müdahale etmezse Allah'ın, hepsini saran umumi bir bela göndermesi yakındır..."**[1] Peygamberimizin (s.a.v.) bu konuyla ilgili başka bir hadisi de şöyledir: **"Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin olsun ki (sizler) ya iyiliği emreder ve kötülüğü engellemek için çalışırsınız veya bunu yapmazsanız Allah katından size bir bela gelmesi kaçınılmaz olur. O zaman yalvarıp yakarırsınız da duanız kabul edilmez."**[2]

Not Edelim

Hz. Peygamber (s.a.v.) buyuruyor ki:

"Yeryüzünde bir kötülük işlendiği vakit, ona şahit olan bunu takbih ederse (kötü olduğunu teyit ederse), o kötülüğü görmemiş gibi zararından kurtulur. O kötülüğe şahit olmadığı hâlde işittiği zaman memnun kalan kimse, sanki şahit olmuş gibi manen zarar görür."

Ebu Davud, Melâhim, 17.

Kur'an-ı Kerim'e göre Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insanı kötülüklerden arındırması genel olarak öğüt, istiğfar (bağışlanma dileme), dua ve zekât yoluyla gerçekleşmektedir. Mesela Hz. Peygamber'e (s.a.v.), insanlar için dua etmeyi, mağfiret dilemeyi emreden bir ayette şöyle buyrulur: **"... Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlanma dile ve iş konusunda onlarla müşavere (istişare) et..."**[3] Aynı konuya dikkat çeken başka bir ayette ise **"... Öyle ise bazı işleri için senden izin istediklerinde sen de onlardan dilediğine izin ver. Onlar için Allah'tan bağış dile. Allah mağfiret edicidir, merhametlidir."**[4] Bu ayetlerden de anlaşılacağı gibi Hz. Peygamber (s.a.v.), Allah (c.c.) tarafından insanlar için dua etmeye, onları manevi kirlerden arındırmak ve tezkiye etmek için de mağfiret dilemeye yönlendirilmiştir. Zaten Peygamberimiz (s.a.v.) de bunu her zaman dikkate almış, insanları tezkiye etmek için çalışmıştır.

1. Ebû Dâvud, Melâhim, 17; Tirmizî, Fiten, 8.
2. Tirmizî, Fiten, 9.
3. Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.
4 Nûr suresi, 62. ayet.

Etkinlik

Hz. Peygamber (s.a.v.) bir gün sahabilerine şöyle bir uyarıda bulunmuştur: "**Sizler yardım görecek ganimetler elde edecek ve birçok memleketleri fethedeceksiniz. Sizden kim bu vakte erer-se Allah'tan çekinsin, ma'rufu (iyiliği) emredip münkerden (kötülüklerden) de nehyetsin. Kim de bile bile bana yalan nispet ederse ateşteki yerini hazırlasın**."

Tirmizî, Fiten, 70.

Kötülüklerin ortadan kaldırılması konusunda bizlere düşen sorumluluklar nelerdir? Yukarıdaki hadisi de dikkate alarak sınıfınızda tartışınız.

Hz. Peygamber (s.a.v.), dua ve istiğfar yanında öğüt vererek, sahip olduğu mallardan (Allah (c.c.) rızası için) zekât alarak da insanları kötülüklerden arındırmaya, tezkiye etmeye çalışmıştır. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'den (s.a.v.), insanlara en güzel şekilde öğüt vermesi istenerek şöyle buyrulmuştur: **"...Rabb'inin yoluna hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et. Şüphesiz senin Rabb'in, kendi yolundan sapanları en iyi bilendir. O, doğru yolda olanları da en iyi bilendir."**[1] Aynı konuyla ilgili olarak başka bir ayette ise **"Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt müminlere fayda verir."**[2] buyrulmuştur.

Sonuç olarak Kur'an'ın emirlerini ve öğütlerini dikkate alan, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yolundan giderek günah ve kötülüklerden uzak duran kimse nefsini tezkiye eder, arındırır. Zaten Sevgili Peygamberimiz de (s.a.v.) hayatı boyunca başta şirk ve zulüm olmak üzere her türlü kötülüğü, maddi ve manevi çirkinlikleri ortadan kaldırmak için çalışmıştır. O, birçok hadisinde bizlere, bilerek veya bilmeden bir günah işlediğimizde veya kötülük yaptığımızda bundan pişmanlık duyup tövbe etmeyi öğütlemiştir. Çünkü işlenen günah ve kötülüklerden içtenlikle pişmanlık duyup tövbe etmek, insanın manevi kirlerden arınmasını sağlar. Peygamberimizin (s.a.v.) bu konuyla ilgili hadislerinden biri şöyledir: **"Ey insanlar! Allah'a tövbe edip ondan af dileyiniz. Zira ben ona, günde yüz defa tövbe ederim."**[3]

Dinimiz, hatalarımızdan pişmanlık duyup tövbe etmemizi ister.

Dinî açıdan, insanların işlediği günahlardan ve yaptığı kötülüklerden samimiyetle pişmanlık duyup tövbe etmesi son derece önemlidir. Bu sebeple insan, içinde bulunduğu durum her ne olursa olsun Yüce Allah'a (c.c.) tövbe edip nefsini kötülüklerden arındırmalıdır. Peygamberimiz (s.a.v.), **"Bir kul can çekişmeye başlamadığı sürece Allahü Teâlâ onun tövbesini kabul eder."**[4] buyurarak bizlere bu konuda duyarlı olmayı öğütlemiştir.

1. Nahl suresi, 125. ayet.
2. Zâriyât suresi, 55. ayet.
3. Müslim, Zikr, 42; İbn-i Mâce, Edeb, 57.
4. Tirmizî, Davât, 98; İbn-i Mâce, Zühd, 30.

Not Edelim

“Güneş batıdan doğmadan (kıyamet vakti gelmeden) önce kim tövbe ederse Allah onun tövbesini kabul eder.”

Müslim, Zikir, 43.

“İşlediği günahtan tam olarak dönüp tövbe eden kimse, onu hiç işlememiş gibi olur.”

İbn-i Mâce, Zühd, 30.

Etkinlik

Yukarıdaki şemayı siz hazırlasanız şemaya başka neler eklemek isterdiniz? Yazınız.

- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

6. BİR HADİS ÖĞRENİYORUM

Güdüleme

“... Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin...”[1]

Ahzâb suresi, 33. ayet.

“Sizden kim Allah'a ve Resulü'ne (s.a.v.) itaat eder ve salih amel işlerse ona mükâfatını iki kat veririz ve ona bol rızık hazırlamışızdır.”[2]

Ahzâb suresi, 31. ayet.

Yukarıdaki ayetlerde verilmek istenen mesaj nedir? Düşününüz.

Etkinlik

Hz. Peygamber (s.a.v.) buyuruyor ki:

“Kim bana itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur, kim de bana isyan ederse Allah'a isyan etmiş olur."

Buhârî, İ'tisam, 3.

- Yukarıdaki hadiste verilmek istenen mesaj nedir? Sınıfınızda yorumlayınız.
- Sizce bu hadisten ne gibi ilke ve değerler çıkarılabilir? Düşününüz. Ulaştığınız sonuçları yazınız.

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

A Aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

1. Vahyin insanlara ulaştırılması neden önemlidir? Düşüncelerinizi ifade ediniz.
2. Hz. Peygamber (s.a.v.) vahyi insanlara niçin açıklamıştır? Söyleyiniz.
3. Peygamberimiz (s.a.v.) hangi konularda hüküm koymuştur? Örnek vererek açıklayınız.
4. Vahyi yaşayarak öğretmek ne demektir? Anlatınız.
5. İslam dininin ilim öğrenme konusundaki görüşleri nelerdir? Açıklayınız.
6. Peygamberimiz (s.a.v.) insanı kötülüklerden arındırmak için ne gibi çalışmalar yapmıştır? Belirtiniz.

B Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan bölümleri doğru bir şekilde tamamlayınız.

teşri	tövbe	tebyin	ilim	tebliğ
temsil	yırtıcı	tezkiye	ibadetlerin	

1. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vahyi insanlara ulaştırmasına .... denir.
2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Kur'an ayetlerini insanlara açıklamasına .... denir.
3. Dinî bir kavram olarak .... Hz. Peygamber'in (s.a.v.) insanı kötülüklerden arındırması demektir.
4. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Kur'an'da açıkça belirtilmeyen bazı hükümler koyması onun .... yetkisiyle ilgilidir.
5. .... Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ilahi vahyi yaşayarak, uygulayarak insanlara örnek olmasıdır.
6. Hz. Peygamber (s.a.v.) bizlere .... yapılışını uygulayarak öğretmiştir.
7. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) .... hayvanların etinin yenmeyeceği konusunda hüküm koymuştur.
8. İslam inancına göre .... öğrenmek kadın veya erkek her Müslümana farzdır.
9. İnancımıza göre işlediği günahtan pişmanlık duyup içtenlikle .... eden kimse, hiç günah işlememiş gibi olur.

3. ÜNİTE

PEYGAMBERİMİZ VE SOSYAL HAYAT

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Adalet, kul hakkı ve hukuk kavramlarının anlamlarını araştırıp öğreniniz.
2. Peygamberimizin (s.a.v.) adalete verdiği önemi gösteren bir örnek olay bulup arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Hz. Peygamberin (s.a.v.) çalışmayı, kendi elinin emeğiyle kazanç elde etmeyi teşvik eden bir hadisini bulunuz. Bu hadisi defterinize yazınız.
4. Yaşadığımız çevreye ve tabiata karşı ne gibi görev ve sorumluluklarımız vardır? Bu konuda Genel Ağ, süreli yayınlar vb. kaynaklardan bir araştırma yapıp sunu hazırlayınız.

1. ADİL BİR YÖNETİCİ OLARAK PEYGAMBERİMİZ

Güdüleme

Adaletin hâkim olmadığı toplumlarda ne gibi sorunlar yaşanır?

Yüce Rabb'imiz adalete büyük önem verir. O, gerek iş ve davranışlarımızda gerekse insanlar arası anlaşmazlıklarda hüküm verirken adil olmamızı emreder. Rabb'imiz (c.c.) bir ayette şöyle buyurur: "**Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın)...**"[1] Başka bir ayette de Yüce Allah (c.c.), Peygamberimizden (s.a.v.) İslam'ı tebliğ ederken insanlara şöyle demesini istemektedir: "**...Ben, Allah'ın indirdiği her kitaba inandım ve aranızda adaleti gerçekleştirmekle emrolundum...**"[2] Bu ayet, toplumda adaleti hâkim kılmanın, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlik görevlerinden biri olduğunu ortaya koymaktadır.

Hz. Peygamber (s.a.v.), yönetici olarak her zaman adaletli davranmayı ilke edinmiş ve Allah'ın (c.c.) emirlerine uygun şekilde hüküm vermiştir. İnsanlar arasında; fakir-zengin, kadın-erkek, güçlü-zayıf veya Müslüman-gayrimüslim ayrımı yapmamıştır. Yönetimi altında bulunan tüm insanlara karşı adil davranmış, onların hak ve hukukunu gözetmiştir. Şu olay buna en güzel örnektir:

Bir gün Mahzumoğulları kabilesinden bir kadın hırsızlık yapmıştı. Bu kabilenin ileri gelenleri Peygamberimizin (s.a.v.) çok sevdiği Üsame bin Zeyd'i, Resûlullah'a (s.a.v.) göndererek ondan, kadının cezalandırılmamasını istediler. Onların bu isteğine çok kızan Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "**Sizden önceki toplumlar güçlü ve soylu biri suç işlediğinde ona dokunmazlar, zayıf ve fakir biri suç işlediğinde ise hemen onu cezalandırırlardı. Allah onları bu yüzden helak etti. Allah'a yemin ederim ki kızım Fâtıma bile hırsızlık yapmış olsa onun da elini kesmekten çekinmezdim.**"[3]

Allah Resûlü (s.a.v.), adalete önem verilmesini istemiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.), en yakınlarıyla ilgili bile olsa bir konuda hüküm verirken asla adaletten ayrılmamıştır. Örneğin Bedir Savaşı'nda Mekkeli müşriklerden esir alınanlar arasında Resûlüllah'ın amcası Abbas da vardı. O, henüz Müslüman olmamıştı. Medineli Müslümanlardan bazıları, Abbas'ın Hz. Muhammed'in (s.a.v.) amcası olduğunu öğrenince onun fidye alınmadan serbest bırakılmasını istediler. Bunu duyan Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "**Hayır! Asla böyle bir şey olamaz. Onun ödemek zorunda olduğu bedelin tek bir dirhemi dahi bağışlanamaz.**"[4]

1. Nisâ suresi, 135. ayet.
2. Şûrâ suresi, 15. ayet.
3. Buhârî, Hudûd, 12.
4. Buhârî, Meğazi, 53.

Peygamberimiz (s.a.v.), Medine'ye hicret ettikten sonra burada Yahudi kabileleriyle Medine Sözleşmesi adı altında bir anlaşma yapmıştır. Bu anlaşmayla Hz. Peygamber (s.a.v.) hem Yahudilerin hem de Müslümanların hak ve özgürlüklerini güvence altına almıştır. Yahudileri; dinlerinde, inançlarında ve hukuklarında özgür bırakmıştır. Yahudilerin haklarını gözetmiş ve onlara adaletle muamele etmiştir. Bununla ilgili olarak Allah (c.c.) bir ayette Peygamberimize (s.a.v.) hitaben şöyle buyurmuştur: **"...Eğer hüküm verirsen aralarında adaletle hükmet. Allah adil davrananları sever."**[1]

Allah Resûlü (s.a.v.); dini, inancı, milliyeti ne olursa olsun tüm insanlara eşit ve adil davranmıştır. Herkesi kanun önünde eşit tutmuş, hiç kimseye ayrıcalık tanımamıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v.) adaleti hâkim kılmak için idarecilerine de çeşitli uyarı ve öğütlerde bulunmuştur. Onlardan; halka kapılarını kapamamalarını, insanlara zulmetmemelerini, uygulamalarında ve kararlarında adil olmalarını istemiştir.[2]

Etkinlik

"Yer ve gök adaletle ayakta durmaktadır."

Ebu Davud, Büyû, 34.

"Zayıf kimsenin incitilmeden hakkını alamadığı bir toplum yükselemez."

İbn-i Mâce, Büyû, 17.

Peygamberimizin (s.a.v.) yukarıdaki hadisleri ne anlama gelmektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik

Aşağıya akrostiş tekniğini kullanarak adaletle ilgili bir şiir yazınız.

A ....

D ....

A ....

L ....

E ....

T ....

1. Mâide suresi, 42. ayet.
2. Tirmizi, Ahkâm, 4-6.

2. SOSYAL SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE PEYGAMBERİMİZ

Güdüleme

“Hayır! Rabb'ine andolsun ki onlar, aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni hakem yapıp sonra da verdiğin hükme, içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe iman etmiş olmazlar.”

Nisâ suresi, 65. ayet.

Yukarıdaki ayet bizlere nasıl bir mesaj vermektedir?

Hz. Peygamber (s.a.v.), toplumda barış ve huzur ortamını sağlayarak insanların dostça ve kardeşçe yaşamasını amaçlamıştır. Bunun için de gerek kişiler arasında gerekse farklı kabile ve gruplar arasında ortaya çıkan çeşitli sorunları ve anlaşmazlıkları adil bir şekilde çözüme kavuşturmuştur. O, sosyal sorunlara akıllıca çözüm önerileri getirmiş ve toplumdaki düşmanlıklara son vermiştir. Allah Resûlü (s.a.v.), toplumda ortaya çıkan problemler karşısında her zaman barışı, uzlaşmayı, çözüm odaklı olmayı, görüş alışverişinde bulunmayı ve başkalarının haklarını korumayı esas almıştır. Dostluğu ve kardeşliği ön planda tutmuştur. Muhtaç, kimsesiz ve mağdur durumdaki insanların ihtiyaçlarını göz önünde tutarak onlara yardımcı olmaya önem vermiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.), hayatı boyunca sosyal sorunlara çözümler getirmeye çalışmıştır. Küçük yaştan itibaren Peygamberimizin (s.a.v.) dürüstlüğüne ve adaletine güvenen insanlar, onun verdiği kararları saygı ve takdirle karşılamışlardır. Sorunlara getirdiği çözüm önerilerinden büyük bir memnuniyet duymuşlardır. Örneğin, Hz. Muhammed’in (s.a.v.) gençliğinde yaptığı Kâbe hakemliği bunlardan birisidir. Mekkeliler, sel ve yağmur sularından zarar gören Kâbe'yi tamir etmek istediler. Kâbe’nin duvarlarını temellerine kadar yıkıp yeniden ördüler. Sıra kutsal kabul edilen Hacerü’l-Esved taşının yerine konulmasına geldiğinde, kabileler arasında anlaşmazlık çıktı. Her kabile, bu önemli görevi kendisi yerine getirmek istiyordu. Kabileler arasındaki anlaşmazlık giderek büyüdü. Olay neredeyse bir kavga ve çatışmaya dönüşecekti.

Kureyş kabilesinin ileri gelenlerinden biri, Kâbe’nin avlusuna girecek olan ilk kişinin hakem olmasını teklif etti. Orada bulunanlar bu teklifi olumlu buldular ve Kâbe’ye gelecek olan ilk kişiyi beklemeye başladılar. Bir süre sonra Kâbe’nin avlusuna Hz. Muhammed’in (s.a.v.) girdiğini gören Mekkeliler büyük bir sevinç yaşadı. Onlar dürüst, güvenilir ve adil bir kimse olarak Hz. Muhammed’i (s.a.v.) çok seviyorlardı. Onun bu olayı hakkaniyet içinde çözeceğine inanıyorlardı. Mekkeliler, sorunu Hz. Muhammed’e (s.a.v.) anlattılar. Peygamberimiz (s.a.v.), sırtından ridâsını (hırkasını) çıkarıp yere serdi ve Hacerü’l-Esved’i onun üzerine koydu. Sonra her kabileden birer temsilci seçti. Bu kişiler hep beraber Hz. Muhammed’in (s.a.v.) ridâsının uçlarından tutup Hacerü’l-Esved’i yerine kadar taşıdılar. Peygamberimiz (s.a.v.) de bu taşı kendi elleriyle alıp yerine yerleştirdi. Böylece o, kabileler arasındaki sorunu adil bir biçimde çözüme kavuşturdu.

Not Edelim

Hz. Muhammed (s.a.v.) toplumsal barışa önem veren bir liderdir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) Mekke'den Medine'ye hicret ettiğinde burada Evs ve Hazreç adlarında iki büyük Arap kabilesi vardı. Bu kabileler arasında yıllardan beri süren düşmanlık, kan davaları ve anlaşmazlıklar vardı. Allah Resûlü (s.a.v.), bu durumun onları güçsüz bıraktığını, kan davalarının ve düşmanlıkların ne kadar kötü bir davranış olduğunu onlara anlattı. Bu iki kabilenin birbiriyle barışmasını sağladı.

Allah Resûlü (s.a.v.), mallarını ve mülklerini Mekke'de bırakıp hicret eden ve hayatlarını sürdürmek zorunda kalan Mekkeli her bir Müslüman'ı, Medineli bir Müslüman'la kardeş yaptı. Buna "**Muâhât**" denir. Böylece Medineli Müslümanlar, Mekke'den hicret eden Müslümanlarla evlerini, yiyeceklerini ve sahip oldukları malları paylaştılar. Bu sayede, hicret eden Müslümanlar iş ve güç sahibi oldu. Barınacak bir yere kavuşarak muhtaç durumdan kurtuldular. Hz. Peygamber (s.a.v.), bu gibi uygulamalarla Mekkeli Müslümanlarla Medineli Müslümanların kaynaşmasını sağladı. Müslümanlar arasındaki dostluk ve kardeşlik bağlarını güçlendirdi.

Peygamberimiz (s.a.v.), toplumu ilgilendiren önemli konu ve sorunlarda da sahabilerle görüş alışverişinde bulunmaya önem vermiştir. Örneğin Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarından önce savaş stratejisinin belirlenmesi hususunda sahabilerle istişare etmiştir. Nitekim Hendek Savaşı'ndan önce Selman-ı Farisi adlı sahabinin, şehrin etrafına hendek kazılması fikri, Peygamberimiz ve Müslümanlarca uygun bulunmuştur. Bedir Savaşı'nda esir alınan müşriklere uygulanacak muamele, sahabilerle yapılan görüş alışverişinden sonra çözüme kavuşturulmuştur. Buna göre maddi durumu iyi olan esirler fidye karşılığında, okuma yazma bilen esirler ise her birinin onar Müslümana okuma yazma öğretmeleri karşılığında serbest bırakılmıştır.

Not Edelim

Peygamberimiz (s.a.v.), yoksulluktan kaynaklanan sorunlara da çözüm önerileri getirmiş ve onun bu konudaki uygulamaları bizlere örnek olmuştur. Bir gün Peygamberimizin (s.a.v.) yanına, dilenen bir adam geldi. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ona, "**Evinde bir şey yok mudur?**" diye sordu. Adam, "Bir hasır ve bir de su kabımız var." dedi. Resûlullah (s.a.v.), "**Git, onları bana getir.**" buyurdu. Onları getirince Peygamberimiz (s.a.v.) eşyaları, iki dirheme sattı ve adama şöyle dedi: "**Bir dirhemle çocuklarına yiyecek al, diğer dirhemle de bir balta satın al ve bana getir.**" Adam baltayı getirince Hz. Peygamber (s.a.v.) baltaya bir sap taktı. Sonra da adama, "**Şimdi git, bu baltayla odun kesip sat ve on beş gün bana gözükme.**" buyurdu. Adam Peygamberimizin (s.a.v.) dediğini yaptı. Sonra on dinar kazanarak Allah Resûlü'nün (s.a.v.) yanına döndü.

Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.v.) adama, "**Bu (balta ile odun kesip satarak çoluk çocuğunun geçimini temin etmen), senin için kıyamet günü alnında dilenme lekesiyle gelmenden daha hayırlıdır.**" buyurdu. Bu örnek olayla Peygamberimiz (s.a.v.), kişinin yoksul duruma düşmemesi ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için çalışması gerektiğini ortaya koymuştur.

İbn-i Mâce, Ticaret, 25.

Hz. Peygamber (s.a.v.), yoksulluktan kaynaklanan sorunların ortadan kalkması için varlıklı kimselerin zekât, sadaka vb. yardımlarla fakir, muhtaç ve kimsesiz insanlara destek olmasını öğütlemiştir. O, Yüce Allah'ın (c.c.), "**Ey âdemoğlu! İnfak et, ben de sana infakta bulunayım.**"[1] diye vahyettiğini bildirmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.), "**Komşusu açken tok yatan bizden değildir.**"[2] buyurarak da Müslümanlardan, fakirlere yardım etmelerini ve onlarla empati kurmalarını istemiştir.

Numan bin Beşir adlı sahabiye, babası malından bir şeyler bağışlar. Numan bin Beşir'in annesi, eşinden bu olaya Hz. Peygamber'i (s.a.v.) şahit tutmasını, aksi takdirde bağışı kabul etmeyeceğini söyler. Ailedeki bu sorunu duyan Peygamberimiz (s.a.v.), Numan bin Beşir'in babasına, "**Başka çocukların var mı?**" diye sorar. O da "Evet, var." der. Allah Resûlü (s.a.v.) adama, "**Bütün çocuklarına aynı şekilde bağışta bulundun mu?**" diye sorar. Adam "Hayır." deyince Peygamberimiz (s.a.v.), "**Allah'tan korkun, çocuklarınız arasında eşit davranın.**"[3] buyurur. Bunun üzerine adam, oğluna yaptığı bağıştan vazgeçer. Böylece Hz. Peygamber (s.a.v.) ailede yaşanan bir sorunu ve haksızlığı ortadan kaldırır.

Etkinlik

Verilen örnekleri ve konuda öğrendiğiniz bilgileri de dikkate alarak şemada boş bırakılan bölümleri doldurunuz.

1. Buhârî, Nafakât, 1.
2. Heysemi, Mecmau'z- Zevâid, C 8, s. 306.
3. Müslim, Hibe, 13.

3. ÇALIŞMA HAYATI VE PEYGAMBERİMİZ

Güdüleme

Çalışmanın, üretken olmanın kişi ve toplum hayatı açısından önemi nedir?

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), hayatı boyunca çalışmayı ve geçimini kendi elinin emeğiyle kazanıp helal yollardan sağlamayı ilke edinmiştir. Çocukluk yıllarında amcası Ebû Talip'in yanında kalırken çobanlık yapmıştır. Ayrıca o, amcalarıyla birlikte ticaret yolculuklarına çıkmış ve çalışarak aile bütçesine katkı sağlamıştır. Gençliğinde, Hz. Hatice'nin (r.a.) ticaret kervanının sevk ve idaresini üstlenmiş, çalışkanlığı ve ticarî dürüstlüğü ile de herkesin sevgi ve takdirini kazanmıştır. Allah Resûlü (s.a.v.), ailesinin yiyecek, içecek ve giyecek gibi temel ihtiyaçlarını çalışarak temin etmiştir. Her zaman, "**İnsan için ancak çalıştığı vardır.**"[1] ayetini ilke edinmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v.), insanları çalışkan ve üretken olmaya yönlendirmiştir. Onlardan, geçimlerini kendi ellerinin emeğiyle sağlamalarını ve çalışarak helal kazanç elde etmelerini istemiştir. Bu konuyla ilgili olarak bir hadisinde şöyle buyurmuştur: "**Hiç kimse, kendi elinin emeğiyle kazandığından daha hayırlı bir lokma yememiştir.**"[2] Peygamberimiz (s.a.v.) başka bir hadisinde de "**İnsanın kazandıklarının en hayırlısı, çalışıp kazanarak elde ettikleridir.**"[3] buyurmuştur.

Hz. Peygamber (s.a.v.), Müslümanlara, çalışıp onurlu bir şekilde yaşamayı öğütlemiştir.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.); tembelliği, başkasının sırtından geçinmeyi ve dilenmeyi hoş karşılamamıştır. Müslümanları çalışkan ve üretken olmaya teşvik etmiştir. Bir hadisinde, "**İki günü birbirine eşit olan ziyandadır.**"[4] buyurarak çalışmanın, üretken olmanın ve zamanı en iyi şekilde değerlendirmenin önemini vurgulamıştır. Peygamberimiz (s.a.v.) başka bir hadisinde de şöyle buyurmuştur: "**Sizden herhangi birinizin sırtına bir bağ odun yüklenip satması, dilenmesinden daha iyidir...**"[5]

1. Necm suresi, 39. ayet.
2. Buhari, Büyû, 15.
3. Ahmed bin Hanbel, Müsned, C 2, s. 354, 357.
4. Acluni, Keşfü'l-Hafa, C 2, s. 233.
5. Buhârî, Zekât, 50, 53.

Etkinlik

“Bir işi bitirdiğin zaman hemen başka bir işe koyul.”

İnşirah suresi, 7. ayet.

“İki nimet vardır ki insanların çoğu, bunların değerini bilmede aldanmıştır: Sağlık ve boş vakit.”

Buhârî, Rikak, 1.

Yukarıdaki ayet ve hadisin vermek istediği mesaj nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), kişinin, yaptığı işi en güzel şekilde yapmasını ve görevini hakkıyla yerine getirmesini istemiştir. Bir hadisinde, “**Yüce Allah, yaptığınız işi sağlam ve iyi yapmanızdan hoşnut olur.**”[1] buyurmuştur. Çalışırken buna dikkat eden kimse, kendi alın teriyle kazanmış, işine ve kazancına da haram karıştırmamış olur.

İnancımıza göre başarılı olmanın yolu çalışmaktan geçer.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.); işverenleri, çalışanlarına karşı insanca davranmaları, onların haklarını gözetmeleri ve emeklerinin karşılığını vermeleri konusunda uyarmıştır. O bir hadisinde şöyle buyurmuştur: “**İşçiye ücretini, alnının teri kurumadan veriniz.**”[2]

Hz. Peygamber (s.a.v.), çalışanlara nasıl davranılması gerektiği ile ilgili olarak da şöyle buyurmuştur: “**...Her kimin kardeşi, emri altında bulunursa ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Onlara (hizmetiniz altında çalışanlara) güçlerini aşan işler yüklerseniz onlara yardım edin.**”[3]

1. Beyhaki, Şua'bü'l-İman, C 4, s. 334.
2. İbn-i Mâce, Ruhûn, 4.
3. Buhârî, İman, 22.

İnsan, çevresindeki kişi kim olursa olsun, kul hakkı yememeye dikkat etmelidir. Başkalarının hakkına saygılı olmalıdır. İşine hile karıştırmamalı, görev ve sorumluluklarını hakkıyla yerine getirmelidir. Hem maddi hem de manevi konularda başkalarının hakkını üzerine geçirmemeye özen göstermelidir. Peygamberimiz (s.a.v.), kul hakkı yiyenlerin ahirette karşılaşacakları durumu bir hadisinde şöyle belirtmiştir: "**Bir kısım insanlar, Allah'ın mülkünü haksız bir surette mal elde etmeye girişirler. Hâlbuki bu, kıyamet günü onlara bir ateştir. Başka bir şey değil.**"[1] Allah Resûlü (s.a.v.), başka bir hadisinde de üzerinde kul hakkı bulunan kişiye, hakkını yediği kişiden helallik almasını tavsiye etmiş ve şöyle buyurmuştur: "**Kim bir kul hakkı yemişse derhâl o kardeşi ile helalleşsin...**"[2]

Etkinlik

Allah Resûlü (s.a.v.), bir gün pazar yerinde dolaşırken tahıl ürünü satan bir tüccarın yanına gelir. Elini buğday yığınının içine daldırdığında buğdayın altının ıslak olduğunu görür ve satıcıya, "**Bu nedir?**" diye sorar.

Satıcı, "Yağmur yağmıştı, ondan dolayı ıslandı." der. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.), "**Niçin o ıslak tarafı, halkın görebilmesi için üst tarafa getirmedin?**" diyerek adamı uyarır ve ardından şöyle buyurur: "**Bizi aldatan, bizden değildir.**"

Tirmizi, Büyû, 4; İbn-i Mâce, Ticaret,1.

Yukarıdaki örnek olaya göre Peygamberimiz (s.a.v.), çalışma ve iş hayatında hangi ilkelere özen gösterilmesini istemektedir? Değerlendiriniz.

4. ÇEVRE BİLİNCİ VE PEYGAMBERİMİZ

Güdüleme

Çevreyi temiz tutmak ve tabiatı korumak konusunda bizlere ne gibi görev ve sorumluluklar düşmektedir?

Oturduğumuz şehir ve burada yer alan; mahalle, cadde, sokak, parklar ve yeşil alanlar çevremizin birer parçasıdır. Bunlarla birlikte; tüm canlıların hayat kaynağı olan ormanlar, dağlar, nehirler, göller ve denizler de çevremizi oluşturan ögelerdendir. Allah (c.c.), çevreyi oluşturan her şeyi tertemiz ve en güzel şekilde yaratmıştır. Suyu, havayı, güneşi, hayvanları, bitkileri, ağaçları, çeşitli sebze ve meyveleri insanın faydasına sunmuştur. Allah (c.c.), bu nimetlerin değerini bilmemizi, tabiattaki eşsiz güzellikleri korumamızı emretmiştir. Bununla ilgili olarak Rahmân suresinde şöyle buyrulmuştur: **"Göğü Allah yükseltti ve mizanı (dengeyi) o koydu. Sakın dengeyi bozmayın."**[3]

1. Buhârî, Humus, 7.
2. Buhârî, Rikâk, 48.
3. Rahmân suresi, 8-9. ayetler.

Çevreyi temiz tutmak ve korumak dinî bir sorumluluktur.

Peygamberimiz (s.a.v.), çevreyi korumaya ve temiz tutmaya büyük önem vermiştir. İnsanları; doğal çevreyi korumaya, ağaç dikmeye ve çevreyi yeşillendirmeye teşvik etmiştir. Bununla ilgili olarak bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **"Bir kimse ağaç diker ve bunun meyvesinden de insan, hayvan veya kuş yerse yenen şey, onun için bir sadaka yerine geçer."**[1] Peygamber Efendimiz (s.a.v.) başka bir hadisinde de "**Kim bir ağaç dikerse Allah o kimseye, ağaçtan hasıl olan ürün kadar sevap yazar.**"[2] buyurmuştur.

Hz. Peygamber (s.a.v.), Medine ve Taif'te bazı yerleri yeşil alan olarak koruma altına almıştır. Buralarda ağaç kesmeyi, bitki örtüsüne zarar vermeyi ve avlanmayı yasaklamıştır.[3] Hz. Peygamber (s.a.v.), bu konuyla ilgili bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **"Allah Resûlü'nün koruluğu içinde bulunan ağaçlara sopa ile vurulmaz ve onlar kesilmez..."**[4]

Hz. Muhammed (s.a.v.), tüm insanlar tarafından ortak kullanılan mekânların, suların ve tabiatın temiz tutulmasına büyük özen göstermiştir. Bir hadisinde, "**Eziyet verici şeyi yoldan kaldırman sadakadır.**"[5] buyurmuştur.

Yaşadığımız yerdeki sokakların, caddelerin, parkların, piknik alanlarının ve doğal çevrenin temiz olması fert ve toplum sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır. Bunun için Hz. Peygamber (s.a.v.); yeşil alanların, ağaç gölgeliklerinin, su kaynaklarının temiz tutulması, buraları kirletecek davranışlardan kaçınılması konusunda insanları uyarmıştır.[6] Onlardan, çevreye zarar verebilecek davranışlardan kaçınmalarını istemiştir.

1. Müslim, Müsâkât, 7-10.
2. Ahmed bin Hanbel, Müsned, C 5, s. 415.
3. Ebu Davud, Menâsık, 96.
4. Ebu Davud, Hac, 95-96.
5. Müslim, Zekât, 56.
6. bk. Ebu Davud, Tahâret, 14.

Hz. Peygamber (s.a.v.), herkesin faydalandığı yerlerin temiz tutulmasını istemiştir.

Not Edelim

Beden, elbise ve çevre temizliğini bir bütün olarak gören Peygamberimiz (s.a.v.), temizliği imanın bir parçası olarak nitelendirmiş ve şöyle buyurmuştur: "**Temizlik imanın yarısıdır**."

Müslim, Tahâret, 1.

Bizler, Peygamberimizin (s.a.v.) çevreyi temiz tutma ve koruma konusundaki uyarılarını her zaman dikkate alalım. Dört bir yanı güzelliklerle dolu olan cennet vatanımızı sevelim ve koruyalım. Bunun için tabiattaki güzelliklerin değerini bilelim. Ağaçlara, park ve bahçelerdeki çiçeklere, yeşil alanlara zarar verebilecek davranışlardan kaçınalım. Ağaç dikmeye ve çevremizi güzelleştirmeye önem verelim. Başta evimiz ve okulumuz olmak üzere; yaşadığımız yerleri, parkları, piknik alanlarını, akarsuları ve denizleri temiz tutmaya önem verelim. Çöpleri çöp kutularına atalım. Çevreyi temiz tutmanın, kişi ve toplum sağlığı açısından önemli olduğunu bilelim. Ülkemizin doğal güzelliklerini korumanın, çevre sorunlarına karşı duyarlı olmanın vatanımızı sevmenin bir gereği olduğunu unutmayalım.

Etkinlik

Çevre kirliliğinin zararları nelerdir? Arkadaşlarınızla tartışınız ve tespit ettiğiniz sonuçları yazınız.

....

....

....

....

5. BİR HADİS ÖĞRENİYORUM

Güdüleme

İnsanın, Allah'ın (c.c.) en güzel şekilde yarattığı tabiata (çevreye) karşı ne gibi sorumlulukları vardır? Sınıfınızda tartışınız.

Etkinlik

“Birinizin elinde bir hurma fidanı varsa kıyamet kopuyor olsa bile derhâl onu diksin.”

Ahmed bin Hanbel, Müsned, C 3, s.184.

Yukarıdaki hadisten ne gibi ilke ve mesajlar çıkarılabilir? Arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Çıkardığınız sonuçları maddeler hâlinde listeleyiniz.

- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

Not Edelim

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyuruyor: "**Mümin bir kul vefat ettiğinde, dünyanın yorgunluğundan ve sıkıntılarından rahatlayıp Allah'ın rahmetine kavuşur. Günahkâr ve kötü biri öldüğünde ise insanlar, beldeler, ağaçlar ve hayvanlar onun şerrinden kurtulup rahata ererler.**"

Buharî, Rikak, 43; Nesaî, Cenaiz, 48.

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

A Aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

1. Peygamberimiz (s.a.v.) adaleti sağlamada hangi ilkelere önem vermiştir? Belirtiniz.

2. Peygamberimiz (s.a.v.) sosyal sorunları nasıl çözerdi? Örnek vererek açıklayınız.

3. Çalışma hayatında Peygamberimizi (s.a.v.) örnek alan bir kimse nelere dikkat etmelidir? Açıklayınız.

4. Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) çevreyi temiz tutmaya ve korumaya verdiği önemi hadislerinden örnekler vererek anlatınız.

5. Peygamberimizin (s.a.v.), "Birinizin elinde bir hurma fidanı varken kıyamet kopuyor olsa bile onu derhâl diksin." hadisinin vermek istediği mesajı açıklayınız.

B Aşağıdaki soruların doğru seçeneğini işaretleyiniz.

1. I. Kişinin geçimini çalışarak sağlaması

II. İnsanın "Allah bana rızkımı verir." diyerek herhangi bir çaba sarf etmeden oturması

III. İnsanın kazancını helal yollardan elde etmeye önem vermesi

IV. İnsanın çalışırken görevini hakkıyla yerine getirmesi

Yukarıdaki ifadelerden hangileri, Peygamberimizin (s.a.v.) çalışma hayatında esas alınmasını istediği ilkelerdendir?

A) I, III, IV B) I, II, IV C) II, III, IV D) I, II, III

2. **"Zayıf kimsenin incitilmeden .... alamadığı bir .... yükselemez."**

Yukarıdaki hadiste boş bırakılan yerlere sırasıyla hangi sözcükler getirilmelidir?

A) adaletle, hakkını
B) toplum, adaletle
C) hakkını, toplum
D) cesaretle, hakkını

3. **Aşağıdakilerden hangisi çevreyle ilgili yanlış bir yargı içermektedir?**

A) Çevre kirliliği, başta insanlar olmak üzere tüm canlıların hayatını tehlikeye düşürmektedir.
B) Çevreyi korumak için ağaçlara ve yeşil alanlara zarar vermemeliyiz.
C) Çevre denince yalnızca dağlar, ormanlar ve sular anlaşılmaktadır.
D) Çevreyi temiz tutmak için çöpleri çöp kutusuna atmalıyız ve yerlere tükürmemeliyiz.

C **Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan bölümleri doğru bir şekilde tamamlayınız.**

hakkını	ağaçlara	adil	yönetimi
istişare	helalinden	zarar	davranmaya

1. Peygamberimiz (s.a.v.), insanlar arasındaki anlaşmazlıkları .... bir biçimde çözüme kavuşturmuştur.

2. Allah Resûlü (s.a.v.), ayrım yapmaksızın .... altındaki tüm insanların haklarını korumaya ve onlara adaletle .... önem vermiştir.

3. Çalışma hayatında insanlar, başkalarının .... yememeye ve .... kazanmaya dikkat etmelidirler.

4. Peygamberimiz (s.a.v.) toplumu ilgilendiren önemli sorunların çözümünde sahabilerle .... etmeye önem vermiştir.

5. Allah Resûlü (s.a.v.) Medine ve Taif'in bazı yerlerindeki yeşil alanları koruma altına almış, buralardaki .... ve bitki örtüsüne .... verilmesini yasaklamıştır.

"Temizlik imanın yarısıdır." (Müslim, Taharet, 1.) hadisini açıklayan kısa bir kompozisyon yazınız.

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

4. ÜNİTE

EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. İnfak kavramının anlamını araştırıp öğreniniz.
2. Peygamberimizin (s.a.v.), hem dünya hem de ahiret için çalışmayı öğütleyen bir hadisini bulup defterinize yazınız.
3. Peygamberimizin (s.a.v.) sade yaşamına dair örnekler bulup arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. Hataları bağışlamanın, affedici olmanın insan ilişkileri açısından önemi nedir? Düşüncelerinizi defterinize not ediniz.

1. PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA DÜNYA VE AHİRET DENGESİ

Güdüleme

"Dünya ve ahiret dengesi" denince aklınıza neler geliyor? Açıklayınız.

Yüce dinimiz İslam, insanlardan hayatlarını sürdürürken dünya ve ahiret dengesini gözetmesini ister. Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamberimizin (s.a.v.) hadislerinde hem dünya hem de ahiret için çalışmamızı isteyen birçok emir ve öğüt yer alır. Bu konuyla ilgili olarak bir ayette şöyle buyrulur: **"Allah'ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma..."**[1] Başka bir ayette de **"... Ey Rabb'imiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver..."**[2] buyrulur.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), hayatı boyunca dünya ve ahiret dengesine büyük önem vermiştir. Allah Resûlü (s.a.v.) din ve dünya işlerini bir denge ve uyum içinde yerine getirmeyi ilke edinmiştir. O, bir yandan insanları İslam'a davet edip peygamberlik görevini yerine getirirken bir yandan da geçimini sağlamak için çalışmayı, ailesine zaman ayırmayı, devlet başkanı olarak görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyi ihmal etmemiştir.

Bir gün bazı sahabiler Resûlullah'ın (s.a.v.) eşine, onun ne kadar ve nasıl ibadet ettiğini sorarlar. Bunu soran kişiler, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) çokça ibadet ettiğini duyunca şöyle derler: "Allah Resûlü nerede, biz neredeyiz? Onun geçmiş ve gelecek günahları bağışlanmıştır." Sonra bu sahabilerden biri, "Ben bundan sonra ömrümün sonuna kadar bütün gece uyumaksızın namaz kılacağım." der. Bir diğeri de "Ben hayatım boyunca gündüzleri oruç tutacağım." der. Bu gibi sözleri duyan Peygamberimiz (s.a.v.), sahabileri şöyle uyarır: **"Allah'a yemin ederim ki ben sizin Allah'tan en çok korkanınız ve O'na en saygılı olanınızım. Bununla beraber ben bazen oruç tutuyorum bazen tutmuyorum. Gece hem namaz kılıyor hem de uyuyorum ve ben kadınlarla evlenirim. Bunlar benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir."**[3]

Hz. Muhammed (s.a.v.) hem dünya hem de ahiret için çalışmayı öğütlemiştir.

1. Kasas suresi, 77. ayet.
2. Bakara suresi, 201. ayet.
3. Buhârî, Nikâh, 1.

Peygamberimiz (s.a.v.) insanlara, işlerinde ve ibadetlerinde aşırı gitmemelerini, orta yolu takip edip dengeli olmalarını öğütlemiştir. Allah Resûlü (s.a.v.) bu konuyla ilgili bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **"Bütün işlerinizde orta yolu tutun. Gevşekliğe kapılıp ibadetlerinizi ihmal etmeyin. Ama Allah'ın rahmet ve cennetini kazanma gayretiyle aşırı gidip kendinizi zorlamayın..."**[1] Peygamberimiz (s.a.v.) bir başka hadisinde de **"Sizin hayırlınız, dünyası için ahiretini, ahireti için de dünyasını terk etmeyendir."**[2] buyurarak insanlardan dine ve dünyaya ait işlerinde bir denge içinde olmalarını istemiştir. Bütün bunlar, Peygamberimizin (s.a.v.) hem dünya hem de ahiret için çalıştığını ve bunu bir denge içinde yerine getirdiğini göstermektedir. Allah Resûlü (s.a.v.) tutum ve davranışlarında, dine ve dünyaya ait işlerinde ifrat ve tefritten kaçınmış, itidal sahibi olmuştur.

Bilgi Notu

İfrat: Kelime olarak aşırı gitme, bir işte sınırı aşma, ölçüsüz davranma, taşkınlık gibi anlamlara gelir. Terim olarak ise ifrat, Hz. Peygamberin (s.a.v.) örnekliğini dikkate almayıp aşırı gitmeye, kural tanımamaya denir.

İfratın karşıtı ise tefrittir. **Tefrit:** Herhangi bir konuda geri kalma, yeterli ölçüde olmama, vasatın altında kalma gibi anlamlara gelir.

İtidal: Duygu, düşünce, inanç, ibadet, ahlak ve davranışlarda dengeli ve ölçülü olmak, aşırılıklardan kaçınmak demektir.

Dinî Terimler Sözlüğü, s.158 ve 185.

Bizler de Peygamberimizi (s.a.v.) örnek alalım. Hem dünya hem de ahiret için çalışmayı ilke edinelim. Dünyaya ve dine ait işlerimizi bir denge içinde yerine getirmeye çalışalım. İşlerimizde, ibadetlerimizde ve davranışlarımızda ifrat ve tefritten kaçınalım. Dünyada hayatımızı sürdürmek için çalışmaya ve okumaya önem verirken; dinimizi öğrenerek ibadetlerimizi yerine getirmeye de önem verelim. Hiçbir zaman dünya işleri için ahireti; ahireti kazanmak için de dünyayı terk etmeyelim. Hem dünya hem de ahiret için çalışmanın dinimizde ibadet olduğunu bilelim.

Etkinlik

"Ey insanlar! Allah karşısında takva sahibi olun ve dünyevi isteklerinizde mutedil (ölçülü) davranın. Çünkü hiç kimse kendisi için takdir edilen rızkı yemeden ölmeyecektir."

İbn-i Mâce, Ticaret, 2.

Yukarıdaki hadisin vermek istediği mesaj nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. İbn-i Mâce, Zühd, 20.
2. Ali Müttaki, Kenzü'l-Ummal, C 3, s. 238.

2. PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA İNFAK VE SADAKA

Güdüleme

"Her iyilik ve güzel iş, sadakadır."

Buharî, Edeb, 33.

Yukarıdaki hadis, sadakanın anlamı ve kapsamı konusunda sizlere nasıl bir fikir vermektedir?

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), sahip olduğu mallardan infakta bulunmaya, fakirlere yardım etmeye ve sadaka vermeye büyük önem vermiştir. Kişinin, Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için sahip olduğu mallardan ve imkânlardan fakirler için harcama yapmasına ve bağışta bulunmasına **infak** denir.[1] **Sadaka** ise Allah rızası için fakir ve muhtaçlara yapılan karşılıksız yardım ve her türlü iyilik demektir.[2]

Fakirlere yardım etmek, İslami ve insani bir sorumluluktur.

Hz. Peygamber (s.a.v.); toplumdaki fakirleri, muhtaçları, kimsesizleri ve zor durumda kalanları daima koruyup gözetmiştir. Onlara; yiyecek, içecek, giyecek, para vb. yardımlarda bulunmuştur. O, sahip olduğu malları İslam uğrunda infak etmekten çekinmemiştir. Hz. Cabir (r.a.) bir sözünde, "Peygamber Efendimizden bir şey istendiğinde onun 'Hayır!' dediği görülmemiştir."[3] demiştir. Sahabilerden Ebu Zer de bir gün Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte yolda giderken Peygamberimizin (s.a.v.) şöyle dediğini belirtmiştir: "**Ey Ebu Zer! Yanımda şu Uhud Dağı kadar altın olsa bu beni sevindirmez. Bir borcu ödemek için ayırdığımdan başka, yanımda bir dinar bulunduğu hâlde üç gün geçmesini istemem. Yanımda bulunanı (elleriyle sağını solunu, önünü arkasını işaret ederek) şöyle şöyle dağıtmak isterim.**"[4]

---

1. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 169.
2. Dînî Terimler Sözlüğü, s. 315.
3. Müslim, Fedâil, 56.
4. Müslim, Zekât, 32.

Peygamberimiz (s.a.v.) bir gün ailesi için bir koyun kesti. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) eşi Hz. Âişe (r.a.), koyunun etinden ihtiyaç sahiplerine de dağıttı. Bir süre sonra Allah Resûlü (s.a.v.), "**Ondan ne kaldı?**" diye sorduğunda Hz. Âişe (r.a.), "Ancak bir kürek kemiği kaldı. Hepsini dağıttık." cevabını verdi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.), **"Desene bir kürek kemiği hariç hepsi duruyor."**[1] buyurarak Allah (c.c.) rızası için yapılan harcamaların ve yardımların önemini vurguladı.

İslam ordusunun Huneyn ve Taif'e yaptığı seferlerde Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden Safvan bin Ümeyye de bulunuyordu. O, henüz Müslüman olmamıştı. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), savaş sonunda ganimet olarak elde edilen malları incelerken Safvan bin Ümeyye'nin, hayvan sürülerine hayranlıkla baktığını fark etti. Bunun üzerine ona, "**Pek mi hoşuna gitti?**" diye sordu. Safvan bin Ümeyye, "Evet!" deyince Allah Resûlü (s.a.v.), "**Al, hepsi senin olsun.**" buyurdu. Bunun üzerine Safvan bin Ümeyye şaşkınlık içinde, "Peygamber kalbinden başka hiçbir kalp bu derece cömert olamaz." dedi. Ardından şehadet getirip Müslüman oldu. Kavminin yanına döndüğünde de onlara şöyle seslendi: "Ey kavmim! Koşun, Müslüman olun. Çünkü Muhammed, fakirlik ve ihtiyaç korkusu duymaksızın çok büyük ikram ve ihsanlarda bulunuyor."[2]

Bilgi Notu

"Kulların sabaha eriştiği her gün (yeryüzüne) iki melek iner. Bu iki melekten biri, 'Allah'ım! Malını hayır yolunda harcayan kişiye yenisini ver.' der. Diğeri de 'Allah'ım! Malını (hayır yolunda harcamayarak) elinde tutan kişinin malını telef et.' der."

Buharî, Zekât, 27.

Atalarımız, sadaka verirken fakirleri incitmemeye özen göstermişler, bazı camilerin avlusuna sadaka taşı yapmışlardır.

1. Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyame, 35.
2. Müslim, Fedâil, 57,58; Ahmed bin Hanbel, Müsned, C 3, s. 107.

Yapılan her iyi ve güzel işi sadaka olarak nitelendiren Peygamberimiz (s.a.v.), imkânları ölçüsünde muhtaçlara yardım eder, küçük de olsa sadaka vermeye önem verirdi. Bu nedenle Allah Resûlü (s.a.v.) bir hadisinde, **"Yarım hurma (sadaka) ile de olsa cehennemden korunun. Eğer bunu da bulamazsanız güzel bir sözle korunun."**[1] buyurmuştur.

Peygamberimiz (s.a.v.), sadakanın kapsamını oldukça geniş tutmuştur. Allah Resûlü (s.a.v.), fakirlere yardım etmekten güzel söz söylemeye; insanlara karşı güler yüzlü olmaktan iyiliği emredip kötülüğe engel olmaya varıncaya kadar bütün güzel davranışları ve iyilikleri sadaka olarak nitelendirmiştir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde, **"Güzel söz söylemek sadakadır."**[2] buyurmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) başka bir hadisinde de şöyle buyurmuştur: **"(Mümin) kardeşine tebessüm etmen sadakadır, iyiliği emredip kötülükten sakındırman sadakadır. Yolunu kaybeden kimseye yol göstermen sadakadır. Yoldan taş, diken, kemik gibi şeyleri kaldırıp atman da sadakadır."**[3]

Peygamberimiz (s.a.v.), Müslümanları Allah rızası için infakta bulunmaya ve sadaka vermeye teşvik etmiştir. Bununla ilgili olarak Allah Resûlü (s.a.v.) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **"Her Müslüman'ın sadaka vermesi gerekir."** Sahabiler bunun üzerine, "Ya Resûlallah, sadaka verecek bir şey bulamazsa ne yapsın?" dediler. Peygamberimiz (s.a.v.), **"Eliyle çalışır. Hem kendisi faydalanır hem de sadaka verir."** buyurdu. Sahabiler Hz. Peygamber'e (s.a.v.), "Ya buna da gücü yetmezse ne yapsın?" diye sordular. Allah Resûlü (s.a.v.), **"İhtiyaç sahibi, darda kalmış ve mazlum kimselere yardımcı olur."** buyurdu. Sahabiler, "Buna da gücü yetmezse?" diye sorunca Resûlullah (s.a.v.), **"İyiliği ve hayrı emreder."** buyurdu. Sahabiler, "Bunu da yapmazsa?" dediler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), **"Kötülüklerden uzak durur. Bu da onun için bir sadaka olur."**[4] buyurdu.

Etkinlik

"... Suyun ateşi söndürdüğü gibi sadaka da hataları söndürür (ortadan kaldırır)..."

Tirmizî, Cuma, 79.

"Sadaka vermek malı eksiltmez."

Müslim, Birr, 69.

Yukarıdaki hadisleri arkadaşlarınızla yorumlayınız. Ulaştığınız sonuçları aşağıya yazınız.

....

....

....

....

....

1. Müslim, Zekât, 28.
2. Buhârî, Edeb, 34.
3. Tirmizî, Birr, 36.
4. Buhârî, Zekât, 30; Müslim, Zekât, 55.

3. PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA SADELİK

Güdüleme

"Sade bir hayat sürmek." ifadesinden ne anlıyorsunuz?

Yüce dinimiz İslam; yeme, içme, giyinme, ev eşyaları ve benzeri konularda temel ihtiyaçlamızı karşılarken ölçülü ve dengeli davranmamızı ister. Her türlü gösterişten, aşırılıktan ve savurganlıktan da kaçınmamızı emreder. Bu konuyla ilgili olarak bir ayette, **"... Yiyin, için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez."**[1] buyrulur. Başka bir ayette de Rabb'imiz (c.c.) müminlerin özelliklerinden bahsederken şöyle buyurur: **"Onlar harcamalarında ne israf ne de cimrilik ederler; ikisi arasında orta bir yol tutarlar."**[2]

Peygamberimiz (s.a.v.) son derece sade bir hayat sürdürmüştür. Onun giyim-kuşamı, evi, kullandığı eşyaları oldukça sadeydi. Allah Resûlü (s.a.v.), hayatın her alanında lüksten, gösterişten ve israftan kaçınmıştır. O, ihtiyacı kadar yiyecek, içecek ve ev eşyası almıştır. İhtiyacından fazla olan eşyaları fakirlere ve muhtaçlara vermiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) temiz, düzgün ve sade giyinmeye önem vermiştir. Sökülen ve yıpranan giysilerini atmamış, elbiselerinin söküklerini dikip tamir etmiştir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), gösterişten uzak, sade ve daha çok beyaz renkli giysileri tercih etmiştir. Bir hadisinde **"Beyaz renk giysiler giyin. Çünkü elbiselerin en güzeli beyaz renkli olandır."**[3] buyurmuştur. Allah Resûlü (s.a.v.) başka bir hadisinde de giyim-kuşamında mütevazı davrananları Allah'ın (c.c.) ödüllendireceğini şöyle müjdelemiştir: **"Bir kimse gücü yettiği hâlde Allah için mütevazı davranarak lüks giyinmeyi terk ederse Allah kıyamet gününde, yarattığı herkesin önünde onu huzura çağırır ve onu iman ehlinin giyeceği elbiselerden dilediğini giyme konusunda serbest bırakır."**[4] Ayrıca Peygamberimiz (s.a.v.), Müslümanları da giyim-kuşam konusunda sade ve mütevazı olmaya yönlendirmiş; erkeklerin ipekten yapılmış giysileri giymelerini uygun görmemiştir.[5]

Bilgi Notu

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) yeni bir elbise giydiğinde Allah'a (c.c.) şöyle dua ederdi: **"Allah'ım! Hamd sanadır. Onu bana sen giydirdin. Senden onu hayırlı kılmanı, yapılışına uygun kullanmanın hayrını nasip etmeni dilerim. Şerrinden ve yaratılış gayesinin dışında kullanmaktan sana sığınırım."**

Ebû Dâvud, Libas, 1.

Peygamberimizin (s.a.v.) evi ve eşyaları da çok sadeydi. Hz. Peygamber (s.a.v.) Medine'ye hicret ettikten sonra Müslümanlar, Allah Resûlü'nün (s.a.v.) ailesi için Mescid-i Nebi'nin bitişiğine taş ve

1. A'râf suresi, 31. ayet.
2. Furkân suresi, 67. ayet.
3. Ebû Dâvud, Tıb, 14; Tirmizî, Edeb, 48.
4. Tirmizî, Sıfâtü'l-Kıyame, 39; Ahmed bin Hanbel, Müsned, C 3, s. 388.
5. Müslim, Libas, 3.

kerpiçten odalar yaptılar ve bunların üzerini de hurma dallarıyla örttüler.[1] Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) evinde, ailesinin temel ihtiyaçları için birkaç parça sade eşyadan başka bir şeyi yoktu. Örneğin Peygamberimizin (s.a.v.) evinde hurma lifinden yapılmış yatağı ile yastığı, deriden yapılmış bir su kırbası, tahtadan yapılmış bardak vb. basit eşyalar vardı.[2]

Bir gün Hz. Ömer (r.a.), Peygamberimizi (s.a.v.) ziyaret etmek için onun evine gider. O, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bir hasır üzerine uzanıp uyuduğunu ve kalktığında hasır izlerinin vücuduna çıktığını görür. Bu durum karşısında Hz. Ömer'in (r.a.) gözleri yaşarır. Peygamberimiz (s.a.v.) ona, "Ey Ömer! Seni ağlatan nedir?" diye sorar. Hz. Ömer (r.a.) ise "Ey Allah'ın Resûlü! İranlılar hükümdarlarını lüks ve ihtişama boğmuşken sen ki Allah'ın elçisisin..." diye sözünü sürdürürken Peygamberimiz (s.a.v.) tebessüm ederek onun sözünü keser ve şu ayeti okur: **"Bu dünya hayatı sadece bir eğlence ve oyundan ibarettir. Ahiret yurduna gelince, işte asıl hayat odur. Keşke bilmiş olsalardı."**[3] Daha sonra da Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurur: **"İstemez misin ey Ömer? Dünya onların olsun, ahiret de bizim."**[4]

Peygamberimiz (s.a.v.) hayatın her alanında sadeliğe önem verir, mütevazı ve takvaya dayalı bir hayat sürerdi. Allah Resûlü (s.a.v.) az yemek yerdi. Hatta onun birkaç hurma ve suyla geçirdiği günler de olurdu. Hz. Peygamber (s.a.v.) evinde fazla yiyecek maddesi bulundurmaz, yiyecek ve içeceğini muhtaçlarla paylaşmaya önem verirdi. Hz. Âişe (r.a.) bir sözünde, "Hz. Peygamber vefat ettiğinde evinde, raftaki az bir arpadan başka hiçbir yiyecek yoktu."[5] demiştir. Hz. Âişe (r.a.) bir keresinde de Peygamberimizin (s.a.v.), Yüce Allah'a şöyle dua ettiğini haber vermiştir: **"Ya Rabbi, gün olur aç olurum, gün olur tok olurum. Aç olduğum hâlde sana dua ve niyaz ederim; tok olduğum günde de sana hamd ve senâ ederim."**[6]

Bilgi Notu

Hz. Âişe (r.a.) bir sözünde, Peygamberimiz (s.a.v.) hakkında şöyle demiştir: "Allah Resûlü evinde herhangi bir insan gibi davranırdı. O, kendi elbisesini yamar, ayakkabılarını tamir eder ve ev işlerinde hanımlarına yardım ederdi."

Tirmizî, Şemâil, 78.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), sade bir hayat sürdürmeyi imanın bir parçası olarak nitelendirmiştir. Nitekim bir gün sahabiler dünya hayatından, mal ve mülkten söz ederken Allah Resûlü (s.a.v.) onları şöyle uyarmıştır: **"Siz işitmiyor musunuz, siz işitmiyor musunuz? Sade yaşamak imandandır."**[7]

Etkinlik

Evinde, işinde, yeme ve giyinme gibi konularda sade bir hayatı benimseyen kişi hangi ilkelere dikkat etmelidir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. İbn-i Sa'd, Tabakât C 1, s. 499.
2. İbn-i Mâce, Eşribe, 16; Buhârî, Nikâh, 108.
3. Ankebût suresi, 64. ayet.
4. Buhârî, Tefsir, 17.
5. Müslim, Vesâyâ, 18.
6. Müslim, Zühd, 27; Tirmizî, Zühd, 35.
7. İbn-i Mâce, Zühd, 2.

4. PEYGAMBERİMİZİN AFFEDİCİ OLMASI

Güdüleme

"O vakit Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın. Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi. Şu hâlde onları affet; bağışlanmaları için dua et..."

Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.

Yukarıdaki ayette Peygamberimizin (s.a.v.) hangi özelliklerinden söz edilmektedir?

Rabb'imiz (c.c.), Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimizi (s.a.v.) âlemlere rahmet olarak gönderdiğini belirtmektedir.[1] Rahmet peygamberi olarak Hz. Muhammed (s.a.v.) insanlara sevgi, şefkat ve merhametle davranmıştır. O; hiç kimseye kin, nefret, düşmanlık gibi kötü duygu ve düşünceler beslememiştir. Kendisine karşı yapılan pek çok hatayı ve kusuru hoş görmüş, affetmiştir. Sevgili Peygamberimizi (s.a.v.) hayatı boyunca Yüce Allah'ın (c.c.), **"(Resûlüm!) Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir."**[2] ayetini ilke edinmiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.), kendisine düşmanca davranan ve eziyet eden insanlara bile şefkat ve merhametle davranmıştır. Onların doğru yolu bulmaları için Yüce Allah'a (c.c.) dua etmiştir. Örneğin Taif'e İslam'ı anlatmak için gittiğinde kendisini taşlayıp ayaklarının kanlar içinde kalmasına sebep olan insanlara beddua etmemiştir. Aksine onlar için **"Rabb'im, onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar. Onları bağışla."**[3] diye dua etmiştir. O, bir hadisinde, **"Ben lanetçi olarak değil, âlemlere rahmet olarak gönderildim."**[4] buyurmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) başka bir hadisinde ise **"... Allah, affeden bir kulun ancak şerefini artırır."**[5] buyurarak affetmenin önemini vurgulamıştır.

Allah Resulü (s.a.v.), kendisine kötülük yapan kimseleri cezalandırma gücü varken bile affetmeyi tercih etmiştir. Mesela, Mekkeli müşrikler Peygamberimize (s.a.v.) ve Müslümanlara çeşitli eziyetlerde bulunmuşlar, birçok kötülük yapmışlardı. Onların baskı ve eziyetleri dayanılmaz hâle gelince Allah Resûlü (s.a.v.) ve bütün Müslümanlar, evlerini ve yurtlarını bırakıp Medine'ye hicret etmek zorunda kalmışlardı. Müslümanlara bunca kötülüklerde bulunan müşrikler, İslam ordusu Mekke'yi fethettiğinde Kâbe'de toplandılar ve büyük bir endişe içinde, Peygamberimizin (s.a.v.) kendileri hakkında vereceği kararı beklemeye başladılar. Allah Resûlü (s.a.v.), burada toplanan Mekkeli müşriklere şöyle seslendi: "**Benim size ne yapacağımı bekliyorsunuz?**" Mekkeli müşrikler ise Peygamberimize (s.a.v.) şöyle cevap verdiler: "Senden hayır ve iyilik bekliyoruz. Sen kerim bir kardeşsin ve kerim bir kardeşin oğlusun." Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, **"Bugün ben size Yusuf Peygamber'in kardeşlerine dediğini diyeceğim. Size hesap sormak yok, hepiniz serbestsiniz, evlerinize gidiniz."**[6] dedi.

1. bk. Enbiyâ suresi, 107. ayet.
2. A'râf suresi, 199. ayet.
3. Buharî, İstiâbe, 5.
4. Müslim, Birr, 87.
5. Müslim, Birr, 69.
6. İbn-i Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, C 4, s. 73.

Hz. Peygamber (s.a.v.), çok sevdiği, sevgili amcası Hz. Hamza'yı (r.a.) Uhud Savaşı'nda şehit eden Vahşi'yi ve amcasını öldürmek için onu kiralayan Ebu Süfyan'ın hanımı Hind'i dahi Müslüman olduklarında affetmiştir.

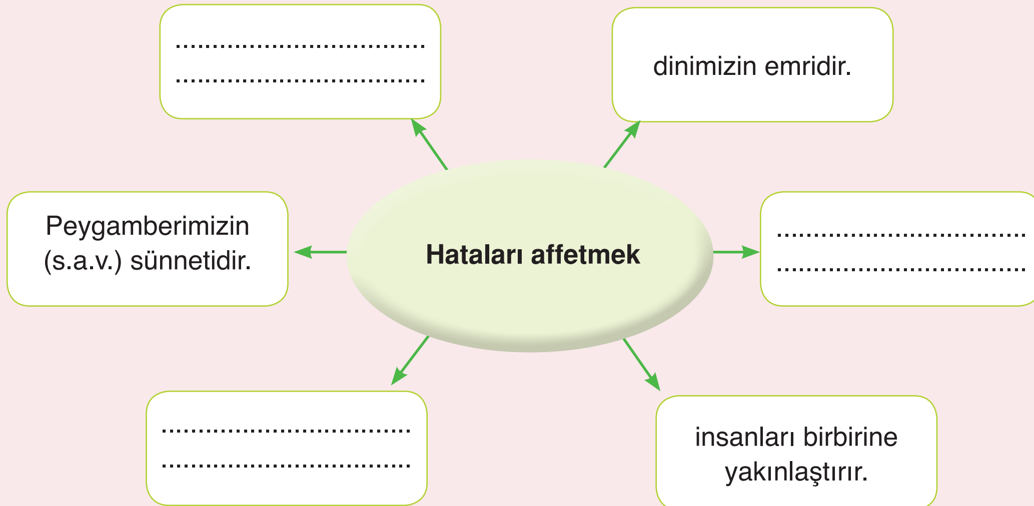
Mekke'nin fethinden sonra genel af ilan eden Hz. Peygamber'in (s.a.v.) engin şefkat ve merhametini gören birçok kimse Müslüman olmuştur. Bunlardan biri de İslam'ın en büyük düşmanlarından biri olan Ebu Cehil'in oğlu İkrime'dir. O da babası gibi Peygamberimize (s.a.v.) ve Müslümanlara karşı düşmanca tutum ve davranışlar içinde olmuştu. İslam ordusu Mekke'yi fethettiğinde İkrime, korkudan Yemen'e kaçmıştı. Onun hanımı ise Resûlullah'ın (s.a.v.) huzuruna gidip Müslüman oldu ve sonra da Yemen'e gidip eşine, Peygamberimizin (s.a.v.) merhametini, insanları nasıl affettiğini anlattı. Onu Mekke'ye, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yanına getirmek için ikna etti. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), İkrime'yi, **"Ey süvari muhacir, Hoş geldin!"**[1] diyerek karşıladı ve onu affetti. İkrime de Peygamberimizin (s.a.v.) sevgi, şefkat, merhamet ve müsamahası karşısında Müslüman oldu.

Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin (s.a.v.) müminlere karşı büyük bir sevgi duyduğunu, onlara daima şefkat ve merhametle davrandığını haber vermektedir. Bu husus bir ayette şöyle belirtilmektedir: **"Andolsun size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir."**[2]

Etkinlik

Verilen örnekleri de dikkate alarak şemada boş bırakılan yerleri doldurunuz.

1. Tirmizî, İsti'zan, 34.
2. Tevbe suresi, 128. ayet.

5. BİR HADİS ÖĞRENİYORUM

Güdüleme

Salih amel kavramını daha önce hiç duydunuz mu? Varsa bu kavramla ilgili bilgilerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) insanları iyi, güzel, faydalı iş ve davranışlarda bulunmaya, hayır yapmaya ve salih amel işlemeye yönlendirmiştir. Bununla ilgili olarak o, bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **"İnsan öldüğü zaman amel defteri kapanır. Ancak şu üç şey müstesnadır: Sadaka-i cariye, faydalanılan ilim ve kendisine dua eden hayırlı bir evlat."**

Müslim, Vasiyye, 14; Tirmizî, Ahkâm, 36.

Yukarıdaki hadiste salih amel olarak belirtilen davranışlar nelerdir? Yorumlayınız.

Sizler de bu hadisten ilke ve değerler çıkarıp maddeler hâlinde listeleyiniz.

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

Not Edelim

Sadaka-i cariye: Bir kimsenin Allah (c.c.) rızası için yaptırdığı; yol, köprü, çeşme, cami, aşevi, hastane ve okul gibi hayır kurumlarıdır. Bunlar, yaptıran kimse için birer salih ameldir ve insanlar faydalandığı sürece kişiye sevap kazandırır.

Dinî Terimler Sözlüğü, s. 315.

1. Müslim, Vasiyye, 14; Tirmizî, Ahkâm, 36.

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

A Aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

1. Peygamberimiz (s.a.v.), dünya ve ahiret dengesini sağlamak için nelere dikkat ederdi? Bilgi veriniz.

2. İnfak ve sadaka ne anlama gelmektedir? Açıklayınız.

3. Peygamberimizin (s.a.v.) sade yaşamına örnekler veriniz.

4. Peygamberimizin (s.a.v.) şefkatli, merhametli ve affedici olmasının, İslam'ın yayılmasına nasıl etkisi olmuştur? Örneklerle açıklayınız.

B Aşağıdaki soruların doğru seçeneğini işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi Peygamberimizin (s.a.v.) dünya ve ahiret için çalışırken önem verdiği ilkelerden biri olamaz?

A) Hem dünya hem de ahiret için çalışmak.

B) Dünya ve ahiret hayatına ait işlerde ifrat ve tefritten kaçınmak.

C) Dünya hayatına ait işlere önem vermeyip daima ahiret için çalışmak.

D) Dünya ve ahiret işlerinde bir denge gözetmek.

2. I. Peygamberimiz (s.a.v.) hayatında her türlü gösterişten kaçınmıştır.

II. Peygamberimiz (s.a.v.) muhtaçlara ve fakirlere yardım etmeye önem vermiştir.

III. Peygamberimiz (s.a.v.) evine temel ihtiyacı kadar eşya almıştır.

IV. Peygamberimiz (s.a.v.) az yemek yerdi, onun birkaç hurma ve su ile yetindiği günler de olurdu.

Yukarıdaki ifadelerden hangisi Peygamberimizin (s.a.v.) zekât, sadaka gibi ibadetlere önem verdiğini gösterir?

A) I B) II C) III D) IV

3. I. "**(Resulüm!) Sen .... yolunu tut. İyiliği emret ve cahillerden yüz çevir.**"

(A'râf suresi, 199. ayet.)

II. "**Her iyilik ve .... iş bir sadakadır.**"

(Buhârî, Edeb, 33.)

Yukarıdaki ayet ve hadiste boş bırakılan yerlere sırasıyla hangi kavramlar getirilmelidir?

A) rahmet - boş B) sadaka - faydalı

C) merhamet - iyilik D) af - güzel

4. Aşağıdakilerden hangisi Peygamberimizin (s.a.v.) dünya ve ahiret için çalışırken önem verdiği ilkelerden biri olamaz?

A) Faydalanılan ilim ve ilmî eserler

B) Kişinin arkasından dua eden hayırlı evlat

C) Yol, köprü, cami gibi sürekli sevap kazandıracak eserler yaptırmak

D) Çocuklarına ve ailesine iyi bir miras bırakmak

5. "(Resulüm!) Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir."

(A'râf suresi, 199. ayet.)

Aşağıdakilerden hangisi ayette verilmek istenen mesajla ilgili değildir?

A) Affedici olmak

B) İyliği emretmek

C) İbadet etmek

D) Cahillerden uzaklaşmak

C Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan bölümleri doğru bir şekilde tamamlayınız.

ihtiyacımız	rahmet	eşyadan	ifrat
salih	merhametle	hatalarını	israftan

1. Dinimizde yapılan her iyi, güzel ve faydalı davranış .... amel olarak nitelendirilir.

2. Peygamberimizi (s.a.v.) örnek alıp .... kadar giyecek ve eşya almalıyız. Hayatımızda her türlü .... kaçınmalıyız.

3. Peygamberimiz (s.a.v.) insanlara şefkat ve .... yaklaşmış, onların kusurlarını ve .... affetmiştir.

4. İslam'a göre bir konuda aşırı gitmek, sınırı aşmak ve ölçüsüz davranmak .... kavramıyla ifade edilir.

5. Yüce Allah, Hz. Peygamber'i (s.a.v.) âlemlere .... olarak göndermiştir.

6. Hz. Peygamber (s.a.v.) vefat ettiğinde evinde sade, basit birkaç .... başka hiçbir şeyi yoktu.

Ç **Aşağıdaki kelime ve kavramları bulmacadan bulup işaretleyiniz.**

S	A	D	A	K	A	İ	C	A	R	İ	Y	E	M	D
A	D	E	N	G	E	M	İ	T	K	T	B	M	R	E
S	A	L	İ	H	A	M	E	L	C	İ	D	Ü	C	L
M	L	E	A	Ş	E	F	K	A	T	D	S	T	F	E
U	E	B	İ	Y	İ	L	İ	K	M	A	L	E	A	İ
H	T	E	F	R	İ	T	E	P	R	L	D	V	K	M
T	M	E	R	H	A	M	E	T	C	A	A	A	A	M
A	C	S	A	D	E	P	İ	N	F	A	K	Z	T	F
Ç	B	R	T	A	F	F	E	T	M	E	A	I	M	L
M	E	S	A	D	A	K	A	İ	C	A	R	C	P	Ü
T	M	E	R	H	C	A	N	C	M	L	R	F	F	T
A	P	N	H	F	E	T	D	İ	S	A	K	M	K	C
N	G	İ	Ş	K	S	L	E	E	Ç	K	C	Ö	M	Y
İ	L	A	E	A	K	A	L	K	O	R	T	D	Ü	A

- ADALET
- İTİDAL
- MUHTAÇ
- TEFRİT
- İNFAK
- SADE
- ŞEFKAT
- DENGE
- SADAKA
- AFFETME
- İFRAT
- MERHAMET
- SADAKAİ CARİYE
- MÜTEVAZI
- SALİH AMEL
- İYİLİK

5. ÜNİTE

İSLAM DAVETİ VE SAHABE

Hz. Muhammed'in İslam'a davet mektubu

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Sahabe kavramı hakkında bir araştırma yapınız. Edindiğiniz bilgileri defterinize not ediniz.
2. Âlim sahabilerden biri olan Hz. Ali (r.a.) hakkında Genel Ağ, İslam ansiklopedisi vb. kaynaklardan bir araştırma yapınız.
3. Şehit ne demektir? İslam dininde şehitlik neden önemlidir? Araştırıp öğreniniz.
4. Bedir Savaşı'nda şehit olan sahabiler kimlerdir? Araştırınız.

1. İSLAM DAVETİNDE SAHABENİN ROLÜ

Güdüleme

İslam dininin farklı bölgelerde yayılmasında sahabenin rolü hakkında neler biliyorsunuz?

İslam dinini insanlara açıklayıp öğreten Hz. Peygamber'dir (s.a.v.). Yüce Allah'ın insanlar için gönderdiği son elçi olan Hz. Peygamber (s.a.v.), 571 yılında Mekke'de doğmuş ve 632 yılında Medine'de vefat etmiştir. 610 yılında Yüce Allah'tan (c.c.) vahiy alan Hz. Muhammed'in (s.a.v.), peygamberlik hayatının yaklaşık on iki yılı Mekke'de, on yılı da Medine'de geçmiştir.

Hz. Muhammed'e (s.a.v.) gelen ilk vahiyle başlayan İslam'a davet süreci, Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) vefatına kadar yaklaşık yirmi üç yıl kesintisiz devam etmiştir. Bu mübarek insanın vefatıyla İslam'a davet sona ermemiştir. Aksine, başta sahabiler olmak üzere Müslümanların fedakâr çalışmalarıyla İslam dini dünya üzerinde hızla yayılmıştır. Dolayısıyla İslam'ın başta Arap Yarımadası olmak üzere dünyanın dört bir yanında hızla yayılmasında Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte sahabilerin de önemli bir rolü vardır.

Sahabi kelimesi sözlükte; dost, arkadaş, veli gibi anlamlara gelir. Dinî bir kavram olarak ise **sahabi;** Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında yaşamış, Müslüman olarak Hz. Peygamber'i (s.a.v.) kısa bir süre de olsa görmüş, onun sohbetinde bulunmuş, Müslüman olarak da bu dünyadan ayrılmış olan kimselere denir.[1]

Not Edelim

Sahabi kavramının başka bir tanımı da şöyledir:

Hz. Peygamber'e (s.a.v.) yetişmiş, ona iman etmiş ve “arkadaş” olarak nitelenebilecek ölçüde uzun süre onunla birlikte bulunup sohbetine devam etmiş; Hz. Muhammmed'in (s.a.v.) ilminden ve ahlakından yeterince faydalanmış kimse.

Dinî Terimler Sözlüğü, s. 319.

Arapça bir kavram olan sahabi kelimesinin çoğulu “sahabe”dir. Çoğunlukla Hz. Peygamber'in (s.a.v.) çevresinde bulunan, her zaman onun yolundan giden sahabenin, İslam davetinin yayılmasında önemli bir rolü olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) gerekli durumlarda, çeşitli sebeplerle sahabeyi de insanları İslam'a davet için görevlendirmiştir. Dolayısıyla Mekke Dönemi'nin ortalarından itibaren sahabiler de İslam'ın yayılmasında önemli görevler üstlenmişlerdir.

Sahabiler, İslam'a davetin ilk yıllarından itibaren kendi akraba ve arkadaş çevrelerinden başlayarak insanları hak dine çağırmaya başlamışlardır. Mesela Hz. Ebû Bekir (r.a.) kendisi Müslüman olduktan kısa bir süre sonra çevresindeki bazı kişileri İslam'a davet etmiştir. Onun vasıtasıyla Zübeyr bin Avvam, Osman bin Affan, Talha bin Ubeydullah, Sa'd bin Ebi Vakkas, Abdurrahman bin Avf gibi kişiler Müslüman olmuşlardır.[2]

1. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 318.
2. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 166.

Sahabilerden biri olan Hz. Ebû Zer'e (r.a.), Hz. Muhammed'in (s.a.v.), Allah'ın kulu ve elçisi olduğunu açık bir şekilde haber veren Hz. Ali'dir (r.a.).[1] Ebû Zer kelime-i şehadet getirip Müslüman olduktan kısa bir süre sonra da Hz. Peygamber (s.a.v.) onu, kavmine hak dini anlatmakla görevlendirmiştir. Bunun üzerine Hz. Ebû Zer (r.a.) de Hz. Peygamber'e (s.a.v.) şöyle karşılık vermiştir: "Seni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki bu gerçeği onların ortasında yüksek sesle kesinlikle haykıracağım."[2] Bu olay da gösteriyor ki, Mekke Dönemi'nin ilk yıllarında bile sahabiler İslam davetinin yayılması için çalışmışlardır.

Sahabilerin İslam davetinin yayılmasına sağladıkları ilk önemli katkı Habeşistan'a hicretle yaşanmıştır. Mekkeli müşriklerin Müslümanlara uyguladıkları baskı ve işkenceler dayanılmaz hâle gelmişti. Gün geçtikçe artan, artık iyice dayanılmaz hâle gelen baskılar sebebiyle Hz. Muhammed (s.a.v.), peygamberliğin beşinci yılında, bir grup Müslümanın Habeşistan'a hicret etmesine izin verdi. Bunlar arasında Hz. Osman (r.a.), Peygamberimiz'in kızı Hz. Rukiye (r.a.), Hz. Zübeyr b. Avvam, Hz. Mus'ab bin Umeyr gibi tanınmış kişiler de vardı. Daha sonra hicret eden başka kişilerle birlikte, yaklaşık yüz kişiye yakın Müslüman, Habeşistan'a hicret etmiş oldu.

Mekke Devleti'nin Habeşistan ile geçmişe dayalı güçlü ticari ilişkileri vardı. Mekkeli müşrikler, Habeşistan'a hicret eden Müslümanların bu ilişkilere zarar vereceklerini ve itibarlarının sarsılacağını düşündüler. Bunu önlemek için de hiç gecikmeden Habeşistan Kralı Necaşi'ye bir heyet gönderdiler. Necaşi'nin makamına çıkan bu heyet ona şöyle dedi: "Ey Hükümdar! Bizim akrabalarımızdan bir grup senin ülkene geldi. Onlar, bizden ve dinimizden yüz çevirdiler. Onları bize geri ver."[3] Habeşistan Kralı hemen emir vererek ülkesine hicret eden Müslümanları huzuruna çağırdı. Onlar içerisinde Cafer b. Ebi Talip (r.a.) sözcü oldu. Hz. Cafer (r.a.) ve arkadaşları Kral'ı selamladılar ancak onun önünde secdeye kapanmadılar. Oradakiler kızgınlıkla, "Neden Kral'a secde etmiyorsunuz?" diye sordular. Bunun üzerine Hz. Cafer (r.a.) şöyle dedi: "Çünkü Allah bize bir peygamber gönderdi. O peygamber, Allah'tan başka hiç kimseye secde etmememizi bize emretti."[4] Kral şaşkınlık içerisinde Hz. Cafer'e (r.a.), Hz. İsa (a.s.) hakkındaki görüşünü sordu. Hz. Cafer (r.a.) de ona, Kur'an'daki bilgiler çerçevesinde cevap verdi. Hz. İsa'nın (a.s.) Kur'an'da Allah'ın kelimesi ve ruhu olarak tanıtıldığını, onun annesinin de bakire Meryem olduğunu söyledi.[5]

Hz. Cafer'in (r.a.) yaptığı açıklamaları Habeşistan Kralı çok beğendi. Daha sonra Kral şöyle dedi: "... Sizinle bizim inandıklarımız arasında çok az bir fark vardır. (Necaşi daha sonra Müslümanlara dönerek sözlerine şöyle devam etti:) Size ve yanından kalkıp geldiğiniz adama (Muhammed'e) merhaba! Şahitlik ederim ki Muhammed, Allah'ın Resûlü'dür. O, İncil'de bulduğumuz zattır. O, Meryem oğlu İsa'nın müjdelediği peygamberdir. Siz ülkemizde, dilediğiniz yerde kalabilirsiniz. Allah'a yemin ederim ki ben, bu hükümdarlık makamında bulunmasaydım, onun yanına gelir, ayakkabılarını taşırdım."[6]

Not Edelim

Hz. Cafer bin Ebi Talip, Hz. Osman, Hz. Mus'ab bin Umeyr, Hz. Zübeyr bin Avvam gibi sahabiler sayesinde İslam daveti Habeşistan'da yayıldı. Buraya hicret eden Müslümanların kişilikleri ve güzel ahlaklı tavırları, İslam davetinin Habeşistan'da yayılmasına katkı sağladı.

1. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 171.
2. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 172.
3. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 191.
4. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye ,s. 191,192.
5. bk. Meryem suresi, 17-34. ayetler.
6. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 192, 193.

Hz. Peygamber (s.a.v.) İslam davetini insanlara ulaştırmak için Mekke'nin çevresindeki yerleşim yerlerine gitmiştir. Bu yerlerden biri de Taif'tir. Taif halkı Hz. Peygamber'i (s.a.v.) dinlemeye dahi katlanamamış, kendisine hakaret edip taşlayarak yaşadıkları bölgeden onu uzaklaştırmıştır. Daha sonra Peygamberimiz (s.a.v.) yeni arayışlar içerisine girmiştir. Böylece o, hac mevsimlerinde ve panayır zamanlarında Mekke'ye gelen ziyaretçilerle görüşmeye başlamıştır. Hicret'ten birkaç yıl önce Hz. Peygamber (s.a.v.), Mekke'ye Medine'den gelen Hazreç kabilesine mensup bazı kişilerle görüşmüş, onlara İslam'ı anlatmıştır. Esad bin Zürâre, Avf bin el-Haris, Rafi bin Malik, Kutbe bin Amir, Ukbe bin Amir ve Cabir bin Abdullah'tan oluşan bu kişiler, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) davetini kabul ederek Müslüman olmuşlardır. Medineli Hazreç kabilesine mensup, bu ilk ensar Müslüman grubu, daha sonra yaşadıkları şehre geri dönmüştür. Onlar Medine'ye döndüklerinde de kendi kabilelerine mensup kişileri İslam'a davet etmiştir. Böylece ensara mensup bu ilk sahabe grubuyla birlikte İslam daveti, Medine'de de yayılmaya başlamıştır.

Aradan bir yıl geçmiş, Medineli ensardan oluşan on iki kişilik Müslüman grubu hac mevsiminde yeniden Mekke'ye gelmiştir. Bunlar Akabe denilen yerde Hz. Peygamber ile (s.a.v.) görüşmüşler, Allah'a (c.c.) hiçbir şeyi ortak koşmayacaklarına; zina, iftira, yalan vb. günah ve kötülüklerden uzak duracaklarına dair söz verip Hz. Peygamber'e (s.a.v.) biat etmişlerdir. İslam tarihinde bu görüşmeler, “**Birinci Akabe Biatı**” olarak adlandırılmıştır.[1]

Not Edelim

Birinci Akabe Biatı'ndan sonra Medine'ye dönen Esad bin Zürâre ve Mus'ab bin Umeyr gibi sahabilerin gayretli çalışmalarıyla birçok kişi Müslüman olmuştur. Kendi kavmi içinde çok sevilen ve güvenilen bir kişi olan Sa'd bin Muaz'ın İslam davetini kabul etmesi ise Medine'de İslam'ın yayılışı açısından âdeta bir dönüm noktası olmuştur. Sa'd bin Muaz Müslüman olup kelime-i şehadet getirdikten sonra hemen kavmine gitmiş ve etrafında toplananlara şöyle demiştir: “(Ey kavmim! Sizleri iman etmeye, Müslüman olmaya çağırıyorum.) Eğer Allah'a ve onun Resûlü'ne iman etmezseniz, kadın-erkek hiçbirinizle konuşmayacağım.” Bunun üzerine Sa'd bin Muaz'ın davetiyle Eşheloğulları sülalesine mensup kadın-erkek herkes Müslüman olmuştur. Bundan sonra, Sa'd bin Muaz, Mus'ab bin Umeyr ve Esad bin Zürâre başta olmak üzere, sahabiler Medine ve çevresinde insanları İslam'a davet etmek için fedakârca çalışmışlardır. Onların gayretli çalışmaları sebebiyle de İslam dini Medine ve çevresinde hızla yayılmıştır.

İbni Kesir, es-Siretü'n-Nebeviyye, *s. 250-253.*

620-621 yılında Mekke'de **İkinci Akabe Biatı** gerçekleşmiştir. Akabe'de Hz. Peygamber (s.a.v.), Evs ve Hazreç kabilelerine mensup ikisi kadın yetmiş üç Müslümanla görüşmüştür. Hepsi Müslüman olan bu kişiler, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) tek tek biat etmişlerdir. İkinci Akabe Biatı'na katılan Müslümanlar daha sonra Hz. Peygamber'i (s.a.v.) kendi yaşadıkları şehir olan Medine'ye çağırmışlardır. Onlar, Medine'ye yerleştiği takdirde, eşlerini ve çocuklarını korudukları gibi kendisini koruyacaklarını açıkça ifade edip Hz. Muhammed'e (s.a.v.) söz vermişlerdir. İkinci Akabe Biatı'na katılan Müslümanlar daha sonra Mekke'den Medine'ye geri dönmüşlerdir. Onlar, Medine'de Müslüman olmayanlara İslam'ı anlatmaya devam etmişlerdir.

1. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 251-253.

İkinci Akabe Biatı'ndan bir süre sonra, Hz. Peygamber (s.a.v.) Müslümanların Mekke'den Medine'ye hicret etmesine izin vermiştir. Müslümanlar da sessiz sedasız, küçüklü büyüklü gruplar hâlinde Medine'ye hicret etmişlerdir. Hz. Peygamber (s.a.v.) kendisi hicret edebilmek için de Yüce Allah'tan izin beklemiştir. İsrâ suresinde yer alan, **"... Rabb'im! Gireceğim yere dürüstlükle girmemi sağla; çıkacağım yerden de dürüstlükle çıkmamı sağla. Bana tarafından, hakkıyla yardım edici bir kuvvet ver."**[1] ayetiyle Hz. Peygamber'in (s.a.v.) de hicret etmesine izin verilmiştir.

Allah (c.c.) tarafından kendisine izin verilmesiyle Hz. Peygamber (s.a.v.) hemen harekete geçmiş, Hz. Ebû Bekir ile birlikte hicret etmek için hazırlık yapmıştır. Kısa sürede hicret için gerekli hazırlıklar tamamlanmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.), kendisinde bulunan emanetleri, sahiplerine ulaştırması için Hz. Ali'ye bırakmıştır. Mekkeliler tarafından kendisine tuzak kurulduğunu ve suikast düzenleneceğini haber alan Hz. Peygamber (s.a.v.), kendi yatağına Hz. Ali'yi (r.a.) yatırıp gizlice evinden çıkarak Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) yanına gitmiştir. Böylece onların hicret yolculuğu başlamıştır. Bu kutlu yolculuk miladi 24 Eylül 622 tarihinde[2] Hz. Peygamber (s.a.v.) ve beraberindeki Müslümanların Medine'ye ulaşmasıyla tamamlanmıştır.[3] İslam tarihinde bu olay Hicret olarak adlandırılmıştır.

Not Edelim

İslam davetinin yayılması ve daha geniş kitlelere ulaşması açısından, Hicret âdeta bir dönüm noktası olmuştur. Hicret'ten sonra hem Hz. Peygamber (s.a.v.) hem de sahabiler İslam dinini yaymak için büyük bir şevkle ve daha çok çalışmıştır. Peygamberimiz (s.a.v.) Medine ve çevresinde yaşayan Arap ve Yahudi topluluklarını İslam'a davet etmeyi sürdürmüştür. O, İslam'ı kabul eden civar kabilelere ve yerleşim yerlerine Müslüman öğretmenler göndermiştir.

Medine'de İslam dininin hızla yayılması ve Müslümanların sayısının gün geçtikçe artması, Mekkeli müşrikleri oldukça telaşlandırmıştır. İslam'ın yayılmasını engellemek isteyen Mekkeli müşriklerle Müslümanlar arasında; Bedir, Uhud ve Hendek savaşları yaşanmıştır.

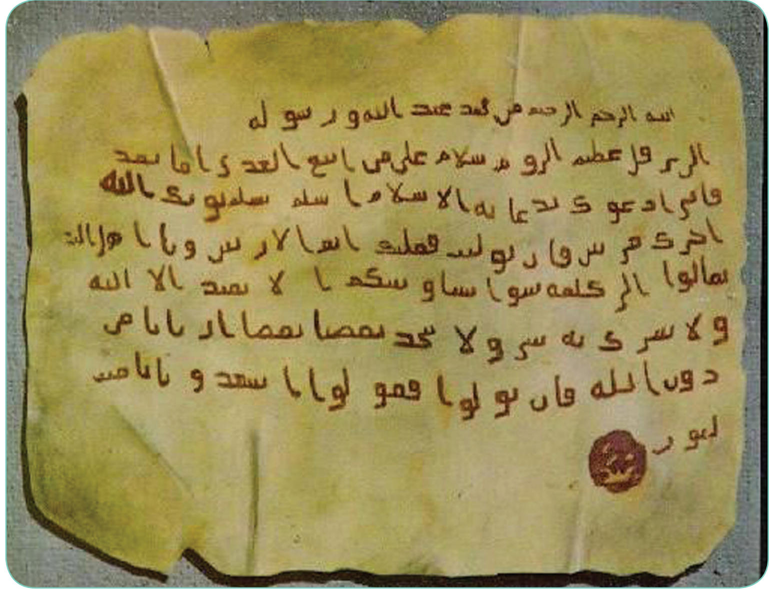
Sahabiler İslam dinini yaymak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamışlardır. Hatta bu uğurda onlardan bazıları canlarını feda ederek şehit olmuştur. Reci Vakası'nda ve Bir-i Mâune Faciası'nda yaşananlar bunun açık bir kanıtıdır. Buna göre, Medine çevresinde bulunan iki ayrı kabileye mensup bir grup insan, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) gelerek ondan, kendilerine İslam'ı öğretmesi için öğretmen istediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara yaklaşık on kişilik Müslüman öğretmen grubu gönderdi. Ancak Adel ve Kare olarak bilinen bu iki topluluğa giden on öğretmen, **Reci** denilen yerde ihanete uğradı. Onlardan çoğu Reci'de şehit oldu. Yine buna benzer bir durum da **Bir-i Mâune Faciası'**dır. Buna göre Necid kabilesinin şeyhi Ebû Bera, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) gelerek ondan kendilerine İslam'ı ve Kur'an'ı öğretmesi için öğretmenler istemiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu amaçla kurra (Kur'an hafızı, âlim) olan yetmiş kişiyi Necidlilere İslam'ı öğretmesi için göndermiştir. Fakat Necidliler, öğretmenleri koruyacaklarına

1. İsrâ suresi, 80. ayet.
2. TDV, İslam Ansiklopedisi, C 17, s. 461.
3. İbn-i Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, C 2, s. 161-163.

dair verdikleri sözleri tutmamışlardır. Onlar, Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından görevlendirilen yetmiş öğretmenin tamamını Bi'ri Mâûne denen yerde şehit etmişlerdir.[1]

Hicret'ten sonra İslam'a davet hızlı bir şekilde devam etti. Ancak İslam davetine engel olmaya çalışan Mekkeli müşrikler ile Medine ve çevresinde yerleşik Yahudi kabileleriyle çeşitli çatışmalar yaşandı. Hicret'in beşinci yılında Yahudi Kureyzaoğulları, altıncı yılında Arap Müstalikoğulları, yedinci yılında ise Hayber Yahudileri üzerine seferler düzenlendi. Böylece İslam davetinin insanlara ulaşmasına sürekli engel olan bu grupların, olumsuz etkilerine son verildi.

Hicret'in sekizinci yılı, İslam davetinin yayılması açısından oldukça önemli bir dönüm noktasıdır. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.), Hicret'in sekizinci yılına kadar Medine ve çevresinde İslam devletinin temellerini iyice güçlendirmişti. Mekkelilerle saldırmazlık anlaşması (Hudeybiye Barış Antlaşması) imzalanmış, insanlara İslam davetini ulaştırmak için oldukça uygun bir ortam oluşmuştu. İşte böylece Hz. Peygamber (s.a.v.), çevre ülke hükümdarlarına elçiler gönderip onları İslam'a davet etti. Seçkin sahabilerden oluşan bu elçiler, yanlarında Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından yazılmış İslam'a davet mektupları taşıyordu.

Peygamberimiz (s.a.v.) çeşitli ülkelere İslam'a davet mektupları göndermiştir. (Rum Kayseri Herakliyus'a gönderilen İslam'a davet mektubu)*

Not Edelim

Allah'ın elçisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) çeşitli ülkelerin hükümdarlarına İslam'a davet mektubu götürmekle görevlendirdiği bazı sahabiler şunlardır:

- Ümeyye ed-Damrî, Habeşistan Kralı Necaşi'ye,
- Dıhyetü'l Kelbî, Rum Kayseri Herakliyus'a,
- Abdullah bin Huzafe, Fars Kisra'sına,
- Hatıp bin Ebi Beltaa, İskenderiye Meliki Mukavkıs'a,
- Şucâ bin Vehb el-Esedî, Gassan Kralına elçi olarak gönderilmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) yukarıda sayılanlar dışında hem Arap Yarımadası'nın çeşitli bölgelerine hâkim olan kabile reislerine hem de Yarımada'nın dışında bulunan ülke yöneticilerine ve krallara, sahabiler aracılığıyla İslam'a davet mektupları göndermiştir. Kendisine İslam'a davet mektubu ulaşan melik ve hükümdarlardan

1. İbn-i Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, C 3, s. 261, 262; İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 391, 392.
* www.topkapisarayi.gov.tr

kimi, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) elçilerini (sahabilerini) ve mektubunu memnuniyetle karşılamış kimi de bu duruma tepki göstermiştir. Mesela İran Hükümdarı Kisra, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) mektubunu yırtıp param parça etmiştir.[1] Habeşistan Kralı Necaşi ve Rum Kayseri Herakliyus ise Hz. Peygamber'in (s.a.v.) elçisini ve mektubunu memnuniyetle karşılamıştır. Kendisine İslam'a davet mektubu ulaşanlardan biri olan Habeşistan Kralı Necaşi, mektubu okur okumaz nezaketle tahtından inmiş ve Müslüman olmuştur.[2]

Allah'ın elçisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sahabiler aracılığıyla gönderdiği İslam'a davet mektupları, genelde birbirine yakın ifadeler içermektedir. Örneğin, Hz. Peygamber (s.a.v.) İran Hükümdarı Kisra'ya gönderdiği mektupta şöyle buyurmaktadır:

Bismillâhirrahmânirrahîm (Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla).

Allah'ın Resûlü olan Muhammed'den Farsların büyüğü Kisra'ya.

Hidayete tabi olup Allah'a ve onun Resûlü'ne iman eden ve Allah'tan başka hiçbir ilah bulunmadığına, onun ortağı ve benzeri olmadığına ve Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şehadet getirenler üzerine selam olsun.

Ben, seni Allah'ın yoluna davet ediyorum. Çünkü ben, diri ve hayat sahibi olan kimselere haber vereyim ve kâfirler de Allah'ın azabını hak etsinler diye Allah'ın gönderdiği bir peygamberim. Eğer Müslüman olursan selamete erersin. Eğer sözümü dinlemezsen bil ki bütün Mecusilerin günahı sana aittir.[1]

(İbn-i Kesir, es-Siret'ün-Nebeviyye, s. 513.)

Hz. Peygamber (s.a.v.) Bizans hükümdarı Herakliyus'a gönderdiği İslam'a davet mektubunda ise şöyle buyurmuştur:

Bismillâhirrahmânirrahîm (Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla).

Allah'ın kulu ve Resûlü Muhammed'den, Rumların büyüğü Herakliyus'a.

Selam, hidayete uyan kimseleredir.

Bundan sonra;

Doğrusu seni İslam'ın çağrısına davet ediyorum. Müslüman ol ki kurtulasın. Allah yaptığın işin karşılığını sana iki kat olarak verir. Eğer bu daveti kabul etmeyip yüz çevirirsen, çiftçi ve ziraatçı olan halkının günahı sana ait olur.

"Ey Kitap ehli! Ancak Allah'a kulluk etmek, ona hiçbir şeyi ortak koşmamak, Allah'ı bırakıp birbirinizi rab olarak benimsememek üzere, bizim ile sizin aranızda ortak bir söze gelin. Eğer yüz çevirirlerse: 'Bizim Müslüman olduğumuza şahit olun.' deyin."

Âl-i İmrân suresi, 64. ayet; İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 510.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kendisine verilen tebliğ görevini layıkıyla yapması ve sahabilerin gayretli çalışmalarıyla İslam dini kısa sayılabilecek bir zaman diliminde hemen hemen bütün Arap Yarımadası'nda yayılmıştır. Bu süreç Hicret'in sekizinci yılında (630) Mekke'nin Fethi ile çok daha hızlı bir şekilde devam etmiştir.

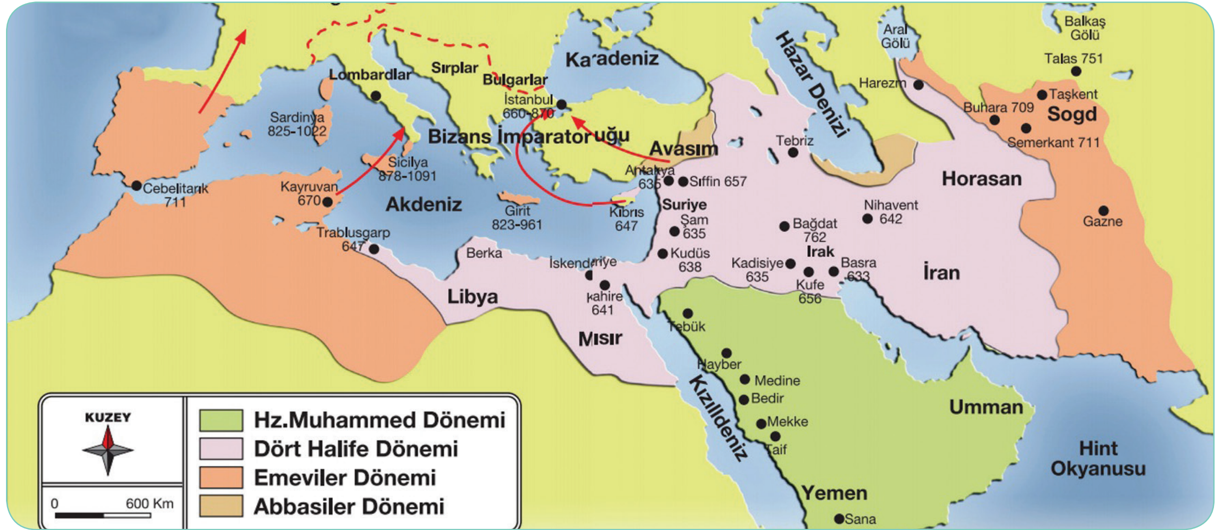
1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 1, s. 247.
2. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 1, s. 246.

Dört Halife Dönemi

632 yılında Allah'ın elçisi Hz. Muhammed (s.a.v.) Hakk'ın rahmetine kavuşmuş ve bu dünyadan ayrılmıştır. Ancak onun vefatıyla çalışmalar son bulmamış, İslam'a davet, sahabiler tarafından devam ettirilmiştir.

Sahabiler, Hz. Peygamber (s.a.v.) Dönemi'nde olduğu gibi ondan sonraki dönemde de İslam davetinin yayılması için çalışmaya devam etmişlerdir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra Hz. Ebu Bekir (r.a.) halife olmuştur. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) her dediğine gönülden inanması ve ona bağlılığı sebebiyle "sıddîk" olarak adlandırılan Hz. Ebû Bekir (r.a.) zamanında, İslam'ın yayılışı açısından kayda değer bir gelişme yaşanmamıştır. Çünkü onun zamanında (632-634) bazı kabileler zekât vermeyi reddetmiş, ayaklanmalar olmuştur. Hz. Ebû Bekir (r.a.) devletin otoritesini kabul etmeyen, isyancı kabilelere ve peygamberlik iddia eden yalancılara karşı savaş açmıştır.

634 yılında Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) vefatından sonra Hz. Ömer (r.a.) halife olmuştur. Hz. Ömer (r.a.) Dönemi İslam davetinin geniş coğrafyalara yayıldığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde, Müslüman Arapları kendileri için tehlike olarak gören, İslam'ın yayılmasına engel olmak isteyen Sasaniler ve Bizanslılarla birçok savaş yaşanmıştır. Mesela 636 yılında Sasanilerle yapılan **Kadisiye Savaşı'**nda iki taraf arasında büyük çatışmalar yaşanmış, savaş Müslüman Arapların galibiyetiyle sonuçlanmıştır. Kadisiye Savaşı sonunda, Müslümanlar İran'ın iç bölgelerine kadar ilerlemişlerdir. Irak ve İran'ın batı bölgeleri de bütünüyle Müslüman Arapların hâkimiyetine girmiştir. Yine Hz. Ömer (r.a.) zamanında, 642 yılında yaşanan **Nihavend Savaşı**'ndan sonra da Müslümanlar bütün İran'ı fethetmişlerdir.

İslam'ın yayılışını gösteren bir harita

Halife Hz. Ömer (r.a.) Dönemi Türklerin Müslüman Araplarla ve dolayısıyla İslam'la karşılaşması açısından da önemli bir eşiktir. Çünkü bu dönemde Müslüman Araplar, Sasanilerle yapılan savaşların devamı kapsamında Türklerin yaşadığı Horasan bölgesine kadar ilerlemişlerdir. Müslüman Araplarla yaptığı savaşı kaybeden Sasani hükümdarı 3. Yezducerd, Horasan bölgesindeki Merv'e çekilmiştir. Onun toparlanmasına fırsat vermek istemeyen Müslüman Arap orduları, Merv ile birlikte bütün Horasan'ı fethetmiştir. 644 yılında Horasan'ın fethiyle İslam Devleti'nin sınırları Ceyhun Nehri'ne kadar genişlemiştir.

Geçmişte olduğu gibi Hz. Ömer (r.a.) zamanında da Mısır önemli bir merkezdi. Bizans İmparatorluğu, Mısır üzerinden Müslümanlara yönelik bir saldırı başlatabilirdi. Bu durumu tehlike olarak gören Hz. Ömer (r.a.), Mısır'ı almak istiyordu. Bunun için de o, Amr bin As (r.a.) komutasındaki İslam ordusunu Mısır'a yönlendirdi. Müslüman Arap orduları 641 yılında Babilon, 642 yılında da İskenderiye şehirlerini ele geçirdi. Daha sonra da bütün Mısır, Müslümanların hakimiyetine girdi.

Not Edelim

Hz. Ömer (r.a.) zamanında Bizans güçleriyle yapılan savaşların hemen hepsi Müslümanların galibiyetiyle sonuçlanmış; Şam, Humus, Filistin, Halep ve Harran ele geçirilerek Kudüs fethedilmiştir. Kudüs'e yardım için gelen Bizans güçleri, Ecnadeyn denilen yerde 636 yılında Müslümanlarla savaşmışlardır. Yapılan savaşta Bizans güçleri yenilgiye uğratılmıştır. Bu sebeple Kudüs, savaşmadan alınmıştır.

Hz. Ömer'den (r.a.) sonra Hz. Osman (r.a.) halife olmuştur. Onun, 644-656 yılları arasında, yaklaşık on iki yıl süren halifeliği döneminde hem daha önce fethedilen topraklarda Müslümanların hâkimiyeti güçlenmiş hem de yeni bölgeler fethedilerek İslam coğrafyası genişletilmiştir.

Hz. Osman (r.a.) zamanında Trablus ve Libya alınmış (646-647), Afrika'da fetihler yapılmıştır. Horasan'ı daha önce fethetmiş olan İslam orduları, Hz. Osman (r.a.) Dönemi'nde Kafkasları aşıp Hazar Hanlığı'na kadar ilerlemiştir. İki taraf arasında yaşanan mücadele sonucunda, Kafkas Dağları, Hazarlarla Müslüman Araplar arasında sınır olmuştur.

Hz. Osman (r.a.) zamanında, Şam Valisi Muaviye tarafından İslam ordularına ait bir donanma gücü oluşturuldu ve Bizanslılarla Müslüman Araplar arasında deniz savaşları yaşandı. Bu dönemde Kıbrıs Adası ele geçirilmiş, Girit ve Rodos adalarına seferler düzenlenmiştir.

Hz. Peygamber'den (s.a.v.) sonra, sahabilerin gayretli çalışmaları sayesinde. 20-25 yıl gibi kısa bir sürede, İslam toprakları Yemen'den İran'a, Kudüs'ten Libya'ya ve Afrika içlerine, Suriye'den Kafkaslara kadar çok geniş bir coğrafyaya ulaşmıştır.

Hz. Osman'dan (r.a.) sonra Hz. Ali (r.a.) halife olmuştur. 656-661 yılları arasında geçen bu dönemde, **Cemel Vakası** (656) ve **Sıffin Savaşı** (657) olarak adlandırılan, Müslümanlar arası çatışmalar yaşanmıştır. Sıffin Savaşı ve Hz. Ali (r.a.) ile Şam valisi Muaviye arasında geçen Hakem Olayı'ndan sonra, Müslümanlar arasında derin bir siyasi ayrılık ortaya çıkmıştır. Bu olaydan sonra Müslümanlar, Ali taraftarları **(Şia)** ve Muaviye'den yana olanlar şeklinde ikiye ayrılmıştır. Ayrıca, her iki tarafı da haksız bulan, **Haricîler** olarak adlandırılan yeni bir grup ortaya çıkmıştır. 661 yılında Hz. Ali (r.a.), Haricîler tarafından şehit edilmiştir. Dört Halife Dönemi ve Hz. Hasan'ın (r.a.) yaklaşık altı ay süren halifeliğinden sonra sonra Emeviler Dönemi başlamıştır.

Emeviler Dönemi'nde hâlen hayatta olan sahabiler, kendi yaşadıkları bölgelerde İslam'ın ilkelerini ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) örnek ahlakını insanlara anlatmaya devam etmiştir. Günümüzde; Bağdat, Basra, Kûfe, Horasan, Kahire, Şam ve hatta İstanbul gibi şehirlerde bulunan sahabi mezarları da bunun göstergesidir.

2. ÂLİM SAHABİLER

Güdüleme

“**... Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu**?”

Zümer suresi, 9. ayet.

Yukarıdaki ayette verilmek istenen mesaj nedir?

İslam dininde ilim öğrenmeye büyük önem verilir. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de yer alan birçok ayette, Rabb'imiz (c.c.) bizleri düşünmeye, araştırmaya, bilgi edinmeye ve ilim öğrenmeye teşvik eder. Örneğin bir ayette, “**... Allah, sizden inananları ve ilim verilenleri derecelerle yükseltir...**”[1] buyrulur. Başka bir ayette ise “ **... Rabb'im! İlmimi artır, de.**”[2] buyrularak Müslümanlar ilim öğrenme konusunda teşvik edilir.

Etkinlik

“**... Kulları içinden ancak âlimler, Allah'tan (gereğince) korkar. Şüphesiz Allah, daima üstündür, çok bağışlayandır.**”

Fâtır suresi, 28. ayet.

Yukarıdaki ayeti, İslam'da ilme verilen önem açısından yorumlayınız.

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) birçok hadisinde Müslümanları ilim öğrenmeye teşvik etmiştir. Mesela Allah Resûlü (s.a.v.) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: “**Yalnız şu iki kimseye gıpta edilir: Allah'ın kendisine ihsan ettiği malı hak yolunda harcayıp tüketen kimse; Allah'ın kendisine verdiği ilimle yerli yerince hükmeden ve onu başkalarına da öğreten kimse.**”[3] Hz. Peygamber (s.a.v.) hem çevresindeki Müslümanları hem de bizleri ilim öğrenmeye teşvik eden başka bir hadisinde ise şöyle buyurmuştur: “**Kim ilim tahsil etmek için bir yola girerse, Allah o kişiye cennetin yolunu kolaylaştırır.**”[4] Dinimizin ilme önem vermesi ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) de birçok kez bu konuya dikkat çekmesi Müslümanları ilim öğrenmeye yönlendirmiştir. İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren başta sahabiler olmak üzere her dönemde Müslümanlar ilmî çalışmalar yapmaya, aklı kullanmaya ve bilgi edinmeye önem vermişlerdir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.), Müslümanları ilim öğrenmeye teşvik etmesi sebebiyle de İslam'ın ilk döneminde birçok âlim sahabi yetişmiştir. Hz. Ömer (r.a.), Hz. Ali (r.a.), Hz. Âişe (r.a.), Hz. Zeyd bin Sabit (r.a.) ve Übey bin Ka'b (r.a.) âlim sahabilerimizden bazılarıdır.

Not Edelim

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyuruyor:

“**Allah, hakkında hayır dilediği kimseye din hususunda büyük bir anlayış verir.**”

Buhârî, İlim, 10; Tirmizî, İlim, 4.

1. Mücâdele suresi, 11. ayet.
2. Tahâ suresi, 114. ayet.
3. Buhârî, İlim, 15; Tirmizî, İlim, 4.
4. Müslim, Zikr, 39; Ebu Dâvud, İlim, 1.

Hz. Ömer (r.a.)

Hz. Ömer (r.a.), 581 yılında Mekke'de doğmuştur. Onun babası Hattab bin Nüfeyl, annesi ise Ebu Cehil'in akrabası olan Hanteme binti Hâşim'dir. Hz. Peygamber'den (s.a.v.) yaklaşık 10 yaş küçük olan Hz. Ömer, 644 yılında bir suikasta uğrayarak şehit edilmiştir.[1]

Hz. Ömer'e (r.a.) "Fâruk" lakabını, Hz. Peygamber (s.a.v.) vermiştir. (Ömeru'l-Fâruk Radiyallâhü Teâlâ anhü) yazılı bir levha (Ayasofya-i Kebir Cami-i Şerifi)

Hz. Ömer (r.a.) küçüklüğünde çobanlık yapmış, babasına ait sürüleri otlatmıştır. Büyüyüp gençlik çağına geldiğinde ise Mekkelilerin çoğu gibi ticaret yapmıştır. Hz. Ömer (r.a.) bir keresinde Dacnan denilen yere uğradığında, çocukluk yıllarıyla ilgili olarak şöyle demiştir: "Kendimi bu mekânda (Dacnan'da), babam el-Hattab'ın sürülerini otlatırken hatırladım..."[2]

Hz. Ömer (r.a.), nübüvvetin (peygamberliğin) altıncı yılında, 26 yaşındayken Müslüman olmuştur. Kaynaklarda belirtildiğine göre; Hz. Ömer (r.a.) sert mizaçlı, cesur, keskin görüşlü, okuma yazma bilen, çevresinde dikkatle takip edilen ve kendisinden korkulan biriydi.[3] O hiç kimseden çekinmez, karşı çıktığı şeyi açıkça ifade ederdi. Hz. Ömer (r.a.) ilk Müslüman olan kişilerden biriydi.

Hz. Ömer (r.a.) İslam'ı kabul edene kadar Müslümanlar ibadetlerini gizlice yapıyor, inançlarını da mümkün olduğunca saklamaya çalışıyorlardı. Sahabilerden Muhammed bin Ubeyd bu konuda şöyle demiştir: "Ömer Müslüman oluncaya kadar, Kâbe'de namaz kılamazdık. O, Müslüman olunca müşriklerle savaştı ve nihayet bizler de Kâbe'de namaz kılmaya başladık."[4]

Âlim, bilge, ilim ve hikmet sahibi bir sahabi olan Hz. Ömer (r.a.), Hz. Ebû Bekir'den (r.a.) sonra halife olmuştur. Onun zamanında Müslümanlar siyasi, askeri ve toplumsal açıdan pek çok başarılar elde etmişlerdir. Hz. Ömer (r.a.); yaşantısı, kişiliği, çalışkanlığı, Kur'an'a ve sünnete bağlılığı, adaleti ve ilmî yönüyle hepimiz için örnek bir sahabidir. İslam dininin Hindistan'dan Afrika'ya, Basra'dan Anadolu sınırlarına ve Orta Asya içlerine kadar yayılmasında Hz. Ömer'in (r.a.) önemli bir rolü vardır.

Not Edelim

Hz. Ömer (r.a.) Müslüman olduğu ilk günlerden, 644 yılında Hristiyan bir köle tarafından şehit edildiği zamana kadar İslam'a bağlılığı ve yaşantısıyla hepimiz için örnek bir sahabidir.

1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 304.
2. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 305.
3. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 306.
4. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 310.

İlmî Şahsiyeti

Hz. Ömer (r.a.); şiir ve edebiyatı iyi bilen, hitabet yeteneği güçlü, zeki, düşünceli, adaletli ve ilme önem veren bir şahsiyetti. O, adaletten ayrılmaz, kimseye haksızlık yapmaz, hak ve batılı (doğru ile yanlışı) ayırt ederdi. Zaten bu sebeple de Hz. Ömer'in (r.a.) Müslümanlar arasındaki lakabı, "Ömer Faruk" idi. Faruk; hakkı batıldan, doğruyu yanlıştan ayırt eden zeki kimse demektir.

Not Edelim

Bir gün Hz. Âişe'ye (r.a.), Faruk adını Hz. Ömer'e (r.a.) kimin verdiğini sormuşlardır. Hz. Âişe (r.a.) de "Hz. Peygamber verdi." demiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu konuyla ilgili hadisi de şöyledir: **"Allah, hakkı Ömer'in diline ve kalbine koydu. O, Faruk'tur. Allah onunla hak ve batılın arasını ayırdı."**

Ebu Dâvud, Harâc, 18.

Araplar arasında ataların kökenine, soy ilmine ve şiire çok önem verilirdi. Hz. Ömer (r.a.) de soy (nesep) ilmi konusunda bilgili, okuma yazma bilen ve şiirden anlayan biriydi. Hz. Peygamber (s.a.v.), Müslüman olduktan sonra Hz. Ömer'i (r.a.) hep yakınlarında tuttu. Hz. Ebû Bekir (r.a.) ve Hz. Ali (r.a.) gibi Hz. Ömer (r.a.) de Hz. Peygamber'in (s.a.v.) en çok istişare ettiği, akıl danıştığı kimselerdendi. Hz. Ömer (r.a.), Kur'an kâtibi olmanın yanı sıra Hz. Peygamber'i (s.a.v.) yakından takip ediyor, onun yaptığı uygulamaları izleyip anlamaya çalışıyor ve analiz ediyordu. O, Kur'an ayetlerini hem yazıyor hem ezberliyordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında, dinî konularda görüş açıklayan ve fetva veren iki kişi vardı. Bunlardan biri Hz. Ebû Bekir diğeri de Hz. Ömer idi.[1] Hz. Ömer Kur'an ayetlerini birbiriyle bağlantılı ve hikmetli bir şekilde açıklayıp yorumlardı. İlim ve fıkıh alanında çok üstündü.

Medineli bir adam Hz. Ömer'in (r.a.) ilmî kişiliğine ilişkin bir anısını şöyle anlatmıştır: "Bir keresinde Ömer'in yanına gitmiştim. Etrafında toplanan ilim ehli, onun yanında çocuklar gibiydi. O, ilmi ve fıkhıyla çevresindeki âlimlerden çok üstündü."[2] Âlim sahabilerden biri olan Abdullah İbni Mes'ud (r.a.) ise Hz. Ömer'in (r.a.) ilmî birikimi hakkında şöyle demiştir: "Arap bölgelerinin tüm ilmi bir kefeye konsa ve Ömer'in (r.a.) ilmi de bir kefeye konsa, Ömer'in (r.a.) ilmi ağır basardı."[3] Hz. Ömer (r.a.) hem ilme önem verir hem de önemli konularda çevresindeki kişilerle istişare eder, başkalarının görüşlerini de alırdı. Bir konuda kesin karar vermeden mutlaka fikir alışverişinde bulunurdu.

Âlim ve bilge bir kişi olan Hz. Ömer (r.a.) İslam devletini adaletle ve bilgece yönetti. Zengin-fakir, Müslüman ya da gayrimüslim herkes onun yönetiminden memnundu. İslam tarihinde ilk defa para bastıran, yazışmalar başlatan, valilerden ayrı, bağımsız kadılar (hâkimler) atayan, vakıf müessesesini oluşturan, devlet harcamalarının kayıtlarının tutulmasını sağlayan; Fustat, Basra ve Kûfe başta olmak üzere ordugâh şehirler kuran kişi Hz. Ömer (r.a.) olmuştur.[4]

Hz. Ömer (r.a.) devlet gelirlerini düzenli bir şekilde tespit etmiş, bunların kayıtlarını tutmuş ve başta Hz. Peygamber'in (s.a.v.) eşleri olmak üzere, sahabiler için maaş bağlatmıştır. Herhangi bir sahabi ne kadar maaş alıyorsa kendisine de ancak o kadar ücret ödenmesini emretmiştir. O kendisi için belirlenen ücretin büyük bölümünü de fakirler için harcayıp tasadduk etmiştir. O, özellikle kıtlık zamanlarında halk ne sıkıntı

1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 339.
2. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 340.
3. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 440.
4. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 326-334.

çekerse kendisi de aynı sıkıntılara katlanmış, gerektiğinde günlerce oruç tutmuş, yemekten içmekten uzak durmuştur.[1]

Sonuç olarak Hz. Ömer (r.a.), Hz. Peygamber'i (s.a.v.) kendine örnek alan, onun yolundan ayrılmayan, Kur'an ayetlerini iyi bilen, bunları yaşamaya ve yaşatmaya önem veren âlim bir sahabiydi. Âlim bir sahabi olarak o, çevresindeki Müslümanları da ilim öğrenmeye teşvik etti. Halifeliği döneminde Hz. Ali (r.a.), Zeyd bin Sabit (r.a.) ve Hz. Âişe gibi âlim sahabileri de hep etrafında tuttu. Hz. Ömer (r.a.) âlim, akıllı ve basiretli bir kişi olarak başkalarının akıllarından ve ilminden faydalanmaya da her zaman önem verdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadisinde, **"Aranızda ne kadar kalacağımı bilmiyorum. Benden sonra şu iki kişiye iktida edin (uyun)."**[2] buyurarak Hz. Ebû Bekir (r.a.) ile Hz. Ömer'e (r.a.) işaret etmiştir.

Hz. Ali (r.a.)

Âlim sahabiler denildiğinde akla gelen ilk isimler arasında Hz. Ali (r.a.) yer alır.

Hz. Muhammed (s.a.v.) 610 yılında peygamber olarak gönderildiğinde ona ilk inanan kişi, eşi Hz. Hatice (r.a.) oldu. Hz. Hatice'den (r.a.) sonra ilk Müslüman olan kişi ise o sıralar henüz çocuk yaşta olan Hz. Ali' dir (r.a.). Kaynaklarda, Müslüman olduğunda Hz. Ali'nin yaklaşık on yaşlarında olduğu rivayet edilir.[3]

Arapça Hz. Ali (r.a.) yazılı bir hat örneği

Hz. Ali (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.v.) en çok güvendiği, sevdiği ve değer verdiği âlim sahabilerden biridir. O, Hicret'ten önce, Hz. Muhammed'in (s.a.v.), kendisinde bulunan emanetleri teslim ettiği, hatta büyük bir tehlike altında sabaha kadar evinde kalmasını istediği kişidir. Hz. Ali (r.a.) de gözünü kırpmadan ve hiçbir şeyden korkmadan Mekkeli müşrik suikastçıların kuşattığı, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) evinde kalmış ve sabaha kadar da orada beklemiştir. Böylece Hz. Peygamber (s.a.v.) de gözü arkada kalmadan hicret yolculuğuna çıkmıştır.[4]

Not Edelim

Hz. Peygamber (s.a.v.) vefat ettiğinde onu yıkayıp kefenleyen ve toprağa veren Hz. Ali (r.a.) olmuştur. Bu âlim sahabi, Hz. Osman'ın (r.a.) şehit edilmesinden sonra Müslümanların halifesi olmuş ve İslam devletinin başına geçmiştir. O, 656-661 yılları arasında yaklaşık beş yıl halifelik görevini sürdürmüş ve 63 yaşındayken de şehit edilmiştir.

1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 355-379.
2. Tirmizî, Menâkıb, 16.
3. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 21; İbn-i Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 327, 328.
4. İbn-i Kesir, es-Sîret'ün-Nebeviyye, s. 26, 268.

İlmî Şahsiyeti

Hz. Ali (r.a.), okuma yazmayı bilenlerin az olduğu bir dönemde okuma yazmayı öğrenmiştir. Akıllı, kıvrak zekâlı ve çabuk öğrenen biri olarak özellikle dinî konularda kendini çok iyi geliştirmiştir. Hz. Ali (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.v) vahiy kâtiplerinden biriydi. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) inen her ayeti yazar ve ezberlerdi. Bu ayetlerin nerede, ne zaman ve hangi sebeple indirildiğini en iyi yine Hz. Ali (r.a.) bilirdi.

Hz. Ali'nin (r.a.) kendisine ait bir Kur'an nüshası vardı. O, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) indirilen her bir ayeti, her bir sureyi iniş sırasına göre bu nüshada yazıp toplamıştı. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) gözetiminde, onun eğitimi altında yetişen Hz. Ali (r.a.) büyük bir İslam âlimiydi. Hz. Peygamber (s.a.v.) onun verdiği kararlara güvenir, görüşlerine itibar ederdi. Allah Resûlü (s.a.v.) alacağı önemli kararlarda Hz. Ömer (r.a.) , Hz. Ebû Bekir (r.a.) ve Hz. Osman (r.a.) gibi sahabilerle birlikte Hz. Ali'yle (r.a.) de istişare ederdi.

Hz. Ali (r.a.) henüz genç bir delikanlı iken Hz. Peygamber (s.a.v.) onu Yemen'e kadı (hâkim) olarak göndermeye karar vermişti. Bunun üzerine Hz. Ali (r.a.), Peygamberimiz'in (s.a.v.) yanına gelerek ona şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resûlü! Ben daha gencim. Beni, soru soracak bir topluma gönderiyorsun. Ben onlar arasında nasıl hüküm vereceğim?" Fakat Hz. Peygamber (s.a.v.), Hz. Ali'nin (r.a.) muhakemesine, ilmine ve karar verme yeteneğine çok güveniyordu. Allah Resûlü (s.a.v.), elini Hz. Ali'nin (r.a.) göğsüne koyarak şöyle buyurdu: **"Allah, senin kalbine hidayet verecek ve dilini de sabit kılacaktır. İki hasım (davalı) gelip önünde oturduklarında, ilk adamı dinlediğin gibi diğerini de dinle. Sakın ola diğerini de dinlemeden hüküm verme. Böylece hüküm vermen kolay olur."**[1] Hz. Ali (r.a.) bundan sonra kadı olarak çalışmaya devam etmiş, verdiği kararlardan da hiçbir zaman şüpheye düşmemiştir. Çünkü o, Yüce Allah'ın kitabını ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetini esas alarak karar vermeyi ilke edinmiştir.

Hz. Ali (r.a.) Kur'an ayetlerini iyi bilirdi. O, ilim öğrenmek için çevresinde toplananlara şöyle derdi: "Bana Allah'ın kitabından sorun. Hiçbir ayet yoktur ki onun gece mi gündüz mü, düzlükte mi dağda mı indiğini bilmeyeyim... Vallahi (her bir) ayetin ne için nazil olduğunu... kimin için indiğini de bilirim. Allah bana idrak eden bir kalp ve açık bir dil verdi."[2]

Not Edelim

Hz. Ali'nin (r.a.) fakih, bilgili, Kur'an ayetlerini iyi bilen, doğru ve isabetli hüküm veren âlim bir insan olduğunu diğer sahabiler de açıkça ifade etmişlerdir. Mesela Hz. Ömer (r.a.) bir gün hutbe okurken kendisini dinleyen Müslümanlara dönüp şöyle demiştir: "Ali, bizim en iyi hüküm verenimizdir. Übey bin Ka'b ise en iyi (Kur'an) okuyanımızdır."

İbn-i Sa'd, Tabakât, C 2, s. 344.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yeğeni ve damadı olan Hz. Ali (r.a.), sahabilerin, "Medinelilerin en âlim kadısı Ali bin Ebi Talip'tir." şeklinde nitelediği ilim sahibi bir şahsiyettir.[3] Onun büyük bir âlim olduğunu, verdiği hükümlerde ve fetvalarda isabet ettiğini hemen herkes açıkça ifade etmiştir. Mesala İbni Abbas bir keresinde şöyle demiştir: "Eğer güvenilir biri bize Ali bin Ebi Talip'ten bir fetva naklederse biz (hemen o görüşü uygular) ondan vazgeçmeyiz."[4]

1. Ebu Davud, Akdiye, 6; İbn-i Sa'd, Tabakât, C 2, s. 341.
2. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 2, s. 342.
3. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 2, s. 343.
4. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 2, s. 343.

Not Edelim

Hz. Ömer (r.a.), Hz. Ali'ye (r.a.) çok güvenirdi. O, halifeliği döneminde çevresindekilere sık sık Hz. Ali'nin (r.a.) ilmî üstünlüğünden söz ederdi. “Ali bin Ebî Talip bizim en iyi hüküm verenimizdir.” diyerek de bu düşüncesini açıkça ortaya koyardı. Ayrıca Hz. Ömer (r.a.), Hz. Ali'nin (r.a.) çözümünde hazır bulunmadığı ve görüş bildirmediği bir meseleye şüpheyle bakar, bundan dolayı da Allah'a sığınırdı.

İbni Sa'd, Tabakât, C 2, s. 343.

Sonuç olarak Hz. Ali (r.a.), tereddütsüz bir şekilde Allah'a (c.c.) iman etmiş, ibadetlerini samimiyetle yerine getirmeye özen göstermiş ve hayatı boyunca da Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yolundan gitmeyi ilke edinmiş âlim bir sahabidir. O, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) güvenini kazanmış ve onun terbiyesi altında yetişmiş; âlim, zahid, takva sahibi, açık sözlü, ileri görüşlü, Allah'tan (c.c.) başka hiç kimseden korkmayan samimi bir Müslümandır. Hz. Ali (r.a.) hemen hemen bütün hayatını Allah (c.c.) yolunda harcamış ve yaşadığı sürece adaletten ayrılmamış büyük bir şahsiyettir. O, Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarına katılmış, birçok sefere gitmiş, gerektiğinde de Allah (c.c.) yolunda korkusuzca cihad etmiştir. Bu takva sahibi âlim sahabi, hain bir suikastçı tarafından şehit edilerek bu dünyadan ahirete göçmüştür. Âlemlerin Rabb'i olan Yüce Allah (c.c.), ona ve bütün müminlere rahmet eylesin.

Hz. Âişe (r.a.)

Hz. Âişe'nin (r.a.) babası, Peygamberimizin (s.a.v.) sevgili arkadaşı, Sıddîk lakaplı Hz. Ebu Bekir'dir (r.a.). Annesi ise Ümmü Ruman'dır. Peygamberimiz (s.a.v.), Hz. Âişe (r.a.) ile Hicret'ten sonra evlenmiştir.[1]

Hz. Âişe (r.a.), eşleri içinde Hz. Hatice'den (r.a.) sonra Hz. Peygamber'in (s.a.v.) en çok yakınlık duyduğu ve yanında en çok kaldığı kişi olmuştur. Evlendiğinde henüz yaşı çok genç olan Hz. Âişe (r.a.), uzun yıllar Allah Resûlü'nün (s.a.v.) ilminden ve tecrübesinden faydalanma imkânı bulmuştur. O, pek çok ayetin ne zaman, nerede ve hangi sebeple indiğine şahit olmuş; Kur'an ayetlerini ezberleyerek kendini iyi yetiştirmiştir.

Hz. Âişe (r.a.), Hz. Peygamber'e (s.a.v.) vahyin doğrudan gelişine şahit olmuştur. Bu konudaki bilgi birikimiyle ve ilmî kişiliğiyle de çevresindeki Müslümanlara yol göstermiştir.

Hz. Âişe yazılı bir hat örneği

1. İbn-i Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, C 4, s. 396.

Hz. Âişe (r.a.), Sevgili Peygamberimiz'den (s.a.v.) sonra yaklaşık 50 yıl daha yaşamıştır. Bütün müminlerin annesi olarak kabul ettiğimiz bu âlim sahabi, 678 yılında Medine'de vefat etmiştir.

İlmî Şahsiyeti

Hz. Âişe (r.a.), genel olarak Hz. Peygamber'in (s.a.v.) eğitim ve terbiyesi altında yetişmiştir. O, zeki ve çabuk öğrenen bir kişi olarak Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) uygulamaları (sünnet) konusunda son derece bilgili biriydi. Arap dilini iyi bilir ve iyi kullanırdı. Arap şiiri konusunda da bilgili olan bu âlim sahabi, açık açık ve tane tane konuşur, hitabetiyle çevresindekileri etkilerdi. Hz. Âişe (r.a.) kendi döneminde fıkıh, tefsir ve sünnet konusunda insanların en bilgilisiydi. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) zamanında yaşamış pek çok büyük sahabi, sık sık bilmedikleri ilmî konuları ve hüküm vermekte zorlandıkları dinî meseleleri Hz. Âişe'ye (r.a.) sorardı. O da kendisine sorulan sorulara açık ve net bir şekilde cevap verirdi.[1]

Hz. Âişe (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetine uyan ve onun yolundan giden biri olarak sahip olduğu mal ile birlikte ömrünü de Allah (c.c.) yolunda harcamaya her zaman önem verdi. O, ihtiyacı kadarını ayırdıktan sonra kendisine ait gelirin hemen hemen tamamını tasadduk eder, fakirlere dağıtırdı. Bazen kendi ihtiyacı olan miktarı bile unuturdu. Bir keresinde İbni Zübeyr, Hz. Âişe'ye (r.a.) yüz bin dirhem göndermişti. Hz. Âişe (r.a.) de hemen bir tabak getirilmesini istedi. Daha sonra da kendisine getirilen paranın tamamını fakirlere dağıttı. Bunu yaptığı sırada oruç tutuyordu. Gün bitip akşam olunca da Hz. Âişe (r.a.) kendi yanında çalışan cariyeye, “İftarlığımı getir, lütfen.” dedi. O sırada yanında olan Ümmü Zerre isimli bir yakını Hz. Âişe'ye (r.a.), “Ey müminlerin annesi! Şu dağıttığın dirhemlerden bir dirhem alıp da onunla biraz iftarlık alamaz mıydın?” diye sordu. (Çünkü Hz. Âişe'nin (r.a.) evinde iftarda sofraya konacak fazla yiyecek yoktu.) Bunun üzerine Hz. Âişe (r.a.) Ümmü Zerre'ye şöyle dedi: “Bana kızma, şayet önceden hatırlatsaydın yapardım.”[2]

Hz. Âişe (r.a.) İslam hukuku ve özellikle miras (ferâiz) konusunda çok bilgiliydi. Bir keresinde onu iyi tanıyanlardan biri olan Mesruk adlı bir hadis rivayetçisine, Hz. Âişe'nin (r.a.) ferâiz (miras) konusunu iyi bilip bilmediği sorulmuştur. O da bu soruya şöyle cevap vermiştir: “Evet, canım kudret elinde olan Allah'a (c.c.) yemin ederim ki sahabilerin yaşlı olanları bile ona ferâiz konusunda sorular sorarlardı.”[3]

Not Edelim

Hz. Âişe (r.a.); zekâsı, kuvvetli hafızası, güzel konuşması, Kur'an-ı Kerim'i ve Hz. Peygamber'i (s.a.v.) en iyi şekilde anlamaya çalışması gibi özellikleri sayesinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yanında ayrıcalıklı bir konuma sahip oldu.

TDV İslam Ansiklopedisi, C 2, s. 201.

Hz. Âişe (r.a.) Kur'an-ı Kerim'i en iyi anlayan sahabilerden biriydi. O, özellikle Medine'de nazil olan ayetlerin iniş sebeplerini iyi bilirdi. Hz. Âişe (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadislerinden yeni yorumlar çıkarır,

1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 2, s. 379.
2. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 10, s. 67.
3. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 10, s. 66.

onlar hakkında hüküm ve fetvalar verirdi. Dinî meselelerde ortaya koyduğu ictihâdlar ve verdiği fetvalar, Hz. Âişe'nin (r.a.) bir fakih (fıkıh âlimi) ve müctehid olarak kabul edilmesini sağladı. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sahabileri içerisinde en çok fetva veren yedi kişiden biri de o idi.[1]

Müminlerin annesi Hz. Âişe (r.a.), başta kadınlarla ilgili durumlar olmak üzere; aile hayatı, günlük yaşam, güzel ahlak, ahiret, ibadetler vb. konularda yaklaşık 2.000 hadis rivayet etmiştir. Onun sağlığında Medine şehri, Müslümanlar için dönemin en önemli ilim merkezlerinden biri olmaya devam etti. Hz. Peygamber'i (s.a.v.) yakından tanıyan pek çok sahabi ya şehit olmuş veya başka şehirlere taşınmıştı. Medine'de kalan az sayıda âlim sahabiden biri olarak Hz. Âişe'nin (r.a.) evi âdeta bir ilim merkezi olmuştur. Hz. Âişe (r.a.), miladi 678 yılında vefat edene dek, Müslümanların karşılaştıkları problemlere çözüm bulmaya ve fetva vermeye devam etmiştir. O, Hz. Ebû Bekir (r.a.), Hz. Ömer (r.a.), Hz. Osman (r.a.) zamanlarında ve hatta hayatının sonuna kadar bağımsız bir şekilde fetva vermiştir.[2]

Hz. Âişe (r.a.) hacca gitmeye önem veren, sürekli oruç tutan, namazlarını kılan, gece namazı kılmaya önem veren, insanlara ilim öğreten, fakirlere yardım etmeyi seven, takva ehli âlim bir kimseydi.[3] Pek çok sahabi çözüm bulamadığı birçok meselede Hz. Âişe'ye (r.a.) gelip ondan görüş alırdı. Hz. Âişe (r.a.) de kendisine sorulan sorulara, Kur'an ve sünnet çerçevesinde akıllıca cevaplar verirdi. Böylece o, çözülmesi güç, pek çok dinî meseleyi de açıklığa kavuştururdu.[4]

Etkinlik

Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.) Hz. Âişe'ye (r.a.) şöyle demiştir:

"Ey Âişe! Şayet bana kavuşmak istiyorsan dünyalık olarak sana yetecek şey, bir yolcunun azığı kadar olsun. Zenginlerle oturup kalkma! Bir elbiseyi de eskiyip yamalı hâle getirmedikçe yenisini elde etme."

İbn-i Sa'd, Tabakât, C 10, s. 77.

Yukarıdaki hadisten ne gibi sonuçlar çıkarılabilir? Sınıfınızda yorumlayınız.

Sonuç olarak bizler de sahabileri kendimize örnek alalım. Onların Kur'an ve sünnete bağlı, dinî emirleri titizlikle yerine getirmeye önem veren takva ehli kimseler olduğunu bilelim. Hz. Peygamber'den (s.a.v.) sonra İslam'ın yayılmasında ve yaşanmasında önemli bir rolü olan bütün sahabileri sevelim ve onlara değer verelim.

Abdullah bin Abbas (r.a.)

İslam dininin yaşanmasında, yaşatılmasında ve dinî değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında bizler için örnek olan âlim sahabilerden biri de Abdullah bin Abbas'tır (r.a.). Bu âlim sahabi, Peygamberimizin (s.a.v.) amcası, Abbas bin Abdülmuttalip'in oğludur. İbni Abbas olarak şöhret bulmuştur. O, tefsir ve fıkıh ilimleriyle birlikte sünnet konusunda da görüşlerine başvurulan, kendisinden fikir alınan meşhur alim sahabilerden biridir.

1. TDV İslam Ansiklopedisi, C 2, s. 204.
2. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 2, s. 380.
3. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 10, s. 68-73.
4. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 10, s. 76.

İbni Abbas (r.a.) Hicret'ten 3-4 yıl önce Mekke'de doğmuştur. Onun annesi, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğinin ilk yıllarında Müslüman olan Ümmül Fazl Lübâbe'dir. İbni Abbas (r.a.), Hz. Muhammed'e (s.a.v.) duyduğu sevgi, saygı ve bağlılık sebebiyle onun duasını almıştır. Kaynaklarda açıkça rivayet edildiğine göre Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), **"Allah'ım ona kitabı öğret ve dinde onu âlim (mütehassıs) kıl."**[1] diyerek dua etmiştir. Allah Resûlü (s.a.v.) başka bir zaman da İbni Abbas için Yüce Allah'a şöyle yakarmıştır: **"Allah'ım ona (İbni Abbas'a) hikmeti ve Kitab'ın tevilini (yorumunu) öğret."**[2]

İbni Abbas (r.a.), Hz. Peygamber (s.a.v.) vefat ettiğinde 13-14 yaşlarında bir gençti. Ancak o, genç olmasına rağmen Hz. Peygamber'den (s.a.v.) azami derecede istifade etmeye özen gösterdi. Allah Resûlü'nden (s.a.v.) en çok hadis rivayet eden âlim sahabilerden biri de oydu. İbni Abbas (r.a.); bir kısmını doğrudan Hz. Peygamber'den (s.a.v.) duyduğu; bir kısmını Hz. Ömer (r.a.), Hz. Ali(r.a.), Hz. Muaz (r.a.), babası Hz. Abbas (r.a.) ve Zeyd bin Sabit (r.a.) gibi sahabilerden duyduğu yaklaşık 1600 hadis rivayet etmiştir. Onun rivayet ettiği hadisler; Buharî, Müslim ve Müsned gibi hadis kaynaklarımızda yer almıştır.[3]

Akıllı, cevval, çabuk öğrenen ve hafızası güçlü bir genç olarak İbni Abbas (r.a.) disiplinli bir şekilde çalışmış, zamanla kendi döneminin en çok itibar edilen âlim sahabilerinden biri olmuştur. Hz. Ömer (r.a.) ve Hz. Osman (r.a.) gibi devlet adamı sahabiler, önemli konularda istişare edecekleri zaman İbni Abbas'ın (r.a.) görüşüne de başvurmuşlardır.[4]

İbni Abbas (r.a.) Allah'a (c.c.) samimiyetle iman eden, ibadetlerini yapan, hak ve adalete önem veren, Kur'an ve sünneti iyi bilen, takva sahibi bir sahabiydi. O hem Hz. Ömer (r.a.) hem de Hz. Osman (r.a.) zamanında fetva vermekle yetkili az sayıda sahabiden biriydi. Sahabiler İbni Abbas'ı (r.a.), "Kur'an'ın tercümanı"[5] olarak nitelendirir, onun görüşlerine her zaman itibar ederdi. O, dinî meselelerde görüş açıklarken ve gerekli durumlarda fetva verirken kendine özgü bir yöntem izlerdi. Buna göre İbni Abbas (r.a.) kendisine bir şey sorulduğunda öncelikle Kur'an ayetlerine bakardı. Kur'an'da bir delil bulamazsa Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadislerine ve sünnete bakarak görüş açıklardı. Şayet herhangi bir mesele hakkında Kur'an'da ve sünnette de açık bir çözüm yoksa bu defa Hz. Ebû Bekir (r.a.) ve Hz. Ömer'in (r.a.) uygulamalarına göre karar verirdi. Eğer onların uygulamalarında da söz konusu meselenin çözümü yoksa bu defa İbni Abbas kendi reyi (görüşü, düşüncesi) ile içtihat ederdi.

Not Edelim

İbni Abbas'ın (r.a.) ilmî üstünlüğünden kendi döneminde yaşayan pek çok kişi övgüyle söz etmiştir. Örneğin kendisi de âlim bir sahabi olan Hz. Ömer'in oğlu, İbni Ömer bir keresinde, "En bilginimiz, İbni Abbas'tır." demiştir.

İbn-i Sa'd, Tabakât, C 2, s. 375.

1. Buhârî, İlim, 17.
2. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 2, s. 370.
3. TDV İslam Ansiklopedisi, C 1, s. 78,79.
4. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 2, s. 371.
5. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 2, s. 371.

Not Edelim

619 yılında doğup 687 yılında vefat eden İbni Abbas (r.a.) hakkında, kendi döneminin meşhur âlimleri şöyle demiştir: "... İnsanların en âlimi, en yumuşak huylusu ölmüştür. İslam ümmeti onun ölümüyle kapanmayan bir boşluk ve belirsizlik içine düşmüştür."

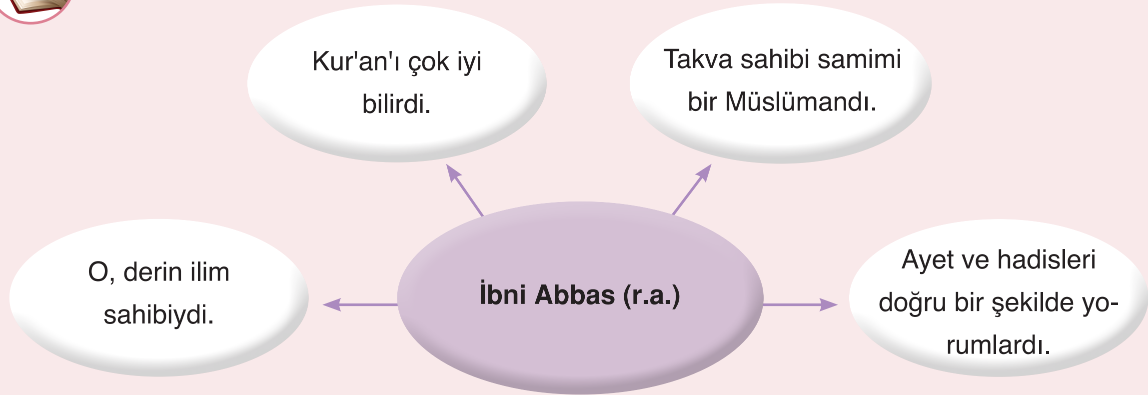
Allah (c.c.) ona ve tüm sahabilere rahmet eylesin.

İbn-i Sa'd, Tabakât, C 2, s. 376.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadislerini anlama, Hz. Ömer'in (r.a.) ve Hz. Osman'ın (r.a.) verdiği hükümleri bilme, Kur'an tefsiri, şiir, Arap dilinin incelikleri ve feraiz (miras) konularında kendi döneminde İbni Abbas'tan (r.a.) daha bilgili bir kimse yoktu. O, her meselede insanlara isabetli ve mantıklı cevaplar verirdi. İbni Abbas (r.a.), ilim meclislerine gider bir gün şiir, bir gün edebiyat, bir gün Arap tarihi ve başka bir gün de Kur'an tevili (yorumu) dersi yapardı. İbni Abbas (r.a.) ile oturup sohbet eden âlimler ondan ve ilminden çok etkilenirdi. Ona soru soran hiç kimse cevapsız kalmazdı. Sonuç olarak İbni Abbas (r.a.) son derece akıllı, yumuşak huylu, âlim bir sahabiydi.[1]

Etkinlik

Yukarıdaki şemayı inceleyiniz. Bu şemayı siz hazırlasanız, başka neler eklemek isterdiniz? Düşünce ve önerilerinizi maddeler hâlinde yazınız.

- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 2, s. 374.

Abdullah bin Mesud (r.a.)

Abdullah bin Mesud (r.a.) Resûlüllah'ın (s.a.v.) çağrısına uymuş, İslamiyet'i kabul etmiş ve ilk Müslümanlardan olma şerefine erişmiş büyük bir sahabidir. Abdullah bin Mesud'un (r.a.) annesi, Ümmü Abd binti Abdüved, İslam'ı ilk kabul edenlerden biridir. Babası hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunmamaktadır. İslam'ın azılı düşmanlarından Ukbe bin Ebi Muayt'ın hayvanlarına çobanlık ederken Müslüman olduktan sonra onun yanından ayrılmıştır. Bundan sonra kendisini İslam'ın yoluna adamıştır. Abdullah bin Mesud (r.a.), sefere çıkacağı zaman Resûlüllah'ın (s.a.v.) ayakkabılarını hazırlar, tenha yerlerde Efendimiz'e (s.a.v.) zarar verilmemesi için onun yanında bulunur, uykuda iken ibadet için onu uyandırırdı. İslam'dan önceki hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan Abdullah bin Mesud (r.a.), hicri 32 yılında Medine'de, altmış küsur yaşında vefat etmiş ve Cennetü'l-Baki mezarlığına defnedilmiştir.[1]

Medine'ye ilk hicret edenler arasında olan Abdullah bin Mesud (r.a.), İslam'ın başlangıç zamanından beri Hz. Peygamber'e (s.a.v.) hep yakın olmuş ve onun katıldığı bütün savaşlara katılmıştır. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) evine rahatça girip çıkabilen bir kişi olduğu için yabancılar onu, Resûlüllah'ın (s.a.v.) ailesinden sanırdı. Ahlaki yönden de Allah Resûlü'ne en fazla benzeyen sahabi olarak kabul edilirdi. Resûlüllah (s.a.v.) onu çok sever ve kendisine güvenir, zaman zaman iltifatta bulunurdu.[2] Bir keresinde bazı sahabiler, zayıf ve çelimsiz bir vücuda sahip olan Abdullah bin Mesud'un (r.a.) zayıf bacağına bakıp gülmüşlerdi. Bunu gören Hz. Peygamber (s.a.v.), **"Ne gülüyorsunuz? Abdullah'ın bir tek ayağı, kıyamet günü mizanda Uhud Dağı'ndan daha ağırdır."**[3] buyurmuştur.

Cennetü'l Bâki Mezarlığı/Medine

Not Edelim

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Müslümanların istişaresi olmadan bir kişiyi emir tayin edecek olsaydım, Ümmü Abd'ın oğlunu (Abdullah bin Mesud'u) tayin ederdim."

İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 171.

1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 169, 170; İslam Ansiklopedisi, C 1, s. 114,115.
2. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 171.
3. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 1, s. 114; İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 171.

Ergenlik çağına yaklaşmış bir çocuk olan Abdullah bin Mesud (r.a.), Ukbe bin Ebi Muayt'ın koyunlarını otlatırken yanına Hz. Peygamber (s.a.v.) ile Hz. Ebu Bekir (r.a.) geldi. Onlar, müşriklerin baskısından uzaklaşmak için gelmişlerdi. Abdullah'tan süt istediler. O, sahibinin izni olmadan süt veremeyeceğini söyledi. Resûlüllah (s.a.v.), küçük koyunlardan birini aldı. Yan yatırdı, memelerini sıvazlayıp dua etti. Koyunun memelerinden bol bol süt çıktı. Sütü içtiler. Bu olaydan sonra Abdullah bin Mesud (r.a.) Resûlüllah'a (s.a.v.) gitti ve ona, "Bana Kur'an'dan bir şeyler öğret." dedi. Abdullah (r.a.) bu konuda, "Onun ağzından yetmiş sure öğrendim ki hiç kimse, onlar hakkında benimle tartışmaya giremez." dedi.[1]

Not Edelim

Abdullah bin Mesud (r.a.) der ki:

"Yemin ederim ki Allah'ın kitabında, nerede nazil olduğunu bilmediğim bir sure ve kimin hakkında indiğini bilmediğim bir ayet yoktur. Bununla birlikte Allah'ın kitabını benden daha iyi bilen, ulaşılabilir birinin var olduğunu bilsem hemen ayağına gider, ondan faydalanırım."

Buhârî, Fedâilü'l-Kur'an, 8.

Abdullah bin Mesud (r.a.), âlim sahabilerden biriydi. O, özellikle Kur'an, tefsir, fıkıh ve hadis konularında derin bir ilme sahipti. Abdullah bin Mesud (r.a.), İslam'ı ilk kabul edenlerden olması, Resûlüllâh (s.a.v.) ile olan yakın ilişkisi gibi sebeplerle Peygamberimizden (s.a.v.) çok sayıda hadis duymuş ve rivayet etmiştir. Kur'an ilimlerinde de çok bilgili bir sahabi olan Abdullah bin Mesud'un (r.a.), kendisinin bir araya topladığı ve adına izafe edilen bir Mushaf'ı da vardı.[2] Abdullah bin Mesud (r.a.) tefsir ve fıkıh alanında ilmine güvenilen, büyük bir âlim idi. Örneğin Hz. Ömer (r.a.) bir gün onu görünce, "İlim dolu, küçücük bir beden." ifadesini kullanmıştır. Hz. Ali (r.a.) de Abdullah bin Mesud (r.a.) için "O, Kur'an'ı okudu. Onun helalini helal, haramını haram kabul etti, dinde fakihtir ve sünneti bilir."[3] demiştir.

Not Edelim

Abdullah bin Mesud (r.a.) der ki:

"Kim yarın Allah'a Müslüman olarak kavuşmak isterse şu namazlara, ezan okunan yerde devam etsin! Çünkü Allah, Peygamberimiz'e hidayet yollarını meşru kılmıştır ve namazlar da hidayet yollarındandır. Eğer siz, şu evinde kalan kimse gibi evlerinizde namaz kılarsanız Peygamberinizin sünnetini terk edersiniz. Eğer Peygamberinizin sünnetini terk ederseniz şaşırırsınız."

Müslim, Mesâcid, 257.

Abdullah bin Mesud (r.a.), Kur'an okumayı çok severdi ve Allah'ın (c.c.) kelamını güzel okurdu. Resûlüllah (s.a.v.) zaman zaman ondan Kur'an dinlerdi. Bir keresinde Allah Resûlü (s.a.v.), Abdullah bin Mesud'dan (r.a.) Kur'an okumasını istemişti. Abdullah (r.a.), "Ya Resûlullah! Kur'an sana indirilmişken

1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 167,168-177; İslam Ansiklopedisi, C 1, s. 114,115.
2. İslam Ansiklopedisi, C 1, s. 114-116.
3. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 173.

ben mi sana Kur'an okuyayım?" demişti. Hz. Peygamber (s.a.v.) **"Evet, ben Kur'an'ı başkalarından dinlemeyi severim."** buyurmuştu. Bunun üzerine Abdullah bin Mesud (r.a.), Nisâ suresinden ayetler okumaya başlamıştı. **"Her ümmetten birer şahit, onlara da seni şahit getirdiğimiz zaman hâlleri nice olur."** ayetine geldiğinde, Resûlüllah'ın (s.a.v.) gözlerinden yaşlar boşalmaya başladı. Daha fazla dayanamayan Peygamberimiz (s.a.v.), **"Artık yeter."**[1] buyurdu.

3. ŞEHİT SAHABİLER

Güdüleme

Şehit sahabiler olmasa İslam dini geniş bir coğrafyada yayılabilir miydi? Düşüncelerinizi ifade ediniz.

Şehit kelimesi sözlükte; şahit olan, bilen, tanıklık eden, hazır olan vb. anlamlara gelir. Dinî bir kavram olarak ise şehit, Allah'ın (c.c.) dinini insanlara ulaştırmak için çalışan ve bu esnada ortaya çıkan engelleri ortadan kaldırırken Allah (c.c.) yolunda ölen veya öldürülen Müslümana denir.[2]

Not Edelim

Şehit kavramının daha geniş tanımı şöyledir: Allah yolunda veya Allah'ın kutsal kabul ettiği din, vatan, namus, mal ve can güvenliği için cihat ederken öldürülen mümin.

MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 338-339.

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şehitliği konu edinen ve şehit olan Müslümanlardan övgüyle söz eden ayetler bulunur. Örneğin bu ayetlerden birinde, **"Allah yolunda öldürülenlere 'ölüler' demeyiniz. Bilakis onlar diridirler, lakin siz anlayamazsınız."**[3] buyrulur. Aynı konuyla ilgili başka bir ayette ise **"Allah yolunda hicret edip sonra öldürülen yahut ölenleri hiç şüphesiz Allah güzel bir rızıkla rızıklandıracaktır. Şüphesiz Allah, evet o, rızık verenlerin en hayırlısıdır."**[4] buyrulur.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), şehitliğin Allah (c.c.) katındaki önemini anlatan bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **"Şehidin kul hakkı dışındaki bütün günahlarını Allah affeder."**[5]

Not Edelim

"Ölüp de Allah katında hayırlı bir mertebeye erişen kullar içinde, şehitten başka hiç kimse kendisine içindekilerle birlikte dünya verilecek olsa bile yeniden dünyaya gelmek istemez. Şehit, şehitliğin ne kadar üstün bir mertebe olduğunu gördüğü için, dünyaya dönüp bir kez daha şehit olmayı arzular."

Buhârî, Cihâd, C 4, s. 517.

1. Buhârî, Fedâilü'l-Kur'an, 33.
2. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 347.
3. Bakara suresi, 154. ayet.
4. Hac suresi, 58. ayet.
5. Müslim, İmâre, 119.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğinin ilk dönemlerinden itibaren şehit düşen Müslümanlar olmuştur. İslam'a gönülden inanan, dininden dönmeyi reddeden, müşriklere boyun eğip putlara tapmaya razı olmayan pek çok Müslüman Allah (c.c.) yolunda canını feda edip şehadet şerbetini içmiştir. Onlardan bazıları Mekke Dönemi'nde işkenceler sonucu, bazıları ise inkârcılarla yapılan savaşlarda şehit düşmüştür. Sahabiler sarsılmaz imanları, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) bağlılıkları ve İslam'ın ilkelerinin yaşanıp yaşatılmasındaki samimiyetleriyle hepimiz için örnek şahsiyetlerdir. Onlar her türlü baskı, eziyet ve işkence altında bile putlara tapmayı reddedip Allah'a (c.c.) imandan vazgeçmemişlerdir. Hatta bu uğurda canlarını feda ederek İslam'ın yaşanması konusunda bizlere örnek olmuşlardır.

Şimdi, âlemlerin Rabb'i olan Allah'a (c.c.) gönülden inanan, onun adını ve İslam'ı yüceltmek için hiçbir fedâkarlıktan kaçınmayan şehitlerimizden bazılarını tanıyalım:

Hz. Sümeyye (r.a.)

Hz. Sümeyye (r.a.) Hayyât'ın kızıdır. O, Ebû Cehil'in amcası olan Ebû Huzeyfe bin el-Muğîre'nin kölesiydi. Ancak Ebû Huzeyfe, Sümeyye'yi azat edip özgürlüğüne kavuşturdu. Daha sonra da onu kendisi için çalışan, Yemen'den gelmiş olan Yasir bin Âmir ile evlendirdi.[1]

Hz. Sümeyye (r.a.) özgürlüğüne kavuştuktan sonra da kocası Yasir bin Âmir ile birlikte Ebu Huzeyfe için çalışmaya devam etti. Onun, Yasir bin Âmir ile olan evliliğinden Ammar isimli bir oğlu oldu. Ammar, (r.a.), İslam'ın yayılmasında büyük gayretler gösteren meşhur sahabilerden biridir.

Yüce Allah, Hz. Muhammed'i (s.a.v.) peygamber olarak görevlendirmiş, ondan insanları İslam'a davet etmesini istemişti. Hz. Peygamber (s.a.v.) de kendisine verilen görevi yapmaya, insanları Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine iman etmeye çağırdı. İslam'ın ilk yıllarında putlara tapmayı reddedip Allah'ın (c.c.) birliğine inanan insan sayısı çok azdı. İşte bu dönemdeki az sayıda Müslümandan biri de Hz. Sümeyye'dir (r.a.).

Not Edelim

Yüce Allah buyuruyor ki:

“Eğer Allah yolunda öldürülür ya da ölürseniz, şunu bilin ki Allah'ın mağfireti ve rahmeti onların topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır.”

Âl-i İmrân suresi, 157. ayet.

Hz. Sümeyye, (r.a.) İslam'ın ilk yıllarında, Allah'a (c.c.) imandan vazgeçmesi için kendisine çok ağır işkenceler yapılmış bir kadın sahabidir. Başta Ebu Cehil olmak üzere Mahzumoğullarına mensup Mekkeli bazı müşrikler, Hz. Sümeyye'yi (r.a.) öğlen sıcağında kumlara yatırmışlar, kollarından ve bacaklarından bağlayıp çekiştirerek ona işkence etmişlerdir. Gün geçtikçe artan işkenceler dayanılmaz hâle gelse de Hz. Sümeyye (r.a.) yine de Allah'a (c.c.) imandan vazgeçmemiştir. Kendisine yapılan ağır işkenceler altında bile putlara tapmayı reddedip Allah'a (c.c.) imandan vazgeçmeyen Hz. Sümeyye (r.a.), Ebû Cehil tarafından şehit edilmiştir. Ebû Cehil, mızrağını kaldırıp bu mübarek kadının kalbine saplayarak onun canına kıymıştır.[2] Allah (c.c.), İslam'ın ilk şehidi olan Hz. Sümeyye'ye (r.a.) rahmet eylesin.

1. İbn-i Sa’d, Tabakât, C 4, s. 151.
2. İbn-i Sa’d, Tabakât, C 10, s. 286; İbn-i Kesir, es-Siretü'n-Nebeviyye, s. 185.

Not Edelim

Hz. Peygamber (s.a.v.) buyuruyor ki,

“Şehitler beştir:

- **Tâundan (vebadan) ölen,**
- **Karın (yani iç) hastalığından ölen,**
- **Suda boğulan,**
- **Yıkıntı altında kalıp ölen,**
- **Bir de Allah yolunda şehit olandır.”**

Buharî, Ezan, 32.

Hz. Yasir bin Âmir (r.a.)

Şehit sahabilerimizden biri de Hz. Yasir bin Âmir'dir (r.a.). Hz. Yasir (r.a.) aslen Yemenlidir. Bir dönem Hz. Yasir'in (r.a.) kardeşleri kuraklık ve kıtlık gibi sebeplerle Yemen'i terk etmişlerdir. Daha sonra da onlardan haber alınamamıştır. Sonraki yıllarda ise Hz.Yasir (r.a.), diğer iki erkek kardeşi Hâris ve Mâlik ile birlikte Yemen'den çıkıp kaybolan kardeşlerini aramak için Mekke'ye gelmişlerdir. Yasir (r.a.) çıktığı bu yolculuk sonunda Mekke'de kalmış, kardeşleri Mâlik ve Hâris ise Yemen'e geri dönmüştür.

İslam öncesi dönemde, yabancı birinin Mekke'de kalabilmesi için yerli halktan biriyle ortaklık yapması ve onun koruması altına girmesi gerekiyordu. Aksi takdirde bir yabancının Mekke'de ikamet etmesi mümkün değildi. İşte bu sebeple Hz. Yasir bin Âmir (r.a.) de Ebû Cehil'in amcası, Ebû Huzeyfe bin el-Muğîre ile ortaklık yaptı ve onun koruması altına girdi.

Hz. Yasir bin Âmir (r.a.) dürüst, çalışkan bir insandı. Zamanla onun dürüst ve güzel ahlaklı bir insan olduğunu daha iyi fark eden Ebû Huzeyfe, Hz. Yasir bin Âmir'i kendi cariyesi olan Hz. Sümeyye ile evlendirdi. Hz. Sümeyye ve Hz. Yasir'in evliliğinden bir oğulları dünyaya geldi. Bu çocuk, sonradan Hz. Peygamber'in (s.a.v.) seçkin sahabilerinden biri olacak olan Hz. Ammar bin Yasir'di (r.a.).

Hz. Ammar (r.a.) doğduktan sonra Ebû Huzeyfe, Hz. Sümeyye'yi (r.a.) azat edip özgürlüğüne kavuşturdu. Daha sonra da hem Hz. Sümeyye hem de kocası Hz. Yasir, Ebû Huzeyfe için çalışmaya devam etti. Aradan yıllar geçti, Hz. Muhammed (s.a.v.) Yüce Allah tarafından peygamber olarak gönderildi. Hz. Peygamber (s.a.v.), önce yakın çevresinden başlayarak insanları İslam'a davet etmeye başladı. Ancak başta Ebû Cehil, Ebû Lehep gibi müşrikler olmak üzere Mekke'nin ileri gelen kişileri İslam'a karşı çıktılar. Hz. Muhammed'le (s.a.v.) alay ettiler, onu toplum önünde küçük düşürmek için var güçleriyle çalıştılar.

İslam'ın ilk yıllarında müşriklerin engellemesi, baskı ve şiddet uygulaması sebebiyle Müslüman olanların sayısı çok azdı. İşte bu Müslümanlardan biri de Hz. Yasir bin Âmir'di (r.a.). Hz. Yasir, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) çağrısını duymuş, İslam'ın ilkeleri konusunda fikir edinmiş ve eşi Hz. Sümeyye (r.a.) ile birlikte Müslüman olmuştu. Ancak Ebû Huzeyfe'nin kabilesi olan Mahzumoğulları, Hz. Yasir (r.a.), Hz. Sümeyye (r.a.) ve oğulları Hz. Ammar'ın (r.a.) Müslüman olmasını bir türlü kabul etmek istemiyordu. Bu sebeple onlar Hz. Yasir'le (r.a.) birlikte diğer aile fertlerine de Allah'a imandan vazgeçip putlara tapması için baskı yaptılar. Kabul etmeyince Hz. Yasir (r.a.) ve ailesine işkence yapmaya başladılar. Müşrikler, öğlen

sıcağında ellerinden ayaklarından kızgın kumlar üzerinde bağlı tutup Hz. Yasir (r.a.) ve ailesine işkence ettiler. Fakat müşrikler ne yaparsa yapsın Hz. Yasir (r.a.) ve aile fertleri yine de Allah'a (c.c.) imandan vazgeçmediler. Hz. Peygamber (s.a.v.), Hz. Yasir (r.a.) ve ailesini gördüğünde çok üzülüyor fakat elinden gelen bir şey olmadığı için de onlar için sabır diliyor ve dua ediyordu.[1]

Hz. Yasir bin Âmir (r.a.), müşrikler kendilerine ne tür hakaret ederse etsin, hangi tür işkenceyi uygularsa uygulasın yine de İslam'dan vazgeçmedi. Kendisine işkence edildiği bir sırada Hz. Muhammed (s.a.v.) Hz. Yasir'i görmüş ve onun durumuna çok üzülmüştü. Hz. Yasir (r.a.) ona; Ey Allah'ın Resûlü, "Her zaman işkence altındayız. Bu ne zamana kadar sürecek?" diye sormuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) üzgün ve çaresiz bir şekilde onlara, **"Sabredin ey Ammar ailesi, sabredin. Gidecek yeriniz cennettir."** diye tavsiyede bulunmuştur. Daha sonra da **"... Allah'ım! Yasir ailesine mağfiret et..."** diyerek onlar için dua etmiştir.[2]

Not Edelim

Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

"**Müminler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler vardır. İşte onlardan kimi, sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimi de (şehitliği) beklemektedir. Onlar hiçbir şekilde (sözlerini) değiştirmemişlerdir.**"

Ahzâb suresi, 23. ayet.

Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde şöyle buyuruyor: **"Allah Teâlâ'dan bütün kalbiyle şehitlik dileyen kimse yatağında ölse bile Allah ona şehitlik mertebesini ihsan eder."**

Müslim, İman, 157.

Hz. Yasir (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tavsiyesine uydu. İslam'ın izzetine, yüceliğine inanarak hiçbir zaman Allah'a (c.c.) imandan vazgeçmedi. Sırf Allah'a (c.c.) inandığı için de müşrikler ona günlerce işkence yaptılar. Ancak nihayetinde o da etten kemikten oluşan bir candı. Kendisine yapılan işkencelere dayanamayarak canını feda etti ve Allah (c.c.) yolunda şehit oldu. O, İslam dininin ilk yetişkin, erkek şehididir. Bu mübarek sahabi dünyadan ayrılmıştır fakat Kur'an'da açıkça belirtildiği üzere "ölü değildir." Hem Hz. Yasir (r.a.) hem de şehit eşi Hz. Sümeyye (r.a.) Allah (c.c.) katında diridirler. Fakat bizlerin bunu tam manasıyla anlamamız da mümkün değildir.[3]

Etkinlik

İslam'da şehitlik ve vatan savunmasının önemiyle ilgili bir araştırma yapınız. Araştırmanızı dijital ortamda bir sunu hâline getiriniz ve bunu sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

---

1. İbn-i Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 432; İbn-i Sa'd, Tabakât, C 4, s. 153,154.
2. İbn-i Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 432; İbn-i Sa'd, Tabakât, C 4, s. 151,152.
3. bkz. Bakara suresi, 154. ayet.

Mihca bin Salih (r.a.)

İslam dini insanlara Yüce Allah'ın varlığına ve birliğine gönülden inanmayı, bu inanca da samimiyetle bağlı kalmayı emreder. Her türlü kötülük, haksızlık ve adeletsizlikten uzak durmayı, sadece Allah'tan (c.c.) korkmayı öğütler. Mesela bu konuyla ilgili bir ayette, **"O hâlde, gücünüz yettiği kadar Allah'a karşı gelmekten sakının. Dinleyin, itaat edin, kendi iyiliğiniz için harcayın..."**[1] buyrulur. Başka bir ayette ise Yüce Allah şöyle bir uyarıda bulunur: **"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten nasıl sakınmak gerekiyorsa, öylece sakının ve siz ancak Müslümanlar olarak ölün."**[2] İşte ilk dönem Müslümanları da Hz. Peygamber'in (s.a.v.) rehberliğinde Kur'an'ın emir, öğüt ve uyarılarını her zaman dikkate almışlardır. Onlar, Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine iman etmeyi her şeyden üstün tutmuşlar, gerektiğinde bu uğurda canlarını feda etmekten, şehadet şerbeti içmekten çekinmemişlerdir.

İslam'ın ilk yıllarında ve Hicret'ten sonraki dönemde birçok Müslüman inancı uğrunda savaşmayı ve gerektiğinde bu uğurda şehit olmayı seve seve göze almıştır. İşte bu sağlam inançlı, fedakâr Müslümanlardan biri de Mihca bin Salih'tir (r.a.).

Mihca bin Salih (r.a.), Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğinin ilk yıllarında ona inanmış ve Müslüman olmuştur. Aslen Yemenli olan Mihca bin Salih (r.a.), Hz. Ömer'in (r.a.) kölesiydi.[3] Hz. Ömer (r.a.) onu azat edip hürriyetine kavuşturdu. Mekke'den Medine'ye hicret eden Müslümanlar arasında o da yer aldı. Hz. Peygamber'le (s.a.v.) birlikte Mihca bin Salih de Bedir Savaşı'na katıldı. O korkmadan, çekinmeden, severek ve isteyerek katıldığı bu savaşta ön saflarda yer aldı. Ancak bu mübarek sahabi, müşrik Mekke ordusundan atılan bir okla ağır şekilde yaralandı ve şehit oldu. Mihca bin Salih'e (r.a.) ok atan müşrik de Âmir bin el-Hadrami'dir. Bedir Savaşı'nda şehit düşen ilk Müslüman Mihca bin Salih (r.a.) olmuştur.[4] Yüce Allah, Mihca bin Salih (r.a.) ile tüm Bedir ve İslam şehitlerine rahmet eylesin.

Not Edelim

Mihca bin Salih (r.a.), Bedir Savaşı'nda şehit olmuştur.

Cafer bin Ebî Talip (r.a.)

Cafer bin Ebi Talip'in (r.a.) 588 yılında doğduğu tahmin edilir. Hz. Cafer'in (r.a.) babası, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sevgili amcası, Ebû Talip'tir. Ebû Talip aynı zamanda Hz. Peygamber'i (s.a.v.) sekiz yaşından itibaren bakıp büyüten, gerektiğinde onu himaye eden kişidir. Hz. Cafer'in (r.a.) annesi ise yine Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yetişmesinde emeği geçen Fatma Hanım'dır.

Hz. Cafer (r.a.), bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte kardeşi Hz. Ali'yi (r.a.) namaz kılarken görmüş daha sonra da kardeşine bu yaptıklarının ne anlama geldiğini sormuştur. Hz. Ali (r.a.) ona, İslam ve iman hakkında bilgi vermiş, Allah'a (c.c.) kulluk amacıyla ibadet ettiklerini, namaz kıldıklarını söylemiştir. Bunun üzerine Hz. Cafer (r.a.) de Müslüman olmuştur.

1. Teğâbün suresi, 16. ayet.
2. Âl-i İmrân suresi, 102. ayet.
3. İbn-i Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 2, s. 362.
4. İbn-i Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 2, s. 362.

Müslüman olan herkes gibi Hz. Cafer (r.a.) de İslam'ın ilk yıllarında Mekkeli müşriklerin baskı, eziyet ve işkencelerine maruz kalmıştır. O, bütün örnek sahabiler gibi inancından hiçbir zaman taviz vermemiş, İslam'dan vazgeçmemiştir. Kendisine yapılan baskılara ve eziyetlere sabırla göğüs germiş, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yolundan ayrılmamıştır. Hz. Cafer (r.a.), Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) izin vermesiyle Habeşistan'a hicret eden Müslümanlar arasında yer almıştır. Eşi Esma Hanım da onunla birlikte Habeşistan'a hicret etmiştir.[1]

Mekkeliler, Amr bin As ve Umâre bin el-Velid'i değerli hediyelerle Habeşistan Kralı Necaşi'ye gönderip ondan, Müslümanları geri istediler. Necaşi, müşriklerden sonra Hz. Cafer'i (r.a.) de dinledi. Hz. Cafer'den (r.a.), İslam dininin Hz. İsa (a.s.) ve Hz. Meryem hakkındaki görüşünü sordu. Hz. Cafer (r.a.) de ona, Meryem suresinden ayetler okuyarak cevap verdi. Necaşi bu cevaplardan çok memnun kaldı.[2] Daha sonra da getirdikleri değerli hediyeleri kendilerine geri vererek Mekkeli müşriklerin isteğini reddetti. Onlara, Müslümanların kendi ülkesinde diledikleri kadar kalabileceklerini söyledi.

Not Edelim

İslamiyet Hakkında

Habeşistan Kralı Necaşi, Hz. Cafer'in (r.a.) İslam dini ve Hz. Muhammed (s.a.v.) hakkında anlattıklarını büyük bir ilgi ve dikkatle dinlemiştir. Daha sonra o, çevresindekilere dönerek şöyle demiştir:

"Ey Habeş topluluğu! Ey keşiş ve rahipler! Allah'a yemin ederim ki, bunlar (Müslümanlar) ile bizim söylediklerimiz arasında sadece şu çubuk kadar (küçük, önemsiz) bir fark vardır. Daha sonra Kral, Müslüman heyete dönerek konuşmasına şöyle devam etmiştir:

Size ve yanından kalkıp geldiğiniz adama (Muhammed'e) selam olsun. Şahitlik ederim ki, Muhammed Allah'ın Resûlü'dür. O, İncil'de bulduğumuz zattır. O, Meryem oğlu İsa'nın müjdelediği peygamberdir. Sizler, ülkemde dilediğiniz yerde kalabilirsiniz. Allah'a yemin ederim ki ben, hükümdarlık makamında bulunmasaydım, onun yanına gelir, ayakkabılarını taşırdım."

İbn-i Kesir, es-Siretü'n-Nebeviyye*, s. 192.*

Hz. Cafer bin Ebî Talip (r.a.), ailesiyle birlikte yıllarca Habeşistan'da kaldı. O, Hicret'ten sonra yedinci yılda Habeşistan'dan Medine'ye döndü. Hz. Peygamber (s.a.v.), Habeşistan'dan döndüğünde onu karşıladı. Hz. Cafer'i (r.a.) kucaklayıp alnından öptü ve daha sonra da şöyle dedi: **"Hangisine sevineyim bilmiyorum. Cafer'in gelmesine mi yoksa Hayber'in fethine mi?"**[3]

Hz. Cafer'in (r.a.) dış görünüşü ve huyu Hz. Peygamber'e (s.a.v.) benzerdi. O, takva sahibi, cesaretli, dürüst ve alçak gönüllü bir insandı. Fakirlere yardım etmeye ve kimsesizlere destek olmaya önem verir, Allah'tan (c.c.) başka kimseden korkmazdı. Fakirlere çok yardım ettiği için Peygamberimiz (s.a.v.), Hz. Cafer'e (r.a.) "fakirlerin babası" derdi. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), **"Senin bünyen benim bünyeme benzedi. Senin huyun da benim huyuma benzedi. O hâlde sen bendensin, ben de sendenim."**[4] buyurarak Hz. Cafer'den (r.a.) övgüyle söz ederdi.

1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 4, s. 34-35.
2. İbn-i Kesir, es-Siretü'n-Nebeviyye, s. 192.
3. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 4, s. 35.
4. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 4, s. 36-37.

Hz. Cafer (r.a.), samimi bir Müslüman ve örnek bir sahabi olarak Habeşistan'dan döndükten sonra da hep Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yanında yer aldı. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) verdiği görevleri layıkıyla ve en güzel şekilde yerine getirmeye önem verdi. Gerektiğinde savaşlara katıldı, Allah'tan (c.c.) başka hiç kimseden ve hiçbir şeyden korkmadan fedakârca, inkârcılarla göğüs göğüse çarpıştı. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ona verdiği son görev ise Mute Savaşı'na katılmaktı. Bu olay şöyle gelişmiştir:

Bizansa bağlı Gassani Emiri, Peygamberimizin (s.a.v.) kendisine gönderdiği elçiyi şehit etmiştir. Bu olay üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) Şam bölgesi taraflarında bulunan Belkâ şehrine üç bin kişilik bir ordu gönderdi. Bizans'ın hâkimiyeti altında bulunan bu bölgenin fethedilmesi de gerekiyordu. Ancak bu zor bir görevdi. O dönemin en güçlü devleti olarak kabul edilen Bizans güçleriyle savaş söz konusuydu. Hz. Peygamber (s.a.v.), Zeyd bin Harise'yi (r.a.) orduya komutan tayin etmişti. Orduyu gönderirken de şöyle buyurmuştu: **“Eğer Zeyd öldürülür veya şehit olursa, komutanınız Cafer bin Ebî Talip'tir. Eğer Cafer öldürülür veya şehit olursa komutanınız Abdullah bin Revaha'dır.”**[1] Bu komutanlardan üçü de Mute Savaşı'nda şehit olmuş, Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Hz. Cafer (r.a.) İslam'a bağlılığı, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) emirlerine itaati ve Allah (c.c.) yolunda fedakârca, korkusuzca savaşmasıyla hepimiz için örnek bir sahabidir. O, yaşantısıyla ve dinî emirlere bağlılığıyla da bizlere örnek olmuştur. Mute Savaşı'nda korkusuzca çarpışan, iki kolunu kaybeden, vücuduna isabet eden onlarca okla şehit düşen Hz. Cafer (r.a.) hakkında Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **“Cafer bin Ebî Talip'in iki kanadı vardır ki, o kanatlarla cennette meleklerle beraber uçar.”**[2]

Mute Savaşı'ndan sonra Hz. Cafer'in (r.a.) Müslümanlar arasındaki lakabı, “Cafer-i Tayyâr” (Uçan Cafer) olmuştur. Müslümanlar bu nitelemeyle ondan övgüyle ve imrenerek bahsetmeye başlamıştır. Çünkü Hz. Peygamber'in (s.a.v.), şehit olan bir Müslümanın cennette meleklerle birlikte olduğunu haber vermesi dinî açıdan son derece önemli, değerli ve imrenilecek bir durumdur. Allah (c.c.) bütün şehitlerimizle birlikte Hz. Cafer'e de (r.a.) rahmet etsin.

Abdullah bin Revaha (r.a.)

Şehid Abdullah bin Revaha'nın (r.a.) babası, Medine halkından olan Sa'labe bin İmru'l Kays, annesi ise Kebşe binti Vâkıd'dır.

Abdullah bin Revaha (r.a.), Hicret'ten önce Akabe'de Hz. Peygamber (s.a.v.) ile görüşen yetmiş beş Müslümandan biridir. İkinci Akabe Biatı'nda Hz. Peygamber (s.a.v.) Medineli Müslümanlardan, Medine'ye hicret edip yerleşmesi hâlinde; kendisini, eşleri ve çocukları gibi koruyacaklarına dair bağlılık yemini (biat) etmelerini istemiştir. İşte Abdullah bin Revaha (r.a.) da bu yemini eden Medineli Müslümanlar arasında yer almıştı.[3]

1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 4, s. 37, 38.
2. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 4, s. 40, 41; İbn-i Kesir, es-Siretü'n-Nebeviyye, s. 495.
3. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 598.

Abdullah bin Revaha (r.a.) İslam'ın ilkelerini yerine getirmeye önem veren, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) bağlı kalan, onun emirlerini severek ve isteyerek yerine getiren bir şahsiyetti. O inançlı, samimi bir Müslüman olarak hiç kimseden ve hiçbir şeyden korkmamış; Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarına katılmıştır. Hudeybiye Antlaşması'nda ve Hayber'in Fethi'nde bulunmuş, katıldığı bütün savaşlarda korkusuzca çarpışmıştır.[1] Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) gerekli durumlarda, güvenilir bir kişi olan Abdullah bin Revaha'yı (r.a.) kendi yerine vekil bırakmıştır. Allah Resûlü (s.a.v.) Hayber'in Fethi'nden sonra elde edilen ganimet ve gelirleri tespit etmek üzere onu görevlendirmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.), vefatından bir süre önce Kabe'yi tavaf edip Hacerü'l-Esved'i selamlarken Abdullah bin Revaha (r.a.) da onun yanında yer almıştır.[2]

Hz. Peygamber (s.a.v.), Abdullah bin Revaha'yı (r.a.) çok sever, ona değer verirdi. Bir gün Abdullah bin Revaha (r.a.) hastalandı ve Hz. Peygamber (s.a.v.) de onu ziyarete gitti. Abdullah bin Revaha'ya sağlık, afiyet ve Allah'tan (c.c.) şifa dileyen Hz. Peygamber (s.a.v.), sahabilere dönerek şöyle buyurdu: "**Ümmetimden şehit olanlar kimlerdir, biliyor musunuz?**" Bunun üzerine sahabiler, "Müslümanın öldürülmesi şehitliktir." dediler. Daha sonra da Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"O zaman ümmetimin şehitleri az olur. Müslümanın öldürülmesi şehitliktir, karın ağrısından ölmek şehitliktir, suda boğularak ölmek şehitliktir, kadının çocuğunu doğururken ölmesi şehitliktir."**[3]

Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birçok savaşa katılmış olan Abdullah bin Revaha (r.a.), zaman zaman nefsini dizginlemek ve kendini hesaba çekmek için şöyle derdi: "Ey nefsim! Görüyorum ki cennetten hoşlanmıyorsun. Allah'a yemin ederim ki sen oraya yerleşeceksin! İsteyerek de olsa, istemeyerek de olsa!"[4] Böylece o, savaş hazırlığı sırasında ruhunda oluşan tedirginliği ortadan kaldırıp kendine cesaret verirdi.

Mute Savaşı'na katılacak sahabiler, aileleriyle vedalaşıp Şam Bölgesi'ne doğru yola çıktılar. Günlerce süren yolculuktan sonra sahabiler, Şam Bölgesi'ndeki Belkâ yurduna ulaştılar. Esasen Müslümanlardan önce buraya Herakliyus komutasındaki yüz bin kişilik Bizans ordusu gelip konuşlanmıştı. Müslümanlar hem bu durumu hem de Bizans ordusunun çok kalabalık olduğunu haber almıştı. Savaşa katılan sahabiler, ne yapmaları gerektiği konusunda kendi içlerinde tartıştılar. Fakat kesin bir karara varamadılar. Ortaya çıkan kararsızlığı Abdullah bin Revaha (r.a.) şöyle sonlandırdı: "Ey Müslümanlar! Şüphesiz hoşlanmadığınız şey muhakkak ki şehitliği talep ederek çıkmamızdır. İnsanlarla ne sayı ile ne kuvvet ile ne de kalabalık olmakla savaşmıyoruz. Onlarla ancak Allah'ın, bize ikram ettiği bu din ile karşılık verip savaşırız. Haydi yürüyünüz. Bu yürüyüşünüz ancak iki iyilikten birini getirir: Ya galip geleceksiniz ya da şehit olacaksınız."[1] Bunun üzerine Müslümanlar, "Vallahi Abdullah bin Revaha doğru söyledi." dediler ve hemen harekete geçtiler. Müslümanlar Mûte'ye geldiklerinde ordu komutanı Zeyd bin Harise gerekli taktikleri verdi ve hangi birliğin nerede savaşacağını söyledi. Daha sonra da iki ordu arasında savaş başladı.

Bizans ordusu Müslümanlardan kat kat kalabalık ve güçlüydü. Üç bin kişilik Müslüman ordusu, yüz bin kişilik Bizans ordusuyla güçlükle mücadele ediyordu. Aradan fazla zaman geçmeden, ordu komu-

1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 598.
2. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 599, 600.
3. İbn-i Mâce, Cihad, 17; Tirmizî, Cenâiz, 65.
4. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 3, s. 602.

tanı Zeyd bin Harise (r.a.) şehit düştü. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) emrine uyarak ondan sonra Hz. Cafer (r.a.)sancağı eline alıp ordu komutanı oldu. Büyük bir cesaretle savaşa devam eden Hz. Cafer (r.a.) de yağmur gibi yağan düşman okları ve mızraklarıyla şehit oldu. Ondan sonra da Peygamberimizin (s.a.v.) şairlerinden olan Abdullah bin Revaha (r.a.) sancağı eline aldı ve ordu komutanı oldu. Abdullah bin Revaha (r.a.) düşman üzerine yürüyüp korkusuzca savaştı. Ancak oldukça kalabalık olan düşman askerleri, Müslümanlara neredeyse hiç fırsat vermiyordu. Aradan fazla zaman geçmeden Abdullah bin Revaha (r.a.) da Bizans askerlerinden gelen ok, mızrak ve kılıç darbeleriyle şehit düştü. Diğer bütün şehit sahabiler gibi Abdullah bin Revaha (r.a.) da Allah'ın (c.c.) rahmetine kavuştu. O, İslam'a bağlılığı, dürüstlüğü, cesareti ve gerçekleşen her savaşta Hz. Peygamber'in (s.a.v.) emrine itaat edişiyle hepimiz için örnek bir sahabidir.

4. BİR HADİS ÖĞRENİYORUM

Güdüleme

“Kim ilim tahsil etmek için bir yola girerse Allah o kişiye cennetin yolunu kolaylaştırır.”

Buharî, İlim 10; Müslim, Zikr, 39.

Yukarıdaki hadiste verilmek istenen mesaj nedir?

Etkinlik

“İlim talep etmek için yola çıkan kimse, dönünceye kadar Allah yolundadır.”

Tirmizî, İlim, 2; İbn-i Mâce, Mukaddime, 17.

Yukarıdaki hadisten ne gibi ilke mesajlar çıkarabiliriz ? Yorumlayınız.

Not Edelim

Bilgi, insanı geleceğe taşıyan, kâinattaki mucizeleri, Yüce Allah'ın gücünü ve kudretini anlamamızı sağlayan en önemli güçtür. Düşünmeyen, araştırmayan, ilim öğrenmeyen ve bilginin peşinden koşmayan insan, bu güçten mahrum kalır. İnsanoğlu yaratılışın başlangıcından itibaren hayat boyu elde ettiği her türlü başarıya, ilerleme ve gelişmeye bilgi sayesinde ulaşmıştır. Bu sebeple Müslüman, bilgiye ve bilime önem vermelidir.

1. İbn-i Kesir, es-Siretü'n-Nebeviyye, s. 494.

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

A Aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

1. Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'den (s.a.v.) sonra Müslümanların idaresini üstlenen ilk dört halife kimdir? Söyleyiniz.

2. Sahabilerin İslam davetinin yayılmasındaki rolü nedir? Örnek vererek kısaca anlatınız.

3. İslam'a göre şehit kime denir? Açıklayınız.

4. Şehit sahabiler kimlerdir? Söyleyiniz.

5. İslam dininin ilim öğrenme konusundaki görüşleri nelerdir? Ayet ve hadislerden örnekler vererek açıklayınız.

B Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan bölümleri doğru bir şekilde tamamlayınız.

kul hakkı	Hz. Ali	Hz. Âişe	ilim
Mihca bin Salih	Hz. Ebû Bekir	cennetin	Hz. Sümeyye

1. İslam tarihinde ilk şehit kadın sahabi .... 'dir.

2. .... hem Peygamberimizin (s.a.v.) eşi hem de âlim sahabilerden biridir.

3. Âlim sahabilerden biri olan .... Müslümanların dördüncü halifesidir.

4. Halifeliği zamanında ortaya çıkan sorunlarla mücadele etmesi ve iç karışıklıklar sebebiyle .... döneminde İslam daveti fazla yayılma imkânı bulamamıştır.

5. .... öğrenmek, kadın, erkek her Müslüman için sorumluluktur.

6. **"Kim, ilim tahsil etmek için bir yola girerse Allah, o kişiye .... yolunu kolaylaştırır."** *(Buhârî, İlim, 10.)*

7. .... Bedir Savaşı'nda şehit olmuştur.

8. **"Şehid'in .... dışındaki bütün günahlarını Allah affeder."** *(Müslim, İmâre, 119.)*

A

âciz : Gücü bir işe yetmeyen, güçsüz.

âdet : 1. Alışılmış şey, herkes tarafından uyulan yol, töre, gelenek, görenek, alışkanlık, usul. 2. Akıl ve sağduyu sahibi kişilerin benimseyip tekrarladıkları alışkanlıklar. 3. Akla ve düşünceye dayanmaksızın tekrar edilegelen olay, durum ve davranış.

alâk : 1. Yumurtanın döllenmesinden sonra yumurta içinde oluşan canlı, embriyo. 2. Sperm ile döllenmiş yumurtadan meydana gelen ve insanın ilk hâlini oluşturan hücreler topluluğu.

âlem : 1. Akıl ve duyu organlarıyla bilinebilen veya mevcudiyeti düşünülebilen Allah (c.c.) dışındaki bütün varlıklar. 2. Dünya, cihan, kâinat.

amel : 1. Yapılan iş, eylem, fiil. 2. Çalışma, didinme, davranış, uygulama. 3. Bir kural veya dinî emrin yerine getirilmesi.

arz : 1. Sunma, ortaya koyma, bir nesneyi gösterme, arz etme. 2. Yeryüzü.

ashab-ı kiram : Kerem sahibi, cömert ve şerefli sahabiler.

azat : 1. Serbest bırakma. 2. Özgür, hür. 3. Köle veya cariyeyi hürriyetine kavuşturma.

aziz : 1. Sevgide üstün tutulan, muazzez. 2. “Mutlak surette güç, kuvvet ve şeref sahibi, kendisine hiçbir varlığın gücünün yetmediği, aksine, dilediği her şeye gücü yeten, emir ve iradesine kâinatta hiçbir varlığın karşı koymasının mümkün olmadığı varlık” anlamında Allah’ın esmâ-i hüsnâsından biri.

B

beşer : İnsan, insanoğlu.

biat : 1. Söz verme amacıyla el sıkma. 2. Birinin hâkimiyetini kabul etme ve emirlerine bağlılığını bildirme. 3. Halifelik makamına geçenin eli üzerine el koyarak veya el sıkışarak kişinin ona bağlılığını göstermesi ve itaat edeceğine söz vermesi.

buğuz : 1. Nefret, kin, düşmanlık, tiksinme, iğrenme. 2. Bir kişiye, yapmış olduğu bir kötülükten dolayı kin besleme, husumet.

büluğ : 1. Ulaşma, yetişme, erişme, varma, kavuşma. 2. Ergenlik, çocuğun belirli çağa erişmesi ve bünyesinin belirli fizyolojik ve biyolojik nitelikleri kazanması.

C

Cahiliye Dönemi : Hz. Muhammed’in (s.a.v.) peygamberliğinden önce insanların yaşadıkları ve özünde putlara tapma, soy-sopla övünme, hukuksuzluk, kibir ve zayıfları ezme gibi olumsuzlukları barındıran sosyal ve kültürel ortam.

celil : “Ululuk sahibi, her şeyi kudretiyle kuşatan, zatında ve sıfatlarında büyük ve eşsiz” anlamında Allah’ın (c.c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

cennet : Bahçe, çok güzel ve ferahlık veren yer; meyvelik, ağaçların, suların ve gölgelerin bol olduğu yer; uçmak. 2. Günahsız, günahları affedilen ya da günahlarının cezasını cehennemde çekmiş olan müminlerin, içerisinde sonsuza dek kalacakları yer.

D

defin : Ölüyü gömme.

E

ecir : Karşılık, mükâfat, sevap.

ehl-i kitap : 1. Kitap sahipleri. 2. Yahudiler ve Hristiyanlar. 3. Yahudi ve Hristiyanları müşriklerden ayırt etmek için elde bulunan Tevrat, Zebur ve İncil'e inanan kimseleri nitelemek için kullanılan kavram.

F

faiz : 1.Fazlalık, artma, çoğalma, nema, riba. 2. Hizmet ve emek karşılığı olmaksızın paranın kullanılmasına karşılık olarak elde edilen ve dinen yasal olmayan her çeşit kazanç. 3. Borç alacak ilişkisinde borçlunun, süresi dolan borcunu ödeyememesi durumunda sürenin uzatılmasına karşılık ödemeyi garanti ettiği fazlalık, para.

fazilet : 1. Olgunluk, erdemlilik, üstünlük, değer, kıymet. 2. İffet, namus, güzel ahlak. 3. İnsanın doğuştan sahip olduğu ve sonradan çalışma yoluyla geliştirip zenginleştirdiği güzel nitelikler.

fetva : 1. Fıkıh ile ilgili bir meselenin dini hükmünü açıklayan cevap. 2. Hayatın akışı içerisinde Müslümanların karşısına çıkan problemlere ilişkin, sahasında uzman olan fıkıh âlimlerince gösterilen çözüm yolu.

G

gazap : 1. Öfke, kızgınlık, hiddet. 2. Yeryüzünde işlenmiş ve işlenecek olan her türlü zulüm ve haksızlığa karşı Allah'ın (c.c.) verdiği veya vereceği ilahi ceza.

güzergâh : 1. Yol üstünde uğranılacak, geçilecek yer. 2. Yol boyu. 3. Çok geçilen yer, geçek.

H

hadis : 1. Söz, haber. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sözleri, fiilleri ve takrirleri. 3. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Kur'an'dan anladıklarını söz ve davranışlarıyla ifade etmesi.

hak : 1. Gerçek, doğru, gerçeğe uygun. 2. Bir iş ve emeğin maddi veya manevi karşılığı. 3. Bir şeye, aslına uygun olarak inanma, bu şekilde kazanılan inanç ve bilgi. 4. Dinin veya hukuk düzeninin tanıdığı yetki ve ayrıcalık.

haşr : 1. Toplanma, bir araya gelme. 2. Bütün canlıların öbür dünyada yeniden diriltilerek mahşer denilen yerde dünyadaki yaptıklarının ve yapmadıklarının hesabını vermek üzere bir araya gelmeleri, getirilmeleri.

hidayet : 1. Doğru yolu gösterme, doğru yolu bulma, rehberlik yapma, irşat etme. 2. Allah'ın (c.c.), insanlara kendi yolunda gidebilecek akıl, düşünme, öğrenme, hatırlama gibi yetenekler vermesi ve insanların da bunları kullanarak doğru yolu bulması.

hikmet : 1. Bilgelik, felsefe. 2. Allah'ı (c.c.) gereği gibi bilme bilgisi. 3. İnsanın, varlıkların hakikatini, gerçek yüzünü, gücü oranında bilip ona göre hareket etmesi.

hilm : 1. Yumuşak huylu, kibar, efendi, ağırbaşlı ve akıllı olma, uygarca davranma. 2. Gücü kuvveti yerinde olan birinin öfke anında haklı olduğu hâlde karşısındakini cezalandırmak yerine onu bağışlayıp affetmesi.

huşu : 1. Mutlak bir teslimiyetle Allah’ın (c.c.) emirlerini yerine getirme. 2. Allah’a (c.c.) duyulan saygının bir gereği olarak başta namaz olmak üzere ibadetlerin yerine getirilmesi sırasında kulun sükûnet ve vakar içinde bulunması.

I

ırk : 1. Kalıtımsal olarak ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insanlar topluluğu. 2. Soy. 3. Bir canlı türünde aynı karakteri taşıyan canlıların oluşturduğu alt bölüm.

İ

icabet etmek : Kabul etmek, karşılıksız bırakmamak, karşılık vermek.

içtihat : 1. Çaba gösterme, bir işi yapmak için olanca gayreti harcama, güç ve imkânı sarf etme, zahmet çekme. 2. Dinî konularda kıyas yoluyla yeni sonuçlar elde etme, hüküm çıkarma.

iffet : 1. Haramdan uzak durma, kötü söz ve işlerden kaçınma. 2. Cinsel konularda ahlak kurallarına bağlı kalarak insanın namusunu, şerefini ve haysiyetini koruması.

ifrat : 1 Dinin koyduğu kurallarda Peygamber'in (s.a.v.) örnekliğini göz önünde bulundurmayarak aşırı gitme, kural tanımama. 2. Sınırı aşma, aşırı gitme, taşkın olma, ölçüsüz davranma.

ihlas : 1. Samimiyet, içtenlik, kalbî ve karşılıksız sevgi ve yürekten bağlılık, doğruluk, temizlik, saflık, gösterişsizlik. 2. İnsanın, bütün sözlerinde, davranışlarında, ibadetlerinde sadece Allah’ın (c.c.) rızasını gözetmesi.

ihsan : 1. İyilik etme, iyi ve güzel davranma, güzel yapma, bağışlama, bağışta bulunma, ikram etme. 2. İnsanın, kendisini Allah’ın (c.c.) huzurunda olduğunu hissetmeye çalışarak onu görüyormuşçasına ibadetlerini yerine getirmesi.

ikrar : Benimseme, onama, tasdik etme, gizlemeden açıkça söyleme.

iltifat : Birine güler yüz gösterme, hatırını sorma, tatlı davranma, ilgi gösterme, rağbet etme.

infak : 1. Tükenme, tamamlanma, bitirme, son bulma, yoksul düşme. 2. Karşılıksız yardım, sadaka verme. 3. Zekât. 4. Allah’ın rızasını kazanmak için insanın kendisine verilen malların şükrünün bir göstergesi olarak onun emrettiği yerlere harcama yapması, bağışta bulunması.

inziva : 1. Köşeye çekilme, halktan uzaklaşıp ayrı yaşama, insanlarla beraber olmaktan kaçınma. 2.Tasavvuf yoluna giren kişinin, kendisini manevi yönden geliştirmesi, topluma eliyle, diliyle zarar vermediği gibi kendisinin de günaha sebep olacak davranışlardan kaçınmak amacıyla geçici bir süre insanlardan uzak yaşaması.

itikaf : 1. Bir yerde kalma, yerleşme, ayrılmama, durma. 2. Bir Müslümanın, beş vakit namaz kılınan bir camide ibadet amacıyla bir süre bulunması. 3. İbadete açık olan bir mescitte, kişinin Allah’ın rızasını kazanmak için ramazanın son on gününde ibadet niyetiyle kalması.

izzet : Değer, itibar, şeref, yücelik, kuvvet ve kudret, üstünlük, büyüklük.

K

Kadir : “Güç, kuvvet ve iktidar sahibi olarak istediği her şeyi bir ilim, hikmet ve ölçü dâhilinde dilediği gibi yaratması, her şeye gücünün yetmesi” anlamında, Allah’ın (c.c.) esmâ-i hüsnâsından biri.

kafile : 1. Birlikte yolculuk eden topluluk. 2. Aynı yöne giden taşıt veya yolcu topluluğu, konvoy. 3. Sıra ile gönderilen şeylerin her bir bölüğü.

kayser : Eski Bizans ve Roma hükümdarlarına verilen unvan.

kerem : 1. Soyluluk, ululuk, büyüklük, asalet. 2. Bağış olarak verme, iyilik, cömertlik, eli açıklık, lütuf.

kerim : 1. Soylu, asil, şerefli. 2. Eli açık, cömert. 3. "Yarattıklarını rızıklandırmayı, yaşatmayı, onlara şefkat göstermeyi sürdüren, nimetlerini karşılıksız veren, insanların bir kısmını inkâr ve isyanlarına rağmen cezalandırma hususunda acele etmeyen, tövbeleri çokça kabul eden, cömert, ulu, büyük ve en şerefli" anlamlarında, Allah'ın esmâ-i hüsnâsından biri.

kisra : Eski İran hükümdarlarına verilen unvan.

küfür : 1. Bir şeyi inkâr etme. 2. Allah'ın (c.c.) varlığını ve İslam dininin ilkelerini inkâr etme, reddetme.

L

lütuf : 1. Bağış, iyilik etme, yardımda bulunma. 2. Kulu, Allah'ın (c.c.) af ve merhametine yaklaştıran, günahlara düşmekten uzaklaştıran her türlü yardım.

M

mabet : İbadet edilen yer, ibadethane.

mahşer : Kıyamet günü ikinci kez sûra üflendikten sonra bütün insanların diriltilerek mezarlarından kalkıp dünyada iken yaptıkları her şeyin hesabını vermek üzere toplanacakları yer.

manastır : Hristiyan din adamlarının tapınma amacıyla kent hayatından uzakta, kırlık ve dağlık yerlerde yaptıkları dinsel yapı.

maruz kalmak : Bir olayın, bir durumun etkisinde kalmak, bir olay veya durumla karşı karşıya kalmak.

mazhar olmak : İyiliğe, hayra, faydalı ve güzel olan şeye erişmek.

melal : 1. Can sıkıntısı, usanç. 2. Üzüntü, hüzün, dert.

men etmek : Engellemek, engel olmak, yasaklamak.

muamele : Bir kimseye veya bir şeye karşı belli tavır takınma, davranış.

muktedir : Bir işi yapmaya, başarmaya gücü yeten, güçlü.

mücahit : 1. Gayret eden, çok çalışan, cihat eden. 2. Din, can, akıl, mal ve namus emniyetini sağlamak için çalışan; vatanı uğrunda düşmanlarla savaşan; her türlü şirk ve kötülüğün ortadan kalkıp adaletin egemen olması için gayret eden ve tüm bu çalışmalarında yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözeten kimse.

müçtehit : 1. Gayret ve çaba sarf eden, çok çalışan, uğraşan kimse. 2. Kur'an-ı Kerim ve hadislerde açıkça karşılığı bulunamayan yeni konulara, Kur'an-ı Kerim ve sünnet çerçevesinde yeni çözümler bulabilmek için çalışan ve çözüm üreten İslam hukuk bilgini, fıkıh âlimi.

müşerref : Şereflenmek, şeref duymak, onur duymak, onuru yükselmek.

N

naaş : Ölen insanın vücudu, ceset.

nail : Erişmiş, ele geçirmiş, başarmış, kazanmış, ulaşmış.

nazil olmak : 1. İndirilmek. 2. Kur'an ayetlerinin Allah (c.c.) tarafından Peygamberimize (s.a.v.) indirilmesi, gönderilmesi, vahyedilmesi.

nefis : 1. Kişi, zat, varlığın kendisi. 2. Can. 3. Gönül, iç dünya. 4. Ruh. 5. Arzu, istek, tutku.

nişane : Bir olayın veya durumun anlaşılmasına yardım eden şey, iz, belirti.

nübüvvet : 1.Peygamberlik, nebilik, elçilik, risalet. 2. Allah'ın (c.c.) gönderdiği vahiyleri, emir ve yasakları alıp insanlara dinin gereklerini duyurma; söz, tutum ve davranışlarıyla açıklama makamı olan peygamberlik.

O

oymak : Dil ve kültür yönünden büyük bir türdeşlik gösteren, birçok boydan oluşan, yapısındaki aileler arasında toplum, ekonomi, din, kan veya evlilik bağları bulunan göçebe veya yerleşik nitelikteki topluluk, aşiret.

Ö

örf : 1. Güzel ve iyi iş, iyilik, ihsan. 2. Aklın ve dinin iyi ve güzel bulduğu, akıl tarafından reddedilmeyen güzel şeyler. 3. Yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu ve toplumda eskiden beri sürdürülen söz ve davranışlar.

P

put : Kendisine tapılmak, ibadet edilmek üzere taş, ağaç, maden, toprak vb. şeylerden yapılmış olan heykel, resim ve oymalar.

R

rahmet : 1. İncelik, sevgi, şefkat, merhamet. 2. Birinin suçunu bağışlama, affetme. 3. Sevap, lütuf ve ihsan.

risalet : 1. Peygamberlik, nebilik, elçilik, risalet. 2. Allah'ın (c.c.) gönderdiği vahiyleri, emir ve yasakları alıp insanlara dinin gerçeklerini duyurma; söz, tutum ve davranışlarıyla açıklama makamı olan peygamberlik.

rivayet : 1. Söylenti. 2. Bir olay, bir haber veya sözü nakletme.

S

sadaka taşı : Osmanlılar Dönemi'nde genellikle bazı camilerde bulunan, ekonomik sıkıntısını kimseye anlatamayan fakirlerin ihtiyacı için gizlice para konulup o paranın gizlice alınabildiği özel taşlar.

sahabe : 1. Arkadaşlar, dostlar, veliler. 2. Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında yaşamış, Müslüman olarak Peygamber Efendimizi (s.a.v.) çok kısa süre de olsa görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kimseler.

salih : 1. İyi, güzel, düzgün, faydalı, hayırlı. 2. Dinin emir ve yasaklarına uygun hareket eden, sorumluluk bilinci taşıyan, inancı ile amelleri arasında uygunluk bulunan samimi mümin. 3. İnancında, niyetinde, sözlerinde, davranışlarında dosdoğru olan ve hayatında doğruluğu benimseyen kimse.

sûr : Kıyametin kopmasını ve kıyamet koptuktan sonra yeniden dirilmeyi duyurmak için İsrafil adlı melek tarafından üflenilecek olan bir boru.

sünnet : 1. Yol, âdet, gidişat, huy, karakter, mizaç, hâl, tavır, davranış. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) söz, fiil ve takrirlerini (onamalarını) içeren örnek davranışlar. 3. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yapmış olduğu farz ve vacibin dışındaki tavsiyeler, öğütler.

Ş

şer : 1. Kötülük, fenalık, kötü olan şey. 2. Dinin ve aklın kötü gördüğü, zararlı kabul ettiği her şey. 3. Bu dünyada hukuki yaptırımları ve kınamayı, ahirette de cehennem azabını ve Allah'ın (c.c.) gazabını gerektiren kötü, zararlı söz ve davranışlar.

şerh : 1. Açma, ayırma. 2. Bir anlatım veya kitabı açıklama, yorumlama.

şirk : 1. Denklik, ortaklık, ortak olma, ortak koşma. 2. Allah'a (c.c) inanmakla birlikte başka varlıkları da tanrı kabul etme. 3. Zatında, sıfatlarında, fiillerinde, yaratma ve emretme konusunda Allah'a (c.c.) başka bir varlığı denk görme.

T

taat : Allah'ın (c.c.) buyruklarını yerine getirme, Allah'a (c.c.) itaat etme, ibadet etme.

takat : Bir şeyi yapabilme, başarabilme gücü, güç, hâl, derman, kuvvet.

takva : 1.Bilinçli davranma, uyanıklık, dikkatli olma, sakınma, korunma, korkma, endişelenme, kaygılanma. 2. Allah'ı (c.c.) görüyormuşçasına bir bilinç içerisinde farzları, vacipleri hakkıyla yerine getirme, Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak amacıyla nafileleri çokça yapma ve sünneti yerine getirme.

tavaf : 1. Dönme, çevresini dolaşma. 2. Hac ve umre ibadetini yapacak kişinin, Kâbe'nin çevresini yedi kez dönmesi.

tazim : 1. Yüceltme, ululama, saygı gösterme, kıymet ve önem verme, hürmet etme. 2. Allah'a (c.c.) itaat edip emir ve yasaklarını yerine getirmek suretiyle ona saygı gösterme, Allah'ı (c.c.) her türlü eksiklikten uzak bilme ve tespih etme.

tefekkür : 1. Düşünme, derin düşünme, fikir yürütme, kavramaya çalışma, kafa yorma. 2. Allah'ın (c.c.) Rablığını kavramaya gayret etme.

tefrit : Herhangi bir konuda geride kalma, yeterli ölçüde olmama durumu, ifrat karşıtı.

tezkiye : 1. Temizleme, paklama, arıtma. 2. Geliştirme, büyütme, artırma. 3. Yüce Allah'ın şirk, küfür, günah, ikiyüzlülük, cehalet gibi çirkin düşünce ve davranışlardan insanı temizleyip arındırması.

U

umre : Hac mevsiminin dışında, ihramlı olarak Kâbe'yi tavaf edip Safa ile Merve arasında sa'y yaptıktan sonra tıraş olmak suretiyle ihramdan çıkarak yapılan ibadet; Kâbe ziyareti.

Ü

ümmet : 1. Topluluk, cemaat, millet. 2. Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu, bir din üzerinde birleşen millet.

ümmi : 1. Okuma yazma bilmeyen. 2. Anasından doğduğu gibi saf, temiz kalmış, manevi kirlenmeye uğramamış kimse. 3. Arap milletlerine mensup olan.

V

vahiy : 1. Gizli konuşma, fısıldama, ilham etme, ima ve işaret etme, ortaya çıkarma. 2. Peygamberler aracılığıyla insanlara, hayatın hangi ilkelere göre yönlendirilmesi ve nelere uyulup nelerden sakınılması gerektiğini bildiren ilahi bilgi, bu bilginin gönderiliş tarzı.

vefa : 1. Dostluk, sevgide içtenlik ve devamlılık, kararlılık. 2. Sözünde durma, sözünü yerine getirme.

vesile : 1. Kendisiyle herhangi bir amaca ulaşılan ve yakınlık sağlanan şey, araç, vasıta.

Y

yetim : Büluğ çağına ulaşmadan önce babası ölen çocuk. Yetim malı yemek en büyük günahlardan biridir. İslam dini, yetimleri korumayı ve onların ihtiyaçlarını karşılamayı emretmiştir. Bu nedenle, her insanın çevresinde bulunan yetim ve öksüzleri görüp gözetmesi ve kendi malına sahip olup işletebilecek seviyeye gelinceye kadar onları koruması dini ve insani bir görevdir.

Z

zaaf : 1. Düşkünlük. 2. İrade zayıflığı. 3. Eksiklik, yetersizlik.

zat : Kadın veya erkeğe verilen genel ad, şahıs.

KAYNAKÇA

Acluni. **Keşfül Hafa.** Beyrut: 1986.

Ahmed b. Hanbel. **el-Müsned.** İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Ali el-Müttaki. **Kenzü'l-Ummal**. Beyrut: 1987.

Beyhaki. **Şuabü'l İman.** Beyrut: Daru'l Fikr, 1986.

Celaleddin Suyûtî. **el-Câmiu's-Sağîr**. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2004.

Çakan, İsmail Lütfi ve Muhammed Eroğlu. **"Abdullah b. Abbas". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.** 1: 76-79. İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 1988.

Dinî Terimler Sözlüğü. haz.: Ahmet Nedim Serinsu, Mehmet Sürmeli, Arif Alkan, Ömer Akyürek, Bilal Deliser, Ayhan Baştürk, Ali Çınar, Yusuf Mavili ve Recep Toparlı. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2010.

Ebû Abdullah Abdülmelik İbn-i Hişam. **es-Sîretü'n-Nebeviyye.** Tercüme: Hasan Ege. İstanbul: Ravza Yayınları, 2012.

Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail Buhârî. **el-Câmiu's-Sahih.** İstanbul: Çağrı Yayınları, 1991.

Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail Buhârî. **el-Edebü'l-Müfred**. Tercüme: Hanefi Akın. İstanbul: Çelik Yayınevi, 2013.

Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer Vâkıdî. **Kitabu'l-Meğâzî.** Tercüme: Musa Kâzım Yılmaz. İstanbul: Harf Yayınları, 2014.

Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvini İbn-i Mâce. **es-Sünen.** İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb Nesâî. **es-Sünen.** İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Ebû Davud Süleyman b. Eş'as. **es-Sünen.** İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Ebû İsa Muhammed b. İsa Tirmizî. **es-Sünen.** İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Ebû İsa Muhammed b. İsa Tirmizî. **Kitabü'ş-Şemâil.** Tercüme: Mehmet Raif Efendi. İstanbul: Hisar Yayınevi, 2013.

Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahmân b. el-Fazl Dârimî. **es-Sünen.** Tercüme: Abdullah Parlıyan. Konya: Konya Kitapçılık, 2014.

Ebu'l-Fidâ İmâduddin Ömer İbn-i Kesir. **es-Sîretü'n-Nebeviyye**. Tercüme: Hanefi Akın. İstanbul: Çelik Yayınevi, 2013.

Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccac el-Kuşeyrî Müslim. **el-Câmiu's-Sahih.** İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Fayda, Mustafa. **"Âişe". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.** İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 1989.

Fayda, Mustafa. **"Ammar b. Yasir". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.** İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 1991.

Fığlalı, Ethem Ruhi ve M. Yaşar Kandemir. **"Ali b. Ebû Talip". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.** İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 1989.

Hadislerle İslam. haz.: (Bilim Kurulu) Mehmet Görmez, Mehmet Emin Özafşar, İsmail Hakkı Ünal, Yavuz Ünal ve Bünyamin Erul. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.

Hamidullah, Muhammed. **Mecmuatü'l-Vesâikü's-Siyâsiyye.** çev.: Vecdi Akyüz. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2012.

Heysemi. **Mecma'uz- Zevâid.** Beyrut: Darul Fikr, 1994.

İslam Ansiklopedisi. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989.

Kandehlevi, M. Yusuf. **Hayatü's-Sahabe.** İstanbul: Huzur Yayınevi, 2006.

Kandemir, M. Yaşar. **"Abdullah b. Ömer". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.** 1: 126-128. İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 1988.

Köksal, M. Âsım. **“Dârü’l-Erkam”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.** 8: 520-521. İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 1993.

Kur’an-ı Kerim Meali. haz.: Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017.

Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali. haz.: Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Ali Özek ve Ali Turgut. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2000.

Malik b. Enes. **el-Muvatta.** İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Muhammed b. Cerir Taberî. **Tarih-i Taberî.** Tercüme: Faruk Gürtunca. İstanbul: Sağlam Yayınları, 2013.

Muhammed İbn-i İshak. **es-Sîretü’n-Nebeviyye.** Tercüme: M. Şafi Bilik. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2012.

Muhammed İbn-i Sa’d. **Kitabü’t-Tabakâtü’l-Kebîr.** İstanbul: Siyer Yayınları, 2015.

Münavi. **Feyzül-Kadir.** Kahire: 1978.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı, 2018.

Önkal, Ahmet. **“Hicret”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.** İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2000.

Taberânî. **Mücemu'l-Kebir.** Beyrut: Daru'l Fikr,1978.

Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Yazım Kılavuzu. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2012.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Yayınevi Arşivi: 9, 11, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 33, 34, 37, 39, 43, 58, 67, 68, 71, 78, 83, 86, 87, 92, 95, 105, 110, 112, 117, 119.

Sayfa 94: https://www.kizilay.org.tr/ms/vekaleten-kurban-2018 adresinden alınmıştır.

http://www.shutterstock.com adlı siteden telif hakkı ödenerek satın alınmıştır.

Sayfa No.	Shutterstock No.	Erişim Tarihi
10	652123213	08.06.2018
13	9248863	08.06.2018
17	6544916034	08.06.2018
20	135190166	08.06.2018
22	1123671227	08.06.2018
24	578461111	09.06.2018
26	5719957	09.06.2018
27	156220202	09.06.2018
31	781629922	09.06.2018
41	298483886	09.06.2018
46	288717350	09.06.2018
51	193313972	12.10.2018
52	753706474	12.10.2018
56	312299294	15.06.2018
63	1332448466	15.06.2018
63	631907327	15.06.2018
66	576767833	15.06.2018
67	434384743	10.07.2018
73	370832738	10.07.2018
77	165947906	10.07.2018
83	292631324	10.07.2018
84	515648929	10.07.2018
84	145363462	11.07.2018
91	95854720	18.07.2018
94	268764416	18.07.2018
115	263973317	18.07.2018
124	707252656	18.07.2018

CEVAP ANAHTARLARI

1. ÜNİTE

B

1	2	3	4	5
D	C	A	D	D

C

1	2	3	4	5
Hanif	Müşrik	Habeşistan	Veda Hutbesi	Muhacir, Ensar

D

1	2	3	4	5	6
Y	D	D	D	Y	D

2. ÜNİTE

B

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Tebliğ	Tebyin	Tezkiye	Teşri	Temsil	İbadetlerin	Yırtıcı	İlim	Tövbe

3. ÜNİTE

B

1	2	3
A	C	C

C

1	2	3	4	5
Adil	Yönetimi, Davranmaya	Hakkını, Helalinden	İstişare	Ağaçlara, Zarar

4. ÜNİTE

B

1	2	3	4	5
C	B	D	D	C

C

1	2	3	4	5	6
Salih	İhtiyacımız, İsraftan	Merhametle, Hatalarını	İfrat	Rahmet	Eşyadan

Ç

S	A	D	A	K	A	İ	C	A	R	İ	Y	E	M	D
A	D	E	N	G	E	M	İ	T	K	T	B	M	R	E
S	A	L	İ	H	A	M	E	L	C	İ	D	Ü	C	L
M	L	E	A	Ş	E	F	K	A	T	D	S	T	F	E
U	E	B	İ	Y	İ	L	İ	K	M	A	L	E	A	İ
H	T	E	F	R	İ	T	E	P	R	L	D	V	K	M
T	M	E	R	H	A	M	E	T	C	A	A	A	A	M
A	C	S	A	D	E	P	İ	N	F	A	K	Z	T	F
Ç	B	R	T	A	F	F	E	T	M	E	A	I	M	L
M	E	S	A	D	A	K	A	İ	C	A	R	C	P	Ü
T	M	E	R	H	C	A	N	C	M	L	R	F	F	T
A	P	N	H	F	E	T	D	İ	S	A	K	M	K	C
N	G	İ	Ş	K	S	L	E	E	Ç	K	C	Ö	M	Y
İ	L	A	E	A	K	A	L	K	O	R	T	D	Ü	A

5. ÜNİTE

B

1	2	3	4	5	6	7	8
Hz. Sümeyye	Hz. Aişe	Hz. Ali	Hz. Ebubekir	İlim	Cennetin	Mihca bin Salih	Kul hakkı